

ISSN: 2394-7748

SPROUT

Volume: VI
Session:2021-22

Annual Journal of
Sipajhar College Teachers' Unit

Editor:
Dr. Aswini Kalita

SPROUT, an annual journal of Sipajhar College Teachers' Unit, edited by Dr. Aswini Kalita and published by the president and secretary on behalf of Sipajhar College Teachers' Unit, Sipajhar College, Darrang, Assam 784145

Published : **December, 2022**

(Approved by the Sipajhar College Publication Board)

Editorial Board

Advisors : Dr. Pradip Chandra Deka, Principal, Sipajhar College
Dr. Ram Chandra Deka, Vice-Principal, Sipajhar College
Dr. Mukul Kr. Sahariah, President, Sipajhar College Teachers' Unit
Dr. Kanak Ch. Saharia, HoD, Dept. of Assamese, Gauhati University
Dr. Dhruvajyoti Sahariah, HoD, Dept. of Geography, Gauhati University
Dr. Suresh Kr. Nath, Dept. of Economics, Cotton University

Editor : Dr. Aswini Kalita
Member : Dr. Malini Nair
Dr. Dulendra Nath
Dr. Prasanna Kr. Nath
Dr. Dibya Jyoti Saikia
Mrs. Manasi Hajowary

ISSN : 2394-7748

The opinions expressed in this journal are those of the authors concerned and do not necessarily reflect the views of the editor, editorial board and Sipajhar College Teachers' Unit.

Price : 100/-

Printed at:
Paramount Offset, L.N.B. Road, Mangaldai

Editorial

SPROUT, the Annual Journal of Sipajhar College Teachers' Unit has been a continuous collaborator in the academic trip of the college. The aim of this journal is to provide a platform to publish the academic-non-academic and allied articles/thoughts to the authors. It excels in quality growth in academic and research. Sprout is characterised by in-depth, insightful analysis of important issues and events at the regional, national and international levels. Creating a loyal, intelligent and socially conscious readership has always been a goal of SPROUT.

Like every year, the journal is ready with its resourceful collaboration. It is a matter of great pride to share that this Golden Jubilee celebration year of Sipajhar College, the issue of the journal has accommodate articles form a wider community of authors. Unlike previous issues, this issue is not compiled by articles from Sipajhar College's family only. We are enlightened by the contribution of articles from various colleges of Assam. Also, this issue has been specially guided by advisors from its affiliating university: Gauhati University as well as from Cotton University and expected to serve the academic community in a better way.

This issue has tried to shed light on several important topics of varied range from language, literature, socio-political-cultural and historical issues to science, environment and sustainability. This volume incorporated twenty three articles in total. Out of which there are four articles from outside the college.

Today's era is called as "era of freebies". Everything is affected and revolving around the culture of freebies except only knowledge. Knowledge is an accumulation of facts, principles and methods within the mind. Creative thinking as well as the critical thinking and brainstorming is much needed in learning processes to encourage logical decision-making and innovations. Higher education has long been recognized as a major contributing factor to the social, cultural and intellectual life of a society by improving the quality of human knowledge. HEI's need to take a hard look at its educational system and research initiatives and work towards overall quality enhancement. The new National Education Policy (NEP) 2020 also emphasizes quality research in HEI's. It aims at producing engaged, productive, and contributing citizens for building an

equitable, inclusive, and plural society. HEI's must enable an individual to study one or more specialized areas of interest at a deep level, and also develop character, ethical and Constitutional values, intellectual curiosity, scientific temper, creativity, spirit of service, and 21st century capabilities across a range of disciplines including sciences, social sciences, arts, humanities, languages, as well as professional, technical, and vocational subjects. A quality higher education must enable personal accomplishment and enlightenment, constructive public engagement, and productive contribution to the society. Hope, this volume of the journal will encourage the readers to work more on specific as well as interdisciplinary fields to enlighten themselves.

SPROUT (Volume VI) special note: Volume VI of SPROUT was not published in the session 2020-2021 due to the COVID-19 pandemic situation. And that volume is now published in the current session of 2021-22.

The editor is grateful to all the authors, to the editorial board advisors and members, Sipajhar College Teachers' Unit and all well-wishers for their constant help, support and encouragements for making this volume to be published.

Aswini Kalita

Assistant Professor
Department of Chemistry
Sipajhar College

CONTENTS:

TITLE & AUTHOR	PAGE NO.
□ Surface/Interface effect of Graphene Oxide nano-sheet for the dewetted Polymeric Nanostructures <i>Dr. Nayan Mani Das</i>	7
□ A study on Psychology of Adjustment <i>Dr. Sultana Rezia</i>	16
□ চীন আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ এটি পৰ্যালোচনা <i>গুলতাজ বেগম</i>	২২
□ আহোমসকলৰ খাদ্য সংস্কৃতি : এটি অধ্যয়ন <i>ড০ কাশ্মিৰী গগৈ বৰুৱা</i>	২৭
□ জাতীয় বীৰ লাচিত বৰফুকন <i>ফনীন্দ্র কুমাৰ নাথ</i>	৩২
□ Upanishadic concept of Brahman with special reference to Sri Aurobindo's concept of Reality <i>Tarun Kr. Sarmah</i>	37
□ 75 Years of India's Parliamentary Democracy: Prospects and Challenges <i>Dr. Kamal Kumar Brahma</i>	43
□ অবিভক্ত দৰঙৰ ৰাজ পৃষ্ঠপোষকতাত খন্দা পুখুৰীসমূহৰ ঐতিহ্য <i>ড০ দুৰ্লেন্দ্র নাথ</i>	৪৯
□ শাব্দিক সম্পৰ্কৰ আধাৰত অসমীয়া শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ <i>শ্ৰীনীতামণি ডেকা</i>	৫৪
□ Use of Carbon Nanotube Filters towards Sustainable Water Management <i>Lakhminandan Goswami</i>	62
□ Prospect of Thermonuclear Fusion Energy for Green Power Generation <i>Dr. Mausumi Das and Dr. Bharat Kakati</i>	67

□ Self-Authority <i>Dr. Manash Jyoti Deka</i>	72
□ বাক্যত্বৰ আধাৰত অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্য : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন <i>ড০ হিমাক্ষী বৰদলৈ</i>	৭৮
□ GROUND WATER PROBLEMS IN INDIA <i>Mindar Rongphar</i>	88
□ Environmental sustainability and human development: An Interlink <i>Dr. Sastri Ram Kachari</i>	91
□ A Brief Review on Microplastic Pollution and its Environmental Impacts <i>Pankaj Gogoi and Pakiza Begum</i>	96
□ অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতি : পৰম্পৰা আৰু পৰিৱৰ্তন <i>জোনমণি দাস</i>	১০৩
□ Power Implies Responsibility: Coexistence of Nietzsche's Master and Slave Morality <i>Ranjit Mandal</i>	112
□ Indian Secularism & Reshaping of Hindu Ethnic Nationalism: A Brief Study <i>Manasi Hajowary</i>	118
□ <i>Po:rag</i> Festival: A Brief Outlook <i>Punterappun Pegu</i>	130
□ An Ethnobotanical perspective and Indigenous Practices of medicinal plants for inflammatory diseases in the Barbhag subdivision of Nalbari district <i>Mahesh Das</i>	136
□ Humanism of Rabindranath Tagore: It's Perspectives <i>Rajab Ali</i>	142
□ মিচিং জনগোষ্ঠীৰ লোকগীত সমূহৰ এক চমু বিশ্লেষণ <i>পম্পী বৰুৱা</i>	১৪৭

Surface/Interface effect of Graphene Oxide nano-sheet for the dewetted Polymeric Nanostructures

Dr. Nayan Mani Das
Assistant Professor
Department of Physics
Sipajhar College

Abstract

Physicochemical patterns composed of graphene-oxide (GO) flakes on a flat and homogeneous silicon (Si) substrate could lead to the pattern directed dewetting of ultrathin (< 20 nm) polystyrene (PS) films. The dewetted morphology consisting of PS droplets dispersed on the GO flakes showed a one-step process to synthesize GOPS nanocomposites. Interestingly, when the dewetted PS droplets on GO flakes were exposed to UV-ozone (UVO) for the different time durations, PS nanostructures of size less than 100 nm with sub-micron periodicity were formed. The disintegration is because of the exposed ozonolysis of these droplets beyond their glass transition point (T_g) by generating hot-spots at the GO-PS interface. The combination of catalytic conversion, spreading, and evaporation of the dewetted PS droplets under UVO exposure led to the formation of high-density PS nanodroplets on the GO flakes.

Introduction

The study of the polymers and its composites are of great importance since the same have many useful applications that includes surface coating to lithographic processes [1,2], dielectric layers in organic electronics etc. [3]. For such useful applications we need a better control for improving polymer film adhesion with the substrate [4]. Most of the known polymers have an intrinsically low surface tension and hence they are of good choice to work for the surfaces for desirable applications since the polymer adhesion, wettability and biocompatibility can be altered by simply modifying the surface properties [4-6]. Certain properties as mentioned earlier can only be controlled if viscoelastic properties of the surfaces are known apriory and their behaviour as a function of external stimulations such as pH gradient, temperature, pressure, ozonolysis, magnetic field etc.[7-9] is well controlled. The earlier studies have revealed that such aspects become more crucial when one employs thinner films [10]. In the microelectronics industry, for instance, dimension dependent properties are expected to pose significant challenges especially when patterning photoresists by advanced lithography below

100 nm. In these systems, processing conditions may need to be optimized as a function of film thickness.

Recently, people have studied the conformations of polymers by using the graphene oxide as fillers [11]. They have shown that confinement of the polymer chains causes a corresponding reduction in inter-chain entanglements. Here we opted to study the change of the conformation and the entanglement of the polystyrene (PS) while using graphene oxide (GO) as basal plane in presence of the UV-ozone exposure for the different durations. PS was selected for the present studies for several reasons. (a) The solution chemistry of this polymer has been studied extensively; although details of the entanglement behavior are still debated, the chemistry of PS is better characterized than that of most other polymers [12]. (b) Relatively well-characterized samples of this material with small polydispersity are readily available commercially. (c) Since PS is amorphous (non-crystalline), some potential complications from the interpretation of the micrographs already removes automatically. (d) The polymer is not likely to be highly charged in ordinary solutions. The electro-neutrality allows assessment of the role of entanglement with little complication from coulombic interactions.

Moreover, research on dynamics tends to focus on nanocomposites with sheet-like graphene oxides and graphene is nontrivial. The challenge is partly due to the highly anisotropic nature of such nanoparticles which, combined with their impenetrability and rigidity which can alter the polymer properties in unconventional ways [13].

Experimental Details

Graphene oxide (GO) synthesis method

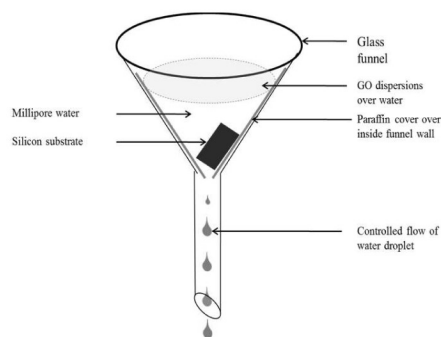
GO solution was prepared from graphite flakes following the improved synthesis method. The method of preparation has been discussed in earlier literature [14]. The graphite flakes (0.5 g) and KMnO_4 (3.0 g) were added in a mixture of 63 mL of concentrated H_2SO_4 and 7 mL of H_3PO_4 . The resulting solution was heated at 50 C and stirred for 12 h. Following this, 30% H_2O_2 (3 mL) and 50 mL of water was added into the solution. The exothermic reaction was carried out in an ice cooled environment (0 °C) and after completion 100 mL of water was added into the solution. The solution was then cooled down to room temperature and centrifuged (8000 rpm for 15 min) to discard the supernatant liquid. The precipitate was washed 3 to 4 times periodically with 10% HCl and water, until sulfate was not detected by addition of BaCl_2 . The precipitate was washed repeatedly with water until a neutral pH was reached. The precipitate was then dried with P_2O_5 in vacuum at room temperature before dispersing in water and sonication for 2 h to obtain the GO solution for the experiments.

Preparation of stock solutions of Graphene oxide and polystyrene

The GO collected were dispersed in deionized Milli-Q water having a resistivity of 18.2 MΩ·cm. The dispersion was mechanically stirred for about 5 minutes in a mechanical stirrer until the large flakes get changed to smaller ones. The dispersion was then gently sonicated for 10 minutes so that the exfoliation of the large flakes takes place. After exfoliation dispersion was added to methanol with water: methanol (1:5) proportion and used as spreading solution for the deposition. Nearly 20 ml of graphene oxide solution in water/methanol was spread on the subphase. In a separate container a stock solution of concentration of 1% w/v of polystyrene (Sigma Aldrich, molecular weight = 280K, polydispersity index (PDI) <1.1) was prepared in toluene. From the prepared stock solution by calculating different volume of toluene for required dilution we made concentrations of 0.05%, 0.1%, 0.15%, 0.2% and 0.25% w/v of polystyrene.

Deposition of thin films of Graphene oxide and polystyrene

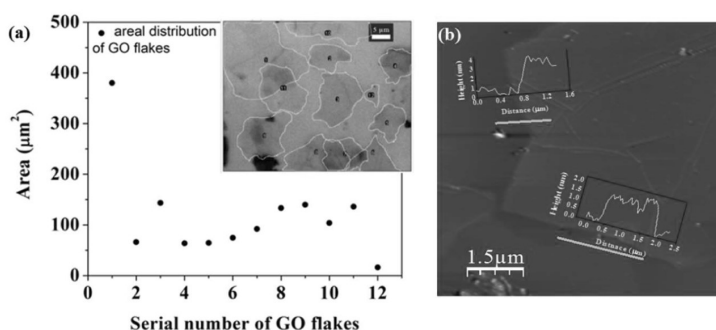
Figure 1: Schematic for the homemade dripping method to deposit GO thin film.

Pieces Si-wafers were taken as substrates for deposition of the thin films. The deposition of graphene oxide thin film over Si-substrate was carried out with the help of a homemade dripping method. Already dispersed solution of graphene oxide in 1:5 water-methanol solution was spread over the deionized water taken in the funnel.

After spreading the system was allowed to keep undisturbed for 12-15 minutes which gives the dispersed flakes to orient over the water subphase in a very well manner. Later a piece of Si-substrate was kept beneath the funnel at the bottom and the funnel water was allowed to drip slowly in a controlled way with the help of the stopcock attached to it. Films with very well distributed flakes over the Si-substrate were gained by this method.

Results and Discussions

Fabrication of GO Surfaces and polymer film

Figure.2: (a) Distribution of the graphene oxide flake over the silicon substrate deposited with the help of the homemade dripping method. In the inset an optical image of a typical graphene oxide thin film is shown. The scale bar is 5 μm . (b) The atomic force microscopy (AFM) image of the graphene oxide flake deposited over the Si-substrate is shown. We draw two line profiles over two graphene oxide sheets which showed a thickness of the flakes as 1.5 nm and 4 nm respectively.

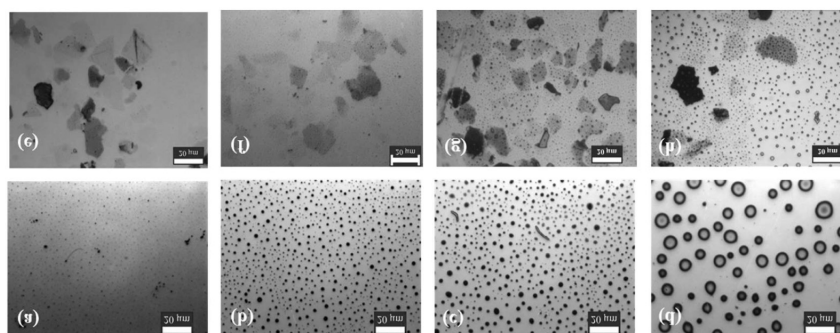
Freshly prepared GO nanosheets were deposited over the cleaned silicon wafers by a homemade dripping method using a simple glass funnel. A thin film with randomly distributed graphene oxide flake was fabricated. An optical microscopic image of a typical graphene oxide thin film with randomly distributed flake sizes is shown in the figure.2. GO flake sizes with area distribution of mostly around 100 μm^2 was calculated which are showing a thickness of about 1-4 nm. These sheets of the graphene oxides were further used to look for the dewetting phenomenon of the polystyrene nanofilms with solvent exposure.

Construction of polystyrene droplets over GO surfaces

Now polystyrene thin films were coated over the previously deposited GO films by using a spin coater. In order to fabricate polystyrene thin films, understanding of the surface properties of graphene oxide is very important since the contact-line deposition is critical for the uniform film; and functionality as well as the contact line deposition is often criticized due to amphiphilic nature of graphene oxides [15]. The surface energy of graphene oxide is $\sim 62.1 \text{ mJ/m}^2$, which indicates promising dewetting phenomenon above the GO flakes. We have deposited thin

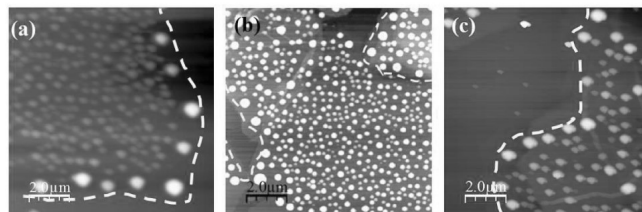
polystyrene films by using 0.05%, 0.1% and 0.15% of polystyrene solution in toluene with the spin coating technique. The dewetting of the polymer thin films was achieved by exposing them to toluene solvent vapors. With the increase in the concentration we can see a change in the dewetting structures. The low concentrated thin films (with lesser thickness) gave a uniform dewetting over the whole surface irrespective of whether dewetted upon the graphene oxide flake or upon the position where there was no flake. On the other hand higher concentration (with higher thickness) gave site specific changes in the radii of the droplet. From figure 3(g, h) it is seen that the droplets anchored to the GO flakes are smaller in radii as compared to the places where there was no flake beneath the polymer film [figure 3(h)].

A comparison of the droplet that are forming over the substrate having GO show a change in the droplet sizes too as compared to films where GO is not used with the variation of concentration, as shown in figure 3(a-h). The optical microscope images in figure 3 show that the micron sized-droplets forming over the GO are very small in size than films without GO for the equal concentration of PS. This may be due to the fact that a film over the silicon substrate is thinner in the portion where the graphene oxide sheets are there beneath the polymer films and the rest of the places there might be having a thicker film which gives the bigger droplet. Nevertheless, we have again found that the droplets that are forming over the substrates with GO are smaller on an average as compared to the one without graphene oxide flake or over the bare substrates. This might be due to the “arrested dewetting” phenomenon where the presence of GO can influence the behavior of the neighbouring places [figure 4(a-c)]. Miniaturizations of droplets are also possible for polymer films forming over very rough surfaces like graphene oxide (due to presence of wrinkles/ridges) as compared to a lesser rough surface like SiO_2 .

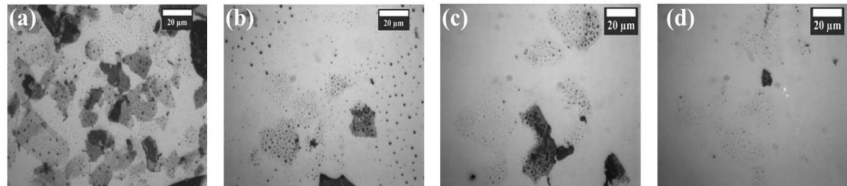
Figure 3: Solution dewetted spin cast thin films of polystyrene of different concentration (a) 0.05% (b) 0.1% (c) 0.15% (d) 0.25%. Solution dewetted spin cast thin films of polystyrene over

graphene oxide flakes with different former concentration (e) 0.05% (f) 0.1% (g) 0.2% (h) 0.25%. The picture clearly shows how with concentration of polystyrene the droplet sizes vary. The images (e–h) show that the droplets are even smaller when dewetted over graphene flakes with respect to their similar concentration counterpart. The scale bar is 20 μm .

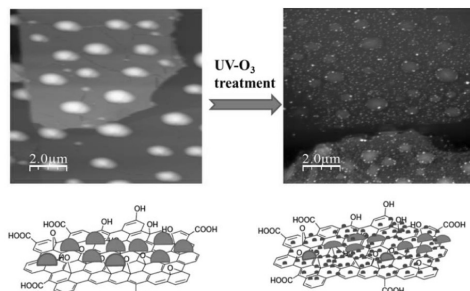
Figure 4: A film of 0.05% polystyrene in toluene was solvent dewetted on GO flakes and the AFM images of droplet distribution on the GO flakes is shown. The broken line in the images (a), (b), and (c) demonstrates the sizes of the droplets near the edges (transition line) of the GO flakes.

UV-Ozone (UVO) exposed surface morphology of polymer droplets

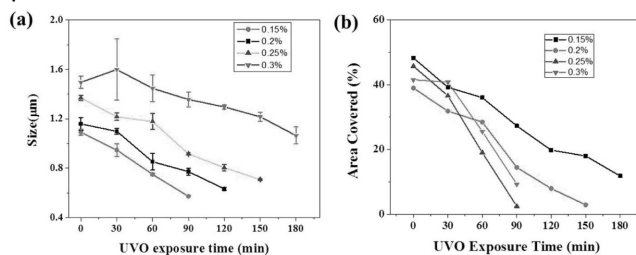
Figure 5: (a) dewetting of the polystyrene droplets over the graphene oxide flakes are shown at different zones of the same film. In the below row the same film after treating with the UV-ozone exposure for different time period (b) 30 minutes (c) 1 hours and (d) 1.5 hours. As the time period increases the density of the graphene oxide sheets decreases and also the size and the shape of the polystyrene droplets changes with the due course of exposing.

Firstly, the polystyrene film without the graphene oxide flakes were exposed to UVO and it was found that there were no changes but shrinkage of the individual droplets to smaller sizes. On the other hand, when the droplets over GO were exposed to UVO there were conformational changes. In Figure 5(a-d), the exposure of dewetted polystyrene films over GO flakes were done with help of ozone chamber and figured with a 100 X zoom lens of optical microscopes.

Figure 6: (a) A typical polystyrene film (0.1%) when dewetted over the graphene oxide flakes with the help of the solvent exposure. The average diameters of the individual droplets are counted to be around 750 nm. Figure (b) shows the same film after exposing to UVO for duration of 1 hour and a clear picture of the fragmentation of the polystyrene droplets to nano-size can be seen.

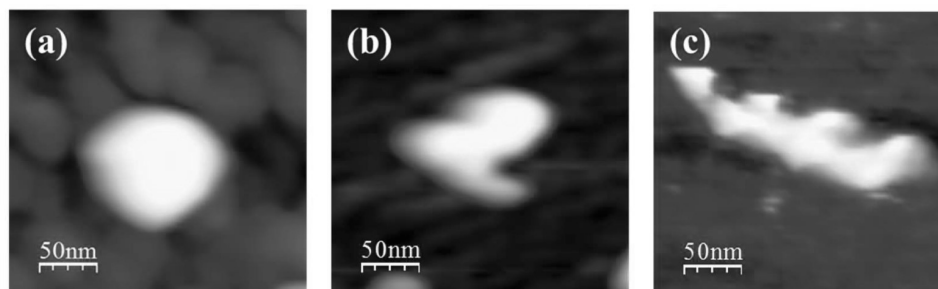
The well dewetted droplet pictures (Figure 5(a)) were found to be devoiding off the beautiful uniform droplets gradually (Figure 5(d)), with time and almost 60-70% space over the film region had been disappeared. In order to see more elaborately into these deserted spaces, AFM was carried out and the miniaturized broken droplets (daughter droplets) were found. These fragmented (daughter droplets) were originated from the bigger droplets (mother droplets) which were formed during the dewetting process. The fragmentation of the daughter droplets from the mother droplets were schematically shown in the figure 6(a-b). A further change of the formation of the daughter droplets with variation of concentration is shown graphically in Figure 7(a,b). The probable explanation of disintegration are i) because of the exposed ozonolysis of these droplets beyond their glass transition point (T_g) by generating hot-spots at the GO-PS interface and ii) the combination of catalytic conversion, spreading, and evaporation of the dewetted PS droplets under UVO exposure led to the formation of high-density PS nanodroplets on the GO flakes.

Figure.7: (a) Shows the variation of the size of the polystyrene droplets of different concentration on exposure to UVO (b) The change in areal distribution of the polystyrene over the substrate upon exposure to UVO for different time duration

Impact of ozonolysis and formation of polystyrene nano-droplets over graphene oxide

It was shown that with the increase of the exposure time the isolated droplet over the graphene plane initially ejects the polymer out of the droplets in the form of droplet of smaller size with lesser molecular weight. Initially they were seemed to be circular [figure 10(a)]. The broken film is further exposed to UVO for another half an hour and it is seen that the circular droplet unzips its conformation and takes a curvy whip-like structure [figure 10(b)]. A further exposure of the film for about one hour further unzip the conformation of the polymer and takes a straight bruss-like and the area [figure 10(c)]. Interestingly, the surface area of these unzipped nanodroplets almost remains the same, with 9212.25 nm^2 and 9212.25 nm^2 after 1 hour and 2 hours of UVO exposure to that of the initially formed circular droplet. Therefore exposure of UVO to the polystyrene micro-droplets initially forces the droplets to eject into the smaller droplets and further exposure unzips the ejected droplets to get changed to some particular structure with negligible mass loss although exposed for longer duration. This particular idea fixes a critical limiting dimension factor of the broken nano-droplet which shows a particular trend of unzipping on ozonolysis.

Figure 8: Fragmented polystyrene droplets undergo change in the morphological structure when exposed to UVO for (a) 30 min (b) 1 hour & (c) 2 hours respectively.

Conclusions

Here we have studied the surface behaviour and the distortion of conformation of the polystyrene micron-sized droplets over the graphene oxide thin films when exposed to UV-ozone for different time duration. From the study it was found that with the help of the external stimuli, apart from getting functionalized thin composite films, we have fragmentation of the polystyrene droplets that ultimately produces some nano-sized droplets with variation in shapes. We also visualized lateral conformational relaxation of the polymer that changing the UVO exposure duration with change in shapes to a brush-like structures which initially happened

to be circular one. The experimental findings are favorable for sight specific enlargement, trapping and entanglement for higher physical gains in composites. A recent finding shows enhanced graphene enhanced Raman spectroscopy (GERS effect).

Acknowledgement

We thank Prof. Dipankar Bandyopadhyay, Chemical Engineering department, IIT Guwahati for using his laboratory for synthesis purpose. We would also like to thank center for nanotechnology (CNT) IIT and central instrumentation facility CIF, IIT Guwahati for characterization purpose.

References

1. H. H. Solak, D. He, W. Li, F. J. Cerrina, , Vac Sci Technol B. 1999;17:3052
2. Z. Cui, Nanofabrication: Principles, Capabilities and Limits XIV. Springer; 2008
3. A. Facchetti, M.-H. Yoon, T. J. Marks, Adv. Mater. 2005 , 17 , 1705-1725
4. B. N. Balzer, S. Micciulla, S. Dodoo, M. Zerboll, M. Gallei, M. Rehahn, R. v. Klitzing, T. Hugel, ACS Appl. Mater. Interfaces 2013, 5, 6300"6306
5. S. H. Anastasiadis, Langmuir 2013, 29, 9277"9290
6. M. Tanaka, K. Sato, E. Kitakami, S. Kobayashi, T. Hoshiba, K. Fukushima, Polymer Journal 2015, 47, 114-121
7. A. Ghabban, A. S. Ahmed, Y. Ping, R. Ramos, N. Arfin, B. Cantaert, R. V. Ramanujan, A. Miserez, Chem. Commun., 2016, 52, 697-700
8. H.-Y. Nie, M. J. Walzak, B. Berno, N. S. McIntyre, Applied Surface Science 144–145 1999 627–632
9. S. Gabriele, P. Damman, S. Scavens, S. Sprez, S. Coppe, G. Reiter, M.A. Hamieh, S.A. Akhrass, T. Vilmin, E. Raphael, Journal of Polymer Science: Part B: Polymer Physics, 2006, 44, 3022–3030
10. R. L. Jones, S. K. Kumar, D.L. Ho, R. M. Briber, T. P. Russell, Nature, 1999, 400, 146-149
11. M. P. Weir, D. W. Johnson, S. C. Boothroyd, R. C. Savage, R. L. Thompson, S. M. King, S. E. Rogers, K. S. Coleman, N. Clarke, ACS Macro Lett. 2016, 5, 430"434
12. A. E. Likhtman, M. Ponmurugan, Macromolecules 2014, 47, 1470"1481
13. U. Yamamoto, K. S. Schweizer, ACS Macro Lett. 2013, 2, 955
14. S. Kumar, A. K. Singh, A. K. Dasmahapatra, T. K. Mandal, D. Bandyopadhyay, Carbon, 2015, 89, 31-40
15. J. Kim, L. J. Cote, F. Kim, W. Yuan, K. R. Shull, J. Huang, J. Am. Chem. Soc. 2010, 132, 8180–8186
16. J. L. Gejo, N. Manoj, S. Sumalekshmy, H. Glieman, T. Schimmel, M. Worner, A. M. Braun, Photochem. Photobiol. Sci., 2006, 5, 948–954

A study on Psychology of Adjustment

Dr. Sultana Rezia

Assistant Professor
Department of Education
Sipajhar College

Abstract

Adjustment is a continuous process by which a person maintains a balance between himself and his environment. The individual tries to maintain a balance between his needs and his capacity of realising these needs. As long as this balance is maintained the individual remains adjusted. Maladjustment is caused by two factors, the lack of the individual's ability and by the stiff conditions of the environment. Various theories have been advocated by Psychologists to explain the phenomenon of adjustment. There are various factors in family, society and educational system which lead to maladjustment of an individual. so, in this study every possible step will be tried to be discussed.

Key words – Adjustment, Maladjustment, Balance

Introduction

The word adjustment simply means to adapt or modify one's behaviour to meet the demands of changing environment. It has two meanings. In one sense, it is a continuous process by which a person varies his behaviour to produce a more harmonious relationship between himself and his environment. In another sense, adjustment is a state, i.e., the condition of harmony arrived at by person whom we call well adjusted. Adjustment is dependent on two factors- one is internal power of the individual and the other is proper and conducive environment. When both these factors are present, then there is adjustment, otherwise it is not possible. Man is bundle of urges, cravings, desires and needs. When any of these is aroused, tension is created in the organism of the individual. The individual tries to bring about changes in this state to overcome the difficulties in the satisfaction of his needs. Sometimes he may have to modify his needs under the pressure of social environment imposed upon him.

Objectives of the Study

- A) To know about adjustment
- B) To know about Maladjustment.
- C) To know the mechanisms of adjustment.
- D) To know the treatment and follow-up

Methodology

This is a descriptive study. Here, secondary sources like books, journals and different websites are used for data collection.

Discussion

Adjustment, obviously, is a continuous process, because conditions in the environment do not remain static all the time. For example, when a student from a rural setting comes to a city for higher studies, he has to frequently change his behaviour in order to adjust to the new conditions of city life. Most of us use the adjustment mechanisms in our everyday life in varying degrees. They are protective devices against frustration and reduce our emotional strain.

On the other hand, a person who is not to establish proper relationship between his ability and environment is called maladjusted. But in a more proper time a person shall be called maladjusted, who on account of the struggle and conflict between his abilities and capacities and past environment is not able to lead a normal life in the present and feel happy i.e. a child whose needs and desires were not fulfilled in his early age and who does not get security and love from elder members of the society, develops such a rigid personality after having grown up that it is not possible for him to feel happy in any environment. Such a child shall be called "maladjusted child." There are certain symptoms which give some indication of maladjustment if excessively used by children. These symptoms can be divided into three categories. They are

- i. Physical symptoms.
- ii. Behaviour deviations
- iii. Emotional symptoms

That person shall be called well-adjusted who is happy and can discharge his duties efficiently in normal environment. It is not a complete definition. Some persons are able to achieve their needs by making others unhappy. Such persons sometimes seen to be efficient and happy. Such persons in the real sense of the term shall not be called well-adjusted persons. Really speaking well adjusted person shall be one who fulfils his needs and desires in such a way that he does not interfere with the desires and needs of others. So, Gates and others have remarked "in short, the well-adjusted person is one, whose needs and satisfaction in life, are integrated with a sense of social feeling and an acceptance of social responsibility."

Mechanisms of Adjustment

There are some common ways which the individuals use to defend or escape from conflicts and frustration which are known as defence or adjustment mechanisms. Every individual uses his own mechanism to maintain the balance of his personality in the society, but psychologists

have listed certain adjustment mechanisms which are used by majority of the people in the constant struggle for survival in their environment. The characteristics of adjustment mechanisms are

* Adjustment mechanisms are almost used by all people. They are used to protect or enhance the person's self-esteem against dangers. They defend the person against anxiety and frustration. They increase satisfaction and help in the process of adjustment if used within limit.

* The danger is always within the person. He fears his own motives. The fear and danger are manifested in adjustment mechanisms.

* Invariably in all adjustment mechanisms, the individual distorts reality in one way or the other, because the method of protecting against dangerous inner impulses or escaping from anxiety involves some kind of distortion of the conscious representation of the person's impulses.

* The overall effect of adjustment mechanisms is to cripple the individuals functioning and development through falsifying some aspects of his impulses so that he is deprived of accurate self-knowledge as a basis for action. There is self-deception underlying all adjustment mechanisms.

There are two methods of adjustment for maintaining harmony between the individual and his environment. One is direct and the other is indirect.

Direct methods include

- i. Renewed effort
- ii. Adoption of substitute
- iii. Submission

The indirect methods include

- i. Sublimation
- ii. Withdrawal
- iii. Negativism
- iv. Day dreaming
- v. Compensation
- vi. Identification
- vii. Aggression
- viii. Rationalisation
- ix. Regression

- x. Repression
- xi. Projection.

Renewed effort means a man who considers that failures are the pillars of success is never disheartened in his failure. He acts vigorously against a barrier of personal deficiency.

In case of adoption of Substitute a man consider a substitute goal when attempts to reach the original goal fails.

Submission means when an individual finds it difficult to cope with his environment, he accepts the defeat and surrenders himself to the mighty forces of environment.

Indirect methods are typically unconscious. The principal indirect methods of adjustment include the following.

Sublimation:

Among all the mental mechanisms of defence, sublimation is the most advanced, highly developed and a constructive mechanism. Through the use of its operation, the energy of personally or socially intolerable impulses and drives is successfully directed into consciously acceptable channels. It contributes to character and personality development and plays an important role in the prevention and resolution of emotional conflicts, anxiety and in the maintenance of emotional and mental health.

Withdrawal:

In this mechanism of adjustment, a person withdraws himself from the circumstances that cause frustration. For instance, a person may shut himself in a room and may decline meeting others when he has been insulted.

Negativism:

It is a mechanism by which an individual draws the attention of other persons. It manifests itself in various forms such as refusal to speak, refusal to eat or refusal to obey command. The foundations of this mechanism are laid down in early childhood and later on appear in adulthood. Students have some negative feelings towards their teachers. Negative feelings do not serve some useful purpose but they hinder the achievement of goal.

Day dreaming:

Day dreams serve to soothe mind by providing a sort of temporary relief to the unconscious tension of the repressed wish. Day dreaming provides satisfaction to an individual who has been frustrated in the real world. We try and get for ourselves in day-dreams what we do not have in reality.

Compensation:

When an individual makes an attempt to make up for a deficiency real or imaginary, he is using the mechanism of compensation. For instance, a physically handicapped person may strive hard to excel in studies. The tendency to show off is often over-compensation for feeling of fear.

Identification:

It can be identified as a mental mechanism operating outside and beyond conscious awareness through which an individual, in varying degree, makes himself like some one else; he identifies himself with another person. Adolescents identify themselves with some political leaders, youth leaders or actors and actresses and attempt to acquire their characteristics.

Aggression:

It is a mechanism of reducing tension. It is caused by frustration or humiliation. It may be two types- direct and indirect. In the direct aggression, the act is directed against the directly responsible person. But in indirect aggression, the act is directed against some other person.

Rationalisation:

It has been defined as a mechanism by which the individual justifies his beliefs and actions by giving reasons other than those which activated or motivated him. It is the most popular adjustment mechanism which is used by all persons in daily life. The aim of rationalisation is to lessen frustration by giving sound and worthy reasons for an action which is frustrating.

Regression:

Regression is the mechanism whereby an individual returns to infantile behaviour after reaching the maturity level.

Repression:

It is the unconscious process which retards the painful feelings, undesirable wishes, and ideas from the conscious field. In fact, repression does not solve the real problem. It often leads to mental disorder. It results in complexes, which plays a great role in the determination of behaviour and development of personality.

Projection:

By projection an individual tries to hold others for his undesirable behaviour. A person who may not be able to play violin well, may blame the musical instrument.

Conclusion*Treatment and follow-up*

Prior to the treatment of maladjusted individual, all available information about him should be collected through physical examination, psychological tests and psychiatrically interview of the patient. Different member's opinions about the patient's personality are collected and after discussion, in the end, suggestions for treatment are given.

The treatment may include change of physical environment, change of activity, encouragement of hobbies, change in the attitude of parents and teachers and change the attitude of patient own self.

The methods of persuasion, and reasoning, hypnosis and suggestion, auto-suggestion, psychoanalysis, re-education or habit training, etc have great therapeutic value in the treatment of maladjusted individual.

References

1. Adams, H.E: Psychology of Adjustment, New York: Ronald, 1972
2. Crow, L.D and Crow A: Educational Psychology, Eurasia Publishing House (P) Ltd. New Delhi, 1991.
3. Rai, B.C.: Educational Psychology. Prakashan Kendra, Lucknow.
4. Kundu, C.L. and Tutoo, D.N.: Educational Psychology, Sterling Publishers Pvt. Ltd. 1989.

ঃ চীন আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ এটি পৰ্যালোচনা ঃ

গুলতাজ বেগম

সহকাৰী অধ্যাপিকা

অৰ্থনীতি বিভাগ

ছিপাৰাৰ মহাবিদ্যালয়

অৱতৰণিকা ঃ

সমগ্ৰ বিশ্বৰ ভিতৰত দহখন জনবহুল দেশ হৈছে চীন, ভাৰতবৰ্ষ, আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰ, ইণ্ডোনেছিয়া, পাকিস্তান, নাইজেৰিয়া, ব্ৰাজিল, বাংলাদেশ, ৰাছিয়া আৰু মেক্সিকো। ইয়াৰ দহখন দেশৰ ভিতৰত চীন দেশেই হৈছে বিশ্বৰ ভিতৰত জনবহুল দেশ। চীন দেশ জনবহুল হোৱা সত্ত্বেও পৃথিৱীৰ ভিতৰতে অৰ্থনৈতিক দিশত এখন শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। গোলকীয় অৰ্থনীতিত চীন দেশৰ অৰ্থনীতিয়ে এক বৃহৎ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। যোৱা তিনিটা দশকত চীন দেশে ভাৰতবৰ্ষৰ তুলনাত গোলকীয় অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ চালিকা শক্তি হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। এই প্ৰৱন্ধটিত চীন দেশ ভাৰতবৰ্ষতকৈ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নত কিয় ইমান ভিন্নতা আনিবলৈ সক্ষম হৈছে সেই বিষয়ে অতি চমুকৈ এই লেখাটিৰ মাজেৰে আলোকপাত কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

মূল শব্দ ঃ চীন দেশ, ভাৰতবৰ্ষ, অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন

ভূমিকা ঃ

আধুনিক চীনৰ নিৰ্মাতা মাও-চে-তুঙে কৈছিল - 'Revolution plus production can solve the problem of feeding the population'. বৰ্তমান গণ-প্ৰজাতান্ত্ৰিক চীন পৃথিৱীৰ ভিতৰতে অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু সামৰিক ক্ষমতাৰ এখন শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। ১৯৪৯ চনৰ আগলৈকে চীন দেশ দুখীয়া, অনুন্নত আৰু এখন ঔপনিৱেশিক ভূমি আছিল। যোৱা ৫০ বছৰৰ ভিতৰত এই দেশৰ সকলো দিশতে দ্ৰুত পৰিবৰ্তন সাধন হৈছে।

চীন দেশৰ বৰ্তমান জনসংখ্যা ১৪২,৫৮,৮৭,৩৩৭ আৰু দ্বিতীয় জনবহুল দেশ হিচাপে ভাৰতৰ বৰ্তমান মুঠ জনসংখ্যা হ'ল প্ৰায় ১৪১,১৯,০৩,২৪৮। জনসংখ্যাৰ ফালৰ পৰা চীনৰ স্থান বিশ্বৰ শীৰ্ষত। এই দেশত ৫৬ টা জাতি বসবাস কৰে। চীনৰ মুঠ জনসংখ্যা শতকৰা ৯০ জন হন জাতিৰ মানুহৰ বাহিৰেও মংগোলীয়, হুই, তিব্বতী, উইনুৰ, মিয়াও, কোৰীয়, মাঞ্চু, তোং, ইয়াং, কিৰগিজ, চিবে, বেংলোং, ইস্তগোৰ, মোয়েনবা, বোনান, তাতাৰ আদি জাতিও বসবাস কৰে। চীনা সভ্যতাৰ আৰম্ভণিৰ পৰাই ইয়াত কৃষি আৰু হস্তশিল্প বৰ উচ্চ খাপৰ

আছিল বুলি কোৱা হয়। বহু বিখ্যাত চিন্তনায়ক, বিজ্ঞানী, ৰাষ্ট্ৰবিদ, যোদ্ধা, সাহিত্যিক আৰু শিল্পী আদিৰ আৱিৰ্ভাৱ চীনত হৈছে। চীন জাতিৰ এটা গৌৰৱময় বিপ্লৱী অতীত আৰু উজ্জ্বল ঐতিহাসিক ঐতিহ্য আছে।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

এই বিষয়টি অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্যতঃ বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে। উৎস আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত গ্ৰন্থ, সংবাদ, বুলেটিন, বাতৰিকাকতৰ উপৰিও ইণ্টাৰনেটৰো সহায় লোৱা হৈছে।

আলোচনা :

১৯১১ চনত চীনত 'কমিউনিষ্ট' পাৰ্টীৰ জন্ম হয়। ইয়াৰ পিছত চীন বিপ্লৱৰ গতি-প্ৰকৃতিৰ সম্পূৰ্ণ পৰিৱৰ্তন হয়। চীনৰ বিপ্লৱ এতিয়া গণ-বিপ্লৱলৈ ৰূপান্তৰিত হ'ল। চীনত ৰাজনৈতিক বিপ্লৱৰ লগতে সাংস্কৃতিক বিপ্লৱো অব্যাহত আছিল। এই বিপ্লৱ আৰম্ভ হৈছিল ১৯১৯ চনৰ ৮ মে'ত। এই আন্দোলন আৰম্ভ হৈছিল সামন্তবাদী সংস্কৃতিৰ বিৰুদ্ধে। ইয়াৰ উদ্দেশ্য আছিল সংস্কৃতিৰ মাধ্যমেৰে শ্ৰমিক আৰু কৃষকক একত্ৰিত কৰা। ১৯৪৯ চনৰ ১ অক্টোবৰত গণ-প্ৰজাতান্ত্ৰিক চীনৰ জন্ম হ'ল।

মাও-চে-তুঙৰ নেতৃত্বত পৰিচালিত সাংস্কৃতিক বিপ্লৱে চীন দেশৰ সামাজিক, ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক দিশত বিপুল পৰিৱৰ্তন সাধন কৰিলে। ১৯৭৮ চনত সংস্কাৰ কৰি সংবিধান গ্ৰহণ কৰা হয়। এই সংবিধানে চীনক শ্ৰমিক আৰু কৃষকৰ সমাজবাদী ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে স্বীকৃতি দিছে।

চীনত সীমিত পৰিমাণে নাগৰিকসকলক ব্যক্তিগত সম্পত্তিৰ অধিকাৰ প্ৰদান কৰিছে। নাগৰিকসকলে গৰু আৰু পশু ৰাখিব পাৰে আৰু ব্যক্তিগতভাৱে খেতি কৰাৰ অধিকাৰ দিয়া হৈছে; কিন্তু সকলোবিলাক চৰকাৰে নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। চীনৰ সমবায় আৰু সমবায়মূলক অৰ্থনীতি সমাজবাদী অৰ্থনীতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত। চীনত ১৯৮২ চনৰ পৰা বৈদেশিক বিনিয়োগক স্বাগত জনোৱা হৈছে। এই দেশত প্ৰত্যেক নাগৰিকৰে মহান কৰ্তব্য হ'ল - 'প্ৰত্যেকে তেওঁৰ সামৰ্থ্য অনুযায়ী কাম কৰিব আৰু প্ৰত্যেকে তেওঁৰ শ্ৰম অনুযায়ী পাৰিশ্ৰমিক লাভ কৰিব।' চীনত ৰাষ্ট্ৰীয় মালিকীস্বত্বৰ ভিত্তিত পৰিকল্পনাসমূহ ৰচনা কৰা হয়।

চীনৰ সামৰিক বাহিনী জনগণৰ অংশ। সামৰিক বাহিনীৰ প্ৰধান কৰ্তব্য হ'ল জাতীয় প্ৰতিৰক্ষাক শক্তিশালী কৰা, বৈদেশিক আক্ৰমণ প্ৰতিহত কৰা, মাতৃভূমিক ৰক্ষা কৰা, জনগণৰ শান্তিপূৰ্ণ শ্ৰমক সংৰক্ষণ কৰা, জাতীয় পুনৰ্গঠনৰ কামত অংশগ্ৰহণ কৰা আৰু জনগণৰ সেৱা কৰা।

মাও-চে-তুঙৰ মৃত্যুৰ পিছত (১৯৭৬) চীনৰ দৃষ্টিভঙ্গী বহু পৰিমাণে পৰিৱৰ্তন হৈছে। চীনৰ ৰাজনৈতিক দল

হ'ল সাম্যবাদী দল। এই দেশত বিৰোধী দলৰ কোনো স্থান নাই। চীনৰ সাম্যবাদী দলে এই দেশৰ শ্ৰমিক আৰু কৃষকসকলৰ স্বার্থ ৰক্ষা কৰাত সক্ষম হৈছে। সাম্যবাদী দলে চীনৰ নিচিনা এখন বিশাল, সমস্যাবহুল আৰু জনবহুল ৰাষ্ট্ৰক যে দিনে দিনে প্ৰগতিৰ পথত আঙুৰাই লৈ যাব পাৰিছে, ইয়ে সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছে।

কিন্তু ভাৰতবৰ্ষত চীনতকৈ প্ৰায় ২ বছৰ আগতেই গণতান্ত্ৰিক শাসন-ব্যৱস্থা প্ৰবৰ্তন হোৱা সত্ত্বেও কেনেকৈ চীনে ভাৰততকৈ তুলনামূলকভাৱে অৰ্থনৈতিক সমৃদ্ধিৰ হাৰৰ ধাৰাবাহিকতা ৰক্ষা কৰিব পাৰিছে? তদুপৰি ১৯৭৯ চনৰ পৰা ৰাজনৈতিক আৰু অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ ফলস্বৰূপে এই দেশৰ দ্ৰুত উন্নতি হৈছে। কিন্তু ভাৰতে দ্ৰুত অৰ্থনৈতিক সমৃদ্ধিৰ হাৰ কিহৰ কাৰণে কৰিব পৰা নাই? চীন দেশত দ্ৰুত অৰ্থনৈতিক সমৃদ্ধি হোৱাৰ কিছুমান উল্লেখযোগ্য কাৰণ আছে। চীনা লোকৰ আজ্ঞা মানি চলা গুণ আৰু সুশিক্ষাৰ কনফুচিয়ান নীতিশাস্ত্ৰ, ক্ষমতাশালী সামৰিক ৰাষ্ট্ৰৰ লগতে বশ্যতা স্বীকাৰ নকৰাৰ বাবে কঠোৰতম অৰ্থদণ্ড বিহা, অত্যন্ত শৃংখলাবদ্ধতা; তদুপৰি আগতীয়া যুক্তি উত্থাপন নকৰাকৈয়ে উৰ্বৰতন কতৃপক্ষৰ কোনো সিদ্ধান্ত এবাৰতেই সন্মতি প্ৰদান কৰা ইত্যাদি কাৰণৰ বাবে এই দেশৰ উন্নতিৰ ধাৰাবাহিকতা বৰ্তি আছে। বৰ্তমানৰ ৰাষ্ট্ৰপতি ছি জিনপিং কমিউনিষ্ট পাৰ্টি অফ চাইনাৰ সাধাৰণ সম্পাদক, গণপ্ৰজাতন্ত্রী চীনৰ কেন্দ্ৰীয় সামৰিক আয়োগৰো অধ্যক্ষ হোৱাৰ বাবে তেওঁক অনানুষ্ঠানিকভাৱে চীনৰ “পাৰামাউণ্ট লিডাৰ” বা “সৰ্বোচ্চ নেতা” বুলিও অভিহিত কৰা হয়। ছি জিনপিঙে নেতৃত্ব বহন কৰাৰ পিছতে চীনত অভূতপূৰ্ব আৰু দূৰগামী দুৰ্নীতি বিৰোধী অভিযান আৰম্ভ কৰিলে, যাৰমূখ্য দিশ বজাৰ সম্বন্ধিত অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰ, আইনৰমতে শাসন কৰা আৰু আইনী সংস্থাসমূহ শক্তিশালী কৰা আৰু ন-চীনা স্বপ্নৰ আকাংক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ হাৰ ১৪ % হ'লগৈ।

চীনা লোকৰ পৰিসংখ্যক অবিশ্বাসযোগ্য বুলি কোৱা হয়। চীনা সকলৰ উন্নতিৰ কোনো ধৰণৰ আপত্তিজনক সাক্ষ-প্ৰমাণ নাই। বৈদেশিক প্ৰত্যক্ষ বিনিয়োগ (Foreign Direct Investment) প্ৰৱাহ ২০২১ চনত প্ৰায় ১৭৩.৪৮ বিলিয়ন আমেৰিকান ডলাৰ আৰু ভাৰতত FDI প্ৰৱাহ ৮৩.৫৭ বিলিয়ন ডলাৰ বৈদেশিক বিনিময় সঞ্চয় (Foreign Exchange Reserves) চীনত ৩,২৫০.২ বিলিয়ন আমেৰিকান ডলাৰ আৰু আমাৰ দেশত তাৰ বিপৰিতে মাত্ৰ ৫৪৪.৭২ বিলিয়ন ডলাৰ। চীনৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীয়ে আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰলৈ ৰপ্তানিত বিশেষভাৱে আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিছে; এই দেশৰ চহৰ অঞ্চলৰ পৰিকাঠামো (Infrastructure) ইমান সুন্দৰ যে ই পৃথিৱীৰ ভিতৰতে অতি উত্তম। ৰপ্তানিকৃত সামগ্ৰীসমূহৰ উপযুক্ত আৰ্হিৰ বাবে অতি দুখীয়া উপভোক্তাসকলেও এই সামগ্ৰীসমূহ ক্ৰয় কৰিবৰ বাবে ভাবিব পাৰে।

আজি কিছুবছৰৰ পৰা পৰ্যালোচনা কৰি দেখা গৈছে যে ভাৰতৰ ক্ৰয় কৰিব পৰা সামগ্ৰীসমূহৰ বিতৰ্ক হ্রাস কৰিবৰ বাবে বস্ত্ৰৰ দাম কম মূল্যত নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ পেকেটৰ আকাৰ সৰু কৰি বান্ধি দিয়া হয়; আনকি

গুণগত মানো বহু পৰিমাণে কমাই দিয়া হৈছে। বিখ্যাত কোম্পানীবোৰে প্ৰস্তুত কৰা সামগ্ৰীসমূহৰ ট্ৰেড মাৰ্ক খুব ক্ষুদ্ৰ মাত্ৰাৰহে অনুকৰণকাৰী আছে, যিসকলে নিম্ন গুণসম্পন্ন সামগ্ৰীৰ বাবে তুলনামূলকভাৱে কম দাম নিৰ্ধাৰণ কৰে। কিন্তু এইসকল ট্ৰেড মাৰ্কৰ উৎপাদনকাৰী ভালদৰে সংগঠিত নহয়। চীনা উৎপাদিত সামগ্ৰীবোৰ দুখীয়া পৰিয়ালবোৰেও যাতে ক্ৰয় কৰিবলৈ সক্ষম হয় তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি তেওঁলোকৰ বাবে উপযুক্ত আকৃতিৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰে। দুখীয়া উপভোক্তাই মাত্ৰ ২ টকাত এটা বেটাৰী নাইবা ৪০০ টকাত এখন চাইকেল অথবা ৪,০০০ টকাত এখন স্কুটাৰ কিনিবলৈ যদি সমৰ্থ হয়, তেন্তে উৎপাদনকাৰীয়ে সেই দামৰ আৰ্হিৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰি উক্ত দামতেই সামগ্ৰীবোৰ বিক্ৰী কৰে। যিসকল উপভোক্তাই উচ্চ মানৰ সামগ্ৰী ক্ৰয় কৰিবলৈ হয়, তেওঁলোকৰ কাৰণে সেই মানৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰে। আমাৰ দেশৰ প্ৰতিষ্ঠিত হস্তশিল্পীসকল চীনা শিল্পীসকলৰ দৰে নহয়। আমাৰ শিল্পীসকল বহুজাতিক কোম্পানীৰ নিয়মাধীনত চলে। আমাৰ দেশত অভ্যাসবশতঃ উৎকৃষ্ট সামগ্ৰীসমূহ বেছি দামত বজাৰত উলিয়াই দিয়ে আৰু এই সামগ্ৰীসমূহ উৎপাদনৰ বাবে সমৰ্থৰান লোকসকলৰ মাজতেই অনুজ্ঞা-পত্ৰসমূহ সীমাবদ্ধ থাকে।

আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ দোকান-বজাৰত 'Made in China' লেবেল লগোৱা বেছিসংখ্যক পুতলা, হাত-মোজা, সাজ-পোছাক, ইত্যাদি সামগ্ৰীসমূহৰ ওপৰত যিকোনো ভ্ৰমণকাৰী নাইবা গ্ৰাহকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰে আৰু সেই সামগ্ৰী কিনিবলৈ তেওঁলোক আগ্ৰহী। চীন দেশে সমগ্ৰ পৃথিৱীতেই ৰপ্তানিত শ্ৰম-নিবিড় সামগ্ৰীৰ আধিপত্য বিস্তাৰ কৰিছে। ভাৰতত হস্তশিল্পজাত সামগ্ৰীৰ ভিতৰত ৰত্ন আৰু অলংকাৰৰ বাহিৰে অন্য কোনো হস্তশিল্পজাত সামগ্ৰীৰেই ৰপ্তানি বৃদ্ধি কৰিব পৰা নাই। আমাৰ দেশত শ্ৰম-নিবিড় উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ লগত জড়িত বৃহৎ পৰিমাণৰ কুটীৰ আৰু ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ খণ্ড আছে। আমাৰ দেশৰ মুঠ ৰপ্তানিৰ শতকৰা প্ৰায় ২০ ভাগ পৰিমাণৰ উক্ত সামগ্ৰীসমূহ ৰপ্তানি কৰিব পৰাৰ সম্ভাৱনা আছে; কিন্তু সেইবোৰ সামগ্ৰীৰ ক্ষুদ্ৰ অংশহে সমগ্ৰ পৃথিৱীলৈ ৰপ্তানি কৰা হয়। এক পৃথক বিভাগত এই ক্ষুদ্ৰ মাত্ৰা খণ্ডৰ (হস্তশিল্পজাত খণ্ডৰ) সামগ্ৰীবোৰ উৎপাদন কৰি, পুৰণা আৰ্হি আৰু কাৰুকাৰ্যৰে প্ৰস্তুত কৰি গুণগত মান একেবাৰে নিম্ন কৰিছে।

চীন দেশে ৰপ্তানিৰ ওপৰত বেছি পৰিমাণে গুৰুত্ব দিয়ে - বিশেষকৈ হস্তশিল্পজাত সামগ্ৰীৰ ওপৰত। ১৯৭৯ চনৰ সংস্কাৰৰ পিছৰ ৩০ বছৰৰ ভিতৰত মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ শতকৰা ৫০ ভাগ ঔদ্যোগিক খণ্ডৰ পৰা আহিছে। ভাৰতৰ বৰ বেছি বুলি ধৰিলেও ঔদ্যোগিক খণ্ডৰ উৎপাদন বৃদ্ধি স্থবিৰ হৈ আছে। চীনত উদ্যোগ বৰ্তি থাকিবলৈ এক সঠিক আৰু সুদক্ষ পৰিকামাঠো আছে। কিন্তু ভাৰতত এনেকুৱা বাতাবৰণ নাই। আমাৰ দেশত ঔদ্যোগিক উৎপাদনৰ বাবে অত্যাধিক ব্যয় আৰু যথেষ্ট সময়ো লাগে। চীনত কাম-কাজসমূহ সুকলমে কৰিবলৈ কেন্দ্ৰীয়, ৰাজ্যিক আৰু চহৰ পৰ্যায়ত উৎসাহিত কৰা হয়। কিন্তু আমাৰ দেশত তেনেকুৱা পদ্ধতি নাই। আমাৰ দেশৰ চৰকাৰে কাম-কাজসমূহ সম্পাদনৰ বাবে বাজেটৰ অপব্যয়ৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত কৰে, উদ্দেশ্যসমূহ সফল ৰূপায়ণৰ বাবে নহয়। বৈদেশিক বিনিয়োগসমূহ চীন দেশত ভূমি, গৃহ, নিৰ্মাণ, সা-সৰঞ্জাম আৰু যন্ত্ৰপাতি জাতীয়

সামগ্ৰীসমূহত কৰে। ভাৰতত তুলনামূলকভাৱে কম পৰিমাণে বৈদেশিক বিনিয়োগ কৰে। কিন্তু চৰকাৰী বিভাগে উচ্চ পৰিমাণৰ বৈদেশিক বিনিয়োগৰ Portfolio প্ৰস্তুত কৰে। সেইবোৰ ইতিমধ্যে সামৰ্থ অনুযায়ী কাৰ্য্যকৰী কৰে। আজি কেইবছৰমানৰ পৰা আমাৰ দেশত কম পৰিমাণে হ'লেও ঔদ্যোগিক সামগ্ৰী উৎপাদন বৃদ্ধি পাইছে।

চীন দেশ বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে, লগতে চীনত ব্যয়তকৈ কম মূল্যত বস্ত্ৰৰ দাম নিৰ্ধাৰণ কৰে নে বেহাই মূল্যত সাহায্যসমূহ ব্যয়ত প্ৰয়োগ কৰে - এই ঘটনাসমূহৰ প্ৰকৃত সত্য আমি দেখিবলৈ পাম। আমি যদি চীনৰ ৰপ্তানিৰ মাত্ৰা লক্ষ্য কৰো, তেওঁলোকৰ ৰাজকোষীয় পৰিচালনা (Fiscal Management) টনকিয়াল নহয়। কিন্তু কোৰিয়ানসকলৰ দৰে তেওঁলোকে গাড়ী আৰু অন্যান্য স্থায়ী উপভোগ্য সামগ্ৰীৰ বৃহৎ বজাৰৰ অংশৰ পৰা অতি সোনকালে মুনাফা অৰ্জন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। উদ্যোগীকৰণৰ প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়তেই চীনে Robber Baron ৰ ৰেহৰূপ প্ৰায় অন্ত পেলাই আহিছে। বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ দ্বাৰা চীনে পৃথিৱীৰ অন্যান্য প্ৰান্তত অভূতপূৰ্ব বৰঙণি আগবঢ়াইছে।

সামৰণি : আমাৰ দেশৰ ৰাজনৈতিক নেতৃত্বৰ ভঙামি হৈছে আমাৰ মানসিক দুৰ্বলতা, আমাৰ প্ৰশাসনৰ দুৰ্বল পৰিচালনা, উদ্যোগবোৰৰ অত্যাধিক লাভজনক ব্যৱসায় অভিপ্ৰায়ৰ মানসিকতা, শ্ৰমিক শ্ৰেণীৰ কাম কৰাৰ প্ৰৱণতা নোহোৱা আৰু এইবোৰত ৰাজনৈতিক নেতৃত্ব তথা উদ্যোগৰ মালিকসকলে বেছি উৎসাহিত কৰে। আমাৰ দেশৰ সামৰিক বাহিনী আৰু বহুতো সহযোগীয়ে দেখুৱাই দিয়ে আমি সু-শৃংখলাবদ্ধ আৰু উৎপাদনশীল। কৰ্মফলৰ কোনো ধৰণৰ চিন্তা নকৰাকৈয়ে কামত উৎসাহিত কৰাই হৈছে আমাৰ সংস্কৃতি। কাম-কাজসমূহ সম্পাদন কৰাৰ আগতেই এক ক্ষুদ্ৰ অৰ্থনীতি প্ৰস্তুতিৰ মাজেৰে সমভাৱে সফল হবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে। এইটোৱেই আমাক সফলতা আনি দিব পাৰে। ৰাজনৈতিক আৰু বাণিজ্যিক নেতৃত্বৰ ক্ষমতাই এই সকলোবোৰ ভাৱ-ভংগীৰ পৰিবৰ্তন আনিব পাৰে। সাম্যবাদী দলৰ প্ৰচেষ্টাত যে চীনৰ সমাজবাদৰ ভেটি সু-দৃঢ় হৈছে আৰু চীন এখন শক্তিশালী ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে, সেই বিষয়ে সন্দেহ নাই।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

- 1) Ahluwala M.S. (2002) "Economic Reform in India Since (1991) : Has Gradualism Worked?" Journal of Economic Perspectives, Vol.16.3
- 2) Chinn M. D. (2009) : Introduction - the Symposium on 'China's Impact on the Global Economy' in Pacific Economic Review.
- 3) Srinivasan T. N. (2004) "China and India : Economic Performance, Competition and Cooperation : An Update, Journal of Aiw Economics, Vol.15.
- 4) www.bloomberg.com
- 5) www.iving.com

আহোমসকলৰ খাদ্য সংস্কৃতি : এটি অধ্যয়ন

ড० কাশ্মিৰী গগৈ বৰুৱা
অধ্যাপিকা, ইতিহাস বিভাগ
কৰ্মশ্ৰী হিতেশ্বৰ শইকীয়া মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসাৰ :

লোক সংস্কৃতিৰ পথাৰখনৰ এটা প্ৰধান অংশ হ'ল লোক খাদ্য। খাদ্যৰ লগত মানুহৰ জীৱন প্ৰণালী, শাৰীৰিক, মানসিক শ্ৰীবৃদ্ধি আৰু জীৱনীশক্তি এই আটাইকেইটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ জড়িত হৈ আছে। খাদ্যৰ প্ৰস্তুত প্ৰণালী, সংগ্ৰহ, সংৰক্ষণ, খাদ্য গ্ৰহণ কৰাৰ পৰিৱেশন এই আটাইবোৰে লোক জীৱনক আচ্ছন্ন কৰি ৰাখে। এটা জাতিৰ জীৱন প্ৰণালী আৰু পৰম্পৰাক জানিবলৈ হ'লে সেই জাতিটোৰ লোক খাদ্য অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজন হয়। প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ, সামাজিক পৰম্পৰা, ধৰ্মীয় পৰম্পৰা, উপাদানৰ সহজলভ্যতা এই আটাইবোৰৰ লগত এটা জাতিৰ খাদ্যাভাস নিৰ্ভৰ কৰে। ব্যক্তিভেদে ৰুচি-অভিৰুচি ভিন্ন হ'লেও এটা জাতিৰ জাতীয় পৰম্পৰাত যি খাদ্য গ্ৰহণ কৰা হয় তাকেই সেই জাতিটোৰ লোক খাদ্য হিচাপে ধৰা হয়। অসমত বাস কৰা আহোমসকল টাই মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ লোক। এসময়ত দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ ব্ৰহ্মদেশত বাস কৰা টাই মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ এটা ফৈদ ১২২৮ চনত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত চ্যুকাফাৰ নেতৃত্বত প্ৰবেশ কৰে। নতুন ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাৰ উদ্দেশ্যে সোমাৰপীঠত প্ৰবেশ কৰা টাই আহোমসকলে নিজৰ ভাষা, পৰম্পৰা, সংস্কৃতি লগত লৈ আহিছিল। ১২১৮ চনত টাই আহোমসকলৰ নেতা চ্যুকাফাই বৰ্তমান শিৱসাগৰ জিলাৰ চৰাইদেউত ৰাজধানী পাতি আহোম ৰাজ্যৰ পাতনি মেলিছিল। তেতিয়াৰ পৰাই লাহে লাহে সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত টাই আহোমসকলৰ বসতি বিস্তাৰ হয়। এই অধ্যয়নত অসমত বাস কৰি থকা এই টাই আহোমসকলৰ খাদ্য সংস্কৃতিৰ বিষয়ে আলোকপাত কৰিবলৈ বিচৰা হৈছে।

বীজ শব্দ : খাদ্য, জলপান, জনগোষ্ঠীয়, ৰুচি।

আৰম্ভণি :

এটা জাতিৰ খাদ্যাভাস জাতিটোৰে বাস কৰা অঞ্চলটোৰ ভৌগোলিক পৰিৱেশ, জলবায়ুৰ প্ৰভাৱ, সেই অঞ্চলটোত উৎপাদিত শস্য, প্ৰকৃতিৰ পৰা পোৱা খাদ্যৰ উপযোগী বস্তু আদিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। ইয়াৰ উপৰিও লোকবিশ্বাস আৰু ধৰ্মীয় বিশ্বাসেও জাতিটোৰ খাদ্যাভাস অধ্যয়নৰ যোগেদি সেই জাতিৰ জীৱন প্ৰণালীৰ বিভিন্ন দিশ জানিব পৰা যায়। বিভিন্ন জাতি-উপজাতিয়ে বসবাস কৰা অসমখনি বাবেৰহনীয়া পৰম্পৰা-সংস্কৃতিৰ এখনি মিলনভূমি। অসমত বাস কৰা প্ৰতিটো জাতি-উপজাতিয়ে নিজৰ পৰম্পৰা-সংস্কৃতিক সন্মানসহকাৰে পালন কৰি আহিছে। অসমত বাস কৰা আহোমসকলে অতীজৰে পৰা তেওঁলোকৰ মাজত চলি অহা পৰম্পৰাসমূহক পালন কৰি

আহিছে। উজনি অসমৰ জিলাকেইখন প্ৰধানকৈ শিৱসাগৰ, চৰাইদেউ, ডিব্ৰুগড়, লক্ষীমপুৰ, যোৰহাট, গোলাঘাট, ধেমাজি আৰু তিনিচুকীয়া আহোমসকলৰ প্ৰধান বসতি অঞ্চল যদিও বৰ্তমান কৰ্মসূত্ৰে আহোমসকলে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত বসতি কৰিবলৈ লৈছে। অসমত বাস কৰা এই টাই আহোমসকলৰ প্ৰধান জীৱিকাৰ উপায় কৃষি আৰু এই কৃষিৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ খাদ্যাভাস নিৰ্ভৰ কৰে।

অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য :

আহোমসকলৰ লোক খাদ্যৰ ওপৰত আলোকপাত কৰাই এই অধ্যয়নৰ মূল উদ্দেশ্য।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

বিভিন্ন গ্ৰন্থ সমল হিচাপে লৈ বৰ্ণনামূলক পদ্ধতিৰে অধ্যয়নটি যুগুতোৱা হৈছে।

প্ৰধান খাদ্য :

কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল আহোমসকলৰ প্ৰধান খাদ্য ভাত। আহোমসকলে নিজে খেতি কৰি ধান উৎপাদন কৰে আৰু তাৰ পৰা চাউল উলিয়াই ভাত আৰু অন্যান্য খাদ্য প্ৰস্তুত কৰে। আহোমসকলে সাধাৰণভাৱে শালি আৰু লাহি চাউলৰ ভাত খায়। ইতিহাসৰ মতে এই শালি-লাহি ধানৰ বীজ চ্যুকাফাই নিজ দেশৰ পৰা লগত লৈ আহিছিল। আহোমসকলে কেইবা প্ৰকাৰৰ ভাত তৈয়াৰ কৰি খায়; সেইসমূহ হ'ল গৰম ভাত, কৰ্কৰা ভাত আৰু পঁহীত ভাত। ইয়াৰ উপৰিও চেৰা দিয়া ভাত, বৰা চাউলৰ ভাত, টোপোলা ভাত, চুঙা চাউল, কোমল চাউল এই বিবিধ সিজোৱা চাউল আহোমসকলে পুৰাৰ জলপান হিচাপে খায় আৰু আলহী-অতিথিৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰে। সাধাৰণতে ভাতৰ লগত আহোমসকলে বিভিন্ন ব্যঞ্জন জুতি লগাই খায়। বিভিন্ন পাচলিৰ তৰকাৰী, মাছৰ জোল, মাছৰ টেঙা, খাৰৰ আঞ্জা, মাংসৰ আঞ্জা এই সমূহ ভাতৰ লগত খায়। আহোমসকলে মাছ-মাংস পুৰিও ভাতৰ লগত খায়।

বিহুৰ লগত জড়িত আহোমসকলৰ লোক খাদ্য :

আহোমসকলে অতীজৰে পৰা তিনিওটা বিহু উলহ-মালহেৰে পালন কৰে। বিহু পালনৰ উদ্দেশ্যৰে আহোমসকলে অতীজৰে পৰা বিভিন্ন জলপান, পিঠা-পনা ঘৰতে তৈয়াৰ কৰে। বিশেষকৈ ব'হাগৰ বিহু আৰু মাঘৰ বিহুত চাউল, কোমল চাউল, টোপোলা ভাত ঘৰতে তৈয়াৰ কৰে। এইসমূহ আহোমসকলে নিজস্ব বৈশিষ্ট্যৰে তৈয়াৰ কৰে। পূৰ্বতে আহোমসকলে চুঙা চাউল প্ৰস্তুত কৰিবলৈ প্ৰয়োজন হোৱা বাঁহ নিজৰ বাৰীত ৰুই লৈছিল। আজিও আহোম বসতি গাঁওসমূহৰ বাৰীত বাঁহগছ দেখা যায়।

বিহু উৎসৱৰ বাবে আহোমসকলে বিবিধ জা-জলপান চাউলৰ পৰা প্ৰস্তুত কৰে। হুৰম আহোমসকলৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্যৰে তৈয়াৰী এক উল্লেখযোগ্য জলপান। আহোমসকলৰ পূৰ্বে এই খণ্ডৰ লোকে হুৰমৰ কথা নাজানিছিল। চিৰা, সান্দহ এইসমূহ জলপানৰ উপৰিও বিহুৰ সময়ত আহোমসকলে বৰা চাউলৰ পিঠাগুড়িৰ পৰা তিল দিয়া পিঠা, তেল দিয়া পিঠা প্ৰস্তুত কৰে। ফেণীপিঠা, ভাপত দিয়া পিঠা, টেকেলি পিঠা, ঘিলা পিঠা, সূতলি পিঠা এইসমূহ আহোমসকলে চাউলৰ পৰা প্ৰস্তুত কৰে। বৰাধান আৰু শালিধানৰ পৰা চিৰা তৈয়াৰ কৰে। চাউলৰ পৰা কেঁচাপিঠা, সান্দহ, কৰাই গুড়ি বিহু উৎসৱৰ সময়ত আহোমসকলে প্ৰস্তুত কৰে। ব'হাগ আৰু মাঘৰ বিহুত

আহোমসকলে চিৰা, বৰা ধানৰ কোমল চাউল দৈ আৰু গুড়ৰ সৈতে খায়। চুঙা চাউল, চেৰা দিয়া বৰা ভাত, হুৰুম এইসমূহ জলপান আহোমসকলে এঁৱা গাখীৰ আৰু গুড় মিহলাই খায়। এইসমূহ জলপান আৰু পিঠা-পনা আহোম ৰাজত্বকালত ৰজাঘৰ, প্ৰজাঘৰ উভয় মানুহৰ মাজত প্ৰচলন আছিল আৰু আজিও আহোমসকলে বিহু উৎসৱৰ সময়ত এইসমূহ জলপান, পিঠা-পনা প্ৰস্তুত কৰে আৰু আলহী-অতিথিক আপ্যায়িত কৰে। পিঠাগুড়ি আহোমসকলে সাধাৰণতে মাংগলিক অনুষ্ঠান, শ্ৰাদ্ধ, সকাম আদি ব্যৱহাৰ কৰে। বহাগ বিহু আৰু মাঘ বিহুৰ দৰে কাতি বিহুতো ৰাহি থকা ধান-চাউলেৰে একেধৰণৰ জলপান পিঠা-পনা আহোমসকলে গ্ৰহণ কৰে।

আহোমসকলৰ আমিষ খাদ্য :

আহোমসকল আমিষভোজী। বৰ্তমান অসমত বাস কৰি থকা আহোমসকলৰ পূৰ্বপুৰুষসকলে মাছ-মাংস যথেষ্ট পৰিমাণত খাইছিল আৰু আজিও আহোমসকলে মাছ-মাংস দুয়োবিধেই খায়। পূৰ্বতে আহোমসকলে গাহৰি, হাঁহ, কুকুৰা, পাৰ, চৰাই-চিৰিকটিৰ মাংস খোৱাৰ লগতে ছাগলী আৰু পছৰ মাংস পুৰি আৰু ৰ'দত শুকুৱাই খাইছিল। এইবোৰৰ উপৰিও নেউল, কেৰ্কেটুৱা, গুঁই, কাছ, বৰ ভেকোলা খায়। হাঁহ মাংস আহোমসকলৰ প্ৰিয় মাংস আৰু আত্মীয়ক হাঁহৰ মাংস খুৱাব নোৱাৰিলে গৃহস্থৰ সন্মান নেথাকে বুলি আহোমসকলে ভাবে (অসমৰ জনগোষ্ঠীয় লোক খাদ্য সম্পাদনা - অংশুমান দাস)। মাছ আহোমসকলৰ প্ৰিয়। অসমৰ জন, নদী, বিলত সহজতে পোৱা সকলো মাছ-পুঠি আহোমসকলে খায়। মাছ কলপাতত মেৰিয়াই জুইত পুৰি, ভাজি, শাকত জোল কৰি, গুঁটেঙা দি আহোমসকলে খায়। মাছ, মাংস দুয়োবিধকে আহোমসকলে শাকত দি খায় আৰু কোনবিধ শাক কি মাছৰ লগত বা মাংসৰ লগত সোৱাদ হ'ব সেই কথা আহোমসকলে জানে। মাছ ৰ'দত শুকুৱাই ভাল কচুৰ লগত খুন্দি আহোমসকলে শুকতি নামৰ এবিধ খাদ্য তৈয়াৰ কৰে। এই শুকতি আঞ্জাতে দি আহোমসকলে খায়। মাছ-মাংসৰ উপৰিও আহোমসকলে কীট-পতংগও খায়। জিলি নামৰ পতংগবিধৰ লগতে আঘোণমহীয়া পথাৰত পোৱা এবিধ ফৰিং আহোমসকলে পুৰি খায়। এইবিধ ফৰিঙক 'তামুলী ফৰিং' বুলি কয়। জেঠমাহত ওলোৱা চাকচন নামৰ পতংগ এবিধ আহোমসকলে জুইত পুৰি খায়। এইবোৰৰ উপৰিও আমৰলিৰ টোপ, বৰলৰ টোপ, কোদোৰ টোপ, মুগা লেটা, এৰি লেটা আহোমসকলৰ প্ৰিয় খাদ্য। আমৰলিৰ টোপ ব'হাগৰ বিহুত খালে বহুতো বেমাৰৰ পৰা মুক্ত থাকিব পাৰি বুলি আহোমসকলে বিশ্বাস কৰে। বিভিন্ন মাছ, পতংগৰ উপৰিও বোকা মাটিত থকা কুঁচিয়া, কেঁকোৰা আহোমসকলৰ প্ৰিয় খাদ্য।

বন পাচলি :

প্ৰকৃতিত সহজলভ্য বিভিন্ন তৰু-লতিকাৰ ৰুচিকাৰক গুণ, ঔষধি গুণৰ বাবে আহোমসকলে অতীজৰে পৰা বিবিধ বনশাক, পাচলি খায়। বনৰীয়া কচু, কচুলতি, ওল কচু, টেকীয়া, মেটেকা, মেজেঙা, নেফাফু, নলটেঙা, মানিমুনি, খুতৰা, লাইজাবৰি, মানধনীয়া, বন আমলখি, জিলমিল, টংলতি, বেত গাজ, তৰাগাজ, কলডিল, বাঁহৰ গাজ আদি সমূহ পূৰ্বতে ৰজাঘৰে, প্ৰজাঘৰে আঞ্জা কৰি খাইছিল আৰু আজিও আহোমসকলে এই বনশাকসমূহ

থায়। ব'হাগ বিহুৰ প্ৰথমদিনা এশ এটা শাকৰ আগ খোৱাটো আহোমসকলৰ এটা পৰম্পৰা। (অসমৰ জনগোষ্ঠীয় লোকখাদ্য, সম্পাদনা- ড° অংশুমান দাস, পৃষ্ঠা- ১২৩) বাঁহশাক কুটি আহোমসকলে খৰিচা তৈয়াৰ কৰে। মৰাপাট ব'দত শুকুৰাই শোকোতা তৈয়াৰ কৰে আৰু সৰিয়হ, লাইগুটিৰ পৰা কাছদি, পানীটেঙা তৈয়াৰ কৰি খায়। খৰিচা, শোকোতা, পানীটেঙা এইসমূহ আহোমসকলৰ প্ৰিয় খাদ্য। বনশাকসমূহৰ উপৰিও বাৰীত হোৱা কোমোৰা, লাও, মুলা, কবি, গাজৰ, ধনীয়া, লাই, লফা বিবিধ শাক-পাচলি আহোমসকলে খায়। টাই আহোমসকলৰ খাদ্যসম্ভাৰে অসমীয়া সংস্কৃতিত উল্লেখযোগ্য প্ৰভাৱ আছে। চাপ মাৰি বাৰী পতা আৰু বাঁহেৰে জেওৰা দি খেতি কৰা পদ্ধতিটো আহোমসকলৰে অৱদান। আহোমসকল কৃষিজীৱী বাবে তেওঁলোকে বাৰী পাতি কল, কুঁহিয়াৰ, লেটেকু, পনিয়ল, আম-কঁঠাল এইসমূহৰ খেতি কৰি খায়। ইতিহাসৰ মতে আহোমসকল ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকালৈ আহোঁতে আহোম বগৰী আৰু নৰা বগৰী এই দুবিধ ফল লৈ আহিছিল।

প্ৰধান পানীয় :

সাজপানী বা লুক্‌লাও আহোমসকলৰ প্ৰধান পানীয়। এইবিধ পানীয়ক আহোমসকলে অতীজৰে পৰা শক্তিবৰ্ধক পানীয় হিচাপে গ্ৰহণ কৰি আহিছে। আহোমসকলৰ সমাজত এই লুক্‌লাও বা সাজপানী অতি সন্মানীয় পানীয়। উৎসৱ-পাৰ্বণৰ সময়ত এই সাজপানী সেৱন কৰা হয় আৰু ঘৰলৈ অতিথি আহিলে সন্মান হিচাপে সাজপানী আগবঢ়ায়। আহোম ৰাজত্বকালত বছৰেকীয়া সকাম বা মৃতকক লুক্‌লাও আগবঢ়োৱা হৈছিল আৰু আজিও আহোমসকলৰ মাজত এই প্ৰথা প্ৰচলন আছে। এইখিনিতে উল্লেখনীয় যে মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত বৰ্তমান আহোমসকলৰ এটা অংশই বছৰেকীয়া সকাম বা মৃতকৰ শ্ৰাদ্ধত সাজপানী আগবঢ়োৱাৰ পৰিৱৰ্তে নাম-প্ৰসংগৰে কৰে। অৱশ্যে আজিও আহোমসকলৰ অধিকাংশই উৎসৱ-পাৰ্বণত, অতিথি আপ্যায়নত সাজপানী বা লুক্‌লাও নেথাকিলে সকলোখিনি আধৰুৱা হৈ ৰয় বুলি ভাবে। বুৰঞ্জীৰ মতে মৃত ৰজাক মৈদামত লুক্‌লাওৰ কলহ দিয়াটো নিয়ম আছিল। বৰ্তমান আহোমসকলে নিয়ম অনুযায়ী পালন কৰা মে-দাম-মে-ফী আৰু আহোমৰ আন আন পূজা-সকামত সাজপানী অপৰিহাৰ্য। বিশেষ কিছুমান বনশাক খুন্দি গুড়ি কৰি পিঠাগুড়িৰ লগত সানি পিঠা বনাই ৰান্ধনীশালত ধোঁৱাচাঙত থৈ দিয়ে। লুক্‌লাও তৈয়াৰ কৰিবলৈ এই পিঠা সিজোৱা বৰা ভাত বা লাহী চাউলৰ ভাতৰ সৈতে মিলাই প্ৰস্তুত কৰে। বৰ্তমানেও আহোম বসতি গাঁওসমূহত সাজপানী প্ৰচলন আছে যদিও পূৰ্বতে আহোমসকলে যি বনদৰববোৰ সাজপানী তৈয়াৰ কৰিছিল তেনে বনদৰববোৰ তৈয়াৰী লুক্‌লাও বা সাজপানী পোৱা নাযায়। আজিৰ আহোমসকলে বহুতো বনশাকৰ প্ৰকৃত গুণাগুণৰ বিষয়ে নজনাৰ বাবেও হয়তো অতীজৰ দৰে লুক্‌লাও প্ৰস্তুত নহ'ব পাৰে।

তামোল-পাণৰ ব্যৱহাৰ :

আহোমসকলে খাদ্য খোৱাৰ পিছত তামোল-পাণেৰে মুখ মুছদি কৰে। তামোল-পাণৰ লগত তেওঁলোকে চূণ-ধঁপাত আৰু চালি খায়। আহোমসকলে তামোলখনক তামোল-চালি বুলি কয়। (অসমৰ জনগোষ্ঠীয় লোকখাদ্য,

পৃষ্ঠা- ১২৩)চালি গছত বগোৱা এবিধ লতা। উজনি অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলত এইবিধ লতা পোৱা যায়। পূৰ্বতে আহোমসকলে ঘৰৰ বাৰীত ধঁপাত খেতি কৰিছিল। ধঁপাতৰ লগত লালিগুৰ সানি বাঁহৰ চুঙাত ভৰাই ৰান্ধনীঘৰৰ ধোঁৱাচাঙত ৰাখিছিল। এই ধঁপাত তামোলৰ লগত আহোমসকলে খাইছিল। এতিয়া অৱশ্যে আহোমসকলৰ এই ধঁপাত প্ৰস্তুত কমি আহিল।

সামৰণি :

লোক সংস্কৃতি এটি ব্যাপ্ত বিষয় আৰু এই লোক সংস্কৃতিয়েই এটা জাতিৰ জীৱন পৰিচয় দাঙি ধৰে। খাদ্যাভাস এই লোক সংস্কৃতিৰ এটা প্ৰধান অংশ। অসমত বাস কৰা প্ৰতিটো জাতি-জনগোষ্ঠীৰে নিজস্ব খাদ্য প্ৰাণালী আছে। আহোমসকলৰ খাদ্য অধ্যয়ন কৰিলে দেখা যায় যে তেওঁলোকৰ খাদ্য ৰুচিপূৰ্ণ আৰু স্বাস্থ্যসন্মত। আহোমসকলৰ প্ৰিয় খাদ্য মুগা লেটা, এৰী লেটাত যথেষ্ট প্ৰ'টিন থাকে। সেইদৰে কুচিয়া মাংস শক্তিবৰ্ধক। একেদৰে লুকলাও পানীয় ৰাগিযুক্ত যদিও ইয়াৰ পৰিমিত সেৱনে স্বাস্থ্যবৰ্ধনত সহায় কৰে। জনা যায় যে পূৰ্বতে আহোমসকলে পুৱাই এবাটি লুকলাও খাইছিল। তাৰ পিছত দুপৰীয়া আৰু ৰাতিৰ আহাৰ খোৱাৰ আগতে এবাটিকৈ লুকলাও খাইছিল। তেওঁলোকৰ চেহেৰা পকা থেকেৰা যেন আছিল। বনশাক, বাৰীৰ বিভিন্ন পাচলি, মাছ-মাংস-পতংগ এইবোৰ সিদ্ধ কৰি, পুৰি বা ভাজি খাইছিল বাবে তেওঁলোকৰ মাজত বেমাৰ-আজাৰও কম আছিল। আজিও আহোমসকলে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত খাদ্য ৰুচিপূৰ্ণভাৱে, স্বাস্থ্যসন্মত পদ্ধতিৰে প্ৰস্তুত কৰি গ্ৰহণ কৰে। সময়ৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে আৰু আজিৰ এই বিশ্বায়নৰ যুগত অসমৰ প্ৰতিটো জাতি-জনগোষ্ঠীয়ে নিজৰ নিজৰ খাদ্য সম্ভাৰৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্য ধৰি ৰাখিব পাৰিলে জাতিৰ মৰ্যাদাও ৰক্ষা কৰিব পাৰিব। তদুপৰি পৰম্পৰাগত খাদ্যসম্ভাৰৰ জনপ্ৰিয়তাৰে পৰ্যটন উদ্যোগ গঢ়ি তুলি অসমৰ অৰ্থনীতিত অৰিহণা যোগাব পাৰে।

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :

গগৈ, লীলা : অসমৰ সংস্কৃতি, ১৯৯৪, বনলতা, ডিব্ৰুগড়,
 দাস, ড° অংশুমান (সম্পাদনা) : অসমৰ জনগোষ্ঠীয় লোক খাদ্য, আঁক-বাঁক, ২০১২
 ভট্টাচাৰ্য, প্ৰমোদ চন্দ্ৰ (সম্পা.) : অসমৰ জনজাতি, ১৯৯১, লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল, গুৱাহাটী।

জাতীয় বীৰ লাচিত বৰফুকন

ফনীন্দ্র কুমাৰ নাথ

মুৰব্বী অধ্যাপক

বুৰঞ্জী বিভাগ

ছিপাবাৰ মহাবিদ্যালয়

অসমৰ শৌৰ্য, বীৰ্য আৰু সাহসৰ প্ৰতীক, যিজনাই নৰিয়াগাৰে প্ৰৱল পৰাক্ৰমী মোগলক শৰাইঘাটৰ নৌ যুদ্ধত শোচনীয় ভাৱে পৰাভূত কৰি মানাহ পৰ্যন্ত খেদি পঠিয়াবলৈ সক্ষম হৈছিল সেইজনা মহান বীৰ অসম গৌৰৱ লাচিত বৰফুকনক ৪০০ বছৰীয়া জয়ন্তীত শ্ৰদ্ধাৰে স্মৰণ কৰি তেখেতৰ বীৰত্ব গাঁথাৰ কিছু আভাস দিয়াৰ উদ্দেশ্যে এটি বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়নৰ প্ৰচেষ্টা কৰা হ'ল।

মহাবীৰ লাচিত বৰফুকন আছিল লুখুৰাসন ফৈদৰ লামফিনা বংশৰ সন্তান। পিতৃ আছিল মোমাই তামুলী বৰবৰুৱা। মোমাই তামুলী বৰবৰুৱাৰ প্ৰকৃত নাম আছিল শুকুতি। তেওঁ এঘৰত বন্ধাবনুৱা হৈ আছিল। মানুহ ঘৰত তেওঁ অতি পৰিপাতিকৈ তামোলৰ বাৰী এখন পাতিছিল যিখন চালে চকুৰোৱা আছিল। এবাৰ স্বৰ্গদেউ প্ৰতাপ সিংহ (চুচেনফা) সেইফালেদি যাওঁতে তামোলৰ বাৰীখন দেখি সেইখন কোনে পাতিছে সুধি যেতিয়া শুকুতিয়ে সেইখন পতা বুলি গম পালে তেতিয়া মানুহ ঘৰৰ পৰা শুকুতিক লৈ গৈ ৰাজচৰাৰ তামুলী লিগিৰা পাতিলে। শুকুতিয়ে নিজৰ পাৰদৰ্শিতাবে দোপত দেপে উন্নতি কৰি এদিন বৰবৰুৱা পদবী পাবলৈ সক্ষম হৈছিল। উল্লেখযোগ্য যে এই সময়চোৱাত আহোমৰ সেনাপতি হিচাপে কেইবাখনো যুদ্ধত তেওঁ সফলতাৰে অৱতীৰ্ণ হৈছিল। বৰবৰুৱা পদবী ধাৰণ কৰাৰ পিচত তেওঁ মোমাই তামুলী বৰবৰুৱা হিচাপে প্ৰখ্যাত হৈছিল। মোমাই তামুলী বৰবৰুৱা আছিল প্ৰতাপ সিংহৰ পৰৱৰ্তী সংস্কাৰ সমূহৰ মূল হোতা। বিশেষকৈ পাইক প্ৰথা আৰু পচা প্ৰথা আছিল মোমাই তামুলী বৰবৰুৱাৰ উৰ্বৰ মস্তিস্কৰ সৃষ্টি।

১৬২২ খ্ৰীষ্টাব্দৰ নৱেম্বৰ মাহৰ ২৪ তাৰিখে লাচিত বৰফুকনৰ জন্ম হৈছিল। সৰুৰে পৰা তেওঁ সাহসী আৰু স্পষ্টবাদী আছিল। প্ৰাথমিক শিক্ষা তেওঁ ঘৰতে লাভ কৰিছিল। এগৰাকী সম্ভ্ৰান্ত ঘৰৰ সন্তান হিচাপে তেওঁ ভৱিষ্যত প্ৰয়োজনীয় শিক্ষা গ্ৰহণ কৰি এগৰাকী বীৰ যোদ্ধা হিচাপে নিজকে চিনাকি দিবলৈ সক্ষম হৈছিল। লাচিতে একেদিনাই বৰফুকন পদবী পাবলৈ সক্ষম হোৱা নাছিল। বিভিন্ন পদবীত সুখ্যাতিৰে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰাৰ পিচতহে তেওঁ এই পদবী পাইছিল। তেওঁ প্ৰথমে হাচতি ধৰা লিগিৰা পদবীত নিয়োজিত হৈছিল। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী সময়ত “ঘোঁৰা বৰুৱা” পদ লাভ কৰিছিল। সেই সময়ত তেওঁ দুৰ্দান্ত ঘোঁৰাবোৰক দমন কৰি বশ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ইয়াৰ পিচত লাচিত “দোলা বৰুৱা” পদবী লাভ কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁ

“শিমলুগুৰীয়া” ফুকন হিচাপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। লাচিততে নিজা পাৰদৰ্শিতাৰ গুণত এটা সময়ত “দোলা কাষৰীয়া বৰুৱা” পদবী লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। উল্লেখযোগ্য যে মিৰজুমলাৰ অসম আক্ৰমণৰ সময়ত লাচিততে দিখৌমুখৰ যুদ্ধত এদল মোগল সৈনিকৰ লগত সাহসিকতাৰে যুদ্ধ দিছিল।

লাচিত বৰফুকনৰ বীৰত্বৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে আমি সমসাময়িক দুজন ব্যক্তিৰ বিষয়ে আলোচনা নকৰিলে আমাৰ এই অধ্যয়ন অসম্পূৰ্ণ হৈ ৰ'ব এজন হ'ল স্বৰ্গদেউ চক্ৰধ্বজ সিংহ (চুপুংমুঙ) আনজন হৈছে তদানীন্তন বুঢ়াগোঁহাই “আতন” যিজনাই লাচিতৰ লগত ছাঁৰ দৰে থাকি লাচিতক সহায় আৰু সাহস যোগাইছিল।

ঘিলাঝাৰীঘাটৰ সন্ধিৰ ১৬৬৩ চনৰ কিছুদিনৰ পিচতেই স্বৰ্গদেউ জয়ধ্বজ সিংহৰ মৃত্যু হোৱাত তেওঁৰেই খুড়াকৰ পুতেক চক্ৰধ্বজ সিংহই আহোমৰ ৰাজসিংহাসনত আৰোহন কৰিছিল। চক্ৰধ্বজ সিংহই সিংহাসনত আৰোহনকাৰীয়ে ঘোষণা কৰিছিল “বঙালৰ অধীন হৈ থকাতকৈ মৰণেই শ্রেষ্ঠ.... মোৰ উপৰিপুৰুষসকল কেতিয়াও কাৰো তলত নাছিল আৰু ময়ো মোগলৰ কৰতলী হৈ থাকিব নোৱাৰো”।^১ সেয়েহে তেওঁ যুদ্ধৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ নিৰ্মাণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি যথেষ্ট অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ তৈয়াৰ কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে লগতে শস্য উৎপাদনতো গুৰুত্ব দিলে যাতে যুদ্ধকালীন অৱস্থাত খাদ্য সংকটত নহয়। যুদ্ধৰ বাবে আতিকৈ প্ৰয়োজনীয় যুদ্ধ জাহাজ বা নাও সমূহ প্ৰস্তুত কৰিবৰ বাবে ইয়াৰ দায়িত্বত থকা নাওশলীয়া বৰুৱাক ৰজাই বহুখিনি সা-সুবিধা প্ৰদান কৰিলে।

স্বৰ্গদেউ চক্ৰধ্বজ সিংহই চুবুৰীয়া ৰাজ্য সমূহৰ লগত কুটনৈতিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি আগন্তুক মোগল সংঘৰ্ষৰ সময়ত তেওঁলোকৰ সাহায্য লাভৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। তেওঁ নিজে কোচবিহাৰ, জয়ন্তীয়া কাছাৰ তথা কামৰূপৰ অন্যান্য শাসক গোষ্ঠীৰ লগত চিঠিৰে যোগাযোগ চলালে। দৰঙৰ কোছ শাসকজনে ইতিমধ্যে আহোমৰ লগত বন্ধুত্বপূৰ্ণ সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছিল। ইয়াৰ লগতে তেওঁ মিকিৰ, দেউৰী, নগা আদি গোষ্ঠীৰ লগত সম্পৰ্ক শক্তিশালী কৰিলে ৰাণী, লুকি, ডিমৰুৱা আদিৰ শাসক সকলে আহোমৰ হাত সবল কৰাৰ পূৰ্ণ প্ৰতিশ্ৰুতি দিলে।

সকলো প্ৰস্তুতি সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ পিছত স্বৰ্গদেৱে লাচিতক গুৱাহাটীৰ বৰফুকন আৰু আহোমৰ সেনাপতি ঘোষণা কৰিলে আৰু এখন সোণৰ হেংদাং দি গুৱাহাটী অভিমুখে অগ্ৰসৰ হ'বলৈ আদেশ দিলে। আতন বুঢ়াগোঁহাইক তেওঁৰ সহযোগী হিচাপে প্ৰেৰণ কৰিলে।

১৬৬৭ চনৰ আগষ্ট মাহত লাচিত বৰফুকনে তেওঁ অভিযান আৰম্ভ কৰিলে। প্ৰথমে তেওঁ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰৰ মোগলৰ দুৰ্গ বাহবাৰী দখল কৰিলে। লাচিততে পুনৰ দক্ষিণ পাবলৈ অগ্ৰসৰ হ'ল আৰু নগাঁও অঞ্চলত প্ৰৱেশ কৰি আহোম সকলৰ প্ৰতিৰক্ষাৰ অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ কাজলী দুৰ্গ পুনৰ উদ্ধাৰ কৰে। লাচিত বৰফুকন ক্ৰমান্বয়ে পশ্চিমে ফালে অগ্ৰসৰ হৈ মোগল নিয়ন্ত্ৰণত থকা আটাইকেইটা দুৰ্গ যথাক্ৰমে সোণাপুৰ, পানীখাইটি আৰু টাটিমৰা দখল কৰে। উল্লেখযোগ্য যে এই সময়তে জৰন্তীৱা ৰজাই পঠোৱা ২০,০০০ সৈন্য লাচিতৰ লগ লাগে। লাচিততে এইবাৰ স্থল আৰু নৌ একত্ৰিত হৈ পূৰ্ব প্ৰৱেশ জয়দুৱাৰেৰে (বৰ্তমান চামমাৰী অঞ্চল)।

মোগল অধিকৃত গুৱাহাটী প্ৰৱেশৰ চেষ্টা চলালে আৰু মোগল বাহিনী সম্পূৰ্ণ ৰূপে পৰাস্ত কৰি অসমীয়া সৈন্যই ইংৰাজী ৪ নৱেম্বৰ তাৰিখে ইটাখুলী (বৰ্তমান পানবজাৰ অঞ্চল) দুৰ্গ দখল কৰিলে। লাচিত মোগল সকলক মানাহ নদী পৰ্যন্ত খেদি পঠিয়াবলৈ সক্ষম হৈছিল। এনেদৰে লাচিত নামনি অসম আহোম ৰাজ্যৰ অধীনলৈ আনিবলৈ সক্ষম হ'ল।

গুৱাহাটী পতনৰ বাতৰি পাই মোগল সম্ৰাট ঔৰংজেৰে ১৯৬৭ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত অম্বৰৰ ৰজা জয়সিংহৰ পুত্ৰ ৰামসিংহক ৬৩ হাজাৰ সৈন্যৰ এটি বিৰাট সৈন্য বাহিনী দি অসমলৈ প্ৰেৰণ কৰে। ৰামসিংহৰ বাহিনীটো ১৬৬৯ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত গোৱালপাৰা জিলাৰ ৰঙামাটিত (মানহৰ পশ্চিম পাৰে) উপস্থিত হয়।

লাচিত বৰফুকনে ভালদৰে উপলব্ধি কৰিছিল যে মুকলি যুদ্ধক্ষেত্ৰত মোগলক ভেঁটা দিয়া সহজ নহয় কিয়নো আহোম সৈন্যবোৰে মোগলৰ অশ্বৰোহী সৈন্যৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ সহাস নকৰে এই বিষয়ে চিহাবুদ্দিন তালিচৰ “গ্ৰন্থ ফাথিয়া ই-ইব্ৰীয়া”ত উল্লেখ আছে যে এজন আশ্বৰোহী সৈন্যই আক্ৰমণ কৰিলে এশজন অসমীয়া সৈন্যই পলাই ফাট মাৰে আনহাতে এজন আহোম পদতীক সৈন্য অনায়সে ১০ জন মোগল সৈনিকৰ পৰাভূত কৰিব পাৰে। লাচিত বৰফুকনে সেয়েহে কৌশলগত কাৰণত গুৱাহাটী সুবিধাজনক হয় বাবে মূল যুদ্ধ ক্ষেত্ৰ গুৱাহাটী হোৱাতো কামনা কৰি সৈন্যসকল মানাহৰ পৰা গুৱাহাটীলৈ ক্ৰমান্বয়ে পিছুয়াই আহি থাকিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল। বৰফুকনে গুৱাহাটী আৰু ইয়াৰ উপকণ্ঠ অঞ্চল সমূহ ৰক্ষাৰ বাবে গুৱাহাটী চহৰক কেন্দ্ৰ কৰি বিশেষ প্ৰতিৰক্ষা মূলক ব্যৱস্থা গঢ়ি তোলাৰ পৰিকল্পনা কৰে। লাচিত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দুয়োপাৰৰ পাহাৰ সমূহৰ খাৰেৰ সংলগ্ন কৰি সামৰিক দিশৰ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ কেইটামান নিৰ্দিষ্ট ঠাইত সৈন্য বাহিনী সপ্তম কৰি ৰাখিলে। তেওঁ কেইটামান নিৰ্দিষ্ট দুৰ্গত যেনে আমিনগাঁৱৰ শ্ৰীহাট (শৰাইঘাট)ত আতন বুঢ়াগোহাঁই কুৰুৱাত বৰপাত্ৰগোহাঁই, দক্ষিণৰ পাণ্ডুত বৰগোহাঁই অসুৰৰ আলিত কলীয়াবৰীয়া ফুকন ইটাখুলীত স্বয়ং বৰফুকন আৰু নৌবিভাগত নাওঁবৈছা ফুকন প্ৰতিৰক্ষাৰ বাবে মাজু হৈ থাকিল। বৰফুকনে পাচলৈ ইটা খুলি আৰু কামাখ্যা পাহাৰ মাজৰ আন্ধাৰবালিত বাহৰ পাতিছিল।

মোগল সৈন্য অনায়সে নামনি অসম দখল কৰি হাজো পাইছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত তেওঁলোকে দলিবাৰী, দদৰ কাষৰ আলিবৈ পাহাৰৰ কাষত বাহৰ পাতিলে। এনেদৰে মোগলসকল গুৱাহাটী ওচৰ চপাত আহোম স্বৰ্গদেউ অস্থিৰ হৈ পৰিল আৰু লাচিত বৰফুকনৰ মোগল শিৰিৰ বিৰুদ্ধে অগ্ৰাসী ভূমিকা লবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে। ফলস্বৰূপে লাচিত বৰফুকনে নিজৰ অনিচ্ছাস্বত্বেও মোগল সৈন্যৰ ওপৰত জপিয়াই পৰিল। ইয়াৰ পৰিণাম কিন্তু আহোমৰ বাবে শুভ নহল। ১৬৬৯ চনত হোৱা এদিনৰ যুদ্ধত প্ৰায় ১০,০০০ অসমীয়া সেনাই প্ৰাণ হেৰুৱাবলগীয়া হ'ল। লাচিত বৰফুকন হতাশ হৈ পৰাত আতন বুঢ়াগোহাঁই লাচিতক সান্ত্বনা দিছিল যে “বাৰী পিচৰ খাল এটা সিঁচোতেও দহ-বাৰজন মানুহক শিঙিয়ে বিধে। গতিকে এখন যুদ্ধত দহ হাজাৰ সৈন্য পৰাটো বিশেষ চিন্তনীয় বিষয় নহয়।”^{২২} উল্লেখযোগ্য যে আলোৱৈ যুদ্ধত মদনাৱতী নামৰ এগৰাকী ৰাজপুত মহিলাই অতি বিক্ৰমেৰে যুজি অসংখ্য আহোম সেনাক হত্যা কৰিছিল। অৱশেষত এগৰাকী আহোম সৈন্যৰ গুলিত তেওঁৰ মৃত্যু হৈছিল।

আলবৈ যুদ্ধ পিচত চক্ৰধ্বজ সিংহৰ মৃত্যু হোৱাত তেওঁ ভায়েক চুন্যতফা বা উদয়াদিপ্ত সিংহ ৰজা হয়। আলবৈ যুদ্ধৰ পিছত ৰামসিংহই লাচিতলৈ সন্ধি প্ৰস্তাব দিছিল যদিও আহোমে সেই প্ৰস্তাৱ প্ৰত্যাহান কৰিছিল। ইফালে ঔৰংজেৰে মিৰজুমলাক আহোম ৰাজ্য আক্ৰমণ কৰিবলৈ কাঢ়া নিৰ্দেশ দিয়াত তেওঁ নৌ যুদ্ধৰ বাবে প্ৰস্তুতি চলালে। সেই উদ্দেশ্যে ইউৰোপীয় নাবিক সকলৰ সহযোগত আন্ধাৰবালিয়েদি গুৱাহাটীলৈ সোমোৱাৰ চেষ্টা চলালে যদিও তেওঁ বিফল হ'ল। পুনৰ ১৬৭১ চনৰ মাৰ্চ মাহত নৌযুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। দুৰ্ভাগ্যবশতঃ সেই সময়তে আহোম সেনাপতি লাচিত বৰফুকন নৰিয়াত পৰাত অসমীয়া সৈন্যৰ শিবিৰত হতাশাই আৰবি ধৰিলে। মোগলৰ আক্ৰমণত তিস্তিব নোৱাৰি আহোম সেনা পলাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ফলস্বৰূপে ৰামসিংহ গুৱাহাটীৰ ফালে আগুৱাই আহি থাকিল। এই বাতৰি লাচিতৰ কাণত পৰাত তেওঁ নৰিয়াগাৰে যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত জঁপিয়াই পৰিল। ফলস্বৰূপে অসমীয়া সৈন্য উৎসাহিত হৈ পৰিল আৰু চেদেলী-ভেদেলী হৈ থকা অসমীয়া সৈন্যই নতুন আশা, উদ্যম আৰু সাহসেৰে একত্ৰিত হৈ মোগল সৈন্যৰ ওপৰত প্ৰবল আক্ৰমণ প্ৰচণ্ড আক্ৰমণ চলালে। পাহাৰৰ পৰাও আহোমে সন্যই কাড়, হিলৈ বৰটোপ আদি নিক্ষেপ কৰি শত্ৰুপক্ষক ব্যতিব্যস্ত কৰি তুলিলে। এয়াই আছিল ১৬৭১ চনৰ ইতিহাস প্ৰসিদ্ধ শৰাইঘাটৰ যুদ্ধ। য'ত লাচিতৰ নেতৃত্বত আহোম সেনাই মোগল সেনা বাহিনীৰ শোচনীয় ভাৱে পৰাভূত কৰি সম্পূৰ্ণ ভাৱে বিধস্ত কৰিছিল। এই পৰাজয়ৰ পিচত ১৬৭১ চনৰ এপ্ৰিল মাহৰ ৫ তাৰিখে মোগল সেনাপতি ৰামসিংহই পৰাজয়ৰ চৰম গ্লানি লৈ নিজ দেশলৈ প্ৰত্যাবৰ্তন কৰিলে। আহোম সেনাই মানাহ পৰ্যন্ত দখল কৰিলে। শৰাইঘাটৰ বিশাল জয়লাভৰ এবছৰৰ ভিতৰতে ১৬৭২ চনৰ এপ্ৰিল মাহত স্নানামধন্য বীৰ লাচিত বৰফুকনৰ মৃত্যু হয়।

প্ৰকৃততে লাচিতৰ নেতৃত্বত জয়লাভ কৰা শৰাইঘাটৰ যুদ্ধ অসমৰ ইতিহাসৰ সবাতোকৈ গৌৰৱ উজ্জ্বল ঘটনা। মিৰজুমলাৰ জয়লাভ তথা ঘিলাবাৰীঘাটৰ সন্ধিৰ জৰিয়তে অসমবাসীয়ে হেৰুওৱা সন্মান শৰাইঘাটৰ বিজয় পুনৰ ঘূৰাই আনিবলে সক্ষম হৈছিল। অসমীয়া সকলৰ বলবীৰ্যৰ কথা মোগল বাহিনীৰ লাগত অহা শিখণ্ডক টেকবাহাদুৰ আৰু মোগল সৈনিকসকলৰ জৰিয়তে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষতে বিয়পি পৰিছিল। ৰামসিংহ লাচিত বৰফুকন তথা অসমীয়া সৈন্য বাহিনীৰ দক্ষতাক ভূয়সী প্ৰশংসা কৰি মন্তব্য কৰিছিল। “এই দেশৰ ৰজাৰ গৌৰৱ, পাত্ৰমন্ত্ৰীসকলৰ গৌৰৱ, সেনাপতি সকলৰ গৌৰৱ, সমগ্ৰ দেশখনৰ গৌৰৱ। প্ৰতিজন অসমীয়া সৈন্য নাওঁ চলোৱা, কাড়মৰা খাৱৈখন্দা আৰু হিলৈ মৰা এই সকলোতেই পাকৈত। এনেদৰে সকলো কামতে পাকৈত ৰণুৱা মই ক'তো দেখা নাই। আনকি মই, ৰামসিংহই ব্যক্তিগত ভাৱে ৰণক্ষেত্ৰত থাকিও কোনো সুযোগ বা চিহ্ন নাপালো।”^{১০}

শৰাইঘাটৰ যুদ্ধত আহোমসকলৰ জয়লাভ দক্ষিণ পূব এচিয়াৰ দেশসমূহৰ বাবেও অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল। মোগল সকলে অসম দখল কৰি দক্ষিণ-পূব এচিয়া লৈ নিজ সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰ আঁচনি আৰম্ভনিৰে পৰাই লৈ আছিল। ঔৰংজেৰে মিৰজুমলাকো এই উদ্দেশ্যেৰেই প্ৰেৰণ কৰিছিল। কিন্তু শৰাইঘাটৰ বিৰাট বিপৰ্য্যয়ে তেওঁলোকৰ এই উচ্চাসৰ পৰিসমাপ্তি ঘটালে। ঐতিহাসিক SK Chatterjee য়ে কৈছে- “Assam Kings

stopped the muslim flood from penetreating into Burma and beyond. A land-roat for aggressive advance was denied to the Indian muslims by the Ahoms of Assam. Other wise the history of Burma, Syam and Indo-china might have been defferent”.

অসমবাসীৰ বাবে শৰাইঘাট তথা লাচিত বৰফুকন এক চিৰসেউজ স্মৰণ হৈ ৰ'ব। ড० সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাই লাচিতক “লড নেলাচনৰ” লগত তুলনা কৰাৰ লগতে শৰাইঘাটৰ যুদ্ধক ট্ৰাফালগাৰৰ যুদ্ধৰ লগত তুলনা কৰিছে।^৪

পাদটিকা :

- ১- অসমৰ সংক্ষিপ্ত ইতিহাস পৃষ্ঠা- ২৬৩
- ২- অসম দেশৰ বুৰঞ্জী- পৃষ্ঠা - ১৫৬
- ৩- Lachit Borphukan and his time পৃষ্ঠা- ৮২।
- ৪- Lachit Borphukan and his time পৃষ্ঠা- ৮৭।

প্ৰসঙ্গ পুথিঃ

H.K. Borpujari : The comprehensive History of Assam.

S.K. Bhuyan : Lachit Borphukan and his times.

S.L. Barua : A comprehensive history of Assam.

ড० তচদ্দুক আমানুল হুছেইন- অসমৰ সংক্ষিপ্ত ইতিহাস

ড० নিৰোদ বৰুৱা

ড० সুৰজিত বৰুৱা : অসমৰ ইতিহাস

লক্ষ্মী দেৱী : অসম দেশৰ ইতিহাস

ড० ডম্বৰুধৰ নাথ : অসমৰ ইতিহাস

Upanishadic concept of Brahman with special reference to Sri Aurobindo's concept of Reality

Tarun Kr. Sarmah
Assistant Professor
Department of Philosophy
Sipajhar College

Abstract

There is mystical element in human thought that shows that there is hidden capacity in man to go beyond himself. The nature of this capacity cannot be fully comprehended by his limited ways of understanding but in every aspect of his life and experience he comes across its evidences. This insight will reveal that man is always confronted with something greater than himself which is somehow immanent in the human soul. Man is psycho-physical being, in the inner core of his being, there is a soul which is really the spark of the Devine within him. So man is essentially divine in nature. In liberation man gets nothing new, but simply recognizes his true, original nature. The eternal or the Absolute Reality which is present in the soul of man as its secret ground. The Upanishads called the ultimate reality as Brahman and Atman is Brahman.

Sri Aurobindo calls the ultimate reality as Sachchidananda, which is the ground of the Universe. The philosophical speculations found in the Vedas and the Upanishads have reached their culmination in the philosophy of the Vedanta. The Upanishads, Bhagvadgita and Brahma Sutra these three form the foundation of the Vedanta.

Key Words: Brahman, Transcendent, Ananda, Consciousness-force.

Introduction

Indian philosophy is essentially spiritual. Philosophical discussions arose in India out of the real problems of life. To Indian thinkers, the ultimate truths are those, of the spirit and in the light of these truths the practical life is to be led. Indian philosophy is interested to find out the true self of man. The common saying "Atmanam Viddhi" (know the self) reflects the motto of Indian philosophy. There is spirit within man and it is the centre of all philosophical discussions. Indian thinkers have felt the necessity of continued meditation as the pre-requisites of right knowledge. Indian philosophy is not based on mere argumentation. Philosophical truths are established on meditation. It is rooted basically on practical experience of life. Spiritual disquiet goaded the Indian Philosophers to Philosophical speculation.

The Vedic culture is the main foundation of Indian civilization. Although Upanishads are not systematic philosophy but they are intuitive philosophy. There is no intuitive philosophy parallel to Upanishads. Most of the schools of Indian Philosophy are of the opinion that the cream of Upanishads is the teaching of “Monistic Idealism” or “Idealistic Monism”. The Upanishads seekers enquired the ultimate reality and their enquiry did not end till the reality was finally realized. For which Sankaracharya in his commentary on Taittiriya Upanishad remarked that the true knowledge of Brahman is called Upanishads.

Methodology

This study is basically of descriptive and analytical type. The basic sources are secondary sources. The data have been collected mostly from secondary sources like books, journals, articles and other references.

Aims and Objectives

1. To make our situation healthier, peaceful and stable there arises the necessity of spiritual foundation of the modern civilization.
2. The present attempt endeavour to highlight the role of Vedas and Upanishads on the contemporary Indian philosophers.
3. To make the point clear that philosophy helps to know the foundation of man’s activities and the laws that govern them.
4. Human being is divine in nature. Here it is attempted to make clear the fact that the true self has been the main topic of investigation in the Upanishads.

Discussion

The Sanskrit word “Upanishad” seems originally to have meant “Session” used of pupils sitting round a teacher and hence developing into “Communication” and “Secret teaching”. The Upanishads later came to be called Vedanta, the end of the Vedas. Vedas are chiefly hymns and the Brahmins are concerned with rituals. The Upanishads are teleological and philosophical treatises. They present the philosophical development of Indian thought. Upanishads teach the importance of repetition and meditation as a means of concentrating thought. Meditation led to realize the nature of Atman and the cause of the universe. The cause and ground of all existence is considered to be Brahman. We have divine spark within us. The spark or spirit in man is Atman. The Upanishads direct their thoughts towards showing that Brahman and Atman are identical. This is the principle of “non-duality”. Brahman is the great self of the universe, the one Atman. Since Brahman in man, Therefore man is in Brahman and indeed is Brahman.

Indian philosophy stands immediate and intuitive vision of Reality, the actual perception of Truth, the Brahman, the ground of the Universe.

Brahman means the eternal principle as realized in the world as a whole and the Atman the inner most essence of one's own self. The two conceptions are sometimes identified and it is this happy identification of them that constitutes the essential teaching of the Upanishads. It is represented by the wellknown sayings - "That thou art" (Tat tvam asi) and I am Brahman. (Aham Brahma asmi). They mean that the principle underlying the world as a whole and that which forms the essence of man are ultimately the same. So it is said - "that by knowing which all will be known". The supreme reality is termed as either Brahman or as Atman, is spiritual. This is the meaning of monism or the doctrine of unity as taught in the Upanishads. The Brahman is self-existent and self-revealing which is the source of whole universe. The fundamental idea which runs through the early Upanishads is that underlying the exterior world of change and there is an unchangeable reality which is identical with that which underlies the essence of man. There are famous dialogue in the Upanishads -

"He from whom all works, all desires, all sweet odours and tastes proceed, who embrace all this, who never speaks and is never surprised, he, myself within the heart, is that Brahman."

In Chandogya Upanishad - "Uddalaka, a father tells his son, Svetaketu, to put some salt in water and when it is found that the salt disappears but is tested in every part of the water, that shows that the universal self is diffused throughout the universe and yet is present in the individual."

"That which is the subtle essence, in it all that exists has its self. It is the True. It is the self, and thou, O Svetaketu art it". This phrase runs through the Upanishads, "That thou art" (tat tvam asi). So we have the teaching that the self is Brahman and Brahman is the sole reality.

The Upanishads developed the Monistic ideas scattered in the samhitas. Upanishads developed the inherent purusa into Brahman or Atman which is both immanent and transcendent. The same reality is called from the subjective side as "Atman" and from the objective side "Brahman". The absolute of the Upanishads manifests itself as the subject as well as the object and transcends them both. The absolute is as certain as the Atman and also as infinite as the Brahman. The Brahman is described in two ways in the Upanishads. Saguna Brahman - all comprehensive, full of all good qualities. Nirguna Brahman which is indescribable. In Mundaka and Chandogya Upanishads - the Nirguna aspect of Brahman is described as -

"It bethought itself, would that I were
Many! Let me procreate myself, it emitted heat.
That heat bethought itself; would that I were,
Many! Let me procreate myself;"

In the development of the conception of Brahman we have different currents of thoughts. First, in some text, it is affirmed that Atman or the Brahman is the only reality and that besides this everything else is unreal.

Secondly - it is pantheistic creed that identifies the universe with the Atman or Brahman. The third current is that of theism which looks upon Brahman as the lord controlling the world. Saguna Brahman is limited, attributed with name and form and immanent in the world. The Saguna Brahman or the God is the creator, sustainer and the destroyer of the world. Saguna Brahman is called Apara Brahman. Nirguna Brahman is Para Brahman. It is indescribable. However the Nirguna and the Saguna Brahman are not two different entities, they are only two aspects .of the same reality. Samkaracharya in his Advaita Vedanta philosophy speaks of Nirguna Brahman. To him Atman and Brahman are absolutely identical. Ramanuja is of the opinion that the two are related as part and whole. His view is known as qualified monism.

The essence in man and the essence of the Universe are one and the same, and it is Brahman. There is a contradiction between the Brahman as unity and the empirical aspect of diversity, but it is declared that it is all Brahman, it has come forth from Brahman and ultimately return to Brahman. He has himself created it out of himself and then entered into it as its inner controller. In fact, all creation is illusory. Maya Brahman, the self is at once the material as well as the efficient cause of the world. The Upanishads reveal two different lines of thought regarding the world. One view holds that the world emerges from Brahman. The other holds that the world is mere an appearance of Brahman.

After the great Acharyas of vedanta, like Shankara, Ramanuja, Madhva, Vallabha and Nimbarka, Sri Aurobindo the prophet of "Life Devine" has given a new synthetic and comprehensive vision of "Reality". He is influenced both by idealistic philosophy of the west and inspired by the creative vision of the Seers of the Vedas and the Sages of the Upanishads. He conceives "Reality" as spiritual. He is aware of the fact that materialism and Spiritualism attempted to explain the "Reality" in their own ways. He integrates both the views and given some status and reality in his philosophy which was not done by the ancient vedantic philosophers. Science conceives physical energy as the ultimate principle of all existence. But we cannot explain life, mind spirit and higher values with this principle. Sri Aurobindo, one of the greatest mystic philosopher has given a new orientation to the concept of "Reality" in the Vedanta system. He is able to discover a principle in the Vedantic concept of Brahman with the difference that many of the aspects of Brahman which had not been emphasized fully by the Vedanta Brahman, in spite of being spiritual can accommodate in its bosom the principle of matter also."Sacchidananda" is the spirit of reconciliation becomes the guiding principle of his metaphysics. He conceives that "Devine" involves into matter through the process of involution and matter evolves to the level of "Devine" through the process of evolution. Thus he admits the reality of matter also.

In Hegel's philosophy thought is "Reality". Kant thinks that Reality is unknown and unknowable. Sri Aurobindo says -"It is indefinable and inconceivable by finite mind, it is ineffable by mind created speech, it is describable neither by our negations, -"neti-neti", for we cannot limit it by saying that it is not this, it is not that, nor by our affirmation for we cannot fix it by saying it is this, it is that, "iti-iti". And yet through in this way unknowable to us, it is not altogether and in every way unknowable, it is self-evident to itself and although inexpressible, yet self-evident to "knowledge by identity of which the spiritual being in us must be capable, for that spiritual being is in its essence and its original and infinite reality no other than this supreme existence"(Life Devine-Part-1,P-383) Sri Aurobindo conceives Brahman as not only "one without a second" "but also "All this is Brahman"(Sarvam-Khalu-idam-Brahman) Although Reality is indescribable yet from the point of view of human consciousness it can be said that Reality has a threefold character. The spiritual and unitary character of this Reality is very well expressed by the classical phrase-"Sachchidananda".It is a triune principle. 'Sat"means "being "-the positive character of Brahman distinguishing it from all non-being."Cit" means "Sentience" _shows that it is spiritual. "Ananda" which stands for "peace" indicates its unitary and all-embracing character. The Absolute is pure Existence, pure knowledge, and pure Bliss. It is Satyam-Shivam-Sundaram.

The pure Existence (sat) of Brahman appears to as Atman, Isvara and Purusa. Existence is obviously present in all, from soul to matter. Pure Existence is beyond space and time. The Pure Existence cannot be conceived by our limited experience and it is conceivable by the Logic of the Infinite. Aurobindo holds that the Pure Existence is the ground of all existences - cosmic and individuals. The Absolute is beyond all kinds of attributes of this phenomenal world. The "Chit" of Brahman is the Consciousness Force (shakti) which manifest itself as Maya, Sakti and Prakriti. Maya is the power of Brahman by which phenomenal world is created. In Shvetashvatara Upanishad God is called as a "Mayin" who creates the world by His Power. It is the inherent nature of the Devine. "It measures the Immeasurable, informs the Formless and embodies the Spirit." Sri Aurobindo agrees with the ancient Indian assertion that force is inherent in Existence. They are in fact, inseparable. In his philosophy - "cit" is the root principle of creation. He calls it- "The Mother", the "Devine Sakti" which is the principle behind the world process. There is no contradiction in saying that the Absolute is both Pure Existence and Consciousness Force, Bliss or Delight of the absolute gives the - "why" of the creation. Sachchidananda is not only sat or chit but also ananda. It is infinite Bliss. The Sachchidananda through His Consciousness Force manifest Himself as this world out of His cheer Bliss. Taittiriya Upanishad says - "Out of Bliss all things arise." Sri Aurobindo describes the creation as the Ecstatic dance of Siva and the purpose of creation can be nothing else but the joy of dancing. The joy or Bliss is also as universal and ineffable as Pure Existence or Consciousness Force. Finite human being can not enjoy the infinite Bliss. To enjoy the Bliss man has to transcend all the limitations and rise high. The Seers or Yogins can realize it.

Conclusion

Sri Aurobindo modified the concept of Brahman or Reality, which is already asserted in the Upanishads and also in Sankara Vedanta. Following the Vedantins, Sri Aurobindo states that the Absolute cannot be ultimately identified even with Sachchidananda. However, Sachchidananda is the best positive expression of all the Absolute in human language. Man's effort towards the realization of the Ultimate Reality is his real journey. The realization of spirit is not a smooth development or uninterrupted advance. The progress to perfection is through pain and suffering. The Upanishads hold that the highest is a state of rapture and ecstasy, a condition of ananda where the creature as creature is abolished, but becomes one with the creator, and more accurately realizes his oneness with Him. As religious men we are fellow travelers in the direction of the realm of spirit. The advaitic principle of difference less Brahman can serve the purpose of harmonizing all thoughts. We are all beggars for spiritual alms and let us beg at all the doors the nourishment of our Atmans.

References

1. Naravane. V.S. - Mordern Indian Thought.
2. Aurobindo. S - The Life Divine - Vol 1
3. Sarma, C.D. - A critical survey of Indian philosophy
4. Lal. Basanta kumar - Contemporary Indian Philosophy
5. Masih. Y. - Introduction to Religious Philosophy
6. Sanyal. Jagadiswar - Indian Philosophy
7. Radha Krishnan. S. - Indian Philosophy - Vol 1
8. Tiwari. Kedar Nath - Comparative Religion.
9. Masih. Y - A comperative Study of Religions
10. Hiriyanana. M - Essentials of Indian Philosophy
11. Jnanam - A journal of Philosophy - Nov, 2008
12. Dasgupta. Surendranath - A history of Indian Philosophy. Vol 1
13. The Vedanta Kesari- A cultural and spiritual monthly of the Ramkrishna order. Vol-96, No-1
14. A Bird's eye view of "Reality" in Aurobindos Philosophy (Article) Gogoi Bimal Ch. (Anvesika-G.U. Philosophical forum-1994)
15. Dr. Sharma. Nilima - Twentieth Century Indian Philosophy.
16. Dr. Pandit. B. S. - Indian Philosophy.

75 Years of India's Parliamentary Democracy: Prospects and Challenges

Dr. Kamal Kumar Brahma

Assistant Professor
Department of Political Science
Bodofa U.N. Brahma College, Dotma

Abstract

India is the largest democracy of the world. The founding fathers of the Indian constitution adopted the parliamentary form of democracy taking view of India's pluralism and heterogeneity character. Indeed, Parliament has contributed the most to the consolidation and strengthening of democracy in India. However, despite the commendable achievements, there is a growing feeling among the stakeholders that the institution of parliamentary democracy is not functioning the way it should have functioned and the same needs strengthened for better results as per aspirations of both of our constitution makers and citizens. However, the working of India's Parliamentary democracy is overshadowed by disruption, confrontation, forced adjournment of the houses and adopting other non-democratic alternatives. In the light of the above, this paper attempts to study the working of the parliamentary democracy in India. Attempts were also made to study the challenges faced in the successful working of parliamentary democracy in India.

Keywords: Parliamentary democracy, India, Achievements, Challenges

Introduction

Parliamentary democracy is a form of government where citizen exercises their will through elected representatives in the parliament. The citizens elect their representatives by exercising the right to vote to form the government for themselves. In other words, it is a government through participation, discussion, and resolutions.

India commemorates the significant 75 anniversaries of independence this year. This indicates the parliamentary democratic system as one of the major achievements of independent India. While adopting the parliamentary form of democracy, the founding fathers of the Constitution of India had a vision that the parliamentary democracy will be an instrument to secure social, political, and economic justice for the citizens and the parliamentary model would work to accommodate the varied and diverse groups within Indian population (Kumar, 2020).

The adoption of parliamentary democracy provided the scope for the direct representation of the voters in genuinely popular assemblies and a voice in politics that reflected the aspiration of the Indian masses in their struggle for national independence.

The Republic of India, in its size, population and resources is the biggest parliamentary democracy in the world. In terms of its electorate, it is also the world's largest participatory political system based on a universal adult franchise, which is effectively exercised at regular periodic elections at the level of the gram panchayats, state assemblies, and federal parliament.

Elections, in India, became the agency for the democratization of society and politics, as they brought politics within the sphere of the common man and the common man into the political arena. It plays a central role in mobilizing millions of people into the political process, crystallizing public opinion on a host of issues, institutional functioning, and styles of leadership, and in the emergence and recruitment of new political elites. Successive general elections at scheduled intervals and the peaceful and relatively efficient manner in which they have been conducted made India appear to be a bastion of democracy. Elections have assumed further significance as millions of voters irrespective of caste, creed, economic and educational status are encouraged to exercise their rights to vote to elect their representatives at the local, state, and central levels.

Objectives

The following are the objectives of the study:

1. To study the working of the parliamentary democracy in India.
2. To study the issues that challenges the working of the parliamentary democracy in India.

Methodology

The study is descriptive and analytical based on secondary sources. The data is collected from books, journals, the internet, articles in newspapers, magazines, and other printed materials.

Main Features of Parliamentary Democracy in India

The constitution of India provides a Parliamentary form of government both for the Union (Articles 74 & 75) and State levels (Articles 163 & 164). Though India had borrowed constitutional features of several democratic countries its parliamentary model is predominantly based on the British system. The Head of Government, the Prime Minister, can hold office only so long as he commands the confidence of the Lok Sabha. Notable features of the parliamentary democracy in India may be mentioned:

1. Dual executive, the President as the titular executive and the Prime minister as the real executive, who is the head of government
2. A close relationship between the Executive and Legislature: The Prime Minister along with the Council of Ministers forms the executive and the Parliament is the legislature.

The Prime Ministers and ministers are elected from the parliament which implies the executive emerges out of the legislature

3. Adult suffrage based on one man one vote
4. Collective responsibility of the Council of Ministers headed by the Prime Minister to the legislature
5. Prime Minister as the leader of the House and Leader of the Nation
6. Freedom of Speech and Expression
7. Multi-Party system along with Independent representatives
8. Quasi-federal Structure

Major Achievements of the Indian Parliamentary Democracy

At the commencement of the Republic of India as a parliamentary democracy with a federal system, the institutions that originated from careful constitutional design and the colonial legacies largely paved the foundational structures for parliamentary democracy to grow in a country as diverse as gigantic as India. Despite many infirmities and limitations, key democratic institutions such as the parliament, judiciary, office of the president, political parties, election commission, and Panchayati raj institutions, have served to steer India's constitutional practice, ensured political stability, and most importantly shaped governance and developmental priorities.

In the last seven decades, the parliamentary form of Government has steered India in its journey towards a progressive path of socio-economic and scientific development. The roots of Indian democracy have gone deeper and deeper year after year. Indeed, Parliament has contributed the most to the consolidation and strengthening of democracy in India (Sakthivel, 2008). Indian democracy has witnessed a peaceful and smooth transfer of power after every election. The poverty level has significantly dropped due to various policies and programmes initiated by different governments. Life expectancy has also seen admirable growth in the last seven decades though the figures vary widely between states. After 75 years of Independence, the country emerges as the sixth largest economy in the world, the fourth most powerful military, significant advances in literacy, and all while keeping its constitutional system intact (Pande, 2022).

Challenges to Indian Parliamentary Democracy

In parliamentary democracy which is also called participatory democracy maximum participation of citizens is desirable for its successful working. But in India, due to a lack of awareness, poverty, illiteracy, and passive interest of people, the participation of all section of

the society are not recorded even after 70 years of Independence (Kumar, 2020). Despite the commendable achievements, there is a growing feeling among the stakeholders that the institution of parliamentary democracy is not functioning the way it should have functioned and the same needs strengthened for better results as per the aspirations of the founding fathers of the constitution and citizens (Thakur, 2020). The factors like non-expressive electorates, criminalization of politics, large-scale corruption, paid media, use of institutions for political vendetta, a disobedient attitude of state governments, and appeasement of different sections and groups for vote bank by political parties are most adversely affecting the spirit of parliamentary democracy in India.

There are different challenges and threats before parliamentary democracy in India. The existence of dynastic political parties and the absence of intra-party democracy would result in an absurd situation in which autocracy operates under the guise of democracy. Every session, the august Houses of Parliament saw more logjams and ruckus. Bills are passed without much debate and by voice vote. Members of Parliament are denied the right to vote on bills by the procedures outlined in the Constitution. (Sahu, n.d.). The central government is also reluctant to send bills to Parliamentary Standing Committees for scrutiny.

Money and Muscle Power in Elections play a significant role in mobilizing votes. Though the Election Commission tries to keep vigil through its expense monitoring mechanisms that are by no means can be considered to be adequate. Another astonishing feature of the parliament is the presence of a large number of MPs with criminal charges against their name. In the last 17th Lok Sabha as many as 43 percent of MPs had pending criminal cases against their name. The criminalization of politics caused by the nexus between bureaucracy, political players, and criminals has been a subject matter for public debates over several years (Sangma, n.d.). Moreover, the choice of candidates by political parties for electoral contests is not necessarily driven by transparent inner-party democratic processes. Often, it is the Party's High Command which has an ultimate say in the choice of candidates.

Parliament is convened for fewer and fewer days. The culture of scrutiny of legislative proposals is weakening. Excessive executive dominance over legislative processes prevails. Early Parliament had spent most of its time on legislative business. But at present healthy debates and discussions which are the hallmark of Parliamentary democracy were overshadowed by disruption, confrontation, forced adjournment of the houses, and adopting other non-democratic alternatives (Sakthivel, 2008). The speaker's speech was also disturbed and some of the bills get passed, regrettably, without any discussions. This has resulted in a massive waste of public money and the confidence of the people.

The coalition government has more or less become the order of the day in India. The government was hampered in enacting effective policy or reform measures. Coalition partners

have regional, local, and ideological agendas that are frequently incompatible with the overall coalition programmes.

Another significant challenge to India's parliamentary democracy is the shrinking space in Parliament for the opposition to discuss important issues such as price rises, unemployment, and worsening economic conditions. More than 20 opposition lawmakers were recently suspended for demanding an inflation debate. This is similar to what happened last year when 12 Rajya Sabha MPs were suspended for the entire Winter Session for alleged misconduct on the last day of the previous (Monsoon) session in August 2021. Such developments have an impact on the Rajya Sabha's dignity and prestige (Sahu, n.d.).

The provisions of the Rules of Procedure for the Conduct of Business of the Houses are more frequently violated, such as failing to comply with the Chair's instructions, forcing the Houses to adjourn from hour to hour, members drowning one another out with their loud demands, projecting issues outside the agenda, demanding suspension of the Question Hour, cross-talking, repeating arguments in debates, and passing budgets hurriedly without serious debates. All these unhealthy and chaotic parliamentary proceedings have raised many questions about the functioning of Parliamentary democracy in India.

Conclusion

India is the largest parliamentary democracy in the world. It has been functioning as a responsible democracy since its Independence. The procedures as well as the values that form Indian democracy have developed over the years of India's freedom struggle. In the last 75 years, the success of Indian parliamentary democracy has been a remarkable feat for a country with such great diversity as well as inequality. It had witnessed the conduct of successful elections, peaceful changes of government both at the center and in the states, and people exercising freedom of expression and religion. India has also been developing and reforming economically and socially to a large extent. The legislative, executive, and judiciary have been functioning properly. At the same time, there are various challenges that the country faces in terms of fulfilling the expectations of the various sections of society.

It is also often blamed that some important issues like poverty and unemployment have not been discussed seriously in the Parliament. To restore the values of India's Parliamentary democracy it is essential as well as urgent to devote most of the time to quality debates and discussion. Members should refrain from their party affiliation while dealing with issues affecting the common man and the nation. There should be strict enforcement of the Code of Conduct for people's representatives to smooth the functioning of the house. The elected representatives should discharge their responsibilities with dignity, diligence, and discipline. We must reclaim Parliament and democracy and defend the idea of India as we cross the 75th anniversary of our Independence.

Acknowledgement

I would like to thank Mrs. Manasi Hajowary, Assistant Professor, Department of Political Science, Sipajhar College for encouraging me to write this article.

References

1. Chakrabarty, Bidyut (2008). *Indian Politics and Society since Independence*, Routledge.
2. Jagan, Alludu (2017, April) "Parliamentary Democracy in India: Issues and Challenges", *Indian Journal of Applied Research*, Vol.-7, Issue- 4.
3. Kumar, Mukesh (2020). "Dimensional of Parliamentary democracy in India: Legal issues and challenges", Ph.D. Thesis, Punjab University.
4. Pande, Aparna (2022). Introduction: India at 75, *The Round Table*, Vol.-111, No. 3.
5. Pylee, M.V. (1998). *Emerging Trends of Indian Polity*, New Delhi, Regency Publications.
6. Sahu, S. N. (n.d.). "Parliament and Democracy on 75th Independence Anniversary", retrieved from <https://www.newsclick.in/parliament-democrac-75th-independence-anniversary>.
7. Sakthivel, P. (2008). "Indian Parliamentary Democracy in Turmoil", *The Indian Journal of Political Science*, vol. 69, no. 3. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/41856442>.
8. Sangma, P.A. (n.d.). "Functioning of Parliamentary Democracy in India" retrieved from <https://www.vifindia.org/sites/default/files/Functioning%20of%20Parliamentary%20Democracy%20in%20India.pdf>
9. Thakur, Bipin Kumar (2020, December). "STRENGTHENING PARLIAMENTARY DEMOCRACY IN INDIA: SOLUTION LIES IN FOLLOWING THE INSCRIPTIONS IN THE PARLIAMENT HOUSE", *International Journal of Multidisciplinary Educational Research*, Volume: 9, Issue: 12(5).

অবিভক্ত দৰঙৰ ৰাজ পৃষ্ঠপোষকতাত খন্দা পুখুৰীসমূহৰ ঐতিহ্য

ড० দুলেন্দ্র নাথ

সহকাৰী অধ্যাপক,

বুৰঞ্জী বিভাগ

ছিপাবাৰ মহাবিদ্যালয়

অবিভক্ত দৰঙৰ ভৌগলিক পৰিস্থিতিৰ এটা সাধাৰণ চকুত পৰা বৈশিষ্ট্য হৈছে চাৰি-পাঁচ কিলোমিটাৰৰ অন্তৰে অন্তৰে অৱস্থিত মানৱসৃষ্ট বৃহদাকাৰৰ প্ৰাচীন পুখুৰীসমূহ। সংস্কৃত ‘পুষ্কৰিণী’ শব্দৰ পৰা পুখুৰী শব্দৰ উদ্ভৱ হৈছে। বুজন পৰিমাণৰ সৰোবৰ সদৃশ ডাঙৰ ডাঙৰ পুখুৰীৰে ভৰা বাবে এই অঞ্চলক কোনো কোনোৱে ‘পুষ্কৰিণীৰ দেশ’ বুলি অভিহিত কৰিছে। পুখুৰী হৈছে মাটিৰে চাৰিওফালে ওখকৈ ঢাপ বা পাৰ দি মাজৰ ঠাইখিনি দ কৰি বৰষুণৰ পানী সংৰক্ষণ কৰা এক ব্যৱস্থা। অকল দৰঙতে নহয় অসমৰ অন্যান্য ঠাইত তথা ভাৰতৰ বিভিন্ন অংশত বা বিশ্বত পানীৰ সুবিধাৰ বাবে পুখুৰী খন্দাৰ পৰম্পৰা অতি প্ৰাচীন। কিন্তু প্ৰাচীন দৰঙত বৃহৎ বৃহৎ বহুতো পুৰণি পুখুৰীৰ অৱস্থিতিয়ে সকলোৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰে। পুখুৰীসমূহৰ সৈতে গঢ়ি উঠা সুকীয়া সুকীয়া কাহিনী, কিস্মদন্তী, ঐতিহ্য, পৰম্পৰা আদিয়ে কৌতুহলৰ উদ্বেগ কৰাৰ লগতে অতীত সমাজ-সংস্কৃতিৰ বিষয়ে সম্ভেদ দিয়ে। বুৰঞ্জীবিদ দীনেশ্বৰ শৰ্মাদেৱে মংগলদৈ মহকুমাত ৩৬১টা পুখুৰী আছে বুলি উল্লেখ কৰিছে যদিও অবিভক্ত দৰঙত ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত খন্দা কিমান পুখুৰী আছিল তাৰ সঠিক হিচাপ এতিয়াও উলিয়াব পৰা হোৱা নাই। বহুতো ৰজাদিনীয়া পুখুৰী নৈৰ বালি পৰি বা পিটনি পৰি চিনমোকাম নাইকিয়া হৈছে। কিছুমান পুখুৰী আকৌ ব্যক্তিগত দখললৈ গৈছে। প্ৰাচীন ৰজাদিনীয়া পুখুৰীসমূহৰ প্ৰায়বোৰেই পিটনি পৰি ব্যৱহাৰ অনুপযোগী হৈছিল যদিও সম্প্ৰতি বহুকেইটা পুখুৰী ৰাইজে পিটনি গুচাই মীন পাম হিচাবে ব্যৱহাৰ কৰিছে। পুখুৰীসমূহ খন্দাৰ লিখিত বিৱৰণ পোৱা নাযায় যদিও প্ৰতিটো পুখুৰীৰ সৈতে গঢ় লৈ উঠিছে কিছুমান সুকীয়া জনশ্ৰুতি মুখ পৰম্পৰা তথা কাহিনী। এই কাহিনী, কিস্মদন্তীবোৰৰ মাজত যথেষ্ট বিভ্ৰাত থকা বাবে প্ৰকৃত সত্য উদ্ধাৰ কৰাটো দুৰূহ কাম। তৎসত্ত্বেও পুখুৰীসমূহৰ লগত জড়িত কাহিনী, পৰম্পৰাই এই অঞ্চলৰ ঐতিহ্যৰ বহু তথ্যৰ যোগান ধৰে। আমাৰ এই আলোচনাৰ মূল উদ্দেশ্য হৈছে পুখুৰী সমূহৰ ঐতিহ্য বিচাৰ কৰা।

দৰঙত থকা পুখুৰীসমূহক প্ৰধানকৈ তিনিটা শ্ৰেণীত ভাগ কৰিব পাৰি- ব্যক্তিগত পুখুৰী, ৰাইজে খন্দা ৰাজহুৱা পুখুৰী আৰু ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত খন্দা ঐতিহাসিক পুখুৰীসমূহ। দৰঙৰ প্ৰায় প্ৰত্যেকখন ঘৰতে কমেও একোটাকৈ পুখুৰী থকাটো এটা সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য। সাধাৰণতে বাৰী-বস্তি পাতি ঘৰ বান্ধোতে আৱশ্যকীয় মাটিখিনি খান্দোতেই একোটা পুখুৰীৰ সৃষ্টি হয়। আমাৰ এযাৰ কথা আছে- ‘পূবে হাঁহ, পশ্চিমে বাঁহ, উত্তৰে গুৱা, দক্ষিণে ধুৱা’। অৰ্থাৎ পূবফালে হাঁহ চৰিব পৰা পুখুৰী থাকিলে ৰাতিপুৱাই ৰ’দ পৰে আৰু প্ৰাতঃস্নান কৰিবলৈ সুবিধা। ব্যক্তিগত

ঘৰ নিৰ্মাণ কৰোঁতে এই বিধি পালন কৰা হৈছিল। একোখন গাঁৱৰ ৰাইজে সমূহীয়াকৈ পানী ব্যৱহাৰৰ বাবে গাঁওখনৰ সুবিধা অনুযায়ী ডাঙৰ পুখুৰীৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। দৰঙত বিভিন্ন সময়ত শাসন কৰা ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বহুতো পুখুৰী খন্দা হৈছিল। কাহিনী কিম্বদন্তী সমূহৰ পৰা সেই কথা জনা যায়। অতীততে দৰং দেশ কামৰূপ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত হোৱা হেতুকে পালবংশীয়, জিতাৰী বংশীয় আদি ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত দৰঙতো পুখুৰী খন্দাৰ কাহিনী পোৱা যায়। সময়ে সময়ে দৰঙত স্বাধীনভাৱে শাসন কৰা ভূঞাসকলে প্ৰজাৰ সুখ-সুবিধাৰ বাবে পুখুৰী খান্দিছিল। কোচবংশী দৰঙী ৰজাসকলেও দৰঙৰ একচত্ৰী শাসনভাৰ লৈ বহুতো পুখুৰী খন্দাই দিছিল। মহাৰাজ নৰনাৰায়ণে আকৌ কোচবিহাৰৰ পৰা দৰঙৰ মাজেৰে লক্ষীমপুৰ জিলালৈ আলি এটা নিৰ্মাণ কৰিবলৈ ভায়েক গোঁসাই কমলক আদেশ দি আলিৰ কাষত দুই প্ৰহৰৰ অন্তৰে অন্তৰে একোটা সৰোবৰ অৰ্থাৎ ডাঙৰ পুখুৰী খান্দিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল। দৰঙত ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত খন্দা পুখুৰীসমূহৰ কেইটামান সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য চকুত পৰে।

প্ৰথমতে, পুখুৰীসমূহ কমেও দহ বিঘা মাটিকালি আৰু সৰ্বোচ্চ দুশ বিঘা মাটিকালি সামৰি খন্দা হৈছিল। সাধাৰণতে ডাঙৰকৈ খন্দা পুখুৰীত পানী সহজতে শুকাই নাযায় আৰু পানী পৰিস্কাৰে থাকে।

দ্বিতীয়তে, পুখুৰীৰ পাৰবোৰ যথেষ্ট ওখ আৰু আহল-বহলকৈ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। বাৰিষাকালত যাতে নৈৰ পানীয়ে বা বানপানীয়ে পুখুৰীটো বুৰাই পেলাব নোৱাৰে তাৰবাবেই নিৰ্মাণ পাৰবোৰ ওখকৈ কৰা হৈছিল। তদুপৰি বানপানীৰ সময়ত তেনে ডাঙৰ পুখুৰীৰ পাৰত গঞা ৰাইজে আশ্ৰয় লোৱাৰ সুবিধা হৈছিল।

তৃতীয়তে, প্ৰায়ভাগ পুখুৰীৰে জলপৃষ্ঠ কাষৰ খেতি-পথাৰৰ পৃষ্ঠতকৈ বহু ওপৰত থাকে। পুখুৰীবোৰ খন্দাৰ বিশেষ কৌশলৰ বাবেই কিছুমান পুখুৰীৰ জলপৃষ্ঠ আনকি খৰালি মাহতো যথেষ্ট ওপৰত থাকে। কিছুমান পুখুৰীৰ তলিভাগ বেছি দ নকৰি কাষৰীয়া অঞ্চলৰ পৰা মাটি চপাই আনি পাৰবোৰ সজা হৈছিল। তাৰফলত কাষৰীয়া অঞ্চল দ হয় আৰু প্ৰয়োজনবশতঃ খেতি পথাৰলৈ পানী বোৱাই নিব পাৰি।

চতুৰ্থতে, ডাঙৰ পুখুৰীসমূহ সাধাৰণতে ছয়-সাতখন গাঁৱৰ মধ্যস্থানত খন্দা হৈছিল। গাঁওসমূহে যাতে সমানে পানী ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে তাৰ বাবেই তেনে ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল।

দৰঙত ইমান ডাঙৰ ডাঙৰ পুখুৰী খন্দাৰ মুখ্য কাৰণটো আছিল খোৱা পানীৰ সু-বন্দোবস্ত কৰা। মহাৰাজ নৰনাৰায়ণে গোঁসাই কমলক কোচবিহাৰৰ পৰা নাৰায়ণপুৰ জিলালৈ আলি বান্ধিবলৈ দিয়াৰ সময়ত আলিৰ কাষত পুখুৰী খান্দিবলৈ দিছিল খোৱা পানী উপলব্ধ কৰিবৰ কাৰণেই। দৰঙ ৰাজবংশাৱলীত এই ধৰণে পোৱা যায়-

“দুই প্ৰহৰৰ অন্তে এক সৰোবৰ।
তাতে যেন জলপান কৰে নিৰন্তৰ।।”

দীঘিৰ পুখুৰী, জলজলী আদি পুখুৰী খন্দাৰ মূল কাৰণটো আছিল খোৱা পানীৰ অভাৱ দূৰ কৰা। প্ৰচলিত কাহিনী, কমলা কুঁৱৰীৰ সাধুৰ পৰা বুজা যায় খৰাং বতৰত মানুহ, পশু-পক্ষীৰ খোৱা পানীৰ অভাৱত হাহাকাৰ সৃষ্টি হোৱাত ৰজা হৰিচৈয়ে দীঘিৰ পুখুৰী খান্দিছিল।

দ্বিতীয়তে, ৰজা বা আঢ্যৱন্ত লোকসকলে পুণ্য অৰ্জন কৰিবৰ কাৰণে পুখুৰী খান্দি প্ৰজাক দান কৰিছিল। পানী বা জলক দেৱতা বা দেৱী ৰূপে উপাসনা কৰাটো পৃথিৱীৰ প্ৰত্যেক সংস্কৃতিতে পোৱা যায়। জল বা পানী অবিহনে প্ৰাণী জগতৰ কোনোৱে বাচি থাকিব নোৱাৰে। পৰম্পৰাগত বিশ্বাসমতে জীৱৰ সৃষ্টিৰ আগতেই জল বা পানীৰ সৃষ্টি হৈছিল। ব্ৰহ্মাণ্ড পুৰাণ আদিৰ মতে বিশ্বৰ দেহৰ পৰা ওলোৱা জলৰাশিয়ে জগত ব্যাপি আছিল আৰু সেই জলৰ ওপৰত ভগৱন্তই শুই আছিল। জলত শুই থকা বাবে তেওঁ নাৰায়ণৰূপে পৰিচিত। সেইবাবেই কোৱা হয় জল ৰূপে নাৰায়ণ। গতিকে নাৰায়ণ ৰূপী জল পৱিত্ৰ আৰু জল বা পানী দান কৰাটো পুণ্যৰ কাম বুলি বিবেচিত হৈছিল। সেইবাবেই পুণ্য অৰ্জনৰ বাবে পুৰণি কালত ৰজাসকলে প্ৰজাক বিশুদ্ধ পানী যোগান ধৰিবলৈ পুখুৰী খন্দাই দিছিল।

তৃতীয়তে, কোনো কোনো ৰজাই প্ৰিয়জনৰ স্মৃতি ৰক্ষাৰ বাবেও ডাঙৰ পুখুৰী খন্দাই দিছিল। কলাইগাঁও মৌজাৰ লক্ষীমপুৰ গাঁৱত অৱস্থিত ২০০ বিঘা মাটিকালিৰ লক্ষীমপুৰ পুখুৰীটো ৰজা আৰিমন্তই তেওঁৰ মাতৃক আশ্ৰয় দি পালন কৰা ‘লক্ষ্মী’ নামৰ ব্ৰাহ্মণ এজনৰ স্মৃতিত খন্দোৱা বুলি জনশ্ৰুতিয়ে কয়।

চতুৰ্থতে, কোনো ৰজাই পাপ মোচনৰ বাবেও বৃহৎ পুখুৰী খান্দিছিল। উদাহৰণস্বৰূপে বুঢ়ী নগৰ পুখুৰীৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। ৰজা আৰিমন্তই পিতৃ মায়ামন্তক অজ্ঞাতভাৱে হত্যা কৰাত সেই পাপ মোচনৰ বাবে মাকৰ উপদেশমতে সৰাবাৰী মৌজাৰ সেনাপতিপাৰা গাঁৱত বুঢ়ী নগৰ নামৰ পুখুৰীটো খন্দাইছিল বুলি জনশ্ৰুতিয়ে কয়। পুখুৰীৰ পাৰত নগৰ এখন পাতি তেওঁ বৃদ্ধা মাতৃ চন্দ্ৰপ্ৰভাক থাকিবলৈ দিছিল বাবে ঠাইখনৰ নাম বুঢ়ী নগৰ হোৱা বুলি জনাজাত।

পঞ্চমতে, ৰাজপৃষ্ঠপোষকতাত খন্দা কিছুমান ডাঙৰ পুখুৰী কৃষিৰ জলসিঞ্চনৰ সুবিধাৰ বাবেও খান্দিছিল বুলি ভবাৰ থল আছে। অকল খোৱা পানীৰ বাবেও ইমান ডাঙৰ পুখুৰী খন্দা নাছিল। খৰাং বতৰত ওচৰতে থকা কৃষিভূমিত পানী যোগান ধৰিব পৰাকৈ সেয়ে যথেষ্ট পানী ধাৰণ কৰিব পৰাকৈ ডাঙৰ ডাঙৰ পুখুৰী খান্দিছিল। পুখুৰীৰ কাষৰীয়া অঞ্চল সমূহলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় বৃহৎ খেতি-পথাৰসমূহ পুখুৰীৰ পানীৰ পৃষ্ঠতকৈ

যথেষ্ট নিম্নস্থানত অৱস্থিত। সেয়ে পুখুৰীসমূহৰ পৰা সহজে পানী খেতি পথাৰলৈ বোৱাই নিব পাৰিছিল। লক্ষীমপুৰ পুখুৰী, বুঢ়ী নগৰ পুখুৰী আদি পুখুৰীলৈ লক্ষ্য কৰিলে সেই কথা বুজা যায়। পুখুৰীসমূহ কিছু নিয়ম-নীতিৰ মাজেৰে খন্দা হৈছিল। জলদেৱতাৰ কৃপাতহে পানী পোৱা যায় বুলি জনবিশ্বাস আছিল। সেয়ে পুখুৰী খান্দি পানী পাবলৈ জলদেৱতাক পূজা কৰা ৰীতি প্ৰচলন আছিল। পূজা কৰি এগৰাকী কুমাৰীৰ মূৰত এখন কাঁহিত সাত গছি চাকি জ্বলাই পুখুৰীয় খান্দিবলৈ বিচৰা ঠাইখন বিচৰণ কৰিবলৈ দিয়া হয় আৰু চাকিবোৰ নিজে নিজে নুমাই যোৱা ঠাইতে পানীৰ উৎস আছে বুলি সিদ্ধান্ত কৰি খন্দা হয়। পুখুৰী খান্দি পানী পাবলৈ ৰজাসকলে বলি-বিধান কৰা উপৰিও আনকি নিজৰ কুঁৱৰীকো জলদেৱতাৰ উদ্দেশ্যে দান কৰাৰ কথা পোৱা যায় ৰজা হৰিচৈৰ কাহিনীৰ পৰা। ৰজা হৰিচৈয়ে প্ৰজাৰ পানীৰ অভাৱ পূৰণৰ নিমিত্তে দীঘিৰ পুখুৰী খান্দি পানী নাপালে। জলদেৱতাক সম্ভুষ্ট কৰিবৰ বাবে পাৰে পাৰে হাঁহ, পাৰ, পঠা বলি দি পূজা কৰিলে। কিন্তু পানী নাপালে। সপোনত তেওঁৰ মৰমৰ কমলা কুঁৱৰীক জলদেৱতাৰ উদ্দেশ্যে উৰ্চগা কৰিব লাগে বুলি নিৰ্দেশ পাইছিল। সেইমতে পুখুৰীৰ মাজত কমলা কুঁৱৰীক ৰখাত পুখুৰীত পানী ওলাই ভৰ্তি হৈছিল। ইয়াৰ পৰা দেখা যায় ৰজাসকলে প্ৰজাক পানী যোগান দিবলৈ চৰম ত্যাগ কৰিবলৈকো সাজু আছিল। এনেধৰণৰ কাহিনী অৱশ্যে আন ঠাইতো প্ৰচলন আছে।

দৰঙৰ ৰজাদিনীয়া কিছুমান পুখুৰীত 'নাগকুপ' নামৰ একধৰণৰ যতন ব্যৱহাৰ কৰাৰ কথাও পোৱা যায়। তাৰে অৱশিষ্ট কোনো কোনো পুখুৰীত এতিয়াও পোৱা যায়। নাগকুপ হৈছে সহজে নষ্ট নোহোৱা ২০-২৫ ফুট দৈৰ্ঘ্যৰ শাল জাতীয় গছৰ চাৰিওফালে পকোৱাকৈ সিৰ কাটি লোৱা এক যতন। পুখুৰীৰ মাজত নাগকুপডাল বিশেষ ধৰণে ঠিয়কৈ পুতি দিয়া হয়। তাৰ গাত থকা সিৰৰ ফাঁকে ফাঁকে তলৰ পৰা নিগৰি পানী ওলাই আহে। কেতিয়াবা আকৌ নাগকুপৰ ওপৰভাগত পানীৰ ওপৰত নাও এখন সংলগ্ন কৰি থোৱা থাকে। পানীৰ টোত নাওখন লৰচৰ কৰিলে নাগকুপটো লৰি তলৰ পৰা পানী ওলাই আহে। ইয়াৰ বাবেই দৰঙৰ এই পুখুৰীসমূহত পানী সদায় ভৰ্তি হৈ থাকে।

দৰঙৰ প্ৰায়বোৰ পুখুৰীৰ সৈতে বহুতো স্মৃতি, সাধুকথা জড়িত হৈ আছে। কিছুমান পুখুৰীত নাও ভৰ্তি সাজ-বাচন পোৱা গৈছিল বুলি জনশ্ৰুতি আছে। সকাম-নিকাম পাতিলে প্ৰয়োজনীয় বাচন-বৰ্তনৰ বাবে পুখুৰীত জলদেৱতাৰ উদ্দেশ্যে ধূপ-ধূনা-নৈবদ্য আগবঢ়ালে পিছদিনা সাজ-বাচনেৰে ভৰ্তি হৈ নাও এখন ওলাই থাকে। সেই সাজ-বাচন আনি সকামত লগাই পিছদিনা ধুই পখালি আকৌ নাওখনত থৈ আহিব লাগে। বাচন-বৰ্তনবোৰ ঘূৰাই নিদি ঘৰতে ৰাখিলে সেইবোৰ নিজে নিজেই ঘৰৰ পৰা নাইকিয়া হয়। শালমাছ উঠা পুখুৰী, বলদেৱপাৰা পুখুৰী, জয়পালপাৰা পুখুৰী, বুঢ়ী নগৰ পুখুৰী আদিত এনেধৰণৰ ঘটনা ঘটিছিল বুলি মানুহৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত। তেনে কাহিনী অৱশ্যে অসমৰ অন্যান্য ঠাইতো প্ৰচলন আছে। হয়তো এনেকুৱাও হ'ব পাৰে যে ৰাজহুৱা বাচন-বৰ্তনবোৰ ডাঙৰ পুখুৰীত লুকুৱাই ৰাখিছিল আৰু সকাম-নিকামৰ সময়ত সেইবোৰ উলিয়াই আনি নাৱত তুলি

থৈছিল।

দৰঙৰ সৰহ সংখ্যক ডাঙৰ পুখুৰীতে গোঁসাই লগা বুলি মানুহে বিশ্বাস কৰে। সেয়ে পুখুৰীৰ পানী ভয় আৰু ভক্তিবাহে ব্যৱহাৰ কৰে। গতিকে পুখুৰীৰ পানী অনিষ্ট হোৱা কোনো কামেই মানুহে নকৰে; বৰং পুখুৰীৰ পানীক মানুহে পূজাহে কৰে। কোনো কোনো পুখুৰীৰ বিশেষকৈ বুঢ়ী নগৰ পুখুৰীৰ পানী খালে পেটৰ ৰোগ ভাল হয় বুলি জনবিশ্বাস প্ৰচলিত। দৰঙৰ প্ৰায়বোৰ পুখুৰীৰে এনেধৰণৰ কিছুমান জনবিশ্বাস গঢ় লৈ উঠিছিল। মাজে সময়ে এই পুখুৰীবোৰৰ পৰা পুৰণি সাজ-বাচন, আ-অলংকাৰ, মূৰ্তি আদি পোৱাত পুখুৰীসমূহৰ প্ৰতি বহুসংঘৰ্ণিত হৈছে। মানৱ আক্ৰমণ, কৃষ্ণনাৰায়ণৰ বিদ্ৰোহ, মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ, ইংগ-বৰ্মী যুদ্ধ আদি দুৰ্যোগৰ সময়ত নিজৰ মূল্যবান সামগ্ৰী কিছুমান পুখুৰীৰ পানীত লুকুৱাই ঠাই এৰি যাবলগীয়া হৈছিল কোনো কোনো অঞ্চলৰ লোকে। পিছত নতুনকৈ তাত বসবাস কৰিবলৈ লোৱা লোকে সেইবোৰ উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত সেইবোৰ কথাই অতিৰঞ্জিত ৰূপ পাইছিল।

দৰঙৰ সমাজ-সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত এই পুখুৰীসমূহৰ যথেষ্ট প্ৰভাৱ আছে। বিহুগীত, নাঙেলীগীত আদিতো পুখুৰীসমূহৰ বৰ্ণনা সোমাই পৰিছে। পুখুৰীসমূহ হৈ পৰিছিল অঞ্চলবাসীৰ সমন্বয়ৰ ক্ষেত্ৰ। চাৰি-পাঁচখন গাঁৱৰ মানুহে জাতি-ধৰ্ম-নিৰ্বিশেষে একোটা পুখুৰীৰ পানী ব্যৱহাৰ কৰি সামাজিক একতা বৃদ্ধি কৰিছিল। আনকি সমাজ বিৰুদ্ধ কাম কৰা পৰিয়ালক দৰঙত শাস্তি হিচাবে এঘৰীয়া কৰি 'জুই পানীৰ আলাগ' কৰিছিল। ইয়াৰ পৰা বুজা যায় পুখুৰীৰ পানী নাপালে জীয়াই থাকিব নোৱাৰিছিল। এইদৰে একোটা পুখুৰীক কেন্দ্ৰ কৰি মঠ-মন্দিৰ, মছজিদ, শিক্ষানুষ্ঠান আদি গঢ় উঠি অঞ্চলটোত আধ্যাত্মিক তথা শিক্ষা-সংস্কৃতিৰ বিকাশ ঘটিছিল। জৈৱ-বৈচিত্ৰ বক্ষাৰ ক্ষেত্ৰতো দৰঙৰ এই পুখুৰীসমূহে বিশেষ গুৰুত্ব বহন কৰিছে। বিভিন্ন জাতৰ পক্ষীৰ বিচৰণ ভূমিত পৰিণত হৈছে এই পুখুৰীসমূহ। পুখুৰীসমূহ উপযুক্ত সংৰক্ষণ আৰু সুবিধা সৃষ্টিৰে দৰঙত পৰ্যটন উদ্যোগৰ বিকাশৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে। শেষত ক'ব পৰা যায় যে ডাঙৰ ডাঙৰ পুখুৰীসমূহ খান্দি দৰঙৰ শাসকসকলে পানী সংৰক্ষণ (Water Conservation) আৰু পানীৰ ব্যৱস্থাপনাৰ (Water Management) জ্ঞানৰ পৰিচয় দিবলৈ সক্ষম হৈছিল; যিটো বিষয় বৰ্তমানে পৃথিৱীত গুৰুত্ব ৰূপ ধাৰণ কৰিছে।

প্ৰসংগ পুথি :

- ১। ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা, অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিৰ আভাষ, বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড, গুৱাহাটী, ১৯৮৯।
- ২। ৰেৱন চন্দ্ৰ নাথ, দৰঙৰ যুগমীয়া কলা-কৃষ্টি, ছিপাবাৰ, দৰং, ২০০৫।
- ৩। বিশ্বনাৰায়ণ শাস্ত্ৰী আৰু ভৱপ্ৰসাদ চলিহা (সম্পাঃ), দৰং ৰাজবংশাৱলী, লয়াৰ্চ বুক ষ্টল, গুৱাহাটী, ২০০২।
- ৪। দীনেশ্বৰ শৰ্মা, মংগলদৈৰ বুৰঞ্জী, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, গুৱাহাটী, ২০০৪।
- ৫। ড° ৰামচন্দ্ৰ ডেকা আৰু ড° প্ৰসন্ন কুমাৰ নাথ (সম্পাঃ) সাৰঙ্গ সৌৰভ, ২০০৫।

শাব্দিক সম্পৰ্কৰ আধাৰত অসমীয়া শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ

শ্ৰীনীতামণি ডেকা
সহকাৰী অধ্যাপিকা
অসমীয়া বিভাগ
কামৰূপ মহাবিদ্যালয়

সাৰাংশ :

ভাষাত ব্যৱহৃত অধিকাংশ শব্দৰে এটা বা ততোধিক অৰ্থ আছে। এইটো শব্দবোৰৰ বিশেষত্ব এইটো যে এটা শব্দৰে বহুতো অৰ্থ থাকিব পাৰে। যাৰ ফলত, শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ কৰা কাৰ্যত আমি সততে উজুটি খাবলগীয়া হয়। শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ কৰা কাৰ্য সহজসাধ্য নহয়। কাৰণ, শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰত বক্তা-শ্ৰোতাৰ ব্যক্তিগত অনুভৱ, মনোভাৱ, অভিপ্ৰায়, ধাৰণা, ভাৱ, সূচনা, বিষয়, সময়, সুৰ, পৰিৱেশ-পৰিস্থিতি, প্ৰসংগ, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক, সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক আদি বিভিন্ন কাৰকে প্ৰভাৱ পেলায়। লগতে মানুহৰ অভিজ্ঞতাৰ জগতখনে শব্দাৰ্থ বিচাৰত মুখ্য ভূমিকা পালন কৰে। ইয়াৰ উপৰিও শব্দবোৰৰ মাজত থকা সম্পৰ্কৰ আধাৰতো অৰ্থৰ স্বৰূপ নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰি। সেয়েহে নিম্নলিখিত পত্ৰখনত শাব্দিক সম্পৰ্কৰ আধাৰত অসমীয়া শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

সূচক শব্দ : শব্দগত সম্পৰ্ক, শব্দ, অৰ্থ, সহাবদ্ধ, ক্ৰমাবদ্ধ।

আৰম্ভণি :

শব্দাৰ্থতত্ত্বৰ লগত জড়িত হৈ থকা প্ৰধান দিশটোৱে হ'ল 'অৰ্থ'। 'অৰ্থ' শব্দটি আমাৰ সকলোৰে পৰিচিত। ইংৰাজী 'Meaning' শব্দৰ প্ৰতিশব্দ হিচাপে অসমীয়া ভাষাত 'অৰ্থ' শব্দটি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। 'অৰ্থ' হৈছে এক অস্পষ্ট ধাৰণা। 'অৰ্থ' কি ইয়াৰ উত্তৰ আজিলৈকে কোনোৱে সন্তোষজনক ভাৱে দিব পৰা নাই। 'অৰ্থ'ক এটা নিৰ্দিষ্ট সংজ্ঞাত পৰিভাষিত কৰাটো কঠিন। 'অৰ্থ' শব্দৰ নিজৰেই বিভিন্ন অৰ্থ আছে। কিয়নো, ই ভাষাৰ বিভিন্ন কাৰ্যৰ লগত জড়িত। দাৰ্শনিক, ভাষাবিজ্ঞানী, মনোবিজ্ঞানী, নৃতত্ত্ববিদ, আলংকাৰিক, সাহিত্যিক বিদ্বান আদি বিভিন্ন চিন্তাবিদে নিজস্ব দৃষ্টিকোণৰ পৰা অৰ্থৰ বিচাৰ কৰি আহিছে।

অৰ্থ সম্পৰ্কীয় আলোচনা ভাষা বিজ্ঞানসন্মতভাৱে উনৈশ শতিকাতহে আৰম্ভ হয়, যদিও অৰ্থৰ আলোচনা হাজাৰ হাজাৰ বছৰ ধৰি দাৰ্শনিকসকলৰ আগ্ৰহৰ বিষয় হৈ আছে। ভাষাবৈজ্ঞানিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে অৰ্থৰ আলোচনা

হোৱাৰ আগতে গ্ৰীক দাৰ্শনিক প্লেটো, এৰিষ্টটলকে আদি কৰি ভালেমান দাৰ্শনিকে অৰ্থৰ প্ৰকৃতি সম্পৰ্কে চিন্তা-চৰ্চা কৰিছে। দাৰ্শনিকসকলৰ অৰ্থ সম্পৰ্কীয় চিন্তাধাৰা ভাষাবিজ্ঞানীসকলৰ চিন্তা-চৰ্চাতকৈ পৃথক। তেওঁলোকে ধাৰণাৰ জগতখনৰ লগত সংপৃক্ত কৰি শব্দ বা বাক্যৰ অৰ্থৰ গ্ৰহণযোগ্যতা সম্পৰ্কে বিচাৰ কৰে। বৰ্তমান সময়তো আমি এই দৃষ্টিভঙ্গীৰ প্ৰাসংগিকতা নুই কৰিব নোৱাৰো।

ভাষাবিজ্ঞানত, অৰ্থ হ'ল একপ্ৰকাৰৰ ধাৰণা, যি কওঁতা (বক্তা) বা লিখকৰ পৰা শ্ৰোতা বা পাঠকলৈ যোগাযোগৰ মাধ্যমেৰে ভাষিক উপাদানৰ সহায়ত প্ৰকাশিত হয়। কথিত বা লিখিত ৰূপত প্ৰকাশ পোৱা শব্দ বা বাক্যৰ ব্যৱহাৰ তেতিয়াহে ফলপ্ৰসূ হয় যেতিয়া তাৰ মাজৰ অৰ্থ প্ৰকাশ পায়। সেয়েহে ভাষাৰ আলোচনাত অৰ্থৰ গুৰুত্ব অপৰিহাৰ্য। অৰ্থৰ অবিহনে ভাষাৰ অন্যান্য ভাষিক উপাদানে (ধ্বনি, ৰূপ, বাক্য, শব্দ) ভাব প্ৰকাশত অসমৰ্থ। একমাত্ৰ অৰ্থহিহে ভাৱৰ সূচনা কৰিব পাৰে।

শব্দ আৰু অৰ্থৰ সম্বন্ধ :

মানুহে কোৱা শব্দ বা বাক্যৰ ব্যৱহাৰ তেতিয়াহে ফলপ্ৰসূ হয় যেতিয়া তাৰ মাজত অৰ্থ অন্তৰ্ভুক্ত হৈ থাকে। অৰ্থহীন শব্দ বা বাক্য মূল্যহীন। অনাদি কালৰে পৰাই ভাষা সম্বন্ধীয় আলোচনাত শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্বন্ধ সম্পৰ্কে ভালেমান প্ৰশ্ন উত্থাপিত হৈ আহিছে। শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজত কিবা সম্বন্ধ আছে নে নাই? এই প্ৰশ্নটো শব্দাৰ্থৰ সম্বন্ধ সম্পৰ্কত কৰা স্বাভাৱিক প্ৰশ্ন।

ভাষিক যোগাযোগৰ বাবে ব্যৱহৃত হোৱা শব্দসমূহৰ কিয় নিজস্ব একোটা অৰ্থ থাকে। 'মানুহ' বুলি কোৱাৰ লগে লগে আমাৰ মনলৈ কিয় 'মানুহ'ৰ কথাহে আহে, গৰু, ঘোঁৰা নাইবা আন জীৱৰ কথা নাহে। 'মানুহ' শব্দ আৰু 'মানুহ' জীৱবিধৰ মাজত কিবা সম্বন্ধ আছে নেকি? ইয়াৰ উত্তৰত আমি ক'ব পাৰো যে প্ৰত্যেক সাৰ্থক শব্দই কোনো অৰ্থ (বস্তু) বিশেষৰ বোধ কৰায়। কোনটো শব্দই কোনটো অৰ্থৰ বোধ কৰায়, সেয়া প্ৰতীক বা সংকেত গ্ৰহণ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। লক্ষণীয়ভাৱে, প্ৰত্যেক ভাষাত নিৰ্দিষ্ট শব্দই নিৰ্দিষ্ট অৰ্থক সংকেতিত কৰে। এই সংকেতবোৰ হৈছে যাদৃচ্ছিক। ভাষা হৈছে যাদৃচ্ছিক ধ্বনি প্ৰতীকৰ সমষ্টি। ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰ প্ৰতীকাত্মক। দৰাচলতে শব্দৰ সৈতে অৰ্থৰ চিৰাচৰিত সম্পৰ্ক নথকা বাবেই বিভিন্ন ভাষাত একেটা বস্তু বুজাবলৈ বিভিন্ন শব্দৰ প্ৰয়োগ কৰা হয়। যেনে- অসমীয়া ভাষাৰ 'ছোৱালী' শব্দটো বুজাবলৈ ইংৰাজীত 'Girl', হিন্দীত 'লড়কী', কামৰূপী উপভাষাত 'আপী', সংস্কৃতত 'বালিকা' শব্দ ব্যৱহৃত হয়।

কোনো এটা ভাষাত ব্যৱহৃত ধ্বনি বা ধ্বনি সমষ্টিয়ে বুজাব পৰা বৰ্হিজগতৰ বস্তু বা ভাবৰ মাজত কোনো ধৰাবন্ধা সম্বন্ধ নাই। শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্কটো হৈছে যাদৃচ্ছিক। সমাজ এখনে শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্কটো থিৰাং কৰে। হেন্সেলিয়াই ফুৰা পোহনীয়া জন্তুটোক কিয় আমাৰ সমাজখনে 'গৰু' নাম দিলে,

‘ছাগলী’ ‘কুকুৰ’ বা ‘মেকুৰী’ৰ নাম কিয় নিদিলে এইবোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ আজিলৈকে কোনোৱে দিব পৰা নাই। শব্দাৰ্থৰ সম্বন্ধ সম্পূৰ্ণৰূপে পৰস্পৰা নিৰ্ভৰ। সমাজ এখনত পৰস্পৰাগতভাৱে নিৰ্দিষ্ট শব্দৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট অৰ্থ থিৰাং কৰি থোৱা থাকে। সমাজ এখনে থিৰাং কৰি দিয়া শব্দৰ অৰ্থক অনুজসকলে স্বীকাৰ কৰি লয়। অগ্ৰজসকলে কোনো এটা শব্দক বুজাবলৈ যি অৰ্থ ব্যৱহাৰ কৰিছিল, সেই একে অৰ্থকে অনুজসকলেও অনুসৰণ কৰে। শব্দ আৰু অৰ্থৰ ব্যৱহাৰৰ মাজত এটা নিয়মীয়তা দেখা যায়। (দত্ত বৰুৱা, 2006, পৃ. 16) এই নিয়মীয়তা অনুজসকলে অগ্ৰজসকলৰ পৰা, আৰু অগ্ৰজসকলে তেওঁলোকৰ পূৰ্ব পুৰুষসকলৰ পৰা আহৰণ কৰে। পৰাস্পৰাগতভাৱে সমাজখনে মানি লোৱা শব্দাৰ্থৰ সম্বন্ধক পৰৱৰ্তী প্ৰজন্ময়ো অনুসৰণ কৰে। সেইবাবে শব্দাৰ্থৰ সম্বন্ধ পৰাস্পৰাগত।

শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজত কোনো ধৰণৰ স্বাভাৱিক সম্পৰ্ক নাই। সমাজ এখনে শব্দাৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্কটো স্বীকাৰ কৰি লয়। অৰ্থাৎ সমাজে বিভিন্ন শব্দক বিভিন্ন অৰ্থত প্ৰতীকৰ ৰূপত গ্ৰহণ কৰি লয়। শব্দবোৰ হৈছে অৰ্থৰ প্ৰতীক বা সংকেত। যেনে- অসমীয়া ভাষাত ‘পানী’ (প+আ + ন + ঙ) শব্দক পানী দ্ৰব্যৰ প্ৰতীক হিচাপে অসমীয়া সমাজে গ্ৰহণ কৰিছে। সেইবাবে, কোনোবাই ‘পানী’ শব্দ উচ্চাৰণ কৰাৰ লগে লগে আমাৰ মনলৈ অইন বস্তুৰ সলনি ‘পানী’ নামৰ জুলীয়া দ্ৰব্য বিধৰ ধাৰণা বা ভাৱ আহিব। কিন্তু ভৱিষ্যতে যদি অসমীয়া সমাজখনে থিৰাং কৰি লয় যে ‘পানী’ শব্দই ‘পানী’ (জুলীয়া দ্ৰব্য)ক নুবুজাই অন্য বস্তুক বুজাব, তেতিয়াহ’লে শব্দৰ অৰ্থ সলনি হ’ব।

শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজত এক আন্তঃ সম্পৰ্ক বিৰাজমান। বাস্তৱিকতে, শব্দ হৈছে ভাষিক যোগাযোগৰ অন্যতম উপাদান। যাৰ জৰিয়তে বক্তা বা লিখকৰ পৰা শ্ৰোতা বা পাঠকলৈ অৰ্থ স্থানান্তৰিত হয়। ধ্বনিৰ দ্বাৰা সংযুক্ত শব্দবোৰ হৈছে একমাত্ৰ মাধ্যম যাৰ জৰিয়তে মানুহে মনৰ ভাৱ-অনুভূতি প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। ভাষিক যোগাযোগৰ বাবে মানুহে প্ৰয়োগ কৰা শব্দবোৰে যেতিয়া অৰ্থ প্ৰকাশ কৰে, তেতিয়াহে যোগাযোগ সফল বুলি গণ্য কৰা হয়। শব্দ অবিহনে অৰ্থ কেৱল কল্পনাৰ অংশ হৈ পৰিব আৰু মানুহৰ মনত সুপ্ত হৈ থকা চিন্তা ভাৱনাই কেতিয়াও প্ৰকাশৰ সুযোগ নাপাব। ঠিক তেনেদৰে অৰ্থ অবিহনে শব্দবোৰ মূল্যহীন। অৰ্থ হৈছে এনেকুৱা একপ্ৰকাৰৰ ভাষিক উপাদান, যাৰ জৰিয়তে মানৱ মস্তিষ্কই বিশ্বৰ সৈতে সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰে।

শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্ক অতি দৃঢ়। যাৰ ফলস্বৰূপে, অধিকাংশ লোকৰ বাবে শব্দাৰ্থৰ সম্বন্ধক পৃথকভাৱে চোৱা সহজ নহয়। সফল ভাষিক যোগাযোগৰ বাবে শব্দ আৰু অৰ্থ এই দুয়োটিৰে আৱশ্যক আমি নুই কৰিব নোৱাৰো। শব্দ আৰু অৰ্থক মাজে মাজে অভিন্ন যেন বোধ হ’লেও ইয়াৰ মাজত পাৰ্থক্য নথকা নহয়। শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ ব্যৱধানটিক বুজিবৰ বাবে আমি প্ৰথমতে যোগাযোগ প্ৰক্ৰিয়াক বুজা উচিত। যোগাযোগৰ প্ৰথম পদক্ষেপ হিচাপে মানুহৰ মনত প্ৰথমে অৰ্থৰ ধাৰণা সৃষ্টি হয়। তাৰ পিছতহে শব্দ বা শব্দগোটে অৰ্থ গ্ৰহণ কৰে।

শব্দাৰ্থৰ ধাৰণাৰ লগত বাণীবদ্ধকৰণ (encoding) আৰু বাণীউদ্ধাৰকৰণ (decoding) প্ৰক্ৰিয়া জড়িত। যেতিয়া অৰ্থক শব্দলৈ ৰূপান্তৰিত কৰা হয়, তেতিয়া তাক বাণীবদ্ধকৰণ (encoding) বোলে। আনহাতে, শ্ৰোতাই যেতিয়া কোনো এটা বাৰ্তা গ্ৰহণ কৰে, তেতিয়া তেওঁ সেই বাৰ্তা শব্দৰ ৰূপত গ্ৰহণ কৰে আৰু তাৰ পিছত শব্দক অৰ্থলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে যাক আমি বাণী উদ্ধাৰকৰণ (decode) বুলি কওঁ। শব্দতকৈ অৰ্থৰ ধাৰণা বহু পুৰণি। যোগাযোগৰ মাধ্যম হিচাপে ভাষাৰ সৃষ্টি হোৱাৰ আগতে মানুহৰ মনত অৰ্থৰ ধাৰণা আছিল। আধুনিক ভাষা ব্যৱহাৰৰ আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে শব্দৰ সৃষ্টি হয়। আমি বৰ্তমান ভাষা এটা যেনেকৈ জানো তেনেদৰে ভাষা এটা গঠন হোৱাৰ আগতে মানুহে অন্য কিছু উপায়েৰে নাইবা অংগী-ভংগী ব্যৱহাৰৰ মাধ্যমেৰে মনত সৃষ্টি হোৱা অৰ্থ স্থানান্তৰ কৰাৰ চেষ্টা কৰিছিল।

প্ৰাচীন কালৰে পৰা শব্দাৰ্থৰ মাজত থকা সম্পৰ্কৰ বিষয়ে দাৰ্শনিক আৰু ভাষা শাস্ত্ৰবিদসকলে চৰ্চা কৰি আহিছে। এই দুই দৃষ্টিকোণৰ পৰা শব্দ আৰু অৰ্থৰ সম্পৰ্ক আন্তঃসম্পৰ্কিত। শব্দ হৈছে শৰীৰস্বৰূপ আৰু অৰ্থ হৈছে আত্মস্বৰূপ। শব্দ আৰু অৰ্থৰ সংযোগতহে ভাষিক যোগাযোগ সফল ৰূপত সম্পন্ন হয়।

প্ৰাচীন ভাৰতীয় পণ্ডিত ভট্‌হৰি, পাণিনি, যাস্ক, পতঞ্জলি, দিননাগ, ধৰ্মকীৰ্তি আদিয়ে শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্বন্ধক পৃথক কৰিব নোৱাৰি বুলি কৈছে। শব্দাৰ্থৰ মাজত থকা সম্বন্ধ সম্পৰ্কে 'ন্যায়' আৰু 'মীমাংসা' দৰ্শনতো আলোচনা কৰা হৈছে। 'মীমাংসা' দৰ্শনত শব্দাৰ্থৰ মাজত থকা সম্পৰ্কক শাস্বত (eternal) আৰু নৈৰ্ব্যক্তিক (impersonal) বা প্ৰাকৃতিক (natural) বুলি উল্লেখ কৰিছে। 'ন্যায়' দৰ্শনে শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্কক 'শক্তি' (Sakti) বুলি অভিহিত কৰিছে। এই দৰ্শনৰ সমৰ্থকসকলে শব্দাৰ্থৰ সম্পৰ্কক প্ৰাকৃতিক (natural) নহয় বুলি কৈছে। ইয়াৰ বিপৰীতে তেওঁলোকে এই সম্পৰ্কক পৰম্পৰাগত (conventional) বুলিহে অভিহিত কৰিছে।

ভাৰতীয় দাৰ্শনিক সকলৰ শব্দাৰ্থ সম্পৰ্কীয় এই দৃষ্টিভংগী প্ৰাচীন গ্ৰীক দাৰ্শনিক প্লেটোৰ 'Cratylus' গ্ৰন্থত পোৱা যায়। প্লেটোৱে শব্দ আৰু অৰ্থ প্ৰাকৃতিকভাৱে (Natural) নাইবা পৰম্পৰাগত (conventional) ভাৱে সম্পৰ্কিত বুলি বিচাৰ কৰিছিল। আধুনিক ভাষা বিজ্ঞানৰ জন্মদাতা বা পিতৃস্বৰূপ ফাৰ্ডিনাণ্ড দি চ্যুৰে শব্দ আৰু অৰ্থৰ সম্পৰ্কক আন্তৰ্গত সম্পৰ্ক বুলি আলোচনা কৰিছে। তেওঁ শব্দক এটা মুদ্ৰাৰ লগত তুলনা কৰিছে। মুদ্ৰাৰ নিচিনা শব্দৰো দুখন পিঠি থাকে যাক কেতিয়াও পৃথক কৰিব নোৱাৰি। এখন পিঠি হৈছে ৰূপ অৰ্থাৎ ধ্বনি, যাক কথিত বা লিখিত শব্দ সৃষ্টি কৰিবৰ বাবে সংযোগ কৰা হয়। আনখন পিঠি হৈছে শব্দৰ অৰ্থ। যেতিয়া কোনো এটা শব্দ ভাষাত ব্যৱহাৰ কৰা হয়, তেতিয়া ব্যৱহাৰকাৰীৰ মনত শব্দটো সম্পৰ্কে ছবি (image) নাইবা অৱধাৰণা (concept) জাগি উঠে। সেইবাবে শব্দ এটাই তাৰ ৰূপ (form)ক প্ৰদত্ত অৰ্থৰ সৈতে সংযোগ কৰে।

ভাৰতীয় দাৰ্শনিক, শিক্ষাবিদ সৰ্বপল্লী ৰাধাকৃষ্ণনে শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্কক প্ৰাকৃতিক বুলি অধ্যয়ন কৰিছিল। ভাষিক যোগাযোগৰ উপাদানসমূহ আৰু বস্তু (thing) উভয়েই চিৰন্তন। ৰাধাকৃষ্ণনে (1948) শব্দাৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্কক এনেদৰে দাঙি ধৰিছে-

“The relationship between the word and its meaning are natural. Words and objects denoted by them are both eternal. Meanings of the word cannot be comprehended except on the hypothesis of its eternity”. (389)

শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজত থকা সম্পৰ্ক সম্পৰ্কে দাৰ্শনিক, ভাষা শাস্ত্ৰতত্ত্ববিদ আৰু চিন্তাবিদ সকলে নিজৰ নিজৰ দৃষ্টিভঙ্গী ব্যক্ত কৰিছে। শব্দ আৰু অৰ্থৰ মাজৰ সম্পৰ্ক আন্তঃ সম্পৰ্কিত বুলি সকলোৱে মানি লৈছে।

মূল বিষয়ৰ আলোচনা :

শব্দগত সম্পৰ্ক :

শব্দবোৰৰ মাজত থকা সম্পৰ্কৰ আধাৰত অৰ্থৰ স্বৰূপ নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰি। কোনো এটা শব্দৰ অৰ্থ আন এটা শব্দৰ অৰ্থৰ সৈতে সম্পৰ্কিত হৈ থাকে। আমি কেতিয়াবা এটা শব্দৰ অৰ্থ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ আন এটা শব্দৰ অৰ্থৰ লগত তুলনা কৰিব লগা হয়।

চুচ্যৰে (১৯১৬) প্ৰসিদ্ধ ৰূপত ঘোষণা কৰিছিল যে কোনো এটা শব্দৰ ‘মূল্য’ (Value) ‘ধাৰণাত্মক বিষয়বস্তু’ৰ (Conceptual Content) আধাৰত কৰা নহয়। তাৰ বিপৰীতে শব্দটোৰ অন্য শব্দৰ লগত থকা সম্পৰ্কৰ মাধ্যমেৰেহে কৰা হয় অৰ্থাৎ কোনো এটা শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ অন্য এটা শব্দৰ অৰ্থৰ লগত থকা সম্পৰ্কৰ ভিত্তিতহে কৰা হয়। এটা শব্দৰ অৰ্থ আন এটা শব্দৰ অৰ্থৰ সৈতে জড়িত হৈ থাকে। সেইবাবে শাব্দিক সম্পৰ্কৰ আধাৰত শব্দৰ অৰ্থ বিচাৰ কৰা প্ৰক্ৰিয়া শব্দাৰ্থতত্ত্বৰ অধ্যয়নৰ বাবে বিচাৰ্যৰ বিষয়। চুচ্যৰে শব্দবোৰে নিৰ্ণয় কৰা সম্পৰ্ক দেখুৱাবলৈ দুই ধৰণৰ সম্বন্ধৰ কথা অৱতাৰণা কৰিছে। সেয়া হৈছে-

ক) সহাবদ্ধ সম্পৰ্ক (Syntagmatic Relation)

খ) ক্ৰমাবদ্ধ সম্পৰ্ক (Paradigmatic Relation)

সহাবদ্ধৰ সংজ্ঞা :

ক) “Syntagmatic relation is a type of semantic relation between words that co-occur in the same sentence or text.” (Asher, 1994, P. 204) অৰ্থাৎ সহাবদ্ধ সম্পৰ্ক হৈছে শব্দৰ মাজৰ অৰ্থগত সম্বন্ধৰ এক প্ৰকাৰ, যি একে বাক্য বা পাঠত সম্পন্ন হয়।

খ) ভাৱ প্ৰকাশক বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা পদবোৰৰ পাৰস্পৰিক অন্য়মতে শব্দবোৰৰ গাঁথনিক সম্বন্ধই সহাবদ্ধ সম্বন্ধ (মৰল, 38)। শব্দৰ লগত শব্দৰ সংযোজন, শব্দৰ ক্ৰম আৰু শব্দৰ মাজত থকা সম্পৰ্ক- এই আটাইবোৰৰ সংযোজনত একোটা বাক্য সৃষ্টি হয়। বাক্যবোৰ চিহ্নৰ অনুক্ৰমহে মাত্ৰ। সম্বন্ধযুক্ত চিহ্নে গঠিত বাক্যৰ মাজত অৰ্থ পৰিস্ফুট হয়। যেনে-

‘মই বিদ্যালয়লৈ যাওঁ।’

এই বাক্যটোত (মই + বিদ্যালয়লৈ + যাওঁ) - এই তিনিটা শব্দ পৰস্পৰ সম্পৰ্কযুক্ত হৈ অৰ্থ প্ৰকাশ কৰিছে। এনেদৰে বাক্যত থকা শব্দসমূহৰ মাজত পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক ৰাখি মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা পদ্ধতিটোৱে হ’ল সহাবদ্ধ সম্পৰ্ক। এই সম্পৰ্ক চিহ্নৰ অনুক্ৰমত সৃষ্টি হয়, যিয়ে একেলগে অৰ্থৰ আভাস দিয়ে। বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা ভাষিক গোটবোৰ সম্বন্ধৰ সূত্ৰেৰে বান্ধ খোৱা। বাক্যত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দবোৰ আন্তঃ সম্পৰ্কযুক্ত। এই আন্তঃ সম্পৰ্ক ধৰ্মীতা গুণৰ বাবে শব্দবোৰে একোটা সহাবদ্ধ সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলে আৰু মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰাত সহায় কৰে। সহাবদ্ধ সম্বন্ধই শব্দৰ এনে সংকলনক নিহিত কৰে যাক একেলগে বক্তব্যত (Speech)ত প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি। ই এক আনুভূমিক (Horizontal) প্ৰক্ৰিয়া, যিয়ে এটা ‘শৃংখলাৰ নিচিনা কাৰ্য কৰে।’ J.R. Firth (1957)ৰ মতে ‘The meaning of a word can be discerned by the company it keeps. (11)’ শব্দৰ সহাবদ্ধ সম্পৰ্কই অৰ্থৰ দিশ বিচাৰ কৰাৰ লগতে শব্দগত আৰু ব্যাকৰণিক দিশৰো বিচাৰ কৰে। শব্দৰ মাজৰ সহাবদ্ধ সম্বন্ধৰ অধ্যয়ন সাধাৰণতে লক্ষণাৰ্থ, শব্দৰ চিৰাচৰিত সম্পৰ্ক (Collocation) আদিৰ সন্দৰ্ভত কৰা হয়।

ক্ৰমাবদ্ধ সম্পৰ্কৰ সংজ্ঞা :

বিভিন্ন ভাষাবিদে ক্ৰমাবদ্ধ সম্পৰ্কৰ ধাৰণা স্পষ্ট কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে। চ্যুৰ (১৯১৬), জি. এন. লিচ (1985), লায়ন্ (1968), ফৰ্থ (1957) আদিয়ে ক্ৰমাবদ্ধ সম্পৰ্কৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে।

ক) ‘ক্ৰমাবদ্ধ সম্বন্ধ হ’ল বাক্য বিশেষত ব্যৱহৃত এটা চিহ্ন আৰু সেই বাক্যটোত অনুপস্থিত, অথচ ভাষাটোৱে অংশবিশেষ অন্য এটা চিহ্নৰ সৈতে থকা সম্পৰ্ক।’ (ডেকা, P. 126)

খ) "Paradigmatic relation is a different type of semantic relations between words that can be substituted with another word in the some categories." (Hjonland, P. 14)

ক্ৰমাবদ্ধ পদ্ধতি বাচনি বা বিকল্পৰ সৈতে জড়িত। এই সম্বন্ধত ভাষাৰ অনেক বিকল্পৰ সমাবেশ হয়, যি এক প্ৰকাৰে অনেক শব্দৰ বাবে স্থান প্ৰদান কৰে। ক্ৰমাবদ্ধ সম্বন্ধত বাক্য এটাৰ গাঁথনিক শৃংখলা অটুট ৰাখি নিৰ্দিষ্ট স্থানত সমাভাবাপন্ন শব্দ এটাৰ ঠাইত আন এটা শব্দ প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি। (কোঁৱৰ, P. 44)। যেনে-

মই বিদ্যালয়লৈ যাওঁ

এই বাক্যটোৰ পদকেইটা সলাই তাৰ বিকল্প হিচাপে অন্য শব্দ বহুৱালেও বাক্যটোৰ বুনিয়াদী গাঁথনিক শৃংখলা অটুট থাকিব আৰু অৰ্থবহ হ'ব। যেনে-

মই বিদ্যালয়লৈ যাওঁ
তুমি বজাৰলৈ যোৱা
সি মন্দিৰলৈ গ'ল
তাই পথাৰলৈ গ'ল

ক্রমাবদ্ধ সম্বন্ধ হৈছে লাম্বিক (Vertical), অৰ্থাৎ প্ৰয়োজন অনুসৰি বাক্য এটাত একে স্থানত এটা শব্দৰ ঠাইত আন এটা শব্দ বহুৱাব পাৰি। এই সম্পৰ্কত শব্দগত সম্পৰ্ক বিচাৰ কৰা হয়। ক্রমাবদ্ধ সম্পৰ্কই সমার্থকতা, বিপৰীতার্থকতা, শ্ৰেণীবাচকতা, অসংগতা আদিৰ সম্পৰ্কসমূহৰ ধাৰণা আগবঢ়াই।

'সীতা এজনী ধুনীয়া ছোৱালী'- এই বাক্যটোৰ 'ধুনীয়া' শব্দটোৰ ঠাইত আমি বিপৰীত অৰ্থবোধক 'কুৎসিত' শব্দ প্ৰয়োগ কৰিলেও বাক্যৰ গাঁথনিক শৃংখলা অটুট থাকিব।

সীতা এজনী কুৎসিত ছোৱালী।

ক্রমাবদ্ধ সম্পৰ্কত সমার্থক প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। একে অৰ্থজ্ঞাপক শব্দসমূহে অৰ্থৰ সকলো প্ৰকাৰৰ বৈশিষ্ট্য বক্ষা কৰি আৰু এটাৰ স্থানত আন এটা শব্দক প্ৰয়োগ কৰি ক্রমাবদ্ধ সম্পৰ্কৰ জৰিয়তে বাক্য গঠন কৰিব পাৰি। যেনে-

বিশেষ্যঃ বিদ্যালয়, পঢ়াশালী, স্কুল- এই শব্দকেইটা পূৰ্ণ সমার্থকতাৰ বাচক শব্দ। যেনে-
বাম বিদ্যালয়লৈ গ'ল
বাম পঢ়াশালীলৈ গ'ল
বাম স্কুললৈ গ'ল।

উপৰোক্ত বাক্যকেইটাৰ সমার্থক শব্দবোৰৰ গোটবোৰ বিশ্লেষণ কৰিলে দেখা যায় যে এই শব্দবোৰৰ এটাৰ স্থানত আনটোৰ প্ৰয়োগ কৰিলে অৰ্থৰ কোনো সলনি নহয়।

লিয়ন্স (1977) এ শ্ৰেণীবাচকতাৰ আলোচনাত ক্রমাবদ্ধ সম্বন্ধৰ প্ৰসংগ উল্লেখ কৰিছে। তেওঁ 'শ্ৰেণীবাচকতা' আৰু 'অসংগতা'ক ক্রমাবদ্ধ সম্পৰ্কৰ ভিত্তিত আলোচনা কৰিছে- 'The most fundamental paradigmatic relations of sense' (1977, P. 453). '। অসংগতাই সদায় বৈপৰীত্য বা যুক্তিসংগত অৰ্থ বহিৰ্ভূততাক সূচায়। আনহাতে, শ্ৰেণীবাচকতাই কোনো এটা শব্দৰ অৰ্থ যদি আন এটা শব্দৰ অৰ্থত অন্তৰ্ভুক্ত হৈ থকাটো বুজায়। যেনে-

বামে ৰঙা মটৰগাড়ী কিনিলে।
বামে কলা মটৰগাড়ী কিনিলে।

বামে নীলা মটৰগাড়ী কিনিলে।

বামে বগা মটৰগাড়ী কিনিলে।

এই বাক্যকেইটাৰ একে স্থানত ব্যৱহৃত 'ৰঙা', 'নীলা', 'বগা' আৰু 'ক'লা হ'ল 'বং' শব্দৰ শ্ৰেণীবাচক শব্দ আৰু 'ৰঙা', 'নীলা', 'বগা' আৰু 'কলা' শব্দকেইটা এটা আনটোৰ সহ-শ্ৰেণীবাচক শব্দ।

আকৌ উপৰুক্ত বাক্যকেইটাৰ 'ৰঙা', 'নীলা', 'বগা' আৰু 'কলা' এই চাৰিটা শব্দই একে স্থানত ব্যৱহৃত হৈ অৰ্থগত বৈপৰীত্যৰ সূচনা কৰি অসংগততা প্ৰকাশ কৰিছে।

পৰিশেষত আমি ক'ব পাৰো যে শব্দবোৰ আন্তঃ সম্পৰ্কযুক্ত। অৰ্থৰ সম্পৰ্কবোৰ কিছু ক্ষেত্ৰত সৰল আৰু পোণপটীয়া যদিও কিছুমান শব্দৰ ক্ষেত্ৰত জটিল বা আওপকীয়া হ'ব পাৰে। যাৰ বাবে এটা শব্দৰ অৰ্থ নিৰূপণ কৰিবৰ বাবে আন এটা শব্দৰ অৰ্থৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগা হয়। সেইবাবে শব্দৰ অৰ্থৰ স্বৰূপ বিচাৰত শব্দগত সম্পৰ্কৰ আলোচনা মূল বিচাৰ্য বিষয় হিচাপে পৰিগণিত হৈছে।

প্ৰসঙ্গ গ্ৰন্থপঞ্জী :

অসমীয়া :

কোঁৱৰ, অৰ্পণা। ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা। ডিব্ৰুগড়, বনলতা, ২০০৮। মুদ্ৰিত।

দত্তবৰুৱা, ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ। আধুনিক ভাষাবিজ্ঞান পৰিচয়। গুৱাহাটী, বনলতা, ২০০৬। মুদ্ৰিত।

মৰল, ভগৱান। ভাষাৰ্থ বিজ্ঞান। গুৱাহাটী, অসমী প্ৰকাশন, ২০১৯। মুদ্ৰিত।

ইংৰাজী :

Asher. R.E. (Ed.) The encyclopedia of Language and Linguistics. Oxford; pergamon Press, 1994.

Firth, John R. A synopsis of Linguistic Theory 1930-1955. In Studies in Linguistic Analysis, 1-32. Oxford : Blackwell, 1957. Print.

Hjorland, B. 'Context-free, definitional and true in all possible world's'. Journal of the Hssociation for information Science and Technology.

Leech Geoffrey. Semanties. The Study of Meaning. Second Edition, revised and updated. Harmonds Worth : Penguin. Ltd., 1981. Print.

Lyons, John, Semantics. Volume-I : Cambridge University Press, 1977. Print.

Radhakrishnan. S. Indian Philosophy, Vol-II. London : George Allen and Union Publica tion, 1948.

Saussure, Ferdinand de. Course in General Linguistics. New York : Philosophical Library, 1916. Print.

Use of Carbon Nanotube Filters towards Sustainable Water Management

Lakhminandan Goswami
Assistant Professor
Department of Chemistry
Sipajhar College

Abstract:

The lack of clean water is a grand challenge of the 21st century that plagues many areas of the world today. According to a survey, approximately 884 million people suffer each day from insufficient quantities of clean, drinkable water. Worldwide, water supply struggles to keep up with the fast growing demand, which is exacerbated by population growth, global climate change and water quality deterioration. Most of the current technologies available to solve this problem are expensive and consume too much energy to be effective in rural regions. Nanotechnology holds great potential in waste water treatment through safe use of unconventional water resources. Here we discussed about the waste water treatment based on carbon nanotube membranes, which provides an unique properties towards sustainable water management.

Keywords: Carbon nanotube, Nanotechnology, Waste water

Introduction:

Water is said to be universal solvent. It occurs naturally on the earth's surface. Water, as non-substitutional natural resources, is best described by Leonardo Da Vinci as 'the vehicle of nature'. Water is the single most essential commodity responsible for the existence and sustenance of life on the planet earth. But the current problem associated with this most precious natural resource is becoming increasingly scarce day by day. Water scarcity is one of the major problems facing by many societies in current century. According to a report from the United Nations, by 2030, 1800 million people will be living in countries or regions with absolute water scarcity, and two-thirds of the world's population could be under stress conditions.¹ Therefore, the requirement of new methodologies is highly appreciable over the use of old conventional techniques.

Nanotechnology stands as a good solution for the fields of water treatment, medicine, agriculture and many others, which involves the study of the matter within the nanoscale range. In current periods, various nanostructured materials are prepared using with features such as high aspect ratio, reactivity, tunable pore volume, electrostatic, hydrophobic and hydrophilic interactions which are useful in catalysis, sensing, adsorption etc. Gold, Silver, Iron and Titanium nanomaterial's are popularly known to be widely used in environmental aspects. Gold and Iron nanoparticles are useful for removing inorganic heavy metals from waste water. In water treatment different kinds of membranes are used depending on the water pollutants level. By making the uses of carbon nanotubes on water treatment have witnessed a important breakthroughs towards the application of nanotechnology. Carbon nanotubes are tubes made of carbon with diameters typically measured in nanometers. They are discovered independently by Iijima and Lchihashi and Bethune et al. The nanotubes act as a kind of molecular filter, allowing smaller molecules to pass through the tubes, while contaminants are too large to pass through. Carbon nanotube filters can achieve high water flux at reasonably low pressure (*Brady- Estevez et al., 2008*). Thus advent of membrane technologies has given immeasurable facilities and opportunities to purify water even at the ionic level.²

Threats to water treatment:

The rapid changes in human lifestyles over the years have consistently added different well known anthropogenic pollutants in the aquatic systems. Removal of these pollutants are either difficult or impossible using old conventional purification techniques. The pathogen removal processes of conventional water treatment plants may affect effluent water quality like turbidity, pH, temperature etc. Some other difficulties involved with the conventional techniques are certain bacteria in treated water may release toxins, which may seriously affect the overall quality of the water during the treatment process. For example, cyanobacteria releases microcystin toxin in water while undergoing the treatment process. Above points proves the requirement of new upgraded techniques for the effective waste water treatment.^{3,4}

Shape and structures of Carbon nanotube filters used in membranes technology:

Carbon nanotubes are composed of cylindrical graphite sheets rolled up in a tube like structures. Single- walled carbon nanotubes have some major threats to conventional water purification systems. Cylindrical shape consisting of a single shell of grapheme. On the other hand, multi-walled carbon nanotubes are composed of multiple layers of grapheme sheets. Both single-walled and multi-walled carbon nanotubes are used for direct water desalination or indirectly

to remove trouble making compounds that complicate the desalination processes. Carbon nanotubes are fascinating in advanced membrane technologies for water desalination since they provide low energy solution for water treatment. Carbon nanotube membranes provide near frictionless water flow through them with the retention of a broad spectrum of water pollutants. The high aspect ratios, smooth hydrophobic walls and inner pore diameter of carbon nano tubes allow ultra-efficient transport of water molecules.⁵

Carbon nanotubes towards desalination of seawater:

According to several studies, single walled nanotube filters are ideal for water desalination because of their small sizes and their hydrophobic structures. It has been shown that water molecules can pass freely through this space, while ions cannot. Depending on the size of the nanotube, 60% to 100% of ions are successfully filtered from the water (Corry, 2007). Another aspect of single walled nanotube filters that proves even more beneficial towards desalination is their speed and fluidity with which they filter water. One study shows that gas and water permeability in membrane made from single walled nanotubes are several orders of magnitude higher than commercial polycarbonate membranes. This proves that single walled nanotube filters are more proficient and lower the cost of desalination.^{4,6}

Antimicrobial Property of carbon nanotubes:

The removal of bacteria and other organisms from drinking water is an extremely important process. Single-walled carbon nanotubes exhibit strong antimicrobial activity (*Kang et al., 2007*). Single-walled carbon nanotube filter showed high bacterial retention (*Brady-Estevez et al., 2008*), and multi-walled carbon nanotube filter exhibited high viral removal at low pressure (*Brady-Estevez et al., 2010 b*), both through size exclusion effect.^{5,7}

High absorbency of carbon nanotubes:

The large surface area and high absorbency of carbon nanotubes make them ideal competent for use in air, gas and water filtration. A lot of research is going on in replacing activated charcoal with carbon nanotubes in certain ultra-high purity applications.

High aspect ratio of carbon nanotubes:

Carbon nanotubes represent a very small, high aspect ratio conductive additive for plastics of all types. Their high aspect ratio means that a lower loading of carbon nanotubes is needed compared to other conductive additives to achieve the same electrical conductivity.^{8,9}

Specific properties of carbon nanotubes preferred for water purification:

Outside diameter	~1-100 nm
Inside diameter	~1/3outside diameter
Tube wall spacing	~0.3 nm
Stiffness	~5 x steel
Strength	~30 x steel
Electrical & Thermal Conductivity	~10 x 5 nm graphite

Advantages of carbon nanotubes:

- * Effective: Produces clean water by eliminating contaminants.
- * Efficient: Requires less power than old conventional techniques.
- * Flexible: Does not depend on gravity for water to flow through the system.
- * Recyclable: Carbon nanotube filters can be recycled for further use.

Disadvantages of carbon nanotubes:

- * Toxicity of nanoparticles towards higher organisms.
- * Carbon nanotube based filters are expensive.

Conclusion:

Carbon nanotubes (CNTs) are the most promising adsorbents for various environmental applications including water purification. The CNTs are innovative one-dimensional macromolecules with high thermal and chemical stability. CNT based technology may be integrated with the conventional water treatment processes by developing new cost-effective and efficient manufacturing processes. Due to the immense adsorption capacity, electrical conductivity and high strength, CNTs provide excellent catalyst support. Major challenges include the manufacturing cost of CNT and optimization of CNTs in terms of alignment, uniform dispersion, functionalization and tip opening. Since, CNTs exhibit cytotoxicity, risk involved in the leakage of CNT in water treatment devices needs to be properly examined. It is hopeful that the use of CNTs in water purification applications brings a revolution and improves the existing technologies. ^{10, 11}

References:

1. Yang, C.M.; Park, J.S.; An, K.H.; Lim, S.C.; Seo, K.; Kim, B.; Park, K.A.; Han, S.; Park, C.Y.; Lee, Y.H. Selective removal of metallic single-walled carbon nanotubes with small diameters by using nitric and sulfuric acids. *J. Phys. Chem. B* **2005**, *109*, 19242–19248.
2. Chowdhury, Z.Z.; Hamid, S.B.A.; Das, R.; Hasan, M.R.; Zain, S.M.; Khalid, K.; Uddin, M.N. Preparation of carbonaceous adsorbents from lignocellulosic biomass and their use in removal of contaminants from aqueous solution. *BioResources* **2013**, *8*, 6523–6555.
3. Das, R.; Abd Hamid, S.B.; Ali, M.E.; Ismail, A.F.; Annuar, M.S.M.; Ramakrishna, S. Multifunctional carbon nanotubes in water treatment: The present, past and future. *Desalination* **2014**, *354*, 160–179.
4. Gotovac, S.; Honda, H.; Hattori, Y.; Takahashi, K.; Kanoh, H.; Kaneko, K. Effect of nanoscale curvature of single-walled carbon nanotubes on adsorption of polycyclic aromatic hydrocarbons. *Nano Lett.* **2007**, *7*, 583–587.
5. Zhang, S.; Shao, T.; Bekaroglu, S.S.K.; Karanfil, T. The impacts of aggregation and surface chemistry of carbon nanotubes on the adsorption of synthetic organic compounds. *Environ. Sci. Technol.* **2009**, *43*, 5719–5725.
6. Li, Y.H.; Wang, S.; Wei, J.; Zhang, X.; Xu, C.; Luan, Z.; Wu, D.; Wei, B. Lead adsorption on carbon nanotubes. *Chem. Phys. Lett.* **2002**, *357*, 263–266.
7. Gupta, V.K.; Agarwal, S.; Saleh, T.A. Chromium removal by combining the magnetic properties of iron oxide with adsorption properties of carbon nanotubes. *Water Res.* **2011**, *45*, 2207–2212.
8. Di, Z.C.; Ding, J.; Peng, X.J.; Li, Y.H.; Luan, Z.K.; Liang, J. Chromium adsorption by aligned carbon nanotubes supported ceria nanoparticles. *Chemosphere* **2006**, *62*, 861–865.
9. Peng, X.; Luan, Z.; Ding, J.; Di, Z.; Li, Y.; Tian, B. Ceria nanoparticles supported on carbon nanotubes for the removal of arsenate from water. *Mater. Lett.* **2005**, *59*, 399–403.
10. Yu, F.; Wu, Y.; Li, X.; Ma, J. Kinetic and thermodynamic studies of toluene, ethylbenzene, and m-xylene adsorption from aqueous solutions onto KOH-activated multiwalled carbon nanotubes. *J. Agric. Food Chem.* **2012**, *60*, 12245–12253.
11. Bharti Arora; Pankaj Attri, Carbon nanotubes (CNTs): A potential nanomaterial for water purification. *J. Compos. Sci.* **2020**, *4*(3), 135.

Prospect of Thermonuclear Fusion Energy for Green Power Generation

Dr. Mausumi Das¹ and Dr. Bharat Kakati²

¹ Assistant Professor

Department of Physics, Sipajhar College

² Assistant Professor

Department of Energy, Assam Science and Technology University

Abstract

In the present paper a brief discussion on nuclear energy is done. The consumption of electricity in different parts of the world for the year 1970-2021 are given. An introduction to possible fusion processes in future fusion reactors is also given. The basic idea of nuclear reaction and nuclear power plant are also discussed here. In this paper, a study on nuclear reactor viz ITER is also done. The advantages of nuclear energy over other energy inexhaustibility, safety, environmental and economic aspects of magnetic fusion energy are discussed.

Introduction to Nuclear Energy

Nowadays there is a need for generating energy both to replace old fossil fuels, especially coal-fired ones, which emit a lot of carbon dioxide, and to meet increased demand for electricity in many countries. The energy demand scenario based on IPCC IS92a is shown in Fig 1. Nuclear energy now provides about 10% of the world's electricity from about 440 power reactors and it is the world's second largest source of low-carbon power.¹ Nuclear energy is mainly generated by thermonuclear fusion (a nuclear reaction). When matter is heated to a high degree, fusion may take place as a result of collisions with high kinetic energy of the particles.² The energy in sun and stars is obtained only through this process. A controlled thermonuclear fusion as an energy may provide unlimited energy which would transform our society. Nuclear power plants use the amazing power of the atom to generate electricity with a very low fuel cost and much less pollution than fossil fuel plants. Basically, all power stations adopt the same method to produce electricity. A turbine is caused to rotate. A generator is attached to the shaft of the turbine. As the turbine turns, electricity is produced in the generator. This electricity is then sent out through transmission lines to a distribution station of the Electricity Board. In hydroelectric power stations, the turbine is turned on by flowing water. In thermal power stations, steam is produced by heating water in a furnace, which burns coal or oil. In nuclear power stations, the steam is produced by the heat generated in the fission process.

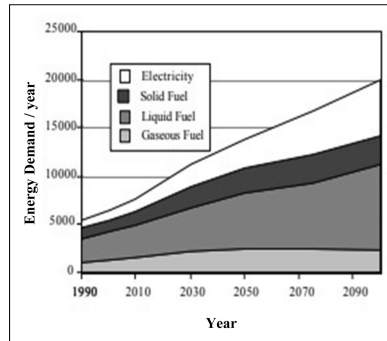

Fig 1: energy demand scenario based on IPCC IS92a

Nuclear Power Plant

Nuclear power is the only way of protecting the environment to reduce global warming and preventing catastrophic climatic change. The efficiency of electricity produced in a nuclear power station is comparable (or more) to the fossil fueled power station. France produce approximately 70% of their electricity from nuclear power and lead the world in nuclear power generating technology proving that nuclear power is an economic alternative to fossil fuel power stations. Nuclear power stations do not produce damaging, polluting gases. Nuclear power production is environmentally friendly and clean. Around 10% of the world’s electricity is generated by about 440 nuclear power reactors. In 2021 nuclear plants supplied 2653 TWh of electricity, up from 2553 TWh in 2020. Thirteen countries in 2020 produced at least one-quarter of their electricity from nuclear. Fig. 2 shows *nuclear electricity production for different places all over the world from 1970-2021*.

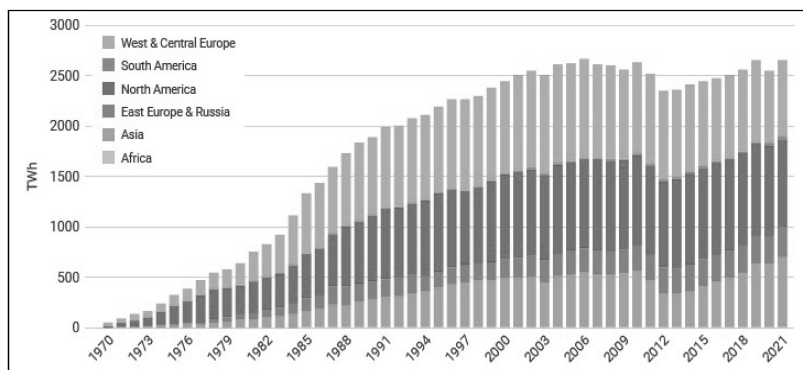

Fig 2: Nuclear electricity production (source: World Nuclear Association, IAEA PRIS)

Basic Idea of Nuclear Fusion Reaction

It is a reaction which bring two or more nuclei close enough together so that the residual nuclear force in their nuclei will pull them together into one larger nucleus. If two light nuclei fuse, they will generally form a single nucleus with a slightly smaller mass than the sum of their original masses. The difference in mass is released as energy according to Albert Einstein's mass energy equivalence formula

$$E = mc^2$$

Fusion has the potential to play an important role as part of generation of future energy. It has the capacity to produce energy on a large scale, using plentiful fuels, and releasing no carbon dioxide or other greenhouse gases [3]. ITER famously known as International Thermonuclear Experimental Reactor, is an important step on the road to fusion power plants.

ITER: An International Thermonuclear Experimental Reactor

It is an international research and engineering project which is currently building the world's largest and most advanced experimental tokamak nuclear fusion reactor. It has the capacity to produce energy on a large scale, using plentiful fuels, and releasing no carbon dioxide or other greenhouse gases. The idea of ITER as an international experiment was first proposed in 1985. The project members of ITER are the European Union (EU host of ITER), Japan, China, the United States, South Korea, India and Russia.

The fusion reactor ITER itself has been designed to produce 500 MW of output power for 50 MW of input power [4]. It aims to produce a significant amount of fusion power of 500 MW for about 7 minutes or 300 MW for 50 minutes.⁴ ITER is being constructed at Cadarache in the South of France. ITER is based on the 'tokamak' concept of magnetic confinement, in which the plasma is contained in a dough nut shaped vacuum vessel. The fuel—a mixture of Deuterium and Tritium, two isotopes of Hydrogen—is heated to temperatures in excess of 150 million°C, forming a hot plasma. Strong magnetic fields are used to keep the plasma away from the walls; these are produced by superconducting coils surrounding the vessel, and by an electrical current driven through the plasma.

The potential role of ITER is to harness energy from nuclear fusion as a peaceful power source. India became the 7th and the latest partner to join ITER. India will be contributing, like other partners except the host EU, about 10% of the ITER construction cost.

Safety and the environment

There is no possibility of a catastrophic accident in a fusion reactor unlike modern fission reactors. The primary reason is that nuclear fusion requires precisely controlled temperature, pressure, and magnetic field parameters to generate net energy. If the reactor are get damaged, these parameters would be disrupted and the heat generation in the reactor would rapidly cease. In contrast, the fission products in a fission reactor continue to generate heat through beta decay for several hours or even days after reactor shut down, meaning that melting of fuel rods is possible even after the reactor has been stopped due to continued accumulation of heat (*e.g. Fukushima I incidents*)

There is also no risk of a runaway reaction in a fusion reactor, since the plasma is normally burnt at optimal conditions, and any significant change will render it unable to produce excess heat. Although the plasma in a fusion power plant will have a volume of 1000 cubic meters or more, the density of the plasma is extremely low, and the total amount of fusion fuel in the vessel is very small, typically a few grams. If the fuel supply is closed, the reaction stops within seconds. In comparison, a fission reactor is typically loaded with enough fuel for one or several years, and no additional fuel is necessary to keep the reaction going.

Advantage of Nuclear Energy Source over other Energy Source

There are different types of energy source like biofuel, hydropower, Geothermal, solar, nuclear, wind energy etc. The highest production of electricity in the world are generated by coal, petroleum oil and natural gas as shown in Fig. 3. Fossil-fuel plants emits greenhouse gas which pollutes the environment whereas nuclear fussion barely releases any CO₂, in fact, there is no direct release of carbon dioxide to the environment.⁵ The combustion of coal, natural gas and petroleum oil always yields CO₂, responsible to global warming. In fusion reaction, hydrogen isotopes called deuterium and tritium (D-T) to fuse into lithium and helium that involves no carbon dioxide. The fuel for fusion has high energy density which indicates a very small amount of fuel produces a very large amount of energy whereas in case of other energy sources a huge amount of energy is used to produce a huge amount of electricity.

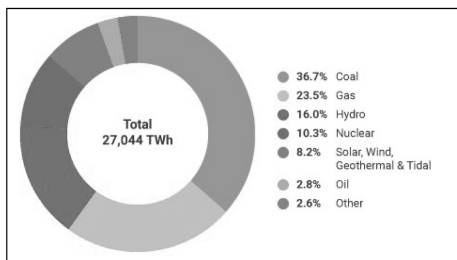

Fig. 3: World electricity production by source 2019 (source: International Energy Agency)

Conclusion

In the present paper we have studied different energy resources. Out of them, it is found that nuclear energy is the most efficient energy source which produces a large amount of electricity on use of very small amount of the source. The nuclear power produces very less amount of greenhouse gases specially the CO₂ which is very harmful for the environment. Lots of countries nowadays produce a huge amount of electricity only from nuclear reactors. ITER is a well-known nuclear reactor produce 500 MW of output power for 50 MW of input power. In future it is expected that nuclear power predominates other resources.

Reference

1. OECD International Energy Agency, *World Energy Outlook 2021*.
2. Thermuclear Fusion, Encyclopedia of Physical Science and Technology, 3rd Edition, 2003.
3. M.D.Mathew, Nuclear energy: A pathway towards mitigation of global warming, Progress in Nuclear Energy, **143**, 2022
4. Fusion Power. Solar Energy 1975
5. Levin, Kelly, "New Global CO2 Emissions Numbers Are In. They're Not Good." World Resources Institute, 2018

Self-Authority

Dr. Manash Jyoti Deka

Assistant Professor
Department of Philosophy
Sipajhar College

Abstract

In this paper, I try to understand self-authority and self-authenticity over human thought and action through Ryle, Davidson, and Freud. Following Davidson, I first examined why and how Gilbert Ryle's hierarchical model of investigation can neither account for self-authority nor self-authenticity. In the second part I argued that Donald Davidson although solves Ryle's problem regarding authority, he struggles to arrive at authenticity as he imports the idea of 'presumption' that lacks elaborative discussions on transparency as well as immediacy. Thus, finally, I advocate in favor of the psychoanalytical exposition of human psyche as propounded by Sigmund Freud. It is in the sense that Freud's notion of 'unconscious' and discussions around dream and memory bring us closer to self-authority as well as self-authenticity than Davidson's exposition on the same issue.

Key words: Ryle, Davidson, Freud, Self-authority, Self-authenticity, Unconscious, Dream

When something is discussed on the topic of self-knowledge, self-knowledge is always seen in terms of mind-knowledge, for the term 'self' always gives rise to illusions. But, 'mind' itself is a problematic issue in subjectivism vis-à-vis objectivism. Redundant discussions are always carried on over the topic of mental life which is often paraphrased by 'subjectivity', 'individuality' or 'mind' – the enigmatic disturbance under the orbits of epistemological limitations. In this paper, I will remain reluctant to these linguistic analysis or criticisms. Rather I will venture as to how much self-authority¹ is possible from different angles, simply because self-authority is unquestionably important for agency, as many puts it.² I will not even make

---

¹ I will use 'self' with authority, for the sake of letting us have a discussion at this present juncture. The reason is, it is really difficult to estimate initially what other words can serve my purpose, for this 'self-authority' has already an established connotation.

² Bilgrami, Akeel. (2009). "Self Authenticity" at Center for Philosophy, JNU, New Delhi.

myself confused with the term 'I'. It is but a behavioral evolution through outer environmental milieu, in the sense that if I say, "I am reading a paper" and again utter "Manas is reading a paper", both the expressions would mean the same. If we never learn the use of the word 'I', one can argue, this would have then definitely served the purpose. We can better understand the fact if we apply it to, say a dog, (we often take it for anyone who does not have an intelligent understanding as man has, for instance, even though pejoratively; and so it's actually not very difficult to imagine so). Let us suppose that the dog of our standard example has the name Tom and it can speak the language we speak. Now, we can clearly see, when it goes hungry, it will definitely bark as "Tom is hungry".

However, the example above is not good enough for many reasons. First, if Tom can really speak languages, we can put forward a counter argument, he must be intelligent enough to understand the use of 'I'. So, we must take it to be but an example that helps us see the larger picture. The real problem lies in the utterance of a third person. It is in the sense that a third person's utterance of, "Manas is reading" will bear no literal difference between my utterance and his, if I myself use "Manas is reading" to mean my activity of reading. This is the second reason. I may also imagine the same statement to be used in case of the second person (as for example, when a mother talks to her baby in order to console it, say in a form like "My darling Tom is going to sleep now", etc.), and that will also fetch us certain other difficulties. This is the third one. Above all, which we may take as a fourth one, the very name (noun here) may be taken up by many persons. Thus, linguistic difference albeit becomes a necessity. Thus, in all these situations what becomes important is that, we can also think of first person's behavioral gestures when he/she always seeks to mean himself/herself as first person (even though a reference through the utterance of a name is in third person). That is why, the very philosophical question would be, that would address to all these so-called linguistic difficulties, does (self-)authority accompanies these utterances (or, what actually self-authority is when a person's utterance of a statement occurs)?

Now, one will have an authority to oneself if only one believes that authority without any doubt. It is because, with doubt he/she cannot get the power to make an alliance with the knowledge that he/she can assert to himself/herself. But, we can ask always, when doesn't an intelligent person doubt anything? The answer is, when the very thing in question has authenticity. The point is, without authenticity something can be authority for the first time being for somebody until he/she sees the fact not to be so. Thus, in this paper, I will also try to show that authority needs authenticity. Besides this, I will try to investigate through some concepts like transparency, immediacy or intimacy which are often envisaged to be gelled with self-knowledge in the sense of how much they have to work with authority in this regard that leads to genuine authenticity.

Gilbert Ryle is of the opinion that we can achieve one type of self-awareness but this is not enough for us to claim any kind of authority. For, self-awareness comes to us through a kind of dependent 'higher-order-actions'³ over some 'first-order actions'⁴ which are independent. These 'first-order-actions' are direct reactions over other's actions, i.e. second person or third person's actions, or direct actions (from the side) of the first person which can be understood as natural demeanor. So, 'first-order-actions' occur without any retrospection by or speculation of the first person. For example, if the first person thinks or utters "I am thirsty", it will be first-order activity, for it is thought or uttered naturally, because here importance lies on thirst itself. The higher-order action over this would be (let us imagine a situation where the person wanders about and does not find water to quench his/her thirst) the thought or utterance "If I would have found water anywhere here to drink, I could have been so satisfied". So, we can say that the first-order action is outward or extro-spective and the higher is inward or introspective. Therefore, conspicuously the higher-order-action is not immediate. But the question is, if the higher-order-actions can be introspective (not necessarily of course in some cases) why we cannot get hold of a self-knowledge or authority? Ryle's answer is that this higher-order activity or action does not necessarily end up the story, for it can be taken as a second order-order action over which a third-order or possibly fourth-order or fifth-order ones can also be thought as possible.⁵ Definitely, in this process intimacy comes nearer, but that cannot discard the illusion of the self. So, in this situation only a mere awareness is possible according to Ryle, and we should/cannot imply authority anyway to this type of awareness. Even, we cannot call the process transparent, for a kind of 'systematic elusiveness'⁶ happens especially on the way from the second order to third order or fourth or fifth one whatever comes thereafter successively.

I have used the word 'transparent' to be fit to a process, though it should not be to a process but to a very self-knowledge. I have two reasons for this, (1) none of the features, i.e. intimacy, transparency or immediacy have been congenial to Ryle's where thinking of a very authenticity would be whimsical. So, there lies a little necessity or curiosity whatever as to whether transparency can occur, (2) it is not apparent that self-knowledge would not be dynamic. So, what we finally can assume of Ryle's is that one can know his own mind (better to say, identity) in exactly the same manner he knows of others, by observing what he acts as he watches what others act. In this process, if the self-awareness sometimes possibly leads to authority this must be very very non-immediate.

³ Gilbert Ryle in 'Self-Knowledge' in *Self-Knowledge*. Ed. by Quassim Cassam, Oxford University Press, Walton Street, Oxford, 1994. PP. 19-42.

⁴ Ibid. PP. 19-42.

⁵ Ibid. P. 42.

⁶ Ibid. P. 39.

However, Donald Davidson arguing against Ryle in this regard says that, “Ryle was wrong. It is seldom that case that I need or appeal to evidence or observation in order to find out what I believe; normally I know what I think before I speak or act. Even when I have evidence, I seldom make use of it.”⁷ It is clear that Davidson takes self-awareness to be self-authoritative and it is direct or immediate. Davidson uses one kind of transcendental argument to show why we must have self-authority. His argument follows this way:

‘Communication involves interpretation’ cannot be the case unless ‘we have first person authority’.

‘Communication involves interpretation’ is indeed the case.
Therefore, we have to have first person authority.

Now, we have to see whether Davidson argues for any authenticity in self-authority. Davidson says, we cannot claim, authenticity must be occurred in authority always, for sometimes one can be wrong about his own thoughts, and according to Davidson, thus, “the appeal to what can be publicly determined is not irrelevant.”⁸ That means, self-authority can sometimes lose its authoritativeness not being authentic. The question is, if the matter of public-determination is not irrelevant how authority lives up to its status of being authoritative? Davidson argues, “the possibility that one may be mistaken about one’s own thoughts cannot defeat the overriding presumption that a person knows what he or she believes; in general, the belief that one has a thought is enough to justify that belief.”⁹

But this explanation is not sound in the sense that no ‘presumption’ backed by belief can be a good evidence. That is why, Davidson cannot argue for transparency or even for intimacy too. The point Davidson seems to miss here is the argument for personal identity. He overlooks the fact that even though a person can commit a mistake he/she may correct it in due course of time, for, (1) in every instance mistakes are not possible to occur, and (2) one’s memory will support one that one committed a mistake in the past. Indeed, these problems push us to take up Freudian psychoanalysis seriously; especially regarding ‘self-authority’ how Freud talks of the ‘unconscious’. It is a known fact that though his account of psychoanalysis can be questioned sometimes¹⁰, nevertheless it shows how one person can be influenced by what

---

⁷ Donald Davidson, *Subjective, Intersubjective, Objective*. Clarendon Press, Oxford, 2022, P. 15.

⁸ Ibid. P. 15.

⁹ Ibid. P. 15.

¹⁰ This falls outside the scope of this paper, although it would be interesting to examine back after such kind of a discussion. I have taken the Freudian unconscious for to some extent universally granted here eyeing for a fruitful deliberation.

are kept in the unconscious part of his/her mind. I want to submit here that since 'unconscious' is a part of our own body or, say mind, self-authority is always preserved. Freud's opinion is that what we forget and remember at times occasionally becomes latent in the 'unconscious' during the time of forgetfulness. In this regard, he is also aware of the fact that, "At this very point we may be prepared to meet with the philosophical objection that the latent conception did not exist as an object of psychology, but as a physical disposition for the recurrence of the same psychical phenomenon,...But we may reply that this is a theory for overstepping the domain of psychology proper; that it simply begs the question by asserting 'conscious' to be an identical term with 'psychical', and that it is clearly at fault in denying psychology the right to account for its most common facts, such as memory, by its own means."¹¹

The question is then, why Freud is important in the domain of any discussion relating to mind? I have at least two reasons for this question;

(1) It is Freud who can clearly show that intimacy and immediacy cannot together go along, though it is often thought they are two aspects of the same self-knowledge. It is in the sense that the immediate which shows itself as knowledge or awareness at the conscious surface level actually can be the effect of the unconscious remotely hidden somewhere far beyond the conscious. Freud rather shows that, the more intimate one becomes to the unconscious the better one gets nearer to self-knowledge, and it is opposite to immediacy.

(2) No other philosophers but Freud could show a detailed systematic account of dream activities. Immediacy, transparency, authority along with self-awareness – all come under the purview of dream analysis and these all becomes blurred inside a dream – a dream we write ourselves.

That is why, I should agree with James Strachey that, "No examination of the mind could thus be considered complete unless it included this unconscious part of it in its scope."¹²

No doubt, Freud's psychoanalytic system cannot tell us that self-knowledge must be transparent, but his is much more transparent than Davidson in the sense that, while Davidson

---

¹¹ Sigmund Freud, *On Metapsychology, The Theory of Psychoanalysis*. Shrijee's Book International, New Delhi, 2003, P. 46.

¹² James Strachey, 'Sigmund Freud: A Sketch of his Life and Ideas', in Sigmund Freud, *On Metapsychology, The Theory of Psychoanalysis*. Shrijee's Book International, New Delhi, 2003, P. 14.

only speaks of the possibility of self-authority, Freud claims that self-authority can be increased by analysis and this can also further enhance self-authenticity.

Perhaps, here I must give an explanation of why and how memory becomes important in this discussion. Medical practitioner Gomathy Gopinath finds after some experiments (operations with patients) that principal part of long-term memory is preserved in a part of brain called hippocampus¹³, for if that part is removed a patient cannot remember his past life anymore. So, if in case that portion is damaged the patient may lose his personal identity. Now the question is, what is the relationship between self-authority and memory? The relationship is, what is not very difficult to see, memory increases self-authority in some cases. For example, if we can remember that we once got hurt, say at the head, we can know that is the cause of our present headache. If we cannot be convinced, we can at least be at a better position in search of a cause of a present headache. And, this authority over our own condition would definitely pave a way closer to self-authenticity.

References

Primary

- [1] Donald Davidson, *Subjective, Intersubjective, Objective*. Clarendon Press, Oxford, 2002.
- [2] Gomathy Gopinath, *The Brain: A Precarious Possession*, National Book Trust, India, 2006.
- [3] *Self-Knowledge*. Ed. by Quassim Cassam, Oxford University Press, Walton Street, Oxford, 1994.
- [4] Sigmund Freud, *On Metapsychology, The Theory of Psychoanalysis*. Shrijee's Book International, New Delhi, 2003.

Secondary

- [5] Justin Bickham, *Success As A Self-Development Authority*, Lulu.com, India, 2012.
- [6] Stanley Milgram, *Obedience to Authority: An Experimental View*, Harper Perennial Modern Classic, Reprint Edition, U.S.A., 2009.
- [7] Herbert Marcuse, *A Study on Authority*, Verso, Indian Print, 2008.
- [8] Rudolf Steiner, *Road to Self Knowledge*, Lulu.com, India, 2017.

---

¹³ Gomathy Gopinath, *The Brain: A Precarious Possession*, National Book Trust, India, 2006, P. 80.

বাক্যত্বৰ আধাৰত অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্য : এক বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়ন

ড० হিমাক্ষী বৰদলৈ
সহকাৰী অধ্যাপিকা
অসমীয়া বিভাগ
ছিপাবাৰ মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসৰ

ভাষাবিজ্ঞানৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্তৰ হৈছে বাক্যত্ব। ধ্বনি আৰু ৰূপৰ সংযোগত সৃষ্টি হোৱা পদৰ অৰ্থৰ সংগতি ৰাখি যথাস্থানত প্ৰয়োগ কৰি বাক্য গঠন কৰা হয়। এনেদৰে গঠিত বাক্যৰ জৰিয়তে বক্তাই মনৰ ভাৱ পূৰ্ণ ৰূপত প্ৰকাশ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। বাক্যত্বৰ পৰিসৰ বিশাল। পৰম্পৰাগত ব্যাকৰণত কেৱল বাক্যৰ প্ৰকাৰ ভেদ, বাক্যৰ সংকোচন বা প্ৰসাৰণ আৰু বাক্যৰ ৰূপান্তৰকৰণক বাক্যত্বৰ অন্তৰ্গত কৰা হৈছে যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত বাক্যৰ গাঁথনিৰ সূক্ষ্মাতিসূক্ষ্ম বিশ্লেষণো ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হ'ল। লক্ষণীয় বিষয় এই যে বাক্যৰ প্ৰকৃত অৰ্থ বক্তব্যৰ সামগ্ৰিকতাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। বক্তাই কি প্ৰসংগত, কাক উদ্দেশ্য কৰি, কি অভিপ্ৰায়েৰে মনৰ ভাৱ ব্যক্ত কৰে সেই কথা জানিলেহে বক্তব্যৰ সঠিক অৰ্থবোধ হয়। অসমীয়া আৰু নেপালী ইণ্ডো ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত নব্য ভাৰতীয় আৰ্য শাখাৰ অন্তৰ্গত দুটা ভাষা। আমাৰ গৱেষণা পত্ৰখনিত বাক্য বিন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত দুয়োটা ভাষাৰ মাজত নিজস্ব বৈশিষ্ট্যসমূহ অধ্যয়ন কৰা হ'ব। গৱেষণা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰা হৈছে।

সাৰ শব্দঃ বাক্যত্ব, অসমীয়া বাক্যবিন্যাস, নেপালী ভাষা।

০.০ আৰম্ভণি : অসমৰ ৰাজ্যিক ভাষা হিচাবে অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন দিশ সম্পৰ্কে ভাষাবাদীসকলে অসমীয়া আৰু ইংৰাজী ভাষা প্ৰয়োগেৰে চৰ্চা কৰি আহিছে। ঠিক একেদৰে নেপালৰ ৰাষ্ট্ৰভাষা আৰু চিকিমৰ ৰাজ্যভাষা হিচাবে নেপালী ভাষাৰো অধ্যয়ন ইংৰাজী নেপালীৰ লগতে বৰ্তমান অসমীয়া ভাষাৰ মাধ্যমেৰে চৰ্চা হোৱা দেখা যায়। অসমত নেপালী ভাষা-ভাষী লোকৰ সংখ্যা অধিক। গতিকে দুয়োটা ভাষাৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্যসমূহ স্পষ্ট ৰূপত অধ্যয়ন কৰি ভাষা দুটাৰ মাজত থকা সাদৃশ্য আৰু বৈসাদৃশ্যসমূহ অধ্যয়ন কৰাৰ মানস কৰা হৈছে।

০.১ গৱেষণাৰ পদ্ধতি : অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্য সম্পৰ্কে অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতি অৱলম্বন কৰি আলোচনা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

০.২ গৱেষণাৰ উদ্দেশ্য : অসমীয়া আৰু নেপালী দুটা একেমূলৰ ভাষা। সংবিধান স্বীকৃত ভাষা দুটাৰ বাক্য গঠনৰ বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়নেই আমাৰ গৱেষণাৰ মূল উদ্দেশ্য।

০.৩ গৱেষণাৰ পৰিসৰ : অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ প্ৰয়োগ হোৱা বাক্যৰ ব্যাকৰণগত শ্ৰেণী বিভাজনৰ অধ্যয়ন গৱেষণা পত্ৰখনি প্ৰস্তুতৰ মূল বিষয়।

১.০ মূল বিষয় :

১.১ অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্য গঠন প্ৰক্ৰিয়া :

বাক্যৰ গঠনত পদেই মূল সামগ্ৰী যদিও পদসমূহ য'তে ত'তে বহুৱালেই বাক্য গঠন শুদ্ধ নহয়। বাক্য হ'বলৈ হ'লে তিনিটা উপাদানৰ প্ৰয়োজন :

১.১.১ বাক্যৰ আকাংক্ষা পূৰ্ণ (Expectancy)

১.১.২ যোগ্যতা (Propriety of compatibility)

১.১.৩ আসক্তি বিচাৰ (Proximity) (মৰল, ১২৫)

অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ নিদৰ্শনৰ জৰিয়তে উক্ত তিনিটা বিষয় বিচাৰ কৰা হ'ল “গৰুৱে ঘাঁহ খায়”- অসমীয়া ভাষাৰ এই বাক্যটোত গৰুৱে (কৰ্তা), ঘাঁহ (কৰ্ম) খায় (ক্ৰিয়া) এই তিনিটা পদ আছে। ইয়াত “গৰু” শব্দটো বাক্যৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি কৰ্তা কাৰক নিৰ্ণয় কৰিবলৈ গৰু + এ = গৰুৱে কৰা হৈছে আৰু “খা” ধাতুৰ লগত নিত্য বৰ্তমান কালৰ তৃতীয় পুৰুষৰ বিভক্ত “এ” যোগ কৰি “খায়” ক্ৰিয়া পদটো কৰা হৈছে। যদিও “ঘাঁহ” পদটো কৰ্ম পদ হিচাবে ব্যৱহৃত হৈছে তাত কৰ্ম কাৰকৰ বিভক্তি ‘ক’ উহা হৈ আছে। গতিকে দেখা গৈছে বাক্যটোত ব্যৱহৃত পদকেইটা যথাস্থানত প্ৰয়োগ হোৱাৰ বাবে পদকেইটাৰ মাজত পৰস্পৰ সম্পৰ্ক স্থাপন হৈছে অৰ্থাৎ পদৰ যোগ্যতা আৰু আসক্তি দুয়োটা গুণ প্ৰকাশ পাইছে আৰু বাক্যটোৱে শ্ৰোতাৰ আকাংক্ষাও পূৰ্ণ কৰিছে। ঠিক একেদৰে উক্ত বাক্যটো নেপালী ভাষালৈ ৰূপান্তৰ কৰিলে হ'ব- “গৰুৱে ঘাস খাঞ্জ”। অসমীয়াৰ দৰে ইয়াতো গৰুৱে (কৰ্তা), ঘাঁস (কৰ্ম), খাঞ্জ (ক্ৰিয়া) তিনিটা পদ ব্যৱহাৰ হৈছে। নেপালী ভাষাত বাক্যটোৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি পদৰ সংযোগত যোগ্যতা অৰ্জন কৰিছে আৰু অৰ্থপূৰ্ণ হৈ বাক্যটোৰ আকাংক্ষা পূৰ্ণ কৰিছে। একেটা বাক্যৰ সদায় দুটা অংগ থাকে- উদ্দেশ্য (Subject) আৰু (Predicate) বিধেয়। উদ্দেশ্য মানে মূল

ক্রিয়া পদৰ কৰ্তা। আনহাতে ক্রিয়া পদ আৰু ক্রিয়া পদৰ অনুগামী সকলো পদকে বিধেয় বোলা হয়। (গোস্বামী, ১৭৭)

নিদৰ্শন স্বৰূপে :

১নং বাক্য (অসমীয়া) : সৰু ল'ৰাটোৱে মাকৰ ঘৰুৱা কামত সহায় কৰি দিয়ে।

২নং বাক্য (নেপালী) : তল্লা ঘৰকী কাঞ্চি ছোৰি আজ বজাৰ জান্ছে।

১নং বাক্য-

উদ্দেশ্য	বিধেয়		
সৰু ল'ৰাটোৱে	মাকৰ ঘৰুৱা কামত সহায় কৰি দিছে		
সম্প্রসাৰক (extension)	কৰ্তা	সম্প্রসাৰক	ক্রিয়া
সৰু	ল'ৰাটোৱে	মাকৰ ঘৰুৱা কামত সহায় কৰি	দিছে।

২নং বাক্য-

উদ্দেশ্য	বিধেয়		
তল্লা ঘৰকী কাঞ্চি ছোৰি	আজ বজাৰ জান্ছে।		
সম্প্রসাৰক (extension)	কৰ্তা	সম্প্রসাৰক	ক্রিয়া
তল্লা ঘৰকী কাঞ্চি	ছোৰি	আজ বজাৰ	জান্ছে।

১.২ অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্যত্বৰ বিশ্লেষণ :

বাক্যত্বৰ আলোচনাত ভাষাটোত ব্যৱহৃত বাক্যসমূহৰ ব্যাকৰণগত বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা হয়। এনে বিশ্লেষণ ভাষা অনুযায়ী ভিন্ন হোৱা দেখা যায়। এটা পূৰ্ণ বাক্যত উদ্দেশ্য আৰু বিধেয় এই দুটা ভাগৰ লগতে দুটা খণ্ড বাক্য থাকে। বিশেষ খণ্ডবাক্য (Noun Phrase) আৰু ক্রিয়া খণ্ডবাক্য (Verb Phrase)। বিশিষ্ট ভাষা বিজ্ঞানী Bloom Field এ বাক্যৰ দুই প্ৰকাৰৰ গঠনৰ কথা কৈছে- (১৯৪)

১.২.১ অভিকেন্দ্ৰিক গঠন (Exocentric Construction)

১.২.২ আন্তঃ কেন্দ্ৰিক গঠন (Endocentric Construction)

Bloom Field এ বাক্য গঠনত ব্যৱহৃত অংগসমূহৰ আসন্ন বিচাৰ কৰাৰ এখন ছবি দেখুৱাইছে যাক তেওঁ Immediate constituent analysis বুলি অভিহিত কৰিছে। (১৯৫) অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্যৰ ক্ষেত্ৰত আসন্ন বিচাৰ কৰি দেখুওৱা হ'ল-

১নং বাক্য (অসমীয়া)

মই গীটাৰখন সংগীতাৰ পৰা পৰহিয়েই বজাবলৈ আনিছো।

মই/গীটাৰখন সংগীতাৰ পৰা পৰহিয়েই বজাবলৈ আনিছো।

গীটাৰ/সংগীতাৰ পৰা পৰহিয়েই বজাবলৈ আনিছো।

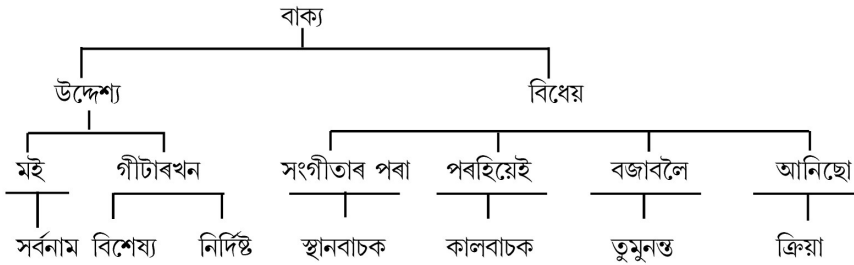

সংগীতাৰ পৰা/ পৰহিয়েই বজাবলৈ আনিছো।

পৰহিয়েই/বজাবলৈ আনিছো।

বজাবলৈ/আনিছো।

আকৌ উদ্দেশ্য আৰু বিধেয় অনুসৰি ভাগ কৰিলে বাক্যটো এনেধৰণৰ-

২নং বাক্য (অসমীয়া)

ম এউটা গীটাৰ সংগীতাৰ হিজো বজাওন লায়ো।

আসন্ন বিচাৰ কৰিলে বাক্যটো হ'ব এনেধৰণৰ-

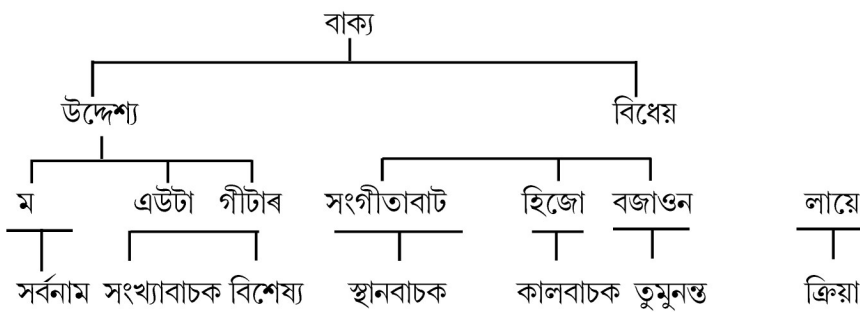
ম/এউটা গীটাৰ সংগীতাৰ হিজো বজাওন লায়ো।

এউটা/গীটাৰ সংগীতাৰ হিজো বজাওন লায়ো।

হিজো/বজাওন লায়ো।

বজাওন/লায়ো।

একেটা বাক্যকে উদ্দেশ্য আৰু বিধেয় অনুযায়ী ভগালে বাক্যটোক তলত দিয়া ধৰণে দেখুৱাব পাৰি-

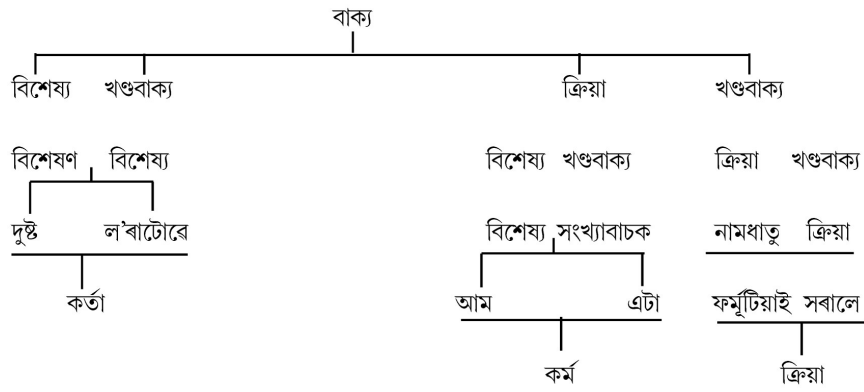
সাধাৰণতে বাক্য গঠিত হয় খণ্ডবাক্য গঠনৰ নিয়মৰ জৰিয়তে। বাক্যত এই খণ্ডবাক্যবোৰ দুই প্ৰকাৰ পোৱা যায়-

১.২.৩ বিশেষ খণ্ডবাক্য (Noun Phrase)

১.২.৪ ক্রিয়া খণ্ডবাক্য (Verb Phrase)

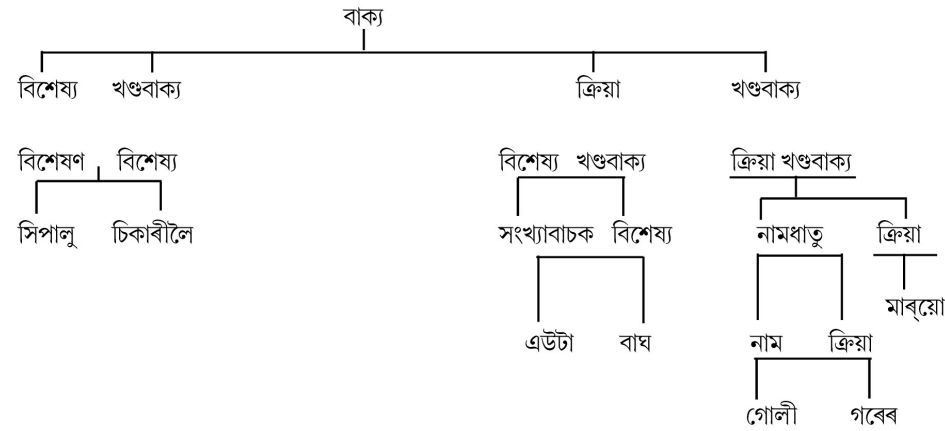
নিদর্শন স্বৰূপে

দুপ্ত ল'ৰাটোৱে আম এটা ফৰ্মুটিয়াই সৰালে।

২নং বাক্য (নেপালী)

সিপালু চিকাৰীলৈ এউটা বাঘ গোলী গৰেৰ মাৰয়ো।

উপৰোক্ত দুয়োটা ভাষাৰ বাক্যতেই বিশেষ্য খণ্ডবাক্য আৰু ক্রিয়া খণ্ডবাক্য- এই দুই বাক্যৰ সংযোগত পূৰ্ণ বাক্যটো গঠন হয়।

২.০ অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্যৰ শ্ৰেণী বিভাজন :

২.১ অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যৰ শ্ৰেণী বিভাজন : বাক্যাংশৰ ভিত্তিত নিৰ্ভৰ কৰি অসমীয়া ভাষাৰ তিনিটা ভাগত কৰিব পাৰি-

২.১.১ সৰল বাক্য (Simple Sentence)

২.১.২ জটিল বাক্য (Complex Sentence)

২.১.৩ যৌগিক বাক্য (Compound Sentence)

২.১.১ সৰল বাক্য : সাধাৰণতে অসমীয়া সৰল বাক্য উদ্দেশ্যৰে আৰম্ভ হয় আৰু বিধেয়ই উদ্দেশ্যক অনুসৰণ কৰে। নিদৰ্শন স্বৰূপে-

২.১.১.১ মই ভাত খাওঁ।

২.১.১.২ তমি স্কুললৈ কেতিয়া যাবা ?

২.১.২ জটিল বাক্য : সাধাৰণতে একোটা বাক্যত অৰ্থৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা এটা প্ৰধান বাক্য থাকে আৰু এই প্ৰধান বাক্যটো অন্য এটা অপ্ৰধান বাক্যৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ হৈ থাকে। এই অপ্ৰধান বাক্যটো 'যদি', 'যিহেতু', 'যেতিয়া', 'যি' আদি অব্যয়ৰ সহায়তো প্ৰধান বাক্যৰ লগত সংযোজন কৰা হয়। যেনে-

২.১.২.১ যদি নয়না আছে মই বজাৰলৈ যাম।

২.১.২.২ যদি ৰাতি হয় তেন্তে মই নাযাওঁ।

২.১.৩ যৌগিক বাক্য : একাধিক সৰল বা জটিল বাক্যক কোনো সংযোজক অব্যয়ৰ সহায়ত লগলগাই যুগ্ম বা যৌগিক বাক্য গঠন কৰা হয়। যেনে-

তৃষণ আহিল, তাইক ইমান লগ ধৰিলে, তাই নগ'ল।

২.২ অৰ্থৰ ভিত্তিত অসমীয়া বাক্যক পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি-

২.২.১ বৰ্ণনাত্মক বাক্য।

২.২.২ আদেশ, অনুৰোধ সূচক বাক্য।

২.২.৩ প্ৰশ্ন সূচক বাক্য।

২.২.৪ বিস্ময় বা আশ্চৰ্য সূচক বাক্য।

২.২.৫ ইচ্ছা বা ভাব সূচক বাক্য।

প্ৰতিটো ভাগৰে সদৰ্থক আৰু নঞৰ্থক দুটা ৰূপ পোৱা যায়-

২.২.১ বৰ্ণনাত্মক বাক্য-

সদৰ্থক- লোকবাদ্যসমূহ আমাৰ সংস্কৃতিৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ।

নঞৰ্থক- লোকবাদ্যসমূহ আমাৰ সংস্কৃতিৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ নহয়।

২.২.২ আদেশ সূচক বাক্য-

সদৰ্থক- তুমি অধ্যায়টো কাইলৈৰ ভিতৰত শেষ কৰিব লাগিব।

নঞৰ্থক- তুমি অধ্যায়টো কাইলৈৰ ভিতৰত শেষ কৰিব নালাগে।

২.২.৩ প্ৰশ্ন সূচক বাক্য-

সদৰ্থক- তুমি যাবা নেকি ?

নঞৰ্থক- তুমি নোযোৱা নেকি ?

২.২.৪ বিস্ময় সূচক বাক্য-

সদৰ্থক- ইহু! তাৰ আজি এই দশা হ'ল।

নঞৰ্থক- ইহু! তাৰ আজি এই দশা হ'ব বুলি ভবা নাছিলো।

২.২.৫ ইচ্ছা বা ভাব সূচক বাক্য

সদৰ্থক- ভগৱানে তেওঁৰ কৃপা কৰক।

নঞৰ্থক- ভগৱানে তেওঁক কৃপা নকৰিলে।

২.০.২ নেপালী ভাষাৰ বাক্যৰ শ্ৰেণীবিভাজন : নেপালী ভাষাৰ বাক্যৰ বৰ্গীকৰণ দুই ধৰণে কৰিব পাৰি

২.২.১ গঠনৰ আধাৰত।

২.২.২ কাৰ্যৰ আধাৰত।

২.২.১ গঠনৰ আধাৰত নেপালী বাক্যসমূহক আঠটা ভাগত ভাগ কৰা হৈছে-

২.২.১.১ সৰল বাক্য।

২.২.১.২ সংযুক্ত বাক্য।

২.২.১.৩ মিশ্ৰ বাক্য।

২.২.১.৪ দীঘল বাক্য।

২.২.১.৫ চুটি বাক্য।

২.২.১.৬ সমানাধিকৰণাত্মক বাক্য।

২.২.১.৭ সমান্তৰাল বাক্য।

২.২.১.৮ বিপৰ্যস্ত বাক্য।

২.২.১.১ সৰল বাক্য- অসমীয়াৰ দৰে নেপালী ভাষাটো উদ্দেশ্য আৰু বিধেয়যুক্ত এটা বাক্যক সৰল বাক্য বোলা হয়। যেনে-

(ক) দাজু আয়ো। (খ) দাজু বজাৰ নগৰত ঘৰ আয়ো।

২.০২.১.২. সংযুক্ত বাক্য- দুটা বা ততোধিক উপবাক্য সংযোগ হৈ গঠন হোৱা বাক্যক সংযুক্ত বাক্য বোলা হয়। যেনে-

(ক) মেৰো হাতবাট এওঁতা কলম ৰাৰয়োৰ ভাঁচিয়ো।

২.০২.১.৩. মিশ্ৰ বাক্য- এটা স্বতন্ত্ৰ উপবাক্য আৰু এটা অশ্লিত উপবাক্য লগ হৈ একোটা মিশ্ৰ বাক্য গঠন হয়।

যেনে-

ম বাস্লেগৰী পঢ়েৰ ঠুলো মান্ছে ভয়েৰ
সমাজমা শান্তি লান চাহাঞ্জু

২.০২.১.৪. দীঘল বাক্য- দুটাতকৈ অধিক বাক্য সংযোজকে পদ অথবা অসমাপিকা ক্ৰিয়া লগলগাই সম্প্ৰসাৰকৰ জৰিয়তে নেপালী আৰু অসমীয়া দুয়োটা ভাষাতে দীঘল বাক্য গঠন হয়। যেনে-

ম স্কুলবাট আয়েৰ খানা খায়ে পচি আলিকতি শুয়েৰ বজাৰমা জানেছু।

২.০২.১.৫. চুটি বাক্য- চুটি বাক্য সাধাৰণতে সৰল বাক্যকে বুজায়। কিন্তু সৰল বাক্যৰ দৰে দেখাত কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়া পদেৰে চুটি বাক্য গঠন কৰা নহয়। এটা মাত্ৰ শব্দতেই একোটা বাক্যৰ অৰ্থ নিহিত হৈ থাকে। যেনে- দিনুহোছ, ছেন, খান্ছু ইত্যাদি।

২.০২.১.৬. সমানাধিকৰণাত্মক বাক্য- এটা উদ্দেশ্যৰ লগত অনেক সম পৰ্যায়ৰ বিধেয় অথবা এটা বিধেয়ৰ লগত অনেক সম পৰ্যায়ৰ উদ্দেশ্যৰ সৈতে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি গঠন কৰা বাক্যক নেপালী ভাষাত সমানাধিকৰণাত্মক বাক্য বোলা হয়। (অধিকাৰী, ১১৫) যেনে-

ম হাৰামা বস্তী বচাওঁছু, ... খেতি গৰ্দছুৰ সংসাৰকা নুন্যতাহৰু পূৰ্ণ গৰ্ণ খোজদছু।

২.০২.১.৭. সমান্তৰাল বাক্য- নেপালী ভাষাত একেধৰণৰ অৰ্থাৎ মিল থকা গোটসমূহক সংযোজন কৰি গঠন কৰা দুই বা তাতোধিক বাক্যৰ সমান্তৰাল বাক্য বোলা হয়। যেনে-

ভাগৰতমা সচ্চাইহুঁদৈন, ব্যাস ঠগ বন্দছন, পশুপতিনাথ, তুংগা হুনছন, হেজ্জলিন চন্দন বন্দছ, মুৰ্থ বন্দছন। (দেবকোটা, ৫০)

২.০২.১.৮. বিপর্যস্ত বাক্য- নেপালী ভাষাৰ গঠনৰ স্বাভাৱিক ক্ৰম কৰ্তা + কৰ্ম + ক্ৰিয়া। কিন্তু কেতিয়াবা কথিত আৰু লিখিত ৰূপত ক'বলগীয়া কথাখিনি অধিক স্পষ্ট কৰিবৰ নিমিত্তে এই ক্ৰমৰ সাল-সলনি ঘটাই কৰ্ম-কৰ্তা-ক্ৰিয়া অথবা ক্ৰিয়া-কৰ্ম-কৰ্তা আদি বিভিন্ন ৰূপত পদসমূহ প্ৰয়োগ কৰি বাক্য গঠন কৰা হয়। এনেদৰে ব্যাকৰণৰ ক্ৰমৰ সামান্য সাল-সলনি ঘটাই গঠন কৰা বাক্যক বিপর্যস্ত বাক্য বোলা হয়।

স্বাভাৱিক বাক্যৰ গঢ়- ম হিজো ঘৰ গত্ৰকো থিয়ে।

বিপর্যস্ত বাক্য- ম হিজো ঘৰ গত্ৰকো থিয়ে

ঘৰ গত্ৰকো থিয়ে হিজো ম।

হিজো ঘৰ গত্ৰকো থিয়ে ম। আদি।

৩.০ কাৰ্যৰ আধাৰত নেপালী ভাষাৰ বাক্যক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি-

৩.০১. প্ৰশ্নাৰ্থক।

৩.০২. নিশ্চয়বাচক।

৩.০৩. বিধ্যাৰ্থক।

৩.০১. প্ৰশ্নাৰ্থক- যিবোৰ বাক্যত প্ৰশ্ন সোধা হয় সেইবোৰেই প্ৰশ্নাৰ্থক বাক্য। যেনে-

তিমী বাঁহা জানেচৌ।

তপাই কহঁ বন্ধোহুঞ্জ।

৩.০২. নিশ্চয় বাক্য- যিবোৰ বাক্যত ইচ্ছা বা মনৰ ভাব প্ৰকাশ কৰে তেনে বাক্যক নিশ্চয়বাচক বাক্য বোলা হয়। যেনে-

তিম্ৰো কুৰা মলাই ৰাস লাগয়ো।

৩.০৩. বিধ্যর্থক বাক্য- আজ্ঞা, আদেশ, ইচ্ছা, অনুৰোধ ভাব প্ৰকাশক বাক্যক বিধ্যর্থক বাক্য বোলা হয়। যেনে-
তপাইকো যাত্ৰা শোভ হোচ্।

৪.০ সামৰণি : বাক্যতত্ত্বৰ আধাৰত অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ বাক্য বিশ্লেষণৰ আলোচনা মৰ্মে আমি এটা কথা ক'ব পাৰো যে দুয়োটা ভাষা একোটা ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত হোৱাৰ বাবে বাক্য গঠনত যথেষ্ট মিল দেখা যায়। ভাষা দুটাৰ স্বাভাৱিক সৰল বাক্যৰ গঢ় কৰ্তা-কৰ্ম-ক্ৰিয়া যদিও প্ৰয়োজন সাপেক্ষে এই গঠন সাল-সলনি কৰিও ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। অসমীয়া ভাষাৰ ইতিবাচক বাক্যত সংযোজন ক্ৰিয়াটো সদায় উহ্য হৈ থাকে, কিন্তু নেপালী ভাষাত সংযোজক ক্ৰিয়াৰ ব্যৱহাৰ অত্যাৱশ্যকীয়। ঠিক একেদৰে সদৰ্থক বাক্যৰ সংযোজক ক্ৰিয়াৰ আগত 'ন' নেতিবাচক ৰূপ সংযোগ কৰি নাইবা 'নাই' অনিয়মিত ৰূপ ব্যৱহাৰ কৰি অসমীয়াত নঞর্থক ৰূপ দেখুৱাই। কিন্তু নেপালী ভাষাত প্ৰাণীবাচক আৰু অপ্ৰাণীবাচক দুয়ো ক্ষেত্ৰতে 'থকা' বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ ক্ৰিয়া ব্যৱহাৰ হয়। আনহাতে জটিল, সৰল, যৌগিক বাক্যৰ গঠন প্ৰণালীত দুয়োটা ভাষাৰ সাদৃশ্য অধিক।

প্ৰকৃততে ক'বলৈ গ'লে, পৃথিৱীৰ সকলো ভাষাৰে বাক্যগত উপাদান- ধ্বনি, ৰূপ, খণ্ডবাক্য, বাক্যাংশ আদি ভাষাৰ মৌলিক উপাদানবোৰ একে। অৰ্থাৎ প্ৰতিটো ভাষাৰে বাক্য গঠনৰ স্তৰত এটা ঐক্য আছে। ইণ্ডো-ইউৰোপীয় গোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ গঠনৰ অন্তৰালত ঐক্যক বিচাৰি পোৱাটোৰ প্ৰাসংগিকতা যথেষ্ট।

প্ৰসংগ :

মৰল, ভগৱান। অসমীয়া ব্যাকৰণ জ্যোতি। গুৱাহাটী-২০১৫। ১২৫। মুদ্ৰিত।

গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ। অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ। গুৱাহাটী-১৯৯৯। ১৭৭, ১৯৪, ১৯৫। মুদ্ৰিত।

নেপাল, ঘনশ্যাম। লামা, কবিতা, উচ্চ মাধ্যমিক নেপালী ব্যাকৰণৰ ৰচনা। শিলিগুড়ি- ২০০৭। ২১৪। মুদ্ৰিত।

অধিকাৰী, হেমাংগৰাজ। প্ৰয়োগাত্মক নেপালী ব্যাকৰণ। কাঠমাণ্ডু-১৯০৭। ১১৫। মুদ্ৰিত।

দেৱকোটা, লক্ষ্মীপ্ৰসাদ। লক্ষ্মী কবিতা সংগ্ৰহ। ললিতপুৰ-১৯০৫। ১৫০। মুদ্ৰিত।

গ্ৰন্থপঞ্জী :

অসমীয়া :

কাকতি, বাণীকান্ত। অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ। অনুঃ। বিশ্বেশ্বৰ হাজৰিকা। গুৱাহাটী : বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০২ (১৯৯৬) মুদ্ৰিত।

গোস্বামী, উপেন্দ্ৰ। অসমীয়া ভাষাৰ উদ্ভৱ, সমৃদ্ধি আৰু বিকাশ। গুৱাহাটী- বৰুৱা এজেণ্টি, ১৯৯১। মুদ্ৰিত।

গোস্বামী, গোলোকচন্দ্ৰ। অসমীয়া ব্যাকৰণ প্ৰবেশ। গুৱাহাটী- বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০৩। মুদ্ৰিত।

অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ। গুৱাহাটী- বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০০৪। মুদ্ৰিত।

দত্ত বৰুৱা, ফনীন্দ্ৰ নাৰায়ণ। সম্পাদক : আধুনিক ভাষা বিজ্ঞানৰ পৰিচয়। গুৱাহাটী- বনলতা, ২০০৬। মুদ্ৰিত।

নেপাল। অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষাৰ তুলনামূলক অধ্যয়ন। গুৱাহাটী- আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, ২০১৬। মুদ্ৰিত।

ফুকন, দীপ্তি ফুকন। অসমীয়া, বাংলা আৰু উড়িয়া ভাষাৰ তুলনামূলক অধ্যয়ন। গুৱাহাটী- বনলতা, ২০০৪। মুদ্ৰিত।

বৰাল, ৰুদ্ৰ। সম্পাদকঃ অসমীয়া আৰু নেপালী ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতি। গুৱাহাটী- শৰাইঘাট অফছেট প্ৰেছ, ২০১৫। মুদ্ৰিত।

বৰা, লীলাৱতী শইকীয়া। অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপতত্ত্ব। গুৱাহাটী- বনলতা, ২০০৬। মুদ্ৰিত।

ভৰালি, দেৱানন্দ। অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ। গুৱাহাটী- লয়াৰ্ছ বুকষ্টল, ১৯৯৩ (১৯১২)। মুদ্ৰিত।

শৰ্মা, অনুৰাধা। শৈলী আৰু শৈলী বিজ্ঞান। গুৱাহাটী- পানবজাৰ, ২০১৫। মুদ্ৰিত।

নেপালী :

অধিকাৰী, হেমাংগৰাজ। নেপালী ভাষা শিক্ষণ। কাঠমাণ্ডু, কুঞ্জল প্ৰকাশন। বি. স. ২০৫০। মুদ্ৰিত।

প্ৰয়োগাত্মক নেপালী ব্যাকৰণ। ললিতপুৰ, সাৰ্বা প্ৰকাশন, বি. স. ২০৬৮। মুদ্ৰিত।

আচাৰ্য, ববৰাজ। মাধ্যমিক নেপালীকা ৰূপবৈজ্ঞানিক অধ্যয়ন। ত্ৰিভূৱন বিশ্ববিদ্যালয়। বিদ্যা বাহিনী শৌধপত্ৰ, বি. স. ২১১৬। মুদ্ৰিত।

উপাধ্যায়, তাৰাপতি, উপাধ্যায়, দৌনকুমাৰ। আদৰ্শ নেপালী ব্যাকৰণ। অসম : ওদালগুৰি। কিৰণবালা ভৱৰাই, ২০০৫। মুদ্ৰিত।

দেৱকোটা, লক্ষ্মীপ্ৰসাদ। লক্ষ্মী কবিতা সংগ্ৰহ। ললিতপুৰ, সাৰ্বা প্ৰকাশন, বি. স. ২০৬৭

নেপাল ঘনশ্যাম। লামা, কবিতা। উচ্চ মাধ্যমিক নেপালী ব্যাকৰণৰ ৰচনা। শিলিগুৰি : একৰা বুবাস হৰ্মস্তু সন ২০০৬। মুদ্ৰিত।

GROUND WATER PROBLEMS IN INDIA

Mindar Rongphar

Assistant Professor

Department of Geography

Sipajhar College

Introduction

Water is one of the important needs for the survival of life on this planet. It constitute 0.62 percent of global water and is fairly clean as a result of filtration caused by seepage through rock materials. But it is not free from soluble mineral substances which make it unfit as a safe source of portable water. It is estimated that about 45% of irrigation water requirement is met from ground water sources (Jain et al., 2010). In urban areas, 30 % of people's water need is met by ground water (Kumar et al., 2005) whereas in rural areas it is 80%. It has been estimated that about 4.4 million people of India are affected by water crisis because of the pollution or prevalence of fluoride, arsenic, nitrate, and iron in water. The crisis was not as result of natural factors but had been caused by human intervention. In India, water table has gone down in many areas as a result of indiscriminate and high withdrawal of groundwater for irrigation and other purposes. With the lowering of the water table, the cost of water extraction has not only increased but also affected the quality of water. It is estimated that by 2025 over half of the world's population will be vulnerable to water shortages (Kulshreshtha, 1998). Water quality is important for human health as well for all the living organism. The water quality has an effect on soils, crops and the environment (W et al., 2001). The groundwater is being contaminated by arsenic, fluoride, chloride, sulphates etc. In coastal areas, the exploitation of groundwater has made seawater intrude 10 to 15 km inland with salt water. In dry areas where water table comes closer to the ground salt laden water is brought up from underground sources by capillary action which is on evaporation deposits alt on the surface of the soil. This makes the land sterile. In densely populated coastal regions of Gujarat, Andhra Pradesh, Kerala, Orissa and Tamil Nadu saline intrusion resulting in from groundwater is widespread. Another important consequence of excessive water withdrawal of groundwater causes subsidence or sinking of land. The most common form of subsidence takes place in the regions where the sub-surface rock strata are interspersed with layers of loose sand and silt. A less common type of subsidence takes place in areas of limestone bedrock inn which water has formed cracks and caverns. Removal of water from these underground reservoirs may allow the upper soil layers to enter the void and form cavities near to the surface. A minor surface shock may trigger a sudden slip of land.

Groundwater water contamination problem is caused due to excessive presence of arsenic, fluoride, nitrate, chloride and sulphates etc.

Arsenic

The presence of arsenic is not uncommon elsewhere. It is reported in Poland, Hungary, Spain, Canada, China, Taiwan, Sri Lanka, Bangladesh and India. In India, arsenical problem was first time suspected in 1983. The causation of arsenic in groundwater there is two hypothesis. (1) The problem is caused by the pumping of large amounts of water from the boreholes. Air is drawn in the holes and the result would be the oxidation of certain arsenic bearing minerals that lie in the sediment. Feeding oxygen to these minerals would liberate the arsenic into the water. (2) Arsenic was found abundant in water when oxygen is scarce. The water harbours large amount of iron. In the presence of Oxygen the iron becomes iron oxides.

Based on environmental factors and food habits Bureau of Indian Standards (BIS) has set a maximum permissible level of arsenic 0.05mg/litre.

Alkalinity

Alkalinity in water neutralizes the presence of acid in water. However the limit exceeding the desirable 200mg/l the water tastes becomes unpleasant (BIS 2009). In the study area the concentration of alkalinity ranges from 30.03 to 169.85 mg/l.

Chloride

The BIS has issued a desirable limit of 250 mg/l in India. The concentration of Chloride beyond the desirable limit has a corrosion and palatability are also affected (BIS 2009).

Nitrate

Nitrate in groundwater generally originates from sewage effluents, septic tanks and natural drains carrying municipal wastes. The BIS prescribed the desirable limit of 45mg/l and the limit beyond this limit causes methaemoglobin and indicative of pollution.

Manganese

Manganese is the essential element for many organism, including human, but it has adverse health effects can be caused by the inadequate intake or overexpose. Concentration below 0.1 mg/l is the desirable (BIS 2009).

Iron

Iron is an essential element in the maintenance of human nutrition. Generally, the concentration of Iron in water is usually not noticeable when the concentration is below 0.30 mg/l (BIS 2009).

Fluoride

Fluoride at low concentrations has beneficial effects on teeth by preventing and reducing the risk of tooth decay also results to stronger bones (Ayoob et al., 2008). Whereas fluoride levels above 1.5 mg/l in drinking water can cause fluorosis (BIS, 2009).

Conclusion:

Groundwater problems is widely dispersed and hence its use particularly for the purposes of drinking has to be specially taken care of. Apart from that groundwater contamination is increasing at an alarming rate making availability for future generation is be prioritised.

References

1. Ayoob, S., Gupta, A. K., & Bhat, V. T. (2008). A Conceptual Overview on Sustainable Technologies for the Defluoridation of Drinking Water. *Critical Reviews in Environmental Science and Technology*, 38(6), 401–470. <https://doi.org/10.1080/10643380701413310>
2. Jain, C. K., Bandyopadhyay, A., & Bhadra, A. (2010). Assessment of ground water quality for drinking purpose, District Nainital, Uttarakhand, India. *Environmental Monitoring and Assessment*, 166(1), 663–676. <https://doi.org/10.1007/s10661-009-1031-5>
3. Kulshreshtha, S. N. (1998). A Global Outlook for Water Resources to the Year 2025. *Water Resources Management*, 12(3), 167–184. <https://doi.org/10.1023/A:1007957229865>
4. Kumar, R., Singh, R. D., & Sharma, K. D. (2005). Water resources of India. *Current Science*, 89(5), 794–811.
5. W, van der H., F, K., Jh, E., M, M., & Pk, J. (2001). Irrigation water as a source of drinking water: Is safe use possible? *Tropical Medicine & International Health/ : TM & IH*, 6(1). <https://doi.org/10.1046/j.1365-3156.2001.00671.x>

Environmental sustainability and human development: An Interlink

Dr. Sastri Ram Kachari

Assistant Professor
Department of Economics
Sipajhar College

Introduction

Sustainability is a broad discipline, giving students and graduates insights into most aspects of the human world from business to technology to environment and the social sciences. The core skills with which a graduate leaves college or university are highly sought after, especially in a modern world looking to drastically reduce carbon emissions and discover and develop the technologies of the future. Sustainability draws on politics, economics and, philosophy and other social sciences as well as the hard sciences. Sustainability skills and environmental awareness is a priority in many corporate jobs at graduate level and over as businesses seek to adhere to new legislation. Therefore, Sustainability graduates will go into many fields but most commonly civic planning, environmental consultancy (built and natural environment), agriculture, not for profit, corporate strategies, health assessment and planning, and even into law and decision making. Entry-level jobs are growing and over the coming years, bachelor's graduates can expect more and more options and opportunities. Sustainability is one the newest degree subjects that attempts to bridge social science with civic engineering and environmental science with the technology of the future. When we hear the word "sustainability" we tend to think of renewable fuel sources, reducing carbon emissions, protecting environments and a way of keeping the delicate ecosystems of our planet in balance. In short, sustainability. The definition of "sustainability" is the study of how natural systems function, remain diverse and produce everything it needs for the ecology to remain in balance. It also acknowledges that human civilisation takes resources to sustain our modern way of life. Sustainability takes into account how we might live in harmony with the natural world around us, protecting it from damage and destruction. Human Development Index (HDI) is one of the most widely used measures of well-being. The weak point of this index is that it does not take into account the concept of sustainability and, more precisely, it is lacking in the environmental component specification. On the other side of the spectrum, some indicators provide useful information about the environmental health of countries but not about human development, such as the Environmental Performance Index (EPI). The necessity of the HDI

empowerment with environmental dimensions was a theme of discussion during the most recent Rio 20-United Nation Conference on Sustainable Development (2012), as part of Millennium Development Goals (MDGs) post-2015.

Necessity of the study

Climate change is the most urgent issue affecting the whole planet right now. It has been described as the defining human development issue of our generation. Climate change-related hazards are ongoing and increasing. They pose a serious threat to the achievement of the MDGs as they have the potential to reverse years of development gains. Tackling the climate is a need for justice: developing countries have 98 percent of the seriously affected and 99 percent of all deaths from weather-related disasters, along with over 90 percent of the total economic losses, while the 50 Less Developed Countries contribute less than 1percent of global carbon emissions. Climate change and global poverty must be combated simultaneously. 75percent of the world's poor live in rural areas and largely depend on natural resources for their livelihoods and income. They suffer the most from natural disasters due to poor infrastructure and systems that are not equipped to deal with the drastic impact of major catastrophes such as the 2004 tsunami or Haiti earthquake. Sustainable development is the organizing principle for meeting human development goals while at the same time sustaining the ability of natural systems to provide the natural resources and ecosystem services upon which the economy and society depend. The desired result is a state of society where living conditions and resource use continue to meet human needs without undermining the integrity and stability of the natural system. Sustainable development can be classified as development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations. While the modern concept of sustainable development is derived mostly from the 1987 Brundtland Report, it is also rooted in earlier ideas about sustainable forest management and twentieth century environmental concerns. As the concept developed, it has shifted to focus more on economic development, social development and environmental protection for future generations. It has been suggested that "the term 'sustainability' should be viewed as humanity's target goal of human-ecosystem equilibrium (homeostasis), while 'sustainable development' refers to the holistic approach and temporal processes that lead us to the end point of sustainability". The modern economies are endeavoring to reconcile ambitious economic development and obligations of preserving the natural resources and ecosystem, the two are traditionally seen as of conflicting nature. Instead of holding climate change commitments and other sustainability measures as a drag to economic development, turning and leveraging them into market opportunities will do greater good. The economic development brought by such organized principles and practices in an economy is called Managed Sustainable Development (MSD). The concept of sustainable development has been and still is subject to criticism. What, exactly, is to be sustained in

sustainable development? It has been argued that there is no such thing as a sustainable use of a non-renewable resource, since any positive rate of exploitation will eventually lead to the exhaustion of earth's finite stock. This perspective renders the industrial revolution as a whole unsustainable. It has also been argued that the meaning of the concept has opportunistically been stretched from "conservation management" to "economic development", and that the Brundtland Report promoted nothing but a business as usual strategy for world development, with an ambiguous and insubstantial concept attached as a public relations slogan.

Objectives of the study

This study has tried to highlight the following objectives:

- 1) To study changes of environment in global context.
- 2) To study the inter-link between environmental sustainability and human development.

Hypothesis of the study

- 1) Environmental degradation has taken place
- 2) There is positive impacts between the environment and human development

Methodology

The author has used analytical method to provide final shape of this research article by adopting secondary sources.

Analysis of the study

The concepts of environmental sustainability and human development are commonly referenced in politics, business, and social sectors worldwide. Although they are often associated with each other, these two ideas have largely been conceptualized, researched and measured separately. If we see historically, great differences have been made between the disciplines of environmental sustainability and human development, which has contributed to communication barriers between the fields and research that has been narrowly focused within each discipline. Thus, large gaps exist in our understanding of how to balance human development and environmental sustainability. In order to develop practical field such policy gaps, the Advanced Consortium on Cooperation Conflict, and Complexity and the 'Aguirre Lehendakaria Centre for Social and Political Studies have been collaborating to build a new framework for sustainable human development (SHD). Broadly defined, SHD is the resulting synthesis of human development and environmental sustainability. It generally emphasizes equitable human and social development, maintaining environmental integrity, and ensuring that these conditions also be attainable for future generations. In this regard, we can add that, many studies in earlier tried to promote, measure of environmental sustainability only but at present it has tried to connect human development and environmental sustainability jointly.

Indices such as the HDI and the World Happiness Report comprehensively measure various aspects of human well-being. Meanwhile, indices like the Environmental Performance Index, Environmental Vulnerability Index, Sustainable Society Index and the Environmental Sustainability Index assess socio-economic and ecological components of sustainability. Although these indices enable us to observe and measure characteristics of human development and environmental sustainability which had indicated the lack of unified theoretical framework. Rather, existing indices and measures were developed in response to a variety of international, national and programmatic development agendas. This leads to inconsistencies in their theoretical backgrounds and broader goals. In 1992, the United Nations Conference on Environment and Development – UNED took place in the Rio de Janeiro where, among the documents that were adopted, there was also the Rio Declaration, the first consistent statement on sustainability and which proposed the development of sustainable national strategies. 10 years after the conference in Rio de Janeiro, the UN Summit on Sustainable Development, or “Rio + 10” took place at Johannesburg and the Johannesburg declaration on sustainable development and the plan of implementation of the world summit on sustainable development were adopted. One of the main discussions of the summit focused on the concept of “sustainable development” by highlighting the main connections between poverty, environment and resource utilization. The Johannesburg Declaration on Sustainable Development showed the importance of sustainable development in the fight for environmental protection and against poverty at global level and assumed collective responsibility for the progress and development of the three interdependent

Conclusion

This paper has tried to highlight the inter-link between the environmental sustainability and human development. In the present scenario we have seen that most of the world countries have used the natural resources both directly or indirectly to meet up human needs which have degraded the environment. From our above analysis, it has seen that less develop and developing countries of the word have used natural recourses larger than developed countries which bring the differences in percentage regarding the environmental degradation between the two. Therefore, to reduce difference between the two kinds of countries in percentage ratio, the United Nations have been discussed in different conferences to minimize the environmental degradations and ensure the safety to the future generations among the world countries.

References

1. Anand, S., & Sen, A. (1996). Sustainable human development: Concepts and priorities. Office of Development Studies Discussion Paper 1, United Nations Development Programme, New York

2. Bendimerad, Fouad (2003). Disaster risk reduction and sustainable development, Lecture delivered at a seminar organized by the World Bank on the role of local governments in reducing the risk of disasters, Istanbul, Turkey, 28 April–2 May 2003.
3. Conrad, Zach and others (2018). Relationship between food waste, diet quality, and environmental sustainability. *PLoS ONE*, vol. 13(4).
4. Cramer, Wolfgang and others (2018). Climate change and interconnected risks to sustainable development in the Mediterranean. *Nature Climate Change*, vol. 8(11), pp. 972–980
5. Goodland, Robert (1995). The concept of environmental sustainability. *Annual Review of Ecology and Systematics*, vol. 26 (November), pp. 1–24.
6. Guijarro, Francisco and Juan Poyatos (2018). Designing a sustainable development goal index through a goal programming model: The case of EU-28 countries. *Sustainability*, vol. 10, No. 9 (September), pp. 3878–3898.
7. Hickel, Jason (2019). The sustainable development index: Measuring the ecological efficiency of human development in the Anthropocene. *Ecological Economics*, vol. 167 (December).
8. Lamb, William and Julia Steinberger (2017). Human well being and climate change mitigation. *WIREs Climate Change*, vol. 8(6): e485.
9. Sen, A. (1988). The concept of development. In H. B. Chenery, & T. N. Srinivasan (Eds.), *Handbook of development economics*, Vol. 1 (pp. 9±26). Amsterdam: North-Holland.

A Brief Review on Microplastic Pollution and its Environmental Impacts

Pankaj Gogoi¹, Pakiza Begum²

¹Assistant Professor, Department of Chemistry, Sipajhar College

² Assistant Professor, Department of Chemistry, Gargaon College

Abstract

The pollution caused by microplastics is of growing environmental concern due to their slow degradation, biological ingestion and being a carrier to different synthetic organic pollutants and other chemical additives of plastic which may get leached out with time. Those materials enter in to food chains and potentially cause serious health problems to all organisms.

Regulations in many countries/regions have been setup or to be implemented to ban the production/sale and use of primary microplastics (e.g., micro-beads), which could reduce microplastics in the aquatic environment to certain extent. However, the fragments from larger plastic items (second microplastics) are major contributors, and then new legislations have to be proposed and implemented in order to substantially reduce the amounts of microplastics in the environment and the associated environmental impact. Moreover, approaches and measures are to be taken by encouraging companies and all users to adopt the Reduce–Reuse–Recycle circular economy as this will represent a cost-effective way of reducing the quantity of plastic objects and microplastics particles entering and gathering in the environment and ecosystem.

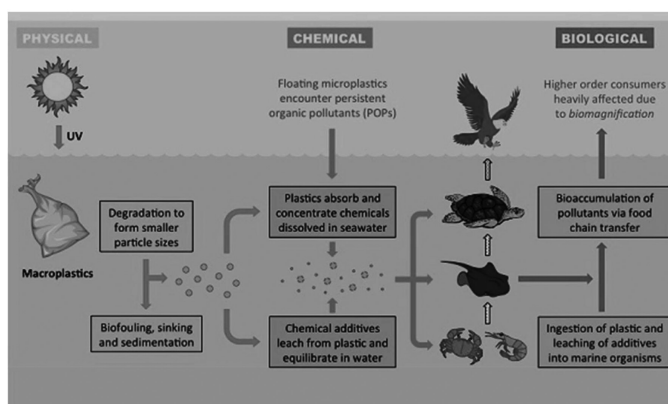
Keywords: Distribution and occurrence of microplastics; Environmental impacts; Legislation; Reduce–Reuse–Recycle

Introduction

Plastics are synthetic polymers having high ranges of molecular mass and plasticity commonly derived from petrochemical sources, to some extent from biomass and fossil fuels as well. In current times, varied range of products are made up of plastics due to their ease of production, low cost, inertness, resistance to water and high strength. These properties make plastic a suitable applicant for use in a varied spectrum of biotechnological applications, especially in industrial organic synthesis. As such there has been a rise in plastic production. The inertness of plastic makes it very resilient to degradation and as a result its disposal is a big challenge. Recycling is one of the solutions but regrettably majority of the plastic debris ends up in landfill which takes a lengthy period for its breakdown and decay. Plastics make their way into the aquatic environment due to their random disposal and harm the marine biota. During the last

few decades, this is an issue of major concern as marine ecosystem has maximum contribution towards global primary productivity.¹ The minute it enters in the environment, plastic materials lost their structural rigidity due to degradation by various means. The extensive degradation of plastics leads to the formation of powdery fragments and microscopic-sized plastics, called microplastics.² Microplastics are defined as plastic fragments with the size of less than 5 mm. A most recent study however, suggests that the definition of microplastics should consider fragments smaller than 1 mm.³ Currently, cosmetic, pharmaceuticals as well as other industries are using microplastics in numerous day-to-day used products; as such polluting the environment through wastewater, eventually transported along food web and affecting marine ecosystem after reaching the sea.

Figure: Microplastics in Aquatic eco-system and their impacts⁴

Microplastics can be categorized by their source. There are two main types in the environment, primary and secondary. Primary microplastics are made purposefully as per requirement, while secondary microplastics are bits of plastic that break down from larger pieces. There is another group that has only recently been discovered, that come from the human use of objects.

Primary microplastics

These were created by the manufacturer to be a certain tiny size for a particular purpose; used in face washes, cosmetics and toothpastes to exfoliate. Conventionally, natural substances like ground almonds, salt, etc. were used, but they started being replaced by plastic about 50 years ago. However, studies on their negative consequences are carried out in the past few years. Recently, microbeads have gotten a lot of attention and several countries, including the US, have banned them with the Microbead-Free Water Act of 2015. Interestingly, they only make up 2% of total microplastics released.

Secondary microplastics

Bigger pieces of plastic can break down over time and release these small pieces into the environment. Weathering, such as from sunlight, waves, or other physical stress, breaks the plastic into smaller pieces. Typically, it originates from waste that wasn't managed suitably. Plastic bags and fishing gear are some examples of common debris that break down. These microplastics usually have more variable shapes.

This chapter provides information with regards to the sources/distribution/fate and potential adverse effects of microplastics, the development of microplastics regulations and management policies. Even though regulations developed worldwide recommend banning the sale/production and use of micro-beads (a primary microplastics), the fragments from larger plastic items (secondary microplastics) are major contributors. As such new legislations have to be planned and implemented in order to substantially reduce the amounts of all plastic items into the environment. And finally, the research gap and need of research attention in this area has been highlighted.

Sources, distribution and occurrence of microplastics

Microplastics of polyethylene, polypropylene, polystyrene particles etc. enters aquatic systems from primary sources such as cleaning and cosmetic products through household sewage discharge. Some others originate in industrial spillage of plastic resin powders or pellets used for air blasting, and feed stocks used to manufacture plastic products.^{1,5-6} Microplastics from secondary sources are generated by fragmentation processes (e.g., via ultraviolet light exposure) from larger plastic items, which are the major contributors of microplastics present in the environment. Those include fibres from washing clothes mostly polyester, acrylic and polyamide.

Those microplastics as reported have pervaded even the most remote marine environments. Analyses of ice cores collected from remote locations in the Arctic Ocean revealed levels of microplastics ranging between 38 and 234 particles/m³, which is double the magnitude than those previously reported in the Pacific gyre.^{7,8} Studies showed, Polar Regions have been identified as additional global sink of plastics. Mallory, 2006 Unlike marine environment, very few studies suggest that microplastics present as equally ubiquitous in surface waters, urban estuaries and discharged municipal wastewater effluents. The distribution and abundance of microplastics (secondary) in various surface waters, wastewater effluents and river sediment is shown in the table below.⁹

The data from Edgbaston Pool as shown in table below represent the first sediment microplastic concentrations for a small lake which are relatively low, but factors used to determine their

concentrations were similar to that for large water bodies, In comparison with marine studies, the extraction of microplastics is likely to be more problematic for lake sediments due to the increased prevalence of organic matter and the greater discolouration of the microplastics.¹⁰

Table: Concentration of microplastics in different lakes and river sediments

Location	Average Concentration
Urban surface water, Wuhan, China	Maximum ~8925±1591 particle/m ³
Lake and estuarine sediments, Kerala, India	Maximum 496 particles/m ³
Sediment, Edgbaston Pool, Birmingham, UK	Maximum 25-30 particles/100 g dried sediment
Sediment, Lake Garda, Italy	Maximum 1108±983 particles/m ²

Microplastics in sediments from the Rhine-Main system in Germany and the St Lawrence River in Canada were well reported.¹¹⁻¹² Lechner et al. (2014) demonstrated the scale of contamination in major rivers by estimating that more than 1500 tonnes of microplastics enter the Black Sea each year via the River Danube alone.⁵ Different studies revealed sewage treatment works effluent as well as road and land run-off were sources of microplastics in River Thames sediments.^{13,14} The presence of microplastics in the sediments of Vembanad Lake in India was also examined.¹⁵ Samples were collected from ten sites and the most terrible thing is that all the samples showed the existence of microplastics. The abundance of microplastics recorded from the sediment samples is in the range of 96–496 particles/m² and low density polyethylene was found to be dominant polymer component.

Environmental and health impacts of microplastics

Though the study on microplastics is very recent and its adverse affects on different living being has rarely been established, yet it has emerged as one of the globally most thinkable topic of concern. Uptake of microplastics by annelids, crustaceans, ostracods, some freshwater fishes etc., has been identified in many studies.^{16,17} Rosenkranz et al. (2009) demonstrate that the water flea *Daphnia magna* rapidly ingests microplastics under laboratory conditions. Microplastics (0.02 and 1 mm) appear to cross the gut epithelium and accumulate in lipid storage droplets. This is of specific concern because microplastics infiltrating tissues might induce more severe effects.¹⁸

The ingestion of polystyrene beads (100 nm) by suspension feeding bivalve molluscs significantly increased when they were incorporated into manually-generated aggregates.¹⁹ Microplastics could release plasticizers and adsorbed pollutants after the ingestion and then may introduce biological toxins and chemicals in the food chain; this results in unpredictable ecological effects for bioaccumulation and biomagnification of the toxic pollutants into the organisms.²⁰

Capacity of microplastics to adsorb chemical pollutants pose another big problem. Various plastic polymers, such as PVC, PE, PP and PS were shown to have a high sorption capacity for DDTs, polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs), hexachlorocyclohexanes and chlorinated benzenes.²¹ Additionally, endocrine disrupting chemicals (EDCs), nonylphenol and bisphenol-A and various plastic additives (e.g., phthalates) have been detected in microplastics.²² Studies also show that microplastic materials such as PE, silicone, polycarbonate and PS have been found to leach bisphenol-A and nonylphenol.²³ Levels of these chemicals found in the aquatic environment may represent those that are desorbed from both the plastic materials themselves that were pre-adsorbed from the environment.

A recent study led by Stanford University researchers determined that blue whales consume up to 10 million pieces of microplastic daily, largely through the prey that they eat. Environment International reported that traces of microplastics were discovered in 80 per cent of blood samples taken from 22 anonymized, healthy humans.²⁴ Researchers with Universita Politecnica della Marche found microplastics in 26 of 34 samples of breast milk, all collected from a randomized group of women.²⁵

With some plastic specks small enough to infiltrate cells and tissues, some studies have suggested a correlation to certain cancers and various health problems, especially with microplastics leading to levels of chemical toxicity. As Nature reports, the potential dangers of ingesting microplastics depends on how quickly these particles travel through the human body – a factor that researchers are only beginning to study.²⁶

Conclusion

Presence of microplastics in aquatic ecosystem is in alarming condition. This is because they are omnipresent in the natural surroundings either through direct input from different luxurious products used in day-to-day life or through natural degradation of bulk plastic materials. Though direct evidence of their hazardous impacts on health is under investigation yet the harmful effects on marine biota and possibility to get transferred along food web is an issue of major concern. There is a pressing need to take severe measures to address the problem at international, national and local levels. More detailed research on how micro- and nano-plastics affect the structures and processes of the human body, and whether and how they can transform cells and induce carcinogenesis, is urgently needed. Local governments should introduce strong legislative rules in this context and should encourage research to monitor the long term effects of plastic debris and to develop preventive measure. The public awareness regarding microplastic pollution is very significant as this will govern their behaviour towards plastic consumption and most importantly the negative effects of the plastic pollution are still unrecognizable by the general population.

References

1. Gregory, M. R. (2009). Environmental implications of plastic debris in marine settings entanglement, ingestion, smothering, hangers-on, hitch-hiking and alien invasions. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 364(1526), 2013-2025.
2. Barnes, D. K., Galgani, F., Thompson, R. C., & Barlaz, M. (2009). Accumulation and fragmentation of plastic debris in global environments. *Philosophical transactions of the royal society B: biological sciences*, 364(1526), 1985-1998.
3. Browne, M. A., Underwood, A. J., Chapman, M. G., Williams, R., Thompson, R. C., & van Franeker, J. A. (2015). Linking effects of anthropogenic debris to ecological impacts. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 282(1807), 20142929.
4. <https://ib.bioninja.com.au/options/untitled/b3-environmental-protection/plastic-pollution.html>, Retrieved on 09/12/2022, Sipajhar, Assam
5. Fendall, L.S., Sewell, M.A., 2009. Contributing to marine pollution by washing your face: microplastics in facial cleansers. *Mar. Pollut. Bull.* 58 (8), 1225–1228.
6. Lechner, A., Keckeis, H., Lumesberger-Loisl, F., Zens, B., Krusch, R., Tritthart, M., & Schludermann, E. (2014). The Danube so colourful: a potpourri of plastic litter outnumbers fish larvae in Europe's second largest river. *Environmental pollution*, 188, 177-181.
7. Obbard, R. W., Sadri, S., Wong, Y. Q., Khitun, A. A., Baker, I., & Thompson, R. C. (2014). Global warming releases microplastic legacy frozen in Arctic Sea ice. *Earth's Future*, 2(6), 315-320.
8. Goldstein, M.C., Rosenberg, M., Cheng, L., (2012). Increased oceanic microplastic debris enhances oviposition in an endemic pelagic insect. *Biol. Lett.* 8, 817–820.
9. Mallory, M.L., (2006). The northern fulmar (*Fulmarus glacialis*) in Arctic Canada: ecology, threats, and what it tells us about marine environmental conditions. *Environ. Rev.* 14, 187–216.
10. Vaughan, R., Turner, S.D., Rose, N.L., (2017). Microplastics in the sediments of a UK urban lake. *Environ. Pollut.* 229, 10–18.
11. Klein, S., Worch, E., Knepper, T.P., (2015). Occurrence and spatial distribution of microplastics in river shore sediments of the Rhine-Main area in Germany. *Environ. Sci. Technol.* 49, 6070–6076.
12. Canadian Environmental Protection Act. (2017). Microbeads in Toiletries Regulations. *Canada Gazette*, 151(12), 14 June, 2017. Registration SOR/2017-111 June 2.
13. Horton, A.A., Svendsen, C., Williams, R.J., Spurgeon, D.J., Lahive, E., (2017). Large microplastic particles in sediments of tributaries of the River Thames, UK-abundance, sources and methods for effective quantification. *Mar. Pollut. Bull.* 114, 218–226.

14. Morritt, D., Stefanoudis, P.V., Pearce, D., Crimmen, O.A., Clark, P.F., (2014). Plastic in the Thames: a river runs through it. *Mar. Pollut. Bull.* 78, 196–200.
15. Sruthy, S., Ramasamy, E.V., (2017). Microplastic pollution in Vembanad Lake, Kerala, India: The first report of microplastics in lake and estuarine sediments in India. *Environ. Pollut.* 222, 315–322.
16. Sanchez, W., Bender, C., Porcher, J.M., (2014). Wild gudgeons (*Gobio gobio*) from French rivers are contaminated by microplastics: preliminary study and first evidence. *Environ. Res.* 128,98–100.
17. Imhof, H.K., Ivleva, N.P., Schmid, J., Niessner, R., Laforsch, C., (2013). Contamination of beach sediments of a subalpine lake with microplastic particles. *Curr. Biol.* 23 (19), R867–R868.
18. Rosenkranz, P., Chaudhry, Q., Stone, V., Fernandes, T.F., (2009). A comparison of nanoparticle and fine particle uptake by *Daphnia magna*. *Environ. Toxicol. Chem.* 28, 2142–2149.
19. Ward, J.E., Kach, D.J., (2009). Marine aggregates facilitate ingestion of nanoparticles by suspension-feeding bivalves. *Mar. Environ. Res.* 68 (3), 137–142.
20. Teuten, E.L., Saquing, J.M., Knappe, D.R.U., Barlaz, M.A., Jonsson, S., Bjorn, A., Rowland, S.J., Thompson, R.C., Galloway, T.S., Yamashita, R., Ochi, D., Watanuki, Y., Moore, C., Viet, P.H., Tana, T.S., Prudente, M., Boonyatumanond, R., Zakaria, M.P., Akkhavong, K., Ogata, Y., Hirai, H., Iwasa, S., Mizukawa, K., Hagino, Y., Imamura, A., Saha, M. & Takada, H., (2009). Transport and release of chemicals from plastics to the environment and to wildlife. *Philos. Trans. R. Soc. B* 364, 2027–2045.
21. Lee, H., Shim, W.J. & Kwon, J.H., (2014). Sorption capacity of plastic debris for hydrophobic organic chemicals. *Sci. Total Environ.* 470–471, 1545–1552.
22. Fries, E., Dekiff, J.H., Willmeyer, J., Nuelle, M.-T., Ebert, M. & Remy, D., (2013). Identification of polymer types and additives in marine microplastic particles using pyrolysis-GC/MS and marine scanning electron microscopy. *Environ. Sci. Process. Impacts* 15, 1949–1956.
23. Fasano, E., Bono-Blay, F., Cirillo, T., Montuori, P. & Lacorte, S., (2012). Migration of phthalates, alkylphenols, bisphenol A and di (2-ethylhexyl) adipate from food packaging. *Food Control* 27 (1), 132–138.
24. Leslie, H. A., Van Velzen, M. J., Brandsma, S. H., Vethaak, A. D., Garcia-Vallejo, J. J., & Lamoree, M. H. (2022). Discovery and quantification of plastic particle pollution in human blood. *Environment international*, 163, 107199.
25. <https://www.ctvnews.ca/health/scientists-discover-microplastics-in-aquatic-life-human-blood-breast-milk-1.6180489>, Retrieved on 08/12/2022, Sipajhar, Assam.
26. <https://www.theguardian.com/environment/2022/mar/24/microplastics-found-in-human-blood-for-first-time>, Retrieved on 08/12/2022, Sipajhar, Assam.

অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতি : পৰম্পৰা আৰু পৰিৱৰ্তন

জোনমণি দাস

সহকাৰী অধ্যাপক

অসমীয়া বিভাগ

ছিপাঝাৰ মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্ত সাৰ :

ভাৰতীয় সমাজত অভিনয় কলাৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম। কোনো এটা জাতিৰ থলুৱা সংস্কৃতি বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত অভিনয় কলাই অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান দখল কৰি আহিছে। নিভাঁজ নাট্যাভিনয়ৰ মাধ্যমেৰে আধ্যাত্মিক ভাৱাদৰ্শ আৰু সৰ্বধৰ্মৰ লোকক নামঘৰৰ মজিয়াত সমবেত কৰিব পৰা এক শক্তিশালী মাধ্যম হ'ল অংকীয়া ভাওনা। জগত গুৰু মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে অংকীয়া ভাওনাৰ জৰিয়তে অসম প্ৰান্তত সৰ্বাত্মক সাংস্কৃতিক বিপ্লৱৰ সূচনা কৰিছিল। তেৰাই আধ্যাত্মিক চিন্তা-চেতনাৰ বীজ সঞ্চাৰৰ উপৰিও সমাজ-সংস্কাৰৰ বাবে বা সমাজৰ উত্তৰণৰ বাবে যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰিছিল। অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতি প্ৰায় পাঁচ শতাব্দীক বছৰ পুৰণি। মহাপুৰুষ শংকৰদেৱে ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ সময়ত অসমৰ পৰিৱেশ আজিৰ দৰে নাছিল আৰু ভাষাৰ কোনো আধুনিক ৰূপে গঢ় লৈ উঠা নাছিল। গতিকে, সৰ্বসাধাৰণে হৃদয়ঙ্গম কৰিব পৰাকৈ আঞ্চলিক ভাষাৰ লগত সংস্কৃত ভাষা ব্যৱহাৰ কৰি সম্ভৱতঃ মিথিলাৰ আৰ্হিত কৃত্ৰিম ব্ৰজাৱলী ভাষাহে প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতি বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিৰ বিশেষকৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ লোকসকলৰ এক অবিচ্ছেদ্য সাংস্কৃতিক সম্পদ। অসমত অংকীয়া নাটৰ প্ৰাক আৰম্ভণি ঘটে শংকৰদেৱৰ 'চিহ্নযাত্ৰা' নাটৰ যোগেদি। অৰ্থাৎ 'চিহ্নযাত্ৰা'ই হ'ল অসমীয়া ভাওনাৰ প্ৰাথমিক সম্পদ। অসমত অংকীয়া নাট ভাওনাৰ এক ঐহিত্য আৰু পৰম্পৰা আছে। এখন ভাওনাৰ সৈতে বিভিন্ন উপাদান জড়িত হৈ থাকে আৰু প্ৰতিটো উপাদানে ভাওনা এখন নিখুঁতৰূপত উপস্থাপনৰ বাবে ক্ৰিয়া কৰি থাকে।

সাম্প্ৰতিক সময়ছোৱাত আধুনিকীকৰণে অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ ওপৰতো কিছু পৰিমাণে প্ৰভাৱ পেলাইছে। বিশ্বায়ন আৰু গোলকীকৰণে অসমৰ প্ৰাম্য সমাজতো ভাওনা অনুষ্ঠানৰ বাবে কিছু ক্ষেত্ৰত অনুকূল পৰিৱেশ দিব পৰা নাই। গতিকে, এনেবোৰ কথাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আমাৰ আলোচনা পত্ৰত সাম্প্ৰতিক পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমত অংকীয়া ভাওনাৰ পৰম্পৰা আৰু পৰিৱৰ্তন সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হ'ব।

০.০ অৱতৰণিকা

০.১ বিষয়ৰ পৰিচয়

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ অংকীয়া নাট প্ৰচাৰৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল- জনসাধাৰণৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন

কৰি ভক্তিধৰ্ম প্ৰচাৰৰ পথ প্ৰশস্ত কৰা। সেয়ে, মহাপুৰুষ গৰাকীয়ে অতি কৌশলেৰে ভাওনাত ব্যৱহাৰ হোৱা গীত-বাদ্য-নৃত্যক কঠিন শাস্ত্ৰীয় নিয়মৰ পৰা কিছু শিথিল কৰি ৰাখিছিল। তেখেতে নৃত্য-গীতৰ মাজেৰে সেই সময়ৰ অসমীয়া লোকসকলৰ মাজত আধ্যাত্মিক আৰু নৈতিক বাঞ্ছন দৃঢ় কৰিব বিচাৰিছিল। অংকীয়া ভাওনা সমূহত সংলাপৰ তুলনাত নৃত্যৰ গুৰুত্ব বেছি বুলিলেও ভুল নহ'ব। মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ-মাধৱদেৱে সৃষ্টি কৰা নাটবোৰক স্বৰূপাৰ্থত নাট হিচাপে অভিহিত কৰাৰ বিপৰীতে নৃত্য-নাটক বা নৃত্য-নাট (dance-drama) বুলিহে ক'ব পৰা যায়। কিয়নো মহাপুৰুষ গৰাকীয়ে নিজে কাহিনীৰ ওপৰত গুৰুত্ব নিদিয়া বাবে 'ৰুক্মিণী হৰণ' নাটৰ দৰে সংঘাতপূৰ্ণ তথা পৰিপূৰ্ণ কাহিনীযুক্ত নাটককো নাট বুলি অভিহিত নকৰি নৃত্যহে বুলিছে। (নিদৰ্শন স্বৰূপে— 'ৰুক্মিণী হৰণ বিহাৰ নৃত্য পৰম কৌতুকে কৰব)। প্ৰকৃতাৰ্থত মহাপুৰুষ গৰাকীয়ে অতি কৌশলপূৰ্ণ স্থিতিৰে জনসাধাৰণক একত্ৰিত কৰিব বিচাৰিছিল। তেওঁৰ দ্বাৰা বিৰচিত নাট যাতে সৰ্বজনৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্য হয় তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য কৰি তেওঁ চোঁ-মুখা ব্যৱহাৰ কৰিছিল। মহাপুৰুষ গৰাকীয়ে অনুভৱ কৰিছিল যে-

“পণ্ডিতে বুজিবে শ্লোক কৰিলে ৰচন।

গীত অৰ্থ বুজিবেক বিজ্ঞ সভ্যগণ।।

ব্ৰজাৱলী ভাষাক বুজিবে গ্ৰামীলোকে।

চোঁ-মুখা দেখিবেক অজ্ঞ-মূঢ় লোকে।।”^১

সময়ৰ অগ্ৰগতিৰ লগতে অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশত পৰিৱৰ্তনৰ ছবি দেখিবলৈ পাওঁ। পূৰ্বতে সত্ৰসমূহৰ উপৰিও নামঘৰে-নামঘৰে নিৰ্দিষ্ট নীতি অনুসৰি ভাব-ভক্তিৰে ভাওনা অনুষ্ঠিত কৰা হৈছিল। আনহাতে, কোনো লোকৰ শক্তি সামৰ্থ্য থাকিলে তেনে লোকে ব্যক্তিগত ভাবেও ভাওনাৰ আয়োজন কৰিছিল। আকৌ, কোনো কাৰণত গৃহস্থই নিজে আগবঢ়াই থোৱা নাটভাগ কৰিব নোৱাৰিলে নিৰ্দিষ্ট দিনত ভকত চপাই আগ কৰি থোৱা নাটভাগ পাঠ কৰাইছিল। এনে অনুষ্ঠানক 'নাট-গোৱা' বুলি জনা যায়। কিন্তু আজিকালি তেনে 'নাট-গোৱা' অনুষ্ঠান তাকৰ। এসময়ত ৰাজ-পৃষ্ঠপোষকতাতো ভাওনা অনুষ্ঠিত হৈছিল। মোৰামৰীয়াৰ বিদ্ৰোহ আৰু মানৰ আক্ৰমণে অসমীয়া সমাজৰ বৰভেটিত আঘাত কৰাত, সংস্কৃতিৰ ৰেহ-ৰূপও কিছু পৰিমাণে সলনি হৈছিল। বঙলুৱা সংস্কৃতিৰ আগমনে অসমীয়া সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান সমূহক কিছু পৰিমাণে স্তব্ধ কৰি তুলিছিল আৰু অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিও বঙলুৱা সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱত উপেক্ষিত হৈছিল। ভাওনা সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ ক্ষেত্ৰত যাত্ৰা অনুষ্ঠান সমূহ হেঙাৰ হিচাপে থিয় দিছিল। নাটৰ ভাষা, যেতিয়া সৰ্বসাধাৰণে বুজিবৰ বাবেহে ব্যৱহাৰ কৰা হয় গতিকে, ব্ৰজাৱলীৰ ঠাইত মাতৃভাষাটো নাট লিখিবলৈ লোৱা হ'ল। অংকীয়া নাটৰ অপৰিহাৰ্য গায়ন-বায়ন, সূত্ৰধাৰ আদি থাকিলেও ব্ৰজাৱলীত লিখা নাটৰ গাভীৰ্য কিন্তু মাতৃভাষাত লিখা নাট ভাওনাত নাথাকিল।

সময়ৰ পৰিৱৰ্তনকামী গতিত যেতিয়া মানুহ আধুনিক শিক্ষাৰে শিক্ষিত হ'ল নগৰীকৰণ- উদ্যোগীকৰণে মানুহক চৌপাশৰ পৰা বেৰি ধৰিলে তেতিয়াৰেপৰা কিন্তু অসমৰ আন আন সাংস্কৃতিক অংগ সমূহৰ লগতে ভাওনা

সংস্কৃতিতো পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰভাৱ দেখা গ'ল। আজিকালি ভাওনাৰ আধ্যাত্মিক আৰু তাত্ত্বিক দিশৰ ক্ষেত্ৰত পূৰ্বৰ তুলনাত যথেষ্ট পাৰ্থক্য দেখা যায়। যুগ পৰিৱৰ্তনৰ লগে লগে সমাজৰ পৰিৱৰ্তন এক স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়া। আকৌ, সংস্কৃতিও যিহেতু সমাজৰ সৃষ্টি গतिकে সমাজ পৰিৱৰ্তনে সংস্কৃতিলৈ পৰিৱৰ্তন অনা কথাটোত কোনো অস্বাভাৱিকতা নাই। কিন্তু সকলো ক্ষেত্ৰতে পৰিৱৰ্তনৰ মাত্ৰা সন্তুলিত হোৱাৰ বিপৰীতে যদি কোনো এক বিষয়ত আকস্মিকভাৱে অস্বাভাৱিক পৰিৱৰ্তন আহে; তেতিয়া তেনে পৰিৱৰ্তন সম্পৰ্কে আমি প্ৰতিজন সচেতন ব্যক্তিয়ে চালি-জাৰি চোৱা উচিত।

০.০১ অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব আৰু উদ্দেশ্য :

- * অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ বিস্তৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰি সাম্প্ৰতিক পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ গুৰুত্ব বিচাৰ কৰা।
- * অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ পৰম্পৰা আৰু পৰিৱৰ্তনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি, আধুনিকীকৰণে ভাওনাৰ নিভাঁজ আধ্যাত্মিক আৰু তাত্ত্বিক ক্ষেত্ৰত প্ৰভাৱ পেলাইছে নেকি তাক বিচাৰ কৰা।
- * অত্যাধুনিক মনোৰঞ্জনধৰ্মী অনুষ্ঠান সমূহ ভাওনা অনুষ্ঠান পৰিৱেশনৰ ক্ষেত্ৰত হেঙাৰ হৈছে নেকি তাক বিচাৰ কৰা আৰু ভাওনা অনুষ্ঠানৰ প্ৰগতিত হেঙাৰ হোৱা সমস্যাসমূহ প্ৰতিৰোধত গুৰুত্ব দিয়া।

০.০২ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

আলোচ্য বিষয়ত সামগ্ৰিকভাৱে অসমৰ ভাওনা অনুষ্ঠানক সামৰি লোৱা হ'ব আৰু ভাওনা পৰিৱেশনৰ থলী অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ সত্ৰ সমূহকো আংশিকভাৱে সামৰি লোৱা হ'ব।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি আৰু তথ্যৰ উৎস :

এই ক্ষুদ্ৰ পৰিসৰৰ গৱেষণা পত্ৰখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে মূলতঃ বিশ্লেষণাত্মক আৰু তুলনামূলক পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হ'ব। তথ্য আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্য উৎস হিচাপে, কেইবাখনো গ্ৰন্থৰ লগতে ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়নৰ সহায় লোৱা হৈছে।

১.০০ মূল আলোচনা :

১.০১ অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ পৰম্পৰা বিচাৰঃ

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে 'চিহ্নযাত্ৰা' নাটৰ মাজেৰে অংকীয়া নাটৰ পাতনি মেলাৰ পিছত ভাওনা সংস্কৃতিয়ে অসমৰ সৰ্বত্ৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। এয়া মহাপুৰুষ গৰাকীৰ নাট্যশৈলীৰ এক একক সৃষ্টি (Unique creator)। ভাওনা অনুষ্ঠান আয়োজনৰ বাবে এক নিৰ্দিষ্ট আহাৰ্য (সা-সঁজুলি) ৰ প্ৰয়োজন। নামঘৰ, মুকলি ৰভা ভাওনা পৰিৱেশনৰ মূল থলী। ভাওনা পৰিৱেশন থলী নামঘৰৰ মূল আসনৰ পৰা কিছু নিলগত সজা হয়

আৰু ঠিক ভাও দিয়া স্থানত এখন চন্দ্ৰতাপৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। প্ৰতিগৰাকী ভাৰবীয়াৰ বাবে পৃথকে পৃথকে সাজ চিলাই কৰা হয় আৰু নিভাঁজ ৰূপত চৰিত্ৰ চিত্ৰণৰ বাবে চোঁ-মুখৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। ভাৰবীয়াৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় গদা, ধনু, তৰোৱাল, মুকুট আদি কৌশলেৰে আটক-ধুনীয়াকৈ তৈয়াৰ কৰা হয় আৰু তাত ভিন্নৰঙী ৰং-হেঙ্গুল, হাইতাল, বেলৰ আঠা আদিৰ প্ৰলেপ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। ভাওনাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সা-সজ্জা অকৃত্ৰিমভাৱে প্ৰতিগৰাকী ভাৰবীয়াই প্ৰস্তুত কৰি তোলে। নীতিগতভাৱে সকলো প্ৰস্তুত হোৱাৰ পাছত এদিন 'নাট-মেলা' অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰা হয়। সেই উদ্দেশ্যে গুৱাপাণ অৰিহণা সহ 'এপোহা সাজ' আগবঢ়াই নাম-কীৰ্তন কৰা হয়। 'এপোহা সাজ'ত মণ্ডমাহ, আৰৈ চাউল, মালভোগ কল, মৰাণ আদা আদি থাকে। নাট-মেলাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ভাওনাৰ সামগ্ৰিক ব্যৱস্থাপনাৰ সৈতে জড়িত দুটি মুখ্য চৰিত্ৰ হ'ল সূত্ৰধাৰ আৰু বায়ন। গায়ন-বায়নৰ সৈতে প্ৰৱেশিকী নৃত্য, প্ৰসাদিকী নৃত্য, ভংগী বাজনা, মুক্তিমঙ্গল ভটিমা ইত্যাদি বিভিন্ন বিষয় জড়িত হৈ থাকে। ভাওনা অনুষ্ঠানৰ সৈতে গায়ন-বায়নৰ নাচ, সূত্ৰধাৰী নাচ, গোঁসাই নাচ, স্ত্ৰী বা গোপী প্ৰৱেশৰ নাচ আৰু অন্যান্য ভাৰবীয়া প্ৰৱেশৰ নাচ জড়িত হৈ থাকে। ইয়াৰোপৰি বাদ্যযন্ত্ৰৰ ফালৰ পৰা খোল, মৃদঙ্গ, নেগেৰা বা নাগাৰা, ডবা, তাল, খুটিতাল, মঞ্জিৰা, কাঁহ, ৰবাব, চাৰেংদাৰ, কালী, বাঁহী আদি বিবিধ বাদ্যযন্ত্ৰৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া।

অংকীয়া ভাওনাৰ এক অন্যতম অপৰিহাৰ্য আহাৰ্য হ'ল পৰম্পৰাগত 'মুখা শিল্প'। মহাপুৰুষ শংকৰদেৱে সাহিত্য সৃষ্টিৰ মূল উপাদান বীৰ, হাস্য, কৰুণ, ৰৌদ্ৰ, শান্ত, শৃঙ্গাৰ, বীভৎস, অদ্ভুত, ভয়ানক আদি নৱৰসৰ লগতে ভক্তি-বসৰ সংযোজন কৰি অধিক মনোগ্ৰাহী কৰি তুলিবৰ বাবে অন্যান্য বিবিধ সা-সৰঞ্জাম প্ৰয়োগৰ উপৰিও মুখাকো এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হিচাপে চিহ্নিত কৰিছিল। ভাওনাৰ মুখা প্ৰধানতঃ দুটা শ্ৰেণীত ভগাব পাৰি- লৌকিক আৰু অলৌকিক। যিবোৰ মুখা লোকচক্ষুত দেখা পোৱা যায় তেনে মুখাক লৌকিক মুখা বোলা হয়। যেনে— বাঘ, সিংহ, মানুহ ইত্যাদি। আনহাতে, যিবোৰ মুখা কোনো শাস্ত্ৰত বৰ্ণিত তথা অস্বাভাৱিক বা অতিপ্ৰাকৃত সদৃশ তেনে মুখাক অলৌকিক মুখা আখ্যা দিয়া হয়। যেনে- ৰাৱণ, বকাসুৰ, তাৰকা আদি। নাট উপস্থাপনৰ ক্ষেত্ৰত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অংগ হ'ল সাজ-পাৰ। সাজ-পাৰে ভাওনাৰ যিকোনো চৰিত্ৰৰ বৈশিষ্ট্য বা গুণগত দিশৰ এক স্পষ্ট আভাস দাঙি ধৰে। গুৰু-চৰিতত সাজপাৰ সম্পৰ্কে নিভাঁজ নিদৰ্শন পোৱা যায়। যেনে—

“হেঙ্গুলীয়া পাট ভূনি মাটি লোটি যায়।।

হৃদয় বহল আতি কটিভাগ সৰু।

সাক্ষাতে দেখিয় যেন হৰৰ ডম্বৰু।।

ৰত্নৰ মেখেলা বান্ধি আছয় কটিত।

ৰুণু বুনু কিঙ্কিণী শুনয় মনোনীত।।”^২

ভাওনা অনুষ্ঠানৰ ক্ষেত্ৰত সাজ-পাৰে এক মুখ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। পৰম্পৰাগতভাৱে পুৰুষ চৰিত্ৰই ব্যৱহাৰ কৰা ভাওনাৰ পোছাক হ'ল- বুকু চোলা, চাপকন, ধুতি, জালি, চোলা, জলম, মিৰজাই চোলা, সিংখাপৰ বালিচৰি

চোলা আদি। আনহাতে, মহিলা চৰিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা পোছাকবোৰৰ ভিতৰত ঘুৰি, চয়াঘুৰি বা কুৰমনি, গাতি কাপোৰ বা গা-টঙালি, কাঞ্চি লহঙা, নটুৱা চোলা, বিহা, টঙালি ইত্যাদি। পাটৰ শাৰী অসমীয়া আচ্যৱন্তসকলৰ বাবে এক অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ আছিল আৰু ভাওনাত পাটৰ শাৰী ব্যৱহাৰ হোৱাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়।

ভাওনা অনুষ্ঠানত পৰম্পৰাগতভাৱে অগ্নিগড়, আৰিয়া, ভোটা চাকি, ডলা চাকি, চৌতাৰাৰ সহায়ত পোহৰৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল। অগ্নিগড়ত নগছি বস্তি জ্বলাই পোহৰৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। আকৌ, আৰিয়া হৈছে এবিধ জোৰ বা পোহৰৰ সঁজুলি য'ত বাঁহৰ চুঙাৰ মূৰত ফটা কাপোৰ তেলত ডুবাই জ্বলোৱা হৈছিল। ভোটা এবিধ ধাতুৰে নিৰ্মিত ডাঙৰ চাকি আৰু চৌতাৰা চাকিয়ে তৰাৰ দৰে চাৰিওফালে পোহৰ দিয়ে বাবে এই চাকিৰ নাম চৌতাৰা চাকি। ইয়াৰোপৰি পূৰ্বতে, কলগছৰ মূঢ়াখুলি, ওটেঙাৰ বখলা, দুফালকৈ কটা কেঁচা অমিতা, মাটি আৰু অন্যান্য ধাতুৰ পাত্ৰত তেল-শলিতা দি বস্তি জ্বলাই পোহৰৰ ব্যৱস্থা কৰি লোৱা হৈছিল। আনহাতে, চৰিত্ৰ বিশেষে প্ৰৱেশ ক্ষেত্ৰত ফিৰফিৰি, ফটকা, মহতা, হিলৈ আদিও ফুটোৱা হৈছিল।

অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতিত ভাওনাৰ এক বিশেষ সমাদৰ আছে। ভাওনাৰ দিনা যেন ৰাতিপুৱাই গোটেই গাঁওখন সাৰপাই উঠে। গঞাই আনন্দ উচাহত হেপাঁহেৰে আধ্যাত্মিক মনোভাৱেৰে নিৰ্দিষ্ট নীতি অনুসৰি সযতনে ভাওনাৰ আয়োজন কৰে আৰু পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতিৰে ভাওনাৰ সামৰণি পেলায়। কিন্তু সাম্প্ৰতিক পৰিপ্ৰেক্ষিতত অতীতৰ ভাওনা অনুষ্ঠান আৰু বৰ্তমানৰ ভাওনাৰ মাজত যথেষ্ট পাৰ্থক্যই দেখা দিছে। উণবিংশ শতিকাৰ শেষভাগলৈ ই পূৰ্বৰ ৰূপৰ পৰা কিছু ফালৰি কাটি আহি বিভিন্ন বহিৰাগত আৰু স্থানীয় উপাদানৰ সৈতে সংমিশ্ৰণ ঘটি এক স্কুল ৰূপ গ্ৰহণ কৰিছে।

১.০২ অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিলৈ অহা পৰিৱৰ্তন :

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ সৃষ্ট অংকীয়া নাট সমূহে অসমৰ ভাওনা পৰম্পৰাৰ মূল ভেঁটি। সময়ৰ পৰিৱৰ্তনকামী গতিত অংকীয়া ভাওনাইও কিছু দিশত আধুনিক ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছে। কিয়নো পৰিৱৰ্তনমুখী আৰু গতিশীল সমাজ ব্যৱস্থাত সংস্কৃতি সদায় চিৰপ্ৰবাহমান আৰু বিৱৰ্তনমুখী। অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিত কাহিনীৰ ক্ষেত্ৰত, চৰিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত, সংলাপৰ ক্ষেত্ৰত, পৰিবেশন শৈলীৰ ক্ষেত্ৰত, আহাৰ্যৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱৰ্তনৰ চাপ দেখা যায়। বৰ্তমান সময়ত অংকীয়া ভাওনাৰ ভাষাৰ পৰিৱৰ্তন মনকৰিবলগীয়া। অসমীয়া ভাষাৰ মাধ্যমেৰে আধুনিকীকৰণ ঘটা অংকীয়া ভাওনাই বৰ্তমান 'মাতৃভাষাৰ ভাওনা' হিচাপে আধুনিক ৰূপ লাভ কৰিছে। যেতিয়াৰ পৰা ব্ৰজাৱলী ভাষাৰ ঠাইত মাতৃভাষাৰ নাট লিখাৰ পদ্ধতি প্ৰচলন হ'ল; তেতিয়াৰ পৰা কিন্তু অংকীয়া নাটৰ বাবে অপৰিহাৰ্য গায়ন-বায়ন, সূত্ৰ আদি থাকিলেও ব্ৰজাৱলীত লিখা নাটৰ গাভীৰ্য বা অকৃত্ৰিমতা কিন্তু মাতৃভাষাত লিখা ভাওনাত নাথাকিল। পূৰ্ণাঙ্গৰূপত বিচাৰ কৰিলে ভাওনাৰ আধ্যাত্মিক আৰু তাত্ত্বিক দিশৰ ক্ষেত্ৰতো অতীত আৰু বৰ্তমানৰ মাজত যথেষ্ট পাৰ্থক্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। গুৰুজনাই বা তেওঁৰ পৰৱৰ্তিত শিষ্য-প্ৰশিষ্যই ধৰ্মৰ

বাণী বিলাবলৈ দৰ্শক, শ্ৰোতাৰ বসাস্বাদনৰ বাবে মনোৰঞ্জন প্ৰয়োগ কৰিছিল যদিও বৰ্তমান ভাওনাৰ আধ্যাত্মিক আৰু তাত্ত্বিক দিশৰ প্ৰতি এচাম নৰ প্ৰজন্মৰ উপেক্ষা এক চিন্তনীয় বিষয়।

বৰ্তমান সময়ছোৱাত অংকীয়া নাটৰ কাহিনীৰ ক্ষেত্ৰতো যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন দেখা যায়। অংকীয়া নাটৰ কাহিনী আছিল গান্ধীৰ্যপূৰ্ণ আৰু গভীৰ উদ্দেশ্যধৰ্মী। ভাওনাৰ মূল কাহিনী বা বিষয়বস্তু উপস্থাপনৰ ক্ষেত্ৰতো বৰ্তমান নতুনত্বৰ সঞ্চাৰ হৈছে। পূৰ্বতে ভাওনা অনুষ্ঠানত ধৰ্মৰ জয় প্ৰচাৰ, দুষ্টক দমন, শাস্তক পালনৰ অভিব্যক্তিৰে 'ভাগৱত পুৰাণ' সদৃশ মহৎ গ্ৰন্থৰ পৰা কাহিনী নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। কিন্তু বৰ্তমান সময়ছোৱাত ভাওনা অনুষ্ঠানত এনে কাহিনীৰ বিপৰীতে বিভিন্ন বধকাব্যৰ কাহিনীয়েহে মূল স্থান দখল কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। আমি পূৰ্বতে উল্লেখ কৰিছোঁ যে মহাপুৰুষ গৰাকীয়ে আধ্যাত্মিক চিন্তা চেতনা আৰু সমাজ শুদ্ধিকৰণ বা সমাজৰ কলুষিতা আঁতৰোৱাৰ বাবে ভাওনাক মূল অস্ত্ৰ হিচাপে প্ৰয়োগ কৰিছিল। কিন্তু বৰ্তমান সময়ছোৱাত ভাওনাই এনে উদ্দেশ্যৰ পৰা কিছু পৰিমাণে আঁতৰি আহি মনোৰঞ্জনধৰ্মীতাৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা দেখা যায়। ইয়াৰোপৰি ভাওনাৰ আহাৰ্য বা ভাওনা অনুষ্ঠানত প্ৰয়োগ হোৱা সা-সঁজুলিৰ ক্ষেত্ৰতো পূৰ্বৰ তুলনাত যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন দেখা যায়। ভাওনাৰ আহাৰ্য বুলিলে সাজ পাৰ, বং, বা অন্যান্য সা-সৰঞ্জাম যেনে- গদা, ধনু, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, মুকুট আদিক সামৰিব পাৰোঁ। পূৰ্বতে এনে আহাৰ্য থলুৱা শিল্পীয়ে প্ৰধানকৈ প্ৰতিটো চৰিত্ৰই নিজ নিজ চৰিত্ৰৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আহাৰ্যৰ বেছিখিনিয়ে নিজে প্ৰস্তুত কৰি লৈছিল আৰু এনেবোৰ আহাৰ্য নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত থলুৱা সামগ্ৰীহে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। কিন্তু বঙলুৱা সংস্কৃতিৰ সস্তীয়া প্ৰভাৱ, কলিকতীয়া মণি-মুকুটা, কাৰু-কাৰ্য খচিত সাজ-পাৰে প্ৰায় বৰ্তমানৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ বেছিখিনি আহাৰ্য নিজৰ দখললৈ আনিছে। মুখাত ব্যৱহাৰ হোৱা বং সমূহ পূৰ্বতে খনিজ দ্ৰব্য, হেঙুল, হাইতাল বা গছৰ পৰা তৈয়াৰ কৰি ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। কিন্তু এই সমূহ স্বাস্থ্যৰ বাবে ক্ষতিকাৰক বাবে আজিকালি হেঙুল, হাইতাল আদি ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰিৱৰ্তে কৃত্ৰিম উপায়েৰে প্ৰস্তুত কৰা ৰঙেহে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। দৰাচলতে, মনোৰঞ্জন আৰু বাণিজ্যিকীকৰণৰে বৰ্তমানৰ মাতৃভাষাৰ ভাওনালৈ যথেষ্ট প্ৰত্যাহ্বান কঢ়িয়াই আনিছে।

অংকীয়া ভাওনাৰ চৰিত্ৰ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰতো পৰিৱৰ্তনৰ ছবি মনকৰিবলগীয়া। পূৰ্বতে, ভাওনা অনুষ্ঠানত নাৰীকেन्द्रিক চৰিত্ৰ সমূহত পুৰুষে নাৰীৰ ভাও দিছিল। অৱশ্যে, এনে পৰিৱৰ্তনে ভাওনা সংস্কৃতিত কিছু বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলাইছে বুলিলেও ভুল কোৱা হ'ব। কিয়নো, কোনো নাৰী চৰিত্ৰৰ অভিনয় পুৰুষৰদ্বাৰা হ'লে তাত যথেষ্ট সীমাবদ্ধতা দেখা যায় বা তেনে কাৰ্য কিছু দৃষ্টিকটু আৰু ৰুচি বিগৰ্হিতও হয়। বৰ্তমানৰ মাতৃভাষাৰ ভাওনাত পূৰ্বৰ অংকীয়া ভাওনাৰ নিভাঁজ সূত্ৰধাৰ পাবলৈ নাই। বৰ্তমান সময়ছোৱাত ভাওনাত নৃত্যৰ অনুষ্ঠান তুলনামূলকভাৱে যথেষ্ট হ্রাস পাইছে। ভাওনা অনুষ্ঠানৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় সংলাপৰ ক্ষেত্ৰতো এক অস্বাভাৱিক পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতিচ্ছবি দেখা যায়। আৰম্ভণিতে, ভাওনা অনুষ্ঠানৰ মূল ভাষা আছিল ব্ৰজাৱলী। কিন্তু, সমাজৰ চাহিদা পূৰণৰ বাবে যেতিয়া থলুৱা কথ্য ভাষাত ভাওনা অনুষ্ঠিত হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে, তেতিয়াৰ পৰা কিছু পৰিমাণে হ'লেও

ভাওনাৰ ঐতিহ্য আৰু গৰিমা হ্রাস হোৱা বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। বৰ্তমানৰ মাতৃভাষাৰ ভাওনাই পূৰ্বৰ ভাষাৰ দৰে সুৰ-লয় ৰক্ষা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট সীমাবদ্ধতাৰ সন্মুখীন হৈছে। অংকীয়া ভাওনাৰ পৰিৱেশন শৈলীৰ ক্ষেত্ৰতো যথেষ্ট পাৰ্থক্য দেখা যায়। অংকীয়া ভাওনাত নিৰ্দিষ্ট চৰিত্ৰ প্ৰৱেশ আৰু প্ৰস্থান অনুযায়ী ভিন্ন ভিন্ন বাদ্য-যন্ত্ৰৰ প্ৰয়োগ মনকৰিবলগীয়া। কিন্তু বৰ্তমানৰ সময়ছোৱাত কৃষ্ণৰ সদৃশ চৰিত্ৰ প্ৰৱেশৰ ক্ষেত্ৰতো লঘু বাজনা বজোৱা পৰিলক্ষিত হয়। অতীতৰ ভাওনা অনুষ্ঠান সমূহত কৃষ্ণৰ দৰে মহত্বপূৰ্ণ চৰিত্ৰৰ অভিনয় প্ৰকাশৰ সময়ত বৰপ্ৰৱেশৰ নৃত্য, গোসাঁই নৃত্য আদি প্ৰৱেশিকী বাজনা বজোৱা হয় আৰু স্ত্ৰী চৰিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত ভিন্ন বাদ্যযন্ত্ৰ বা পুৰুষৰ তুলনাত পৃথক বাজনা বজোৱা হয়। ইয়াৰ ভিতৰত গোপী প্ৰৱেশৰ নৃত্যৰ বাজনা অন্যতম।

এনেদৰে যুগৰ পৰিৱৰ্তন সাপেক্ষে আমি ভাওনাও সংস্কৃতিক যুগৰ লগত খাপ খুৱাই কিছু নকৈ সজাই লৈছোঁ যদিও বা সময়ৰ তাগিদাত কিছু নতুন বিষয় সংযোজন হৈছে যদিও অংকীয়া ভাওনা কিন্তু মূলৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে আঁতৰি অহা নাই। আমি প্ৰতিজন সজাগ অসমীয়াই অসমৰ ভাওনা সংস্কৃতিৰ পৰিৱৰ্তনৰ মাত্ৰা সন্তুলিত ৰখাৰ বাবে যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰা উচিত।

২.০ সাম্প্ৰতিক পৰিপ্ৰেক্ষিতত ভাওনাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে আমাৰ কৰণীয় দিশঃ

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ এক আপুৰুগীয়া সম্পদ হ'ল ভাওনা সংস্কৃতি। সময়ৰ অগ্ৰগতিৰ লগে লগে বৰ্তমান সময়ছোৱাত ভাওনাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে, আধুনিক ৰুচিসম্পন্ন দৰ্শকৰ আকৰ্ষণৰ বাবে ভাওনাৰ পৰম্পৰা অক্ষুণ্ণ আৰু পৰিৱৰ্তনৰ মাত্ৰা ভাৰসাম্য অৱস্থাত ৰাখি কিছু কিছু দিশত সীমিত পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰয়োজন আছে বুলি আমি অনুভৱ কৰিছোঁ। ইয়াৰোপৰি, বৰ্তমানৰ সময়ছোৱাত ভাওনা অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত আংগিক আৰু সাত্ত্বিক দিশতো যথেষ্ট কৰণীয় আছে। অংকীয়া ভাওনাত বিষয়বস্তু নিৰ্ভাঁজ ৰূপত দৰ্শকৰ মাজলৈ প্ৰচাৰৰ বাবে যথেষ্ট কষ্ট কৰিবলগীয়া হয়। সেয়ে, এগৰাকী ভাৰৱীয়াই যদি বক্তব্য বিষয়ক নিজৰ ভাওনাৰ মাজেৰে অতি সূক্ষ্মভাৱে ভুল-ভ্ৰুটি নোহোৱাকৈ দৰ্শকৰ মাজলৈ আগবঢ়াই নিব বিচাৰে তেন্তে তেওঁ মাটি আখৰাসমূহৰ অভ্যাস আৰু অনুশীলন কৰা অতি প্ৰয়োজন। বৰ্তমান সময়ছোৱাত যাত্ৰা পাৰ্টী, ভ্ৰাম্যমাণ থিয়েটাৰ বাবে ভাওনা সংস্কৃতি কিছু পৰিমাণে স্থবিৰ হোৱা পৰিলক্ষিত হয় যদিও আমি নতুনচামে ভাওনাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ দায়িত্ব ল'ব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত প্ৰতিগৰাকী সচেতন ব্যক্তিয়ে ইয়াৰ বাবে কৰ্মশালা বা অভ্যাসন আঁচনি প্ৰস্তুত কৰিব লাগিব। ভাওনাত ভাও দিয়াৰ কৌশল আৰু বিবিধ ভঙ্গিমাৰ বাবে এক আদৰ্শপুৰ্ণ অনুষ্ঠান গঢ়ি তোলাটো অতি প্ৰয়োজন। ভাওনাৰ ক্ষেত্ৰত কপাল, চকু, গাল, নাক, কাণ, হাঁহু, চকুৰ পৰা, অক্ষিগোলক আদিৰ ভিন্ন ভিন্ন ভঙ্গীমা আছে। লগতে অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গ, উপাঙ্গ সমূহৰ জটিলতা শূন্য কৰি প্ৰয়োগ কৌশল আয়ত্ব কৰাৰ বিভিন্ন বিধি ব্যৱস্থা আছে। নৱ প্ৰজন্মক আমি এনেবোৰ বিষয়ৰ ওপৰত চৰ্চা, অভ্যাসন আৰু অনুশীলনৰ বাবে অভিৰোচিত কৰা উচিত। ভাওনা এখন সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰিবৰ বাবে পোহৰ ব্যৱস্থাপনা এক বিশেষ উপাদান। পূৰ্বতে, ভাওনা অনুষ্ঠানত পোহৰৰ বাবে বিভিন্ন আহিলাৰ প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। বৰ্তমান সময়ত ভাওনা এখনত পৰিৱেশ

অনুযায়ী পোহৰৰ সৃষ্টি কৰিব পৰা হৈছে। চৰিত্ৰৰ সংলাপ যাতে দৰ্শকৰ কাণত স্পষ্ট ৰূপত বাজি উঠে তাৰ বাবে মাইক্ৰ'ফোনৰ ব্যৱহাৰ মনকৰিবলগীয়া। আমাৰ দৃষ্টিত এনে পৰিৱৰ্তন সমূহে কিন্তু ভাওনাৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ ক্ষেত্ৰত বা ভাওনা-অনুষ্ঠানক বিশ্বদৰবাৰলৈ আগবঢ়াই নিয়াৰ বাবে বৰঙণি যোগায়। অংকীয়া ভাওনাৰ মূল 'সূত্ৰধাৰ' চৰিত্ৰৰ বিকাশ সাধনৰ ক্ষেত্ৰতো গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিব লাগিব। কিয়নো, সূত্ৰধাৰ গৰাকীৰ গীত, নৃত্য, কথাৰ সংযমশীলতা, মাত্ৰাৰ সঠিক প্ৰয়োগ, শব্দৰ শুদ্ধ উচ্চাৰণ ৰীতিয়ে এখন ভাওনাক বহুখিনি ওপৰলৈ লৈ যাব পাৰে। সূত্ৰধাৰ নিৰ্বাচনৰ ক্ষেত্ৰত এজন ব্যক্তিত্বসম্পন্ন, সৰ্বদিশত সু-নিপুণ ব্যক্তিক নিৰ্বাচন কৰা প্ৰয়োজন। এক কথাত সূত্ৰধাৰ গৰাকী জনসংযোগমুখী ব্যক্তিত্বধাৰী হোৱা উচিত। আনহাতে, শাস্ত্ৰত পাঁচ প্ৰকাৰৰ বক্ষ আচৰণ, পাঁচ প্ৰকাৰৰ উৰুৰ আচৰণ বা প্ৰয়োগ বিধিৰ লগতে পঞ্চলিখ প্ৰকাৰৰ গতিবেগ আৰু বিভিন্ন ৰস আৰু অৱস্থাসূচক গতিৰ উল্লেখ পোৱা যায়। ঠায়ে-ঠায়ে কৰ্মশালা অদিৰ আয়োজন কৰি এনে শাস্ত্ৰসন্মত বিধি ব্যৱস্থাসমূহৰ অভ্যাসন হ'ব লাগে।

ভাওনা অনুষ্ঠানৰ বিকাশৰ বাবে আমি ভাওনাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সেই বিশেষ মঞ্চখনৰ ওপৰতো গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিব লাগিব। দৰ্শক অনুযায়ী মঞ্চৰ ব্যৱস্থাপনা কৰা উচিত। দৰ্শকৰ মাত্ৰা অনুযায়ী ভাওনাৰ মঞ্চ সাজিলে দৰ্শক আৰু ভাৱীয়াৰ মাজত এক আত্মিক সম্বন্ধ গঢ়ি উঠে। অভিনয় ক্ষেত্ৰ যদি ডাঙৰ হয় আৰু তাৰ সামন্তৰালভাৱে দৰ্শকৰ সংখ্যাও যদি অধিক হয় তেন্তে দৃষ্টি স্বাচ্ছন্দ্যৰ কাৰণে ৰঙ্গভূমিৰ উচ্চতা আধুনিক মঞ্চৰ উচ্চতাৰ সমান হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো সীমাবদ্ধতা দেখা নাযায়। অসমত ভাওনা-সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ বাবে ভাওনাৰ লগত জড়িত দিশ সমূহৰ অভ্যাসন অতি জৰুৰী। সাহিত্যিক অভিনয়ৰ ক্ষেত্ৰত স্তম্ভ, স্বেদ, ৰোমাঞ্চ, স্বৰভংগ, অশ্ৰু, প্ৰলয় আদি বিভিন্ন দিশসমূহ নিভাঁজ আৰু অকৃত্ৰিম ৰূপত উপস্থাপনৰ বাবে অভ্যাসন হোৱাটো অতি জৰুৰী। ভাওনাৰ বিকাশ সাধনৰ বাবে আমি দৃশ্য সজ্জাৰ ক্ষেত্ৰত থকা ত্ৰুটিসমূহো আঁতৰোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা উচিত। ভাওনাৰ চোঁৰ (মুখা) ব্যৱহাৰ বৰ্তমানো চলন্তি আছে আৰু মুখা শিল্প সম্পৰ্কে বিদ্বৎ সমাজত বিবিধ মূল্যবান আলোচনাও হৈছে। আকৌ, দৰ্শকৰ মূল আকৰ্ষণৰ বাবে বা বক্তব্য বিষয় ছবছ ৰূপত উপস্থাপনৰ বাবে দৃশ্যসজ্জাৰ নিখুঁত ৰূপায়ণত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিব লাগিব। যেনে- গৌৰৱৰ্দ্ধন পৱিত্ৰ দৃশ্যসজ্জা, কোনো ৰাজসভা বা বিশেষ স্থানৰ দৃশ্যসজ্জা নিকপণৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰস্তুতকৰ্তাৰ গভীৰ অধ্যয়ন আৰু সচেতনতা অতি জৰুৰী বিষয়।

এনেদৰে, সময়োপযোগী ধৰণে আমি মূলৰ সৈতে সম্পৰ্ক ৰাখি ভাওনাৰ বিকাশ সাধনত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিব পাৰোঁ আৰু আধুনিক ৰুচিসম্পন্ন দৰ্শকৰ উপযোগীকৈ ভাওনা পৰিচালনা আৰু পৰিৱেশনৰ উপায় নিৰ্ণয় কৰিব পাৰোঁ।

৩.০০ সামৰণি :

ধৰ্ম প্ৰচাৰ আৰু মোক্ষ প্ৰাপ্তিৰ উদ্দেশ্যে মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ হাতত জন্ম হোৱা ভাওনা বৰ্তমান

সময়তো প্রতিজন অসমীয়াৰ শ্ৰদ্ধা আৰু আদৰৰ সম্পদ। সময় সাপেক্ষে মৌলিকতা অক্ষুণ্ণ ৰাখি কিছু নব্য-চিন্তা তথা সংশোধনাত্মক কাৰ্য ভাওনা অনুষ্ঠানৰ সৈতে জড়িত হৈছে যদিও এনে বিষয়ে ভাওনা অনুষ্ঠান আৰু অধিক মনোগ্ৰাহী কৰি তুলিছে। ভাওনা অনুষ্ঠানৰ পৰম্পৰা আৰু আকৰ্ষণ বৰ্তমানতেও বৰ্তি আছে যদিও আধুনিকতাৰ পৰশত সৃষ্ট পশ্চিমীয়া ভোগবাদী সংস্কৃতিৰ টোত উটি-ভাঁহি ফুৰা এচামে এতিয়াও ভাওনাৰ সৈতে সম্পূৰ্ণৰূপে একাত্ম হ'ব পৰা নাই। আকৌ, ভিন্ন-ৰঙী মনোৰঞ্জনধৰ্মী সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান সমূহেও ভাওনা সংস্কৃতিলৈ যথেষ্ট প্ৰত্যাহ্বান কঢ়িয়াই আনিছে।

সেয়া যি নহওঁক; আমি প্রতিজন সচেতন অসমীয়াই ভাওনাৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰি ভাওনাৰ মৌলিক পৰম্পৰা অক্ষুণ্ণ ৰাখি, এইবিধ কলাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰৰ প্ৰতি গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা উচিত। বৰ্তমান সাংস্কৃতিক প্ৰতিযোগিতা আৰু বাণিজ্যীকীকৰণৰ কবলত ভাওনা সংস্কৃতিত হ'ব পৰা সম্ভাব্য অৰক্ষণৰ প্ৰতি আমি প্ৰতি মুহূৰ্ততে সচেতন হৈ থকা উচিত। অসমীয়া জাতি সচেতন হ'লেহে গুৰুজনাৰ সৃষ্ট ঐতিহ্যপূৰ্ণ ভাওনা সংস্কৃতি সদায় নিভাঁজ আৰু অকৃত্ৰিম হৈ থাকিব।

প্ৰসংগটীকা :

- ১। হাজৰিকা, সূৰ্য (সম্পা.) : দ্বাৰিকানাথ দ্বিজ বিৰচিত সন্তালী পুথি, পৃ. ১০৫
- ২। দত্তবৰুৱা, হৰিনাৰায়ণ (সম্পা.) : গুৰুচৰিত, ৰামচৰণ ঠাকুৰ বিৰচিত, পৃ. ৩০৫

সহায়ক গ্ৰন্থপঞ্জী :

- ১। গোস্বামী, বসন্ত কুমাৰ। শংকৰদেৱ সন্দৰ্শন। অসম সাহিত্য সভা, ১৯৯৮। মুদ্ৰিত।
- ২। গোস্বামী, নাৰায়ণ চন্দ্ৰ। অসমীয়া ভাওনাৰ পৰম্পৰা। গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় (প্ৰকাশন বিভাগ)। ১৯৯৩। মুদ্ৰিত।
- ৩। দেৱ, গোস্বামী কেশৱানন্দ। সত্ৰ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা। বনলতা, ডিব্ৰুগড়। ১৯৯৮।
- ৪। দাস, নাৰায়ণ; ৰাজবংশী, পৰমানন্দ (সম্পা.)। অসমৰ সংস্কৃতি কোষ। অসমীয়া বিভাগ, প্ৰাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়। জ্যোতিপ্ৰকাশ। ২০০৯। মুদ্ৰিত।
- ৫। দত্ত, অজিত। সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ মুকুৰ। যোৰহাট, অসম সাহিত্য সভা। ২০০১। মুদ্ৰিত।
- ৬। দত্ত বৰুৱা, হৰিনাৰায়ণ (সম্পা.)। গুৰুচৰিতঃ ৰামচৰণ ঠাকুৰ। অষ্টম সংস্কৰণ, ১৯৯৬। মুদ্ৰিত।
- ৭। লেখাৰু, উপেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ (সম্পা.)। কথা গুৰুচৰিত। দত্ত বৰুৱা এণ্ড কোম্পানী। ১৯৯৫। মুদ্ৰিত।
- ৮। শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰ নাথ। অসমৰ নাট্য সাহিত্য। সৌমাৰ প্ৰকাশ, ২০১৫। মুদ্ৰিত।
- ৯। শৰ্মা, হেমন্ত কুমাৰ। অসমীয়া সাহিত্যত দৃষ্টিপাত। বীণা লাইব্ৰেৰী, ২০১৩। মুদ্ৰিত।
- ১০। শইকীয়া, ৰঞ্জিত ৰঞ্জন; বৰদলৈ মনোৰঞ্জন। ভাওনা দৰ্পণ। অসম পাব্লিচিং কোম্পানী, দ্বিতীয় প্ৰকাশ- ২০১৫। মুদ্ৰিত।

Power Implies Responsibility: Coexistence of Nietzsche's Master and Slave Morality

Ranjit Mandal

Assistant Professor
Department of Philosophy
Sipajhar College

Abstract

The paper tries to explain that of the two moralities explained by Nietzsche – Master and Slave morality are inseparable. These two exist in the same person and no one should use or apply any particular morality alone. No particular morality can lead us to a better future – neither master morality nor slave morality. The paper also shows that Nietzsche's interpretation of slave morality is not justified. Slave morality is not a reaction or second-rank morality and also it is not an inauthentic or life-denying all the time. But according to Nietzsche master morality is a first-rank morality and slave morality is a second-rank morality. Master morality and slave morality both have their pros and cons. Master morality if followed by us up to the extent stated by Nietzsche it would create chaos in the world and human society. Master morality is helpful in intrapersonal level while slave morality is helpful in interpersonal level. Power (master morality) implies responsibility (slave morality) – this statement expresses that these two moralities together or coexistence of them can lead us to a better future.

Keywords: Master Morality, Slave Morality, Intrapersonal Level, Interpersonal Level, Coexistence.

Nietzsche, one of the greatest thinkers of all times, was against Universal moral principles. He did not like any rule-centric morality. According to him, there is no ultimate truth; it is us who invent truth according to our needs. Nietzsche rejected utilitarianism and also Kantian morality which are based on some specific or universal rule. He believed that there is no authority or moral law giver. He attacked conventional moral concepts and introduced new morality based on human's attitude. And the center of his morality was '**the will-to-power.**' Thus, he introduced two divisions of morality – **Master morality** and **Slave morality**. In master morality there is the open exercise of will-to-power and slave morality is the contrary to master morality which lacks in the exercise of will-to-power. And thus, according to Nietzsche, the followers of slave morality are dominated by the masters.

Nietzsche first explained about master morality and slave morality in his “On the Genealogy of Morals”. Nietzsche seems to support or inclined towards master morality. The nature and description he offered about master’s nature is glorious and also frightening sometimes. These two moralities can be used in our lives with certain limits. A master dominate its opponents is not justifiable every time or to every extent. Complete freedom cannot be offered to the masters as this would create chaos in the society, in the whole world. Though slave morality seems passive and non-creative, but it is not the case every time. Sometimes it is more beneficial than following the master morality. Slave morality may not seem to work like active force, but can do many things even better than the active master morality. Basically the virtues in morality work for the betterment of **interpersonal relationship**. It is not contained to the self or the person himself. Nietzsche unlike the conventional virtue system offered a different conception of virtue. We can put the nature of virtue by Nietzsche on Robert Solomon’s words in his chapter ‘**Business Ethics and Virtues**’, “more solitary, artistic and warrior-like virtues, such as independence, creativity and risk taking” (Solomon 31). Nietzsche attacked traditional morality specifically Christian morality, and offered an alternative account of virtue. He contrasts slave morality with what he calls ‘master morality,’ a system in which ‘good’ or ‘virtuous’ characteristics like independence and risk taking – are expressions of strength, power, and nobility.

R.C. Solomon writes in his chapter ‘**Business Ethics and Virtue**’ about traditional virtues and Nietzschean virtues in business ethics. He shows that the good corporate citizen will exhibit characteristics that fall within the traditional realm of virtues, like being trustworthy with insider company information, or being just in his dealings with colleagues and subordinates. While the entrepreneur or the hedge fund trader may demonstrate more Nietzschean characteristics, such as risk-taking, creativity, and independence. The trader may take risks well, which is to say, taking risks which may lead to profits rather than losses. The financial entrepreneur may display creativity by developing a creatively new method of analysis, which better predicts market patterns and leads to higher profits.

But it would be wrong to say that Nietzschean virtues are the only valuable characteristics in the business and financial world. In fact, **the Nietzschean virtues and traditional virtues can coexist**. It would be tough for any Nietzschean entrepreneur or trader to be profitable in business or finance without also exhibiting trustworthiness (in his or her dealings with co-workers, superiors, or clients) during the process.

Master morality – those who follow this morality, for Nietzsche, they are not merely human but over-man. They possess the *will to power* openly, honestly and nobly through cheerful, life-affirming self-creation and self-imposition (Soccio 469). On the other hand, who follows

slave morality lacks courage and nobility. But can we or should we say equality, justice, etc. are timid, ignoble or life-denying? Equality and justice covers the whole of the society or the world. It goes beyond self-imposition. According to Nietzsche, master morality is an aesthetic-heroic code of honour. "The over-man looks only to himself or herself for value" (Soccio 469). The question can be raised – cannot the thought for the welfare of everyone be the authentic or noble idea or value? Equality, justice do not look for the self only but look for the whole of the society. It goes beyond the self. It is not that it is self-less activity or value, but it is for the all selves. Because it thinks in a sense or on some level every self is equal. For example, according to many philosophers or philosophy we all are morally or spiritually equal, so everyone should be treated equally. According to egalitarianism – it emphasizes equality and equal treatment across gender, religion, economic, status, and political beliefs. It holds that all people in a society should have equal rights from birth. According to Hobbes, in the natural condition of mankind, humans are equal, despite minor differences in strength and mental equity. Thus equality, justice or fairness was the component for the maintenance or the construction of 'the state of nature.' Where there is equality and justice there the chance of chaos is very less. But where there is competition or distrust there will be only chaotic situations. So we need a balance in the society. This balance can be brought about by slave morality in the form of equality, justice or fairness. Thus we see how master morality may create chaotic situation in the world and that can be controlled by following the slave morality. We cannot regard them to be inauthentic or ignoble. In fact, they can be more than authenticity and nobility. We cannot say slave morality to be a **second-tier** or **second-rank morality**. Some may take it to be a **first-tier morality** such as socialist, communist or Marxist, or altruistic person. They do not stress on individual privilege or benefit, rather it focus on equal treatment of all or the welfare or happiness of the greatest number of people. They think for the welfare and development of the whole society or society as a whole. Thus, above mentioned philosophy or principles do not want to make any particular individual happy or master and consequently do not follow master morality, rather they seems to follow slave morality (in Nietzsche's term).

According to Nietzsche, slave morality has triumphed over the masters and everything now hides the exclusion of the master: art, religion, morality, even science, which comprehends the world with entirely 'slavish' categories like 'reaction' and 'adaptation,' 'struggle,' and 'universal law' (White 684). Nietzsche says, "One places instead 'adaptation' in the foreground, that is to say, an activity of the second rank, a mere reactivity; indeed, life itself has been defined as a more and more efficient inner adaptation to external conditions. Thus the essence of life, its will to power, is ignored" (Nietzsche, GM 78-79). But the question arise (or I arise the question) – Is will to power everything in our life? Does power mean to dominate others?

Here I draw a conclusion from two statements given by two existentialist philosophers –

Nietzsche says: Power is Freedom
Sartre says: Freedom is Responsibility
+. I (We) can say: Power is Responsibility

Thus using deductive method we come to the point that the most authentic thing for Nietzsche i.e., power itself implies the slave morality (as stated by Nietzsche). Hence, we can say as we have seen that master morality (power) can coexist with slave morality (responsibility). Thus, we cannot deny or accept master morality or slave morality alone. The coexistence of the two leads us to a better life.

Again, Richard White in his article, “The Return of the Master: An Interpretation of Nietzsche’s ‘Genealogy of Morals’” interprets about Nietzsche’s interpretation of the master that for Nietzsche “the noble Master as a man of “overflowing health,” who celebrates all of the instinctual powers of life in the constant turmoil of “war, adventure, hunting, dancing, war games, and in general all that involves vigorous, free joyful activity. Such an individual, living “in complete trust and openness with himself”, does not seek to preserve or justify his life (White 686). Indeed, when he is free of the usual social constraints he abandons himself to the ferocious forces inside him, and discharges all of his strength in “a disgusting procession of murder, arson, rape, and torture...as if it were no more than a student’s prank” (Nietzsche, GM 40). Richard says that the victim of these unconscious cruelties, the Slave is one of peace-loving herd who simply does not have the power to resist.

According to Nietzsche, the priests are using slave morality to get power over the masters. His moral values are born out of a peculiar condition which Nietzsche calls “*ressentiment*”. But the morality or virtues or values followed by the socialists, communists, altruist or utilitarian person cannot be said to be born out of *ressentiment*. The values may be their first-rank values or morality. It is not the case that slave morality must be born out of *ressentiment*. People may follow any value or virtue from their own self, with a first-rank worth. The values may not be the reaction of their failure to get power (as stated by Nietzsche). Slave morality must not be always born out of moral guilt or *ressentiment*.

Bernard Reginster in his article “Nietzsche on *Ressentiment* and Valuation” writes about priestly slave morality that the priest expects to enjoy political superiority but he might believe that a certain sort of life is adequate or worth living and yet not expect to be able to live it because he has a very low estimation of himself, of his potentiality and position (Reginster 287). But again, the slaves (in Nietzsche’s term) such as – socialists, communists, altruist or utilitarian person do not have or may not have low estimation themselves. It is not mandatory for them to have low estimation or any form of moral guilt of themselves. They may choose any value, virtue or morality out of their own desire or choice.

Though, Nietzsche believed that the priests are the “man of resentment” whose resentment revaluation is a “slave revolt”, but resentment revaluation is not possible for the slaves. Bernard Reginster in his article “Nietzsche on Resentment and Valuation” states that resentment revaluation cannot be said to be the work of the slaves. The reason is, which Nietzsche repeatedly holds, the slave does not create values, it is the peculiar privilege which belongs exclusively to the masters” (Reginster 289; Nietzsche, BGE 196).

Again, resentment revaluation is a “slave revolt” not because it was fomented by the slaves, but because it consists in negating “noble values” (Nietzsche, On the Genealogy of Morals 34). But there is ample evidence that the slave revolt was actually lead by Jewish priests, who are one of the subgroups of nobility according to Nietzsche; although that was not successful one. So, either there cannot be any slave revolt in morality, or the priests cannot be the subgroup of the noble category.

Again, though Nietzsche in a way condemns slave morality, but slave morality is prevalent in modern or postmodern time very much. Applied care ethics is a very important example under this heading. Under this come some ethical fields such as bioethics, business ethics, and environmental ethics. Medicine is a profession which clearly involves care for others, care ethics was immediately taken in bioethics as a means to assess relational and embodied aspects of medical policies and practices. Again, a number of formal political organizations of care are seen to exist. The basic themes or issues are – issues of welfare, same sex marriage, of motherhood, fatherhood, health care, infant welfare, the feminist movement, LGBTQ rights, disability, and elder care etc. These all come under slave morality (in Nietzsche’s interpretation). So we see how slave morality is important and playing a very crucial role or part in our lives. We cannot think to exist without following this Slave morality. The issues and their solutions which Nietzsche’s slave morality contains are integral parts of our lives. So, to think that slave morality is merely a reaction or second-rank morality; not active but life-denying is unjustified.

Conclusion

In the end, we can say that the two moralities – Master and Slave cannot exist independently. People cannot follow any particular set of morality alone. Both the moralities have their pros and cons. Master morality is helpful in ‘**intrapersonal level**’ i.e., the individual can develop his own skills and potentialities to overcome himself to become a better version of himself. On the contrary, slave morality is helpful in ‘**interpersonal level**’ i.e., one’s relationship with others. It develops or strengthens the relationships among people to form a harmonious society. It is helpful in case of mass oriented or society oriented phenomena. Master morality is self-creation and self-affirmation. It takes *will to power* for self-overcoming, to become an *overman*. But this *overman* must be in the sense that he is over himself. He overcomes the personal obstacles

or limitations to become the better version of his own self. So, master morality must be self-centred and not to dominate others after getting power, rather, he should follow slave morality after getting power for the welfare of others or the needy. After all, **power implies responsibility**. The coexistence of master and slave morality can form a better way for the people to lead in their lives for a better future.

Bibliography

1. Nietzsche, F. *The Gay Science: With a Prelude in Rhymes and an Appendix of Songs*. 1882. Trans. W. Kaufmann, Vintage Books Edition, 1974.
2. Nietzsche, F. *Beyond Good and Evil*. 1886. Trans. Helen Zimmern, Fingerprint Classics, 2020.
3. Nietzsche, F. *On the Genealogy of Morals and Ecce Homo*. 1887 & 1908. Trans. W. Kaufmann and R.J. Hollingdale. Edited by W. Kaufmann, Vintage Books Edition, 1989.
4. Nietzsche, F. *The Antichrist*. 1895. Translated by H.L. Mencken, Alfred A. Knopf, Inc., 1931.
5. Nietzsche, F. *The Will Power*. 1901. Trans. W. Kaufmann and R.J. Hollingdale. Edited by W. Kaufmann, Vintage Books Edition, 1968.
6. Soccio, Douglas J. *Archetypes of Wisdom: An Introduction to Philosophy*. Cengage Learning, 2015.
7. Solomon, Robert C. "Business Ethics and Virtue." *A Companion to Business Ethics*, edited by Robert E. Frederick, Blackwell Publishers Ltd, 1999, pp. 30-37.
8. Reginster, Bernard. "Nietzsche on Ressentiment and Valuation." *Philosophy and Phenomenological Research*, vol. 57, no. 2, [International Phenomenological Society, Philosophy and Phenomenological Research, Wiley], 1997, pp.281-305, <https://doi.org/10.2307/2953719>.
9. White, Richard. "The Return of the Master: An Interpretation of Nietzsche's 'Genealogy of Morals.'" *Philosophy and Phenomenological Research*, vol. 48, no. 4, [International Phenomenological Research, Wiley], 1988, pp. 683-96, <https://doi.org/10.2307/2108015>.
10. <https://iep.utm.edu/care-eth/#H1011>. <https://iep.utm.edu/hobmeth/>

Indian Secularism & Reshaping of Hindu Ethnic Nationalism: A Brief Study

Manasi Hajowary

Assistant Professor
Department of Political Science
Sipajhar College

Abstract

Secularism defines a wall of separation between religion and State. But, in India secularism is equality and equal respect for all religion by pursuing non-discrimination against any individual based on his/her religious belief. However, this has resulted in many contradictions in Indian social and political life today. It is probable that the Mughals and British domination have generated frustration and fear to such an extent that a religious nationalism (Hindutva) was born. This is exactly what Hindu Nationalism takes issue with: the pseudo-secular project of building the national identity without Hindutva or against Hinduism. Hindutva asserts that Hinduism is the basis of the Indian civilization. The Hindu-ness or Hindu identity is perceived as the foundation of the nation.

Keywords: Religion; Culture; Secularism; Hindu Nationalism; Hinduism; Hindutva; Fundamentalism; India.

The Constitution of India describes the State as sovereign, socialist, secular and democratic. The expression 'secular' has special significance in the context of the historical development of Indian polity. While Pakistan came into being the 'land of pure', an Islamic state and the new India into a secular country. Indeed, it is of pivotal importance particularly in the context of political realities on the ground as they exist now. India was never a unified kingdom or nation before independence, and there were plenty of large and small states together with different empires. Hinduism, Sikhism, Jainism, Buddhism are indigenous to the land. But, today, India retains the third largest Muslim population on earth. There are small population of Jewish, Sanamahism (Animism), Zoroastrianism (Parsis and Iranis) and Baha'i faith among many cults that took roots from Christian denominations, neo-Pentecostal movements (or Protestant Christian Movement), Muslim fundamentalist movements and naturally all the neo-Hindu movements and factions. In a plural society like India with multiplicity of religions, creeds, castes and culture, democracy cannot survive unless it is based on the principle of secularism.

India's Constitutional Identity with Democracy and Secularism

The India's constitutional democracy enunciates its constitutional identity in a way that prioritize religion and religious freedom, secularism, reservation and gender. The 1950 Constitution seeks to build and also consolidate a solid constitutional foundation for liberal democracy (primarily in a western form) in India. There were specific provisions to guarantee the religious freedom, secularism, reservation and gender-parity incorporated in the Constitution also confirms that the founding fathers were unanimous in appreciating those values of liberal constitutionalism, which, they felt, were inseparable to India's governance (Chakrabarty 2019). In a similar way, the structure of governance that is integral to liberal constitutionalism needs to be built and nurtured. Hence, the framers of the Constitution adopted federalism and always been upheld in independent India to sustain her multifaceted social, economic and political texture. The Article 370 of the Constitution of India ensured a special constitutional status to the state of Jammu and Kashmir may, however, appeared to be a deviation if one interprets Constitution's federal provisions mechanically without reference to the historical context in which it was incorporated as perhaps the only option to unite a clearly alienated part of the country with the mainland. However, with the scraping of the Article 370 except Clause 1 of the same which envisages that Jammu and Kashmir is the integral part of India, Jammu and Kashmir and Ladakh are now separate union territories of the country. In articulating India's constitutional identity the most significant endeavor is evident with the formulation of the doctrine of the "Basic Structure of the Constitution of India" by the Supreme Court of India. Reiterating that those politico-ideological values from which the Constitution draws its sustenance cannot, under any circumstances, be bypassed, India's apex court appears to have discharged its role as a custodian of the Constitution in a creative fashion (Chakrabarty, Jha 2020). Thus, the Supreme Court has been proactively involved in the maintenance of constitutional democracy in India.

Secularism is a word which has its origin in the western nations and relates to a wall of separation between Religion and state. The term secularism was first coined by George Jacob Holyoake in 1851. He invented it to describe his views of promoting a social order separate from religion, without actively dismissing or criticizing religious belief. Thus, a secular state as defined scientifically, means a state which recognizes every citizen as equal and does not recognize any social or religious stratification for exercising political rights. The essence of secularism, however, rests on two basic principles. (a) Separation of religion from politics. (b) Acceptance of religion as purely and strictly private affairs of individuals having nothing to do with the state. Hence, the basic idea of secularism everywhere denotes the concern for non-discrimination on grounds of religion (Fazal 2011).

In the context of Indian Secularism unlike many other European nations, the word Secular is

associated with *sarva dharma samabhava*, which has been used not in an anti-religious sense, but making treatment of all religions in an equal fashion or equal respect for all and ruling out any discrimination of any Indian on the ground of his or her religion. As pointed out by Dr. Radhakrishnan, "Secularism does not mean irreligion or atheism or even stress on material comforts. It proclaims that it lays stress on the universality of spiritual values of ways". Amartya Sen's essay on Indian secularism speaks about 'equidistance' between State and all the religious denominations. Thus, in Indian context, the route to secularism is not separating religion from politics, but non-discrimination is pursued by ensuring equal religious liberty for all. Hence, emphasizes symmetry rather than separation. If the state is capable of granting freedom of worship, even having cooperation with various religious communities, then it is no less secular, as long as symmetry and equidistance is preserved.

The Constitution of the independent India states that all citizen of India are equal, that is to say the population is composed of individuals, not groups (castes, tribes, social classes, ethnic groups or religious communities). Indeed after Partition and the accompanying communal riots, a special effort was made to assure all minority religious groups, particularly Muslims, that they would be equal partners in India's polity. The absence of a state-endorsed religion was an important component of that assurance. In the Article 25(1) of the Constitution gives all persons the right to profess, propagate and practice their religion. Besides, giving everyone the right to worship in accordance with their faith and to build as well as maintain places of religious worship, the Constitution also give them the right to observe the practices associated with their religion. The right to religious practice as distinct from the right to religious worship was a matter of considerable dispute within the Constituent Assembly. The plea for including religious practices came mostly from members of the Hindu community. K.M. Munshi maintained that many things may not be exactly worship rather in a sense practice of that religion. For instance, the immersion process of Ganapathi and Goddess Durga among many other in river is a religious practice and not worship.

While guaranteeing religious liberty, the Constitution took cognizance of the specific needs of particular communities. It has accepted and accommodated the significance of some religious practices of Hinduism, evangelizing activities of Christianity, wearing of Kirpans for the Sikhs and similar with other religions. In deference to the sentiments of the Christian community, Article 25 included not just the right to profess and practice religion but also the right to propagate one's religion. As rightly said by Pandit Lakshmi Kanta Maitra, a member of the Constituent Assembly, "India would lose all her spiritual values and heritage unless the right to practice and propagate is recognized as a fundamental right."

The Constitution averred its secular character by dissociating political and civil rights from

religious identity and by granting equal status and liberty to all communities. It did not merely stipulated equal status and liberty for all religions, rather it gave them equal liberty to pursue their religion. Therefore, a complete separation between state and religious denominations was not thinkable, hence, not possible in India. Indian Muslims were previously allowed to keep their civil code based on *Shari'a*, while Hindu civil code were reformed, hoping that the Civil Code would become the common Code for all the Indians.

Likewise, the caste system which is still prevailing mostly among Hindus and Sikhs, posed as a major challenge for the nation. The origins of the caste system lie in Indian civilization rather than in religion. However, it is interesting to say that the castes being the most anti- democratic institution has continued to be instrumental in the growth of the Indian electoral democracy. While Mahatma Gandhi considered the caste system as an ethic problem, Dr. Ambedkar took it as a political issue. They thought that the caste consciousness would disappear with the modernization and socio-political awareness. But, what actually happened was that castes continued to develop group consciousness for their identity and making them aware of the possibility of having their interests recognized as members of a particular caste group and hence create agendas for electoral politics.

Secularism requires separation of religion from state, no state involvement and non-interference in religious matters. However, in India, a distinction is made between the state intervention and state involvement. The state could regulate and supervise non-religious activities of religious institutions, issues of religious worship and practice are the prerogatives of the community. But, the nature or extent of involvement is not stipulated, and the kind of involvement is not similar in all cases and for all religion, which left room for different interpretation by the state. The government in power is free to determine the appropriate form of involvement under any circumstances. This gives the state and political parties the significant leeway to use it in patronizing any specific community and win their support in competitive politics. Almost all parties have acted in a like manner, sought support from different communities, some of the majority communities and others of specific minorities.

Secularism or Pseudo- Secularism

Thus, the concept of secularism is an innovation of independent India; it is based on the principle of equality and not tolerance or peaceful coexistence. In other words, secularism is not a legacy of traditional or premodern India. In pre-modern India, the religion of the ruler was explicitly accepted by the subjects of the princely states and thus religious tolerance was existed primarily in those social hierarchies. So long as the hegemony of the dominant group was not challenged, different communities could co-exist peacefully. (Gupta 1996) Already, different social groups enjoyed the freedom to practice and propagate their religions in the pre-

independence period, but, unification of the states and the introduction of democracy with independence, that asserted the equality of all communities irrespective of their race, religion, caste, language and region, were now allied to their claims as equal partners in the public arena, sharply as components of the right to citizenship (Mahajan 2007). Thus, Secularism and democracy were thus indissolubly linked together.

The relation between the provision of equal amount of religious liberty to all the communities and equality of all communities need to be analyzed properly because, there are events in the pre and post independent India that the communal sentiments are hooked up by the political parties claiming to speak on behalf of the Hindu majority. Democracy as a system in which the will of the majority prevails, they maintain that the culture of the majority should prevail in the public arena. That is, it must be endorsed by the state. The agenda of these parties is to construct a cohesive Hindu majority and stamp the culture of this majority in the public domain. The latter marks a radical shift, if not a complete rejection, of the fundamental premise on which the Constitution of India was founded (Hansen 2019). The agenda of cultural majoritarianism rests upon the assumption that: (a) strong nation-states can only be built around a shared cultural identity; and (b) Hinduism is not a religion of any one community but a 'way of life' that is, and must be, the basis of a shared cultural and national identity. At the time of framing the Constitution, Hinduism was seen as the religion of the majority. The Committee on the Rights of Minorities worked with this understanding while discussing the cultural and political rights of identified religious minorities. The Constituent Assembly also acknowledged the presence of diverse and heterogeneous religious communities within the country. It is in recognition of this diversity that they stipulated the policy of equal religious liberty for all. In sharp contrast to this vision expressed in the Constitution, the advocates of cultural majoritarianism conceive Hinduism as a "way of life." They do not see it as the religion of a community. In fact, they do not define it as a religion at all. For them it is a "comprehensive philosophy", and a set of traditions shared by the people living within a territorial entity called "Bharat" (RSS 2000). The transformation of Hinduism into a shared religion/culture of the people of India erases just those differences of identity that had been explicitly acknowledged by the Constitution. More significantly, it allows the nation-state to express a specific cultural identity – namely, the identity of the majority. At the time of independence, it was recognition of religious and cultural differences that had necessitated the absence of any state-endorsed religion. The state was expected not to have any religious or cultural identity of its own so that different communities could have an equal status and degree of liberty within the nation-state. However, with the identification of Hinduism as the shared identity of all people of India, recognized religious differences are being effaced, thereby allowing the state to express the cultural identity of the majority and declare it as the national identity.

Brief History of Hindu and Hinduism

The term 'Hindu' is a derivative from the river name Sindhu, the native name of the river Indus. There is a consensus that the name Sindhu became 'Hind' or 'Hindu' in Persian languages and then re-entered Indian languages as 'Hindu', originally with the sense of an inhabitant of the lands near and to the east of the Indus river. (Lorenzen 1999)

It is widely believed that the variants of the word 'Hindu' are found in Persian vernacular and the religious sense of Hindu has long coexisted and overlapped with an ethnic and geographical sense. What the constructionists argue is that this ethno-geographical sense of Hindu remained overwhelmingly dominant till the nineteenth century, and that only after nineteenth century the religious sense became widespread and that was also claimed because of the British invention of Hinduism. Etymology clearly supports an ethno-geographical meaning of Hindu. Thus, Hinduism was mostly a cultural and geographic label, and only later it was applied to describe the religious practices of the people of that land.

Few among the prominent scholars who have put forward the claim that Hinduism was constructed, invented, or imagined by British scholars and colonial administrators only in the nineteenth century. They were Vasudha Dalmia (1995), Robert Frykenberg (1989), Christopher Fuller (1992), John Hawley (1991), Gerald Larson (1995), Harjot Oberoi (1994), Brian Smith (1989), Heinrich von Stietencron (1989) and W. C. Smith (1962). Besides scholars like, Romila Thapar (1985; 1989; 1996) and Dermot Killingley (1993) have offered somewhat similar arguments, but they have asserted a distinctive construction of modern Hinduism among British orientalist and missionaries from the indigenous nationalists and communalists. Smith J. Laine agreed that Hinduism was invented in the nineteenth century, but credits the invention to the Indians rather than to the British. (Laine 1983)

According to Louis Renou, in Hinduism 'religious books can be described as books written for the use of a particular sect.' (Renou 1972) Hinduism has often been described not as a religion but as a 'conglomeration of sects'. But, scholar like Monier Monier-Williams in his book *Hinduism* (1877) justifies Hinduism not as an invention but as a 'standard model' of the religion. They analyzed Hinduism as one religion, rather than simply a contrasting collection of sects, beliefs, and practices. He claimed to find the basis of unity in two historical factors: first, an origin in a "simple, pantheistic doctrine, but branching out into an endless variety of polytheistic superstitions"; and, second, the fact that there is "only one sacred language and one literature, accepted and revered by all adherents of Hinduism alike," namely Sanskrit (Monier-Williams 1993). Besides, the author was undoubtedly influenced by the increasing importance of the Bhagavad-Gita and Advaita by Hindu reformers of the nineteenth century. To him this was simply a process of selective emphasis, and not invention (Monier-Williams 1877).

There are many modern writers on Hinduism tend to follow three different models. Some books are organized primarily in terms of major metaphysical and theological concepts (*karma, samsara, dharma, God, bhakti*); some in terms of the textual history of gods, schools of thought, and rituals; and some in terms of a catalogue of sects, beliefs and practices. These three models or formats are obviously an ideal type, and there is almost no text on Hinduism that follows any one model exclusively (Lorenzen 1991, 1995).

Hinduism as a religious system evolved very gradually, emerging out of the prehistoric religions of the sub-Indian region and the Vedic religion of the Indo-Aryan civilization, which lasted roughly from 1500 to 500 BCE. The evolution of Hinduism is believed to be divided into three periods: the ancient period (3000 BCE-500 CE), the medieval period (500 to 1500 CE) and the modern period (1500 to present). (Jaffrelot 2007)

From the early twentieth century Hinduism had taken shape into a form of nationalism, that has been reviving in India and has shown fundamentalist tendencies as a counter action against the western culture (Christian missionaries as well as British colonizers) and the Muslim expansionism (allegedly related to the pan-Islamic movement rooted in the Middle East), considered as 'threat' posing to the Hindus. (Jaffrelot, Therwath 2007) Nevertheless, the idea of Hindu nationalism is a misnomer because conceptually Hindus, a religious group cannot be nationalists or vice versa. Besides, the word Hinduism, where the 'ism' do not reflect the essential characteristics of the religion, for it doesn't have single text which can be used as a common reference point (Hawley 1991). Apparently, a 'Hindu' consciousness was found its first expression in the seventeenth and eighteenth centuries in the Maratha empire under Shivaji Bhosale. But the war fought by the Marathas were neither communal nor in the ethnic sense, but rather believed to be ritual in character which was fought to restore the Holy sites for the Hindus in certain places considered as holy, such as present Varanasi and Haridwar. The development of Hindu nationalism is therefore a modern phenomenon that has developed on the basis of strategies of ideology-building, and despite the original characteristics of a diverse set of practices clubbed under the rubric of Hinduism (Smith 1962).

The key objective of the Hindu Nationalism as a politico-ideological paradigm is to invigorate the declining Hindu nation and civilization, and for that the Hindu ideologues exclaims that the Islamic invaders who ruled in India were primarily responsible. Similarly, for the 1947 partition based on Jinnah's two nation theory justifying Hindus and Muslims with intolerable cultural and religious. The Hindu nationalism and Hindutva project has undergone through three distinct phases in India. At the very outset of the first phase (1920s-60s) especially from Dayananda Saraswati who tried to invigorate the Hindus by drawing their attention to the golden era of Hinduism that belonged to the Vedic era which took Hindus to an glorious stature. During this

phase, the Hindu Mahasabha and the RSS were formed (Jaffrelot 2007). It was basically led by the upper-caste Hindus. However, there were differences that arose between Savarkar and other members of the RSS. Savarkar was radical and his construction of Hindu identity is territorial, genealogical (fatherland) and religious (holy land). To him, the Hindu Rashtra is more of a territorial aspect than of religious. It is because the Hindus represent a cultural and civilizational blend which is not a 'religio-fundamentalist construction' rather a secular-rationalist one (Chakrabarty and Jha 2020). Savarkar overlooked the ritualistic aspects of Hindu identity. Whereas, the RSS members sought to combine modern nationalist politics with an orthodox understanding of society and religion. Besides, this was also the period during which the Hindutva project that failed to attract the masses or to make its presence felt electorally due to lack of support.

The second phase(1973-96) began from the time when M.S. Golwalkar with his radical view vindicated that Muslims were neither loyal to the nation nor were dependable partners in the battle for freedom from foreign domination. Hence, Golwalkar started to appeal for mobilizing Hindus against their Muslim counterparts. This phase experienced the expansion of Hindutva ideology and political activities. Balasaheb Deoras was appointed as the RSS chief. He combined the two aspects, but minimized the orthodox religiosity and emphasized more on the political aspects of Hindutva. From then onwards, the RSS began to expand its activities among Scheduled Castes and Scheduled Tribes (Tiwarly 2015) in order to popularize the views and values of Hindutva among the newer sections, which was earlier confined to upper castes only (Vora and Palshikar 1990). This phase gathered further impetus with the agitation for the construction of Ram Mandir on the site of the Babri mosque at Ayodhya in the late 1980s. The demolition of Babri Masjid in 1992 made it clear that the Hindu nationalism was not just an academic expression, but a clearly defined ideological inclination that were drawn from the historical records of mistreatment done by the Muslim invaders on the indigenous Hindus of Hindusthan. This was the event that justifies the rise of the Hindu nationalist ideological forces in India in the post-1992 period. Hence, most of the time it was been conceptually defined as cultural fundamentalism, similar to religious fundamentalism that articulates its responses in an indistinguishable manner. Those who do not conformed with the mainstream tradition gets socially expatriated. (Chakrabarty and Jha 2020)

The third phase of the Hindutva project began from mid-1990s. It was marked the electoral adjustments. For the BJP, this phase brought several alteration in the election manifesto and to its formal position, for which there were conflicts between the BJP and other Hindutva organizations. The BJP adopted some liberal economic policies which upset the RSS. The other development pointed towards the increasing numbers of OBC candidates in power positions among the Hindu nationalists parties. Thus, rise of the lower-middle castes or OBCs gave the

impression that India's politics, hitherto dominated by the upper castes, was undergoing fundamental change and it was perceived as a moment of the expansion of democracy. (Yadav 1999)

Besides, the emergence of the fourth phase of Hindutva is tacitly grounded on the transformation that took place in democratic politics in general, and competitive politics in particular. The reshaping of and Hindu ethnic nationalism and Hindutva runs in an entwined fashion with the decline of the Congress party. This era witnesses the rise of a new majoritarian politics mainly on religious majoritarianism that sufficiently legitimized the claims to power and domination. (Vora 2004)

Hence, the present government and its fundamental Hindu ethnic nationalism has carefully made its stand by constantly engaging with the public opinion. The majoritarian policies has also favored in balancing its 'centrism' with the steady dispersion of Hindutva ideology into the democratic politics as an acceptable countenance of community interests of India today.

¹ Not many parties would have such a complex relationship with the ideology and the 'organization' that gave birth to it. The BJP and RSS lately appear to be settling issues of co-ordination by resorting to formal mechanisms of appointing liaison officials. This move is similar to the tedious negotiations that the British Labour Party enters into with the trade unions in order to formally settle issues between them. Critics of the RSS and BJP have not taken note of this complex and dynamic relationship between parent organization and party as a serious factor in understanding the BJP.

Reference

Books

- Anderson, Benedict (1998). *The Spectre of Comparisons: Nationalisms, Southeast Asia, and the World*. Verso, London.
- Fuller, Christopher J. (1992). *The Camphor Flame: Popular Hinduism and Society in India*. Princeton University Press, Princeton.
- Killingley, Dermot (1993). *Rammohun Roy in Hindu and Christian Tradition: The Teape Lectures*. Grevatt & Grevatt, Newcastle.
- Larson, Gerald (1995). *India's Agony over Religion*. State University of New York Press Albany.
- Oberoi, Harjot S. (1994). *The Construction of Religious Boundaries: Culture, Identity, and Diversity in the Sikh Tradition*. University of Chicago Press, Chicago.
- Smith, Brian K. (1989). *Reflections on Resemblance, Ritual and Religion*. Oxford University Press, New York.

- Smith, Wilfred Cantwell (1962). *The Meaning and End of Religion*. Fortress Press, Minneapolis.
- Subramaniam, Banu (2019). *Holy Science The Bio-Politics of Hindu Nationalism*. University of Washington Press, Seattle, pp. (1st Edition)
- Thobani, Sitara (2018). *Alt-Right with the Hindu-right: long-distance nationalism and the perfection of Hindutva*. Routledge Publication, New York, pp. (1st Edition)
- Chakrabarty, Bidyut (2019). *India's Constitutional Identity Ideological Beliefs and Preferences*, Routledge, New York, pp. (1st Edition)
- Chakrabarty, Bidyut and Jha, Bhuwan Kumar (2020). *Hindu Nationalism in India Ideology and Politics*. Routledge Studies in South Asian Politics, New York. Pp. (1st Edition).
- Chand, Lal and Dharma, Sanatana (1904). *An Advanced Text Book of Hindu Religion and Ethics*. Central Hindu College, Benares, (2nd Edition).
- Gupta, Dipankar (1996). *The Context of Ethnicity*. Oxford University Press, New Delhi, pp.140-76
- Jaffrelot, Christophe (2007). *Hindu Nationalism: A Reader*, New Jersey: Princeton University Press,
- Monier-Williams, Monier (1877). *Hinduism: Hinduism and Its Sources*. Orientalist, New Delhi.
- Rashtriya Swayamsevak Sangh (2000): *Hindutva: A View and Way of Life*. Suruchi Publication, Delhi, pp.1-2.
- Renou, Loius (1972). *Religions of Ancient India*. Munshiram Manoharlal, New Delhi, P.50 (2nd Edition).
- Thapar, Romila, Noorani, A. G. and Menon, Sadanand (2016). *On Nationalism*. Aleph Book Company, New Delhi.

Edited Books

- Dalmia, Vasudha (1995), *The Only Real Religion of the Hindus Vaisnava Self-representation in the Late Nineteenth Century*, in Dalmia, Vasudha and Stietencron, Heinrich von (Eds.) *Representing Hinduism: The Construction of Religious Traditions and National Identity*. Sage Publications, New Delhi, pp.176–210.
- Frykenberg, Robert (1989): "The Emergence of Modern 'Hinduism' as a Concept and as an Institution: A Reappraisal with Special Reference to South India," in Sontheimer, Gunther and Kulke, Hermann (Eds.) *Hinduism Reconsidered* , pp.29-49.
- Hansen, Thomas Blom (2019). *Democracy Against the Law: Reflections on India's Illiberal Democracy* in Chatterji, Angana P., Hansen, Thomas Blom and Jaffrelot, Christophe (Eds.) *Majoritarian State How Hindu Nationalism is Changing India*, Oxford University Press, New York, pp.19-28.
- Lorenzen, David N. (1995). *The Historical Vicissitudes of Bhakti Religion* in Lorenzen, D. (Ed.), *Bhakti Religion in North India: Community Identity and Political Action* State University of New York Press, Albany, pp.1–32.

Stietencron, Heinrich Von (1989), *Hinduism: On the proper use of a deceptive term* in Sontheimer, G. D. and Kulke, H. (Eds.) *Hinduism reconsidered*. Manohar, Delhi, pp. 11–27.

Stietencron, Heinrich Von (1995), *Religious Configurations in Pre-Muslim India and the Modern Concept of Hinduism* in Dalmia, Vasudha and Stietencron, Heinrich von (Eds.) *Representing Hinduism: The Construction of Religious Traditions and National Identity* Sage Publications, New Delhi, pp. 51–81.

Vora, Rajendra (2004). *Decline of Caste Majoritarianism in Indian Politics* in Vora, Rajendra and Palshikar, Suhas (Eds). *Indian Democracy: Meanings and Practices*. Sage, New Delhi, pp.271-98.

Vora, Rajendra and Palshikar, Suhas (1990). *Neo-Hinduism: Case of Distorted Consciousness* in Lele, Jayant and Vora, Rajendra (Eds). *State and Society in India*. Chanakya, Delhi, pp.213- 43.

Journals

Anderson, Edward and Jaffrelot, Christophe (2018): “Hindu nationalism and the ‘saffronisation of the public sphere: an interview with Christophe Jaffrelot”, *Contemporary South Asia*, 26:4, pp.468-482.

Battaglia, Gino (2017): “Neo-Hindu Fundamentalism Challenging the Secular and Pluralistic Indian State”, *Religion* 8, p.216.

Cosman, Brenda and Kapur, Ratna (1996): ‘Secularism’s Last Sigh: The Hindu right, the Courts and India’s Struggle for Democracy’, *Harvard International Law Journal* 38:1, Winter, p.131.

Fazal, Tanweer (2011). Sen, Ronojoy (Ed.) “Articles of Faith: Religion, Secularism and the Indian Supreme Court”, *Asian History and Culture* 2:3, 21st Jun, pp.445-447.

Harriss, John (2016): “Hindu Nationalism in Action: The Bharatiya Janata Party and Indian Politics”, *South Asia: Journal of South Asian Studies* 38:4, pp.712-718.

Hawley, John Stratton (1991): “Naming Hinduism,” *Wilson Quarterly* Summer, pp.20-34.

Haynes, Jeffrey (2017): “Competing Fundamentalisms: Violent Extremism in Christianity, Islam, and Hinduism”, *Routledge Publication* pp.246.

Jaffrelot, Christophe (2007): “The Sangh Parivar and the Hindu Diaspora in the West: What Kind of ‘Long-Distance Nationalism’?” *International Political Sociology* 1, pp.278–295.

Jaffrelot, Christophe (2013): “Two religious parties and Indian democracy: the Jana Sangh and the BJP between Hindutva radicalism and coalition politics”, *Democratization Refining the Moderation Thesis* 20:5, 25th Jul, pp.876-894.

Jaffrelot, Christophe and Therwath, Ingrid (2007): “The Sangh Parivar and the Hindu Diaspora in the West: What Kind of ‘Long-Distance Nationalism’?”, *International Political Sociology* 1, pp.278–295.

Laine, J. (1983): “The Notion of ‘Scripture’ in Modern Indian Thought” *Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute* 64, pp.165–79.

Lorenzen, David N. (1999): “Who Invented Hinduism?” *Society for Comparative Study of Society and History*, pp.630-659.

Mahajan, Gurpreet (2007): “India Review Secularism as religious non discrimination: The

- universal and the particular in the Indian context” 1:1, 28th Sep, pp.33-51
- Palshikar, Suhas (2015): “The BJP and Hindu Nationalism: Centrist Politics and Majoritarian Impulses”, *South Asia: Journal of South Asian Studies* 38:4, pp.719-735.
- Sharma, Arvind (2002): “On Hindu, Hindustân, Hinduism and Hindutva” *Numen* 49: 1, pp.1-36.
- Smith, Brian K. (1996): “Re-envisioning Hinduism and Evaluating the Hindutva Movement”, *Religion* 26, 119–128.
- Thapar, Romila (1989): “Imagined Religious Communities? Ancient History and the Modern Search for a Hindu Identity” *Modern Asian Studies* 23, pp.209–31.
- Yadav, Yogendra (1999): ‘India’s Third Electoral System 1989-99’, *Economic & Political Weekly* 34:34-35, 21-28 August, pp. 2397-9.
- Yadav, Yogendra and Palshikar, Suhas (2003): “From Hegemony to Convergence: Party System and Electoral Politics in Indian States 1952-2002” *Journal of the Indian School of Political Economy* 15:1(2), Jan.-June, p.5.

***Po:rag* Festival: A Brief Outlook**

Punterappun Pegu
Assistant Professor
Department of History
Sipajhar College

Abstract:

Culture can be called as the way of life of an entire community. It plays an important role in shaping the identity of a community. The North East India has been a hub of different cultures and traditions. The Misings which are considered as the second largest tribe of Assam are well known for their cultures and traditions and the beliefs associated to it. Amongst the various festival of the Misings, *Po:rag* is one of the most remarkable. *Po:rag* is an agricultural based festival and has been deeply observed by the community for ages. The paper is an attempt to analyze the origin of *Po:rag* and celebration in the community along with the beliefs and rituals associated to it and the changes we find up to the present time.

Key words: *Po:rag*, Mising, Culture, Tradition, Festivals, Community

Culture imparts the value of existence to the lifestyle of a community. Culture is the first identity of a community. Culture changes from time to time. Through change, culture travels to new horizons due to which we can compare culture to the movement of a river. Along this journey, sometimes the culture of a community loses its distinctive characteristics and takes on new or mixed forms, but this is not always compatible to the culture. It is, because in some cases we find the extinction of culture in such processes. The Misings belonging to Mongoloid stock living in Assam since ages, are known for their rich language and literature, food tradition and culture. It is a matter of pride and dignity to keep their cultural identity alive despite the social, political and economic crises they have faced since ancient times. We find many communities losing their identity and culture with the assimilation of different culture. In such a context, it is truly remarkable that the Mising people, who have no history of monarchical political rule, have preserved their own culture to the present day.

The *Po:rag* festival is one of the festivals that gives uniqueness to the Mising culture. This agricultural based society organize the expensive *Po:rag* festival in every 5/10 years. The *Po:rag* festival is celebrated inside the periphery of a local area. This is because each village celebrates this festival at different times according to its convenience. This festival is not celebrated by

the entire Mising community at the same time or at a particular month or date as the festivals of 'Ali Aye Lrvgang' or 'Dobur' is celebrated.

The meaning, significance and history of the word *Po:rag* is not easy to determine. However, scholars have tried to investigate the mysterious meaning and history of *Po:rag*. Chandrakanta Lachan, former President of the Mising *Agam Kebang*, has tried to determine the meaning of the word '*Po:rag*' as follows — *Apong + Aag raag = Po:rag*. In other words, the word *Po:rag* comes from the combination of the two words *Apong* (traditional rice beer of the Misings) and *Ag raag*. At the beginning of the *Po:rag* festival, the Mibu (traditional priest of the Misings) performs the *Apong Ag raag* (traditional way of keeping the *Apong* for fermentation in *Taleng ekkam* (a kind of leave), and *dhola*) in this society. Therefore, Lachan suggests that this function is closely related to the creation of the word *Po:rag*. According to author Apple Doley, the word *Po:rag* conveys the idea of unity of the community. The author tries to explain the mystery of the word *Po:rag* as follows— *Po-min + Ragnam = Po:rag*. Here *Po-min* means nation or community and *Ragnam* means binding or unification. One of the researchers of Mising culture, singer, Oi Appun Ganesh Pegu, believes that the source of *Po:rag* is the word *Po:bor*. In his opinion, the Misings who loved *Apong* observed the festival to celebrate the festival together for merry making and by drinking *Apong*. Boxiram Morang, a leading writer of Mising society mentions *Po:rag* as “A large, safe, tall, and long *Changhar* (traditional Mising house) constructed to keep three or four hundred packages of *Apong*. This house is called *Po:rag* (Morang, 9). *Apong's* contribution to the analysis of the meaning and significance of the word *Po:rag* is noteworthy. *Apong* is of immense importance in the cultural life of the Mising society. Role of *Apong* in the daily life of the Mising is significant. We find the association of *Apong* in *Po:rag* and several festivals of the Misings. Therefore, some believe that the origin of the word *Po:rag* is related to *Apong*. The first Mising historian, Sonaram Panyang Kataki, said, “After coming to the plains, young men and women, like the Assamese people, started celebrating '*Narasiga Bihu*' together. In Miri language it is called *Po:rag*” (Panyang, 30).

The third chapter of Rajnikant Bardoloi's novel *Miri Jiyari* that refers to the *Po:rag* festival as *Narasiga Bihu*. Another writer, Bhanu Doley explains that *Po:rag* festival originated from the folk beliefs of the agricultural society —

“... when they came to the plains and settled along the rivers, they were confronted with nature. As a result, they believe that if they cannot satisfy the god '*Uyu*' at home or in the fields before, in the middle or at the end of agriculture, the harvest will not be good; and be destroyed by natural disasters. This adverse condition of environmental agriculture contributed to the celebration of this festival. *Po:rag* is an agricultural festival celebrated by the Misings (Doley, 61).”

The role of folklore in the history of folk societies cannot be denied. Some people have tried to determine the origin of the *Po:rag* festival on the basis of several such folklores. One such folktale is: There was once a great famine in the world. Facing this famine, *Abutani* brought rice seeds from *Ka:ze Yang* and sowed them in the fields, but the pigeons ate the rice. *Abutani* was crying in grief. Then a God named *Cheukari* asked him the reason behind his grief. After hearing the account of the incident from *Abutani*, he killed the pigeons with bows and arrows, cut their stomachs, removed the paddy seeds and advised *Abutani* to sow it again and told him to celebrate 3 festivals (*Do:bur*, *Ali-aye-Lrvgang*, *Po:rag*) under condition of good harvest. In time, the paddy grew very well, so *Abutani* on the advice of *Cheukari*, built a big house and held a ritual. Later, that ritual came to be known as *Po:rag* (Medak, 71).

The *Po:rag* festival is one of the most expensive public events of the Mising society. This festival requires a large amount of funds from the people. Therefore, it is necessary to take measures to ensure that the funds are raised properly. To raise the required amounts, the youths of the village under the *Deka Bora*, *Tiri Bora* (Mising Bhakats) takes adequate measure. Preparations for the *Po:rag* festival starts about 1/2 years ago. As, the economic life of this society is mainly dependent on agriculture. Therefore, the process of raising funds for *Po:rag* is naturally associated with agriculture. The villagers collectively raise funds through *dag lag / mainang*, *husuri* and cooperative farming.

It is a tradition of this society to build a *Murong okum*(a traditional house for community purpose) for the *Po:rag* festival. In the past, permanent *Murong okum* were found in every village and were widely used in daily life. However, the construction and use of *Murong Okum* has in later periods can be considered as *taithabas*. However, nowadays the tradition of building *Murong okum* is being revived and this is a good sign for the society. During the *Po:rag* festival, the usual tradition is to welcome the respected *Minoms* (guest) with dance to the *Murong okum* with affection, respect and reverence.

Since ages, the *Mibus* have been playing a major role in carrying the cultural identity of the Mising community. In the past, most of the pujas, festivals and ceremonies of the Mising society were not performed without *Mibu*. The *Po:rag* festival was no exception. In the past, *Mibu* played an important role in the *Po:rag* festival. The customs of inviting the *Mibu* to the *Po:rag* festival with affection, respect and devotion, welcoming the young men and women to the *Murong okum* with dance, and allowing the *Mibu* to sit on a *Gadu* (*Mirijim*) in the *Murong okum* were all integral parts of *Po:rag*. During the *Po:rag* festival, the '*Mibu Chumnam*' (dancing in hoops) program was performed by the *Mibu* in collaboration with the village youths. Through dance and performance of *Abang*, (*Mibu* folk songs) *Mibu* receives divine power as is believed and then *he* explains the possible good and evil of the village to the people present

at the festival and shows the path to remedy. Nowadays, the *Mibu Dagnam* festival has been removed from the *Po:rag* in some areas due to the lack of *Mibu*. Some of the religious rituals performed by *Mibu* are now performed by *Satola Budha* or *Migam Bora* (Mising bhakats). During the *Po:rag* festival, a special festival called '*Asi katlignam*' is celebrated with religious rituals. Earlier, this was done by *Mibu* but nowadays it is done by *Satola Budha* or *Migam Bora*. In this process, *Po:bor* (a conical bamboo device used for filtration of *Apong*) is filled with *Nagajang* or *Po:nok* i.e filling the raw material of *Apong*, water is poured to extract the juice from it. This first watering process of *Apong* is associated with several customs and practices along with prayers and well wishes for the villagers during the *Po:rag*. After the young men and women circumambulate the *Po:rag* place three or five times with dancing and singing, they pour water into the *Poh:bar* in the presence of gods and goddesses such as *Donyi Polo*, *Sedi Melo*, *Karsin Kartang Gumin- Soyin*, *Padang-Nana* (Payeng, 39).

The village that celebrates *Po:rag* invites the neighboring village as '*Minam Dolung*' (guest village). According to the wishes and capacity of the village celebrating the festival several villages may be invited as '*Minam Dolung*'. This tradition of invitation is known as '*min n manam*'; That is, *Mib + n manam = Minam*. Here the meaning of *Mib* is guest and *n manam* is invitation. The *Minam Dolungs* also honor the invitation as much as possible and the young men and women of the village go in droves and cooperate wholeheartedly in the festival of the invited village. There is an unannounced competition among the young men and women to perform dance and songs. It is a tradition for these *Minam Dolungs* to invite the village back as their *Po:rag Minom Dolung* when they celebrate the *Po:rag* festival later. This tradition plays one of the roles in maintaining peace, harmony, unity and brotherhood among the Mising villages. Therefore, it is not an exaggeration to say that the *Po:rag* is a festival of friendship and brotherhood.

One of the notable aspects of this festival is that all the married daughters from the village are invited to this festival. Especially daughters who are married from one *Po:rag* to another i.e within 5/10 years are invited to the *Po:rag* festival. When the number of married daughters of the village is low, the daughters who have already been invited with the previous *Po:rag* are also invited again. This means that a married daughter can be invited to the festival twice. The daughters follow the invitation of the *Po:rag* and also bring a drummer, dancer and singer along with them and there is a song and dance competition among the young men and women who accompany the daughters. The young men and women also try to perform excellent dances and songs in this competition to maintain the standard of their village or region. Pigs are offered as the main offering in Mising festivals. The *Po:rag* festival is no exception. According to traditional customs, a pig is offered as the main offering during this festival. The pig is washed and thrown upside down and a '*dankur*' (a bamboo or wooden stick-shaped tool

for slaughtering pigs) is placed around its neck. The young men and women dance around the pig and circumambulate it five times. Then the *Satola Budha* or *Migam Bora* and *Barpuwari* (Mising *Bhakats*) together aim a stick of bamboo at the pig's liver and cut it. Finally, the pig is then crushed with a knife. In the process, the villagers present at the ceremony pray in the name of *Donyi Po:lo*, *Gumin soyin*, *Karsang Kartang* prays for the welfare of the village. Except the main pig for the offering of the festival the rest of the pigs are killed in the usual way. There is no fixed rate for the number of pigs to be offered or done in a *Po:rag*, it depends on the population and economic strength of the village and accordingly the number of pigs can be more than 7/9. At the celebration, the priests examine various parts of *Ainang/Asinang* (the liver) of the main pig and inform the villagers about the possible good and bad luck that the village will face in the future.

On the second day of the *Po:rag*, the invited *Minoms* are specially welcomed and treated. They welcome the *Minoms* with dances and songs and bid them farewell with dances and songs. The youths of *Minam Dolung* also dance around the *Murong Okum* five times and bid farewell to the festival .

On the third day, the invited daughters received special attention. In other words, this day is celebrated for the daughters. The villagers treat the sons-in-law and their families with affection and respect. On the day, a dance and song competition is held among the young men and women who accompany their daughters. On this day, the *Po:rag Toli* becomes festive with songs and dances.

The fourth day is dedicated to the village brides, who remains busy with various activities throughout the days of *Po:rag*. So on the fourth day, they eat together. On the fifth and sixth days, the villagers prepare a feast together. On the last day of the *Po:rag* festival, *Migam Bora* and *Barpuwari* are escorted home from the *Po:rag* venue by the young men and women with dances and the festival ends with this.

Conclusion

Change in culture is a perpetual process and is time consuming. In fact, changes in people's thinking, contemplation and sense of beauty also bring about changes in the sphere of culture. The Mising culture has also undergone these changes. This wave of change has accelerated, especially since the twentieth century. The Misings *Po:rag* festival reflects this change. There are changes in the physical, folk customs and environmental arts of this society as it enters modern life and these elements are likely to have brought about a wave of change in the *Po:rag* festival. There are many aspects of changes in the *Po:rag* festival with modern elements, such as making of pandal, stage decoration and, cultural evenings, combination of President

and Secretary posts in the organizing committee of *Po:rag* and the program being led by the President and Secretary instead of *Deka Bora and Tiri Bora*.

Reference books and Bibliographies:

- Bhuyan, Purnananda. *Mising Sanskritir Jilingoni* . Liars Book Stall , 2011
- Doley, Apple. *Mising Luko Shilpo Kola aru Sanskritik Dorkhon* . Jonai , 1997.
- Doley, Bhanu. *Po:rag Eti Somu Abakh* . Mukhpotro Mising Bane Kebang . 2006.
- Medak, Tuniram. *Po:rag Kape Lenkan* , Dipendra Payeng(ed.) Alimur Gaon 2006.
- Marang, Boxiram. *Po:rag Smritigrontho*. Alimur Village, 2006
- Panyang, Sonaram. *Miri Jatir Buranji* . Mananai Bebezia ,1935.
- Padun, Nahendra. *Mising Sanskritir Patbhumi*. Mising Agam Kebang 2019.
- Payeng, Sadananda. *Mising Jonojati Homaja aru Honskriti Jagaran*, 2011.
- Pegu, Oi Appun Ganesh . *Mising Sanskritir Po:rag Utsav* , Po:rag Smritigrontho, Alimur Gaon 2006.
- Pegu, Indreswar. *Mibu* . Lalit Kumar Kuli , Sivsagar, 1992.
- Rajkhowa, Ajanta. *Mising Sanskritir Hubakh* . Banful Publications , 2015
- Taid, Taboo. *Ekunki Nibondho* . Dhemaji ,2007

An Ethnobotanical perspective and Indigenous Practices of medicinal plants for inflammatory diseases in the Barbhag subdivision of Nalbari district

Mahesh Das

Assistant Professor
Department of Botany
Sipajhar College

Abstract:

In the Barbhag subdivision of the Nalbari district, the current study was carried out to report indigenous medicinal approaches to treating boils and related inflammations using indigenous knowledge-based plant practices. The study was carried out to explore the ethnobotanical features of medicinal plant resources. The region was thoroughly surveyed and many visits were made to gather data. The information was created using conversations with regional traditional healers and validated using published research. However, there is a need for phytochemical studies and other scientific evaluations of medicine formulation and active component confirmation.

Keywords: Ethnobotany, boil, indigenous, phytochemical, traditional knowledge.

Introduction

Assam's typical climate and terrain make it a rich source of floristic diversity. For food, fiber, and herbal remedies, rural communities rely on floristic resources as a source of livelihood. Ethnic groups and communities in Assam practice using natural, affordable resources that are close to nature and accessible to their community. Traditional knowledge-based health care is still used today to treat or manage a variety of ailments.¹ In Assam's rural communities, many ethnic groups utilize numerous plant parts to treat common maladies like colds, coughs, mild fevers, jaundice headaches, toothaches, and stomachaches. Rural residents are more likely to engage in traditional herbal practices due to the simple access to plant resources in and around their communities.² Traditional remedies for boils and other associated issues appear to work

well.³ As a result, these customs continue to exist across many tribes and communities within the ethnic culture.

Boils, which can develop everywhere on the body but are more common in locations where there is hair brought on by pathogenic bacteria, primarily pathogens like *Staphylococcus aureus*. It presents as a complicated, severe, and red inflammation that lasts for several weeks or more and hurts badly.^{3,4} It gets softer, more pronounced, and develops a pus pocket on the boil's top over 2–7 days. A grouping of larger boils known as a carbuncle is far more painful and can result in more serious illnesses. The appearance of an infection in the anus, eye, or bum is extremely alarming. The size of the injury, the severity of the infection, the body's resistance, and the efficacy of the therapy all have a role in how quickly these wounds and illnesses heal. If given preferably during an infection, a specific formulation of locally grown medicinal plant ingredients may fight the inflammations.

Materials and methods:

The Nalbari district's Barbhag subdistrict are a densely populated area. Rural livelihoods in the area continue to be founded on a rich tradition of using indigenous plants in ways that are informed by traditional knowledge. Bej, Kobiraj, Oja, Vaidya, and senior citizens (generally known as healers) from the subdivision practice ethnomedicine. Despite having a wealth of ethnobotanical knowledge, the locals lack the documentation of traditional medical practices that are necessary for the proper treatment of illnesses there. One such illness where traditional knowledge-based use of plant parts is a source that can be found in the local area's forests is the boil. The current study is grounded in fieldwork, data gathering from a variety of sources, and traditional healers. Frequent visits were done to document the medicinal plants.

Results

A total of 27 plant species were reported all of which are known to effectively treat boils and other inflammatory conditions (table 1). The treatments involved several different plant sections. The majority of these are plant parts such as roots, stems, leaves, rhizomes, bulbs, and flowers. To control the proliferation, leaf pastes should primarily be used topically. Because leaves are easier to get than other plant parts, this is the case. Studies are being conducted to determine the possible contribution of active substances to the treatment of skin-related inflammations.⁵ The study gave the local/vernacular names of the site's plant resources together with their ethnobotanical significance.⁶ The local population needs to be made aware of the therapeutic use of these numerous plants, therefore this information is crucial.

Table 1: A list of plant species used by the indigenous people in the study site based on the data provided by interviewing personalities.

Scientific name	Vernacular name	Plant parts used	Preparation procedure	Mode of topical applications
<i>Achrynthes aspera</i> L.	Olota bon	Leaves	Leaf paste	Used above the eye of the boil
<i>Allium cepa</i> L.	Piaz	Bulb	Make a hole in a half piece	The piece is taken above to relieve pain
<i>Argyreia nervosa</i> (Burm.f) Boj.	Bihdharok	Leaves	Leaf paste	Applied on the surface
<i>Azadirchta indica</i> A. Juss.	Neem	Leaves	Boiled leaf water	Anti-inflammatory reduces infection
<i>Basella alba</i> L.	Puroi	Stem	Stem exudates	To relief pain
<i>Bryophyllum pinnatum</i> (Lamk) Pers.	Duportenga	Leaves	Leaf paste	To relieve pain, early maturation
<i>Calotropis gigantea</i> (L) R.Br. ex Schultz	Akon	Leaves, stem	Paste	Exudates are applied for the early maturation of boils
<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb	Bormanimu ni	Leaves	Plant paste	Leaf applied above the boil
<i>Commelina benghalensis</i> L.	Konasimulu	Stem	Stem exudate	Reduces pain
<i>Cissampelos pareira</i> L.	Tubuki lota	Leaves, stem	Leaf paste	Leaf applied above the boil
<i>Curcuma longa</i> L.	Halodhi	Leaves, rhizome	Paste	Reduces infection
<i>Drymeria diandra</i> Bl.	Liejabori	Leaves	Leaf paste	Accumulate pus
<i>Hibiscus rosasinensis</i> L.	Roktojoba	Flower	paste	Reduces infection
<i>Hydrocotyl sibthorpedis</i> Lam.	Sorumanim uni	Entire plant	Plant paste	Leaf used above boil, a plant used internally
<i>Justicia gendarusa</i> Burm.f.	Bahok	Leaves	Leaf paste	The paste used on the boil
<i>Kylinga brevifolia</i> Roxb.	Keyabon	Entire plant	Paste	Relief of pain of carbuncle
<i>Mangifera indica</i> L.	Aam	leaf	Leaf paste	Leaf paste used

<i>Mimosa pudica</i> L.	Lajuki lota	Leaves	Leaf paste	Used against carbuncle
<i>Ocimum sanctum</i> L.	Tulsi	Leaves	–	Applied in eye inflammation
<i>Polygonum microcephala</i> (D. Don) Sasaki	Modhusole ng	Bulb	Entire leaves	Used topically above the carbuncle
<i>Psidium guajava</i> L.	Modhuriam	Leaves	Leaf paste	Used against gum boil
<i>Richinus communis</i> L.	Era	Leaves	Entire leaves, seed paste, root exudate	Reduces inflammation and infection
<i>Senna alata</i> L.	Khorpat	Stem	Leaf paste	Used against skin infection
<i>Spilanthes paniculata</i> D.C.	mohavringa raj	Leaves, stem	Flower extracts	Used against tongue infection
<i>Stephania japonica</i> Bl.	goldoa	Leaves, stems	Mixture of leaf paste and stem extracts	Stems wrapped around the boil followed by the leaf paste
<i>Tabernaemontana divaricata</i> (L) R.Br.	kothona	flower	Flower part	Against eye inflammation
<i>Ziziphus maritiana</i> Lamk.	Bogori	Stem	Entire flower	Leaves are used topical to boil the area, thorns are used to relieve pus

Discussion

In ethnic communities, the ethnobotanical importance of plant species found in the natural environment has produced major health advantages.⁷ Such societies rely heavily on natural substances for their food, clothing, and medications. The traditional use of herbal remedies for treating boils, carbuncles, and associated conditions is widespread among rural people in the Barbhag region. Most traditional healers are aware of the prevalence, distribution, and potency of the herbs found in the nearby woodlands. The majority of plant parts are used topically, which has no negative health impacts. It was observed that *Hydrocotyl sibthorpedis* Lam., *Cissampelos pareira* L., *Calotropis gignentia* (L.) R.Br. Ex Scultz, *Centella asiatica* (L.) Urban, *Drymeria diandra* Blume, *Azadirachta indica* A. Juss. etc., are used most frequently in curing

boils and related inflammations. Similar studies were conducted to document the applications of ethnobotanical pieces of knowledge of various plant parts by different researchers. Adhikari et al. (2018) conducted an elegant survey of indigenous medicinal plant practices in this region and documented 71 plant species used for various reproductive ailments.⁵ This study makes sense for the documentation of other ailments including boils, carbuncles, and other inflammations indulging the traditional healers of this region. Dermatological disorders were also studied in various parts of the world including Bangladesh,^{6,7} India,^{2,4,8} and other provinces of the world. Phytochemicals constitute an important source of drugs. Deciphering the role of such molecules may lead to the formulation of medicines for such diseases.⁹

Conclusion

Traditional knowledge-based plants' internal workings are still unknown. Due to the presence of active ingredients, these plants may be effective in treating boils and other skin inflammatory conditions. Which is beyond the scope of our investigation. However, if additional phytochemical examination of traditional indigenous plants is done, new drugs will be discovered. All of the traditional knowledge that is now available in our area must be documented. Since the prehistoric era of the Vedas, Purans, and Samhitas, this information has played a significant role in treating such ailments. They will enrich the socio-economy of rural people. The rural people of the Barbhag subdivision are still primarily dependent on traditional healers for their day-by-day problems.¹⁰ The easy availability of plant resources, minimum cost for healing, and no toxicity of medicines is the main factor for the popularity of healing practices. The people are still dependent on traditional indigenous techniques.

References:

- 1 Hazarika, P. *et al.* (2015) Indigenous knowledge in relation to conservation and management of forest biodiversity of Assam. *Lifesciences Leaflet*. 63, 64–93.
- 2 DK, P. (2014) Some Traditional Medicinal Plants Useful for Boil, Burn and for Wounds Healing. *J. Biodivers. Endanger. Species* 02, 2–5.
- 3 Saikia, A.P. *et al.* (2006) Ethnobotany of medicinal plants used by Assamese people for various skin ailments and cosmetics. *J. Ethnopharmacol.* 106, 149–157.
- 4 Tamuli, P. and Ghosal, A. (2017) Ethnomedicinal plants used by major ethnic groups of Assam (India) for curing skin diseases. *Int. J. Herb. Med.* 5, 140–144.
- 5 Adhikari, P.P. *et al.* (2018) Ethnomedicobotanical study of indigenous knowledge on medicinal plants used for the treatment of reproductive problems in Nalbari district, Assam, India. *J. Ethnopharmacol.* 210, 386–407.

- 6 Rahman Brishty, S. *et al.* (2020) Ethnobotanical Study on Medicinal Plants for Dermatological Disorders at Chittagong Hill Tracts, Bangladesh. *Pharm. Biomed. Res.* 6, 61–90.
- 7 Faruque, M.O. *et al.* (2018) Quantitative ethnobotany of medicinal plants used by indigenous communities in the Bandarban district of Bangladesh. *Front. Pharmacol.* 9.
- 8 Sharma, J. *et al.* (2013) Traditional herbal medicines used for the treatment of skin disorders by the Gujjar tribe of Sub-Himalayan tract, Uttarakhand. *Indian J. Tradit. Knowl.* 12, 736–746.
- 9 Pradesh, A. *et al.* (2006) Ethno-Medico-Botanical Studies From Rayalaseema Region Of Southern Eastern. *Ethnobot. Leafl.* 10, 198–207.
- 10 Majumdar, H.C. *et al.* (2019) Studies on traditional phytotherapy of koch community in the South Salmara-Mankachar district of Assam, India. *Plant Arch.* 19, 83–91.

Humanism of Rabindranath Tagore: It's Perspectives

Rajab Ali

Assistant Professor

Department of Philosophy

Karmashree Hiteswar Saikia College

Abstract

Rabindranath Tagore's humanism is primarily based on the service to mankind. Man can extend his consciousness in love to men and to Nature and in the art of love itself he can come to realize the unity with the Divinity. As a great social reformer, he thought that all actions of man is meaningful when they are related to human Values. The undertone of all his actions, creations and thought is for human welfare and peaceful co-existence in the society. His humanistic thought reflected comprehensively and intensely on the ontological status of man, Nature and inter-personal relationship. This paper is a humble attempt to give a reflection on humanism of Tagore. In order to expound the idea of humanism this paper embrace on his concept of Man, Nature and inter-personal relationship.

Keywords: Humanism, Man, Nature, Love.

Introduction

The word 'Humanism' is a philosophical ethical stance that emphasizes the value and agency of human being individually and collectively and generally prefers critical thinking and evidence over supposition. Humanism gives importance on nature of human beings and place of human being in the word. It is the love for human. It is an attitude that concentrates on the on the activities of man, rather than the super natural power. Human value is the root of humanism. Rabindranath Tagore was a humanist in his faith in the infinite potential of human. Tagore based his idea of humanism on the Upanishads make for harmonious social existence. As a great social reformer he thought that all action of man will be meaningful when they are related to human values. The undertone of all his actions, creations and thoughts is humanistic. He is a passionate Indian but his nationalism transformed universalism. Tagore's humanism is Universal. His humanism deals with the analysis of universal nature and harmonious existence of man. He gives emphasis on the development of inner personality of man. His humanism mainly reveled through the idea of inter-personal relationship. His humanism reflected comprehensively and intensely on the ontological status of man, nature and inter-personal relationship.

Methodology

To this study analytical method has been used in order to analysis the concept a humanism of Rabindranath Tagore. The present paper is based on the secondary data collected from secondary sources books, journals, internet etc.

Objectives

The main objectives of this paper are-

- (i) To highlight the humanism of Tagore.
- (ii) To focus the idea of man, nature and inter personal relation.
- (iii) To find out the influence of humanism of Tagore in the present society.

Man in Tagore's Humanism

Man is the superior to all living creature of world due to his spiritual nature and physical organism. The evolution of mind and spirit makes man superior to animal. Physically man enjoys much freedom than other animals. Man shares many of the animal traits along with his spiritual talents. Man's capacity for reviving his past history through memory which makes him superior to animals. Man's thirst not quenched by his biological activities Man has a creation power. Man never receives the physical things of the world in a passive manner. Man has ability gracility of adapting and transforming the things according to his own choice. Man has two types of ego: material and moral ego .The man due to material ego cross all limitation, contradiction or finiteness of life. Moral ego in man springs up him to a higher level. It is new step of life like the "Second birth" (RNT, personality P.80) of man. In this step of life though man retains many of the characteristics of animal still he has the true knowledge of the right, wrong, good and evil. Moral life inspires man to elevate himself from the world of nature to the world of humanity. A man who entertains a materialistic attitude towards life is satisfied only by material happiness, but one who is morally enlightened is not much affected by the joys and sorrows of life.

Tagore realizes the infinite aspect of man inspires man to overcome all limitations and contradictions through the development of his integral spirit of unity or synthetic outlook. Tagore realizes his own self or true nature as unity or identity through the development of his personality in its completeness and progress. This is the realization of a complete man 'Manava Brahma". A man through the realization of a universal consciousness or infiniteness becomes the divine and God as infinite potentiality also become human through his perfect manifestation and realization in human life. This state of human life is the highest state of liberation. Tagore says 'to be dwelling in such contemplation while standing, walking, sitting or lying down until sleep overcomes thee, is called living in Brahma". (RNT- The religion, of man, P.14). In this state of life mans can realize the prospects beyond contradictions and diversities. To realize this final state of integral experience is to develop the highest state of human existence as finite through a mержence with the infinite. Tagore introduces a process which is manifest in love. Love helps a man to develop his infinity of existence through the relationship of the highest value of life. One should extend his consciousness in love to nature and to men and in this act of love itself he would come to the realization of unity with diversity. Love help to

develop the infinity in the finite life and existence. Man can solve all contradictions of moral and social life through the development of selflessness in love and joy. Through love human society is for the best expression of man and that expression according to its perfection lead to the full realization of the Divine in humanity. Man being free from all attachment and limitation can claim kinship with God and it is the union with Divinity. Tagore realizes that only by submerging the personal identify of self into collectivity man can come nearer and nearer to his Desired. Complete self annihilation, self-effacement and negation of self consciousness can lead to a complete union with the Divine.

Man and Nature

Tagore believed that man can attain perfection through personality. The perfection of man leads him to realize with the Divinity. It is the ultimate human destiny. His idea of human personality is finding its fruition through the realization of the feeling of co-relation with nature. He is of the opinion that nature does not lose herself but reveals its true nature to the self of a person, having its own eternal binding with human nature. Man and nature have a relation of collaboration and transcendence. Both man and nature are ontologically equally important for Tagore. "(S.P. Banerjee, Rabindranath's the concept of Personality and the challenges of Today; P.31). In the vastness of nature, we are not unknown strangers; we are her kit and kin. He also compares the beautiful nature with our mother Tagore says," When in the morning looked upon the light I felt in a moment that I was no stranger in this world that the inscrutable without name and form had taken me in its arms in the form of my own mother (S. Radhakrishnan, The Philosophy of Rabindranath Tagore, P.VII.2). According to S.C. Sengupta the inter relation between the man and the nature can be found at the lower or the communication stage and the higher or the communion stage. Man has a very good communication with nature. Nature helps man to develop his personality in as much as man helps the nature to revels its beauty. Man grows long with the nature in so far as he can identify himself with the nature and makes it his messengers of communication. With the help of the nature man creates his own nature, creates beauty and creates art. In his creativity and self-expression, man become conscious of the abundance, his ability to go beyond his physical finitude and through creation of art, strives, to send his communication to the supreme person who revels Himself to him (.S.C Sengupta, The Surplus in Man: The poet's philosophy of Man" in Rabindranath Tagore and the challenges of Today. P. 39-54)

Man due to attachment with empirical life forgets the true nature. It is not because that the nature has grown out of touch with us, rather we do not passive nature in its aspect of unity, we are drive to destruction by our focus on the fragmentary. Tagore says," when a man does not realize his kinship with the world, he lives in a prison house whose walls are alien to him. When he meets the eternal spirit in all objects, then he is emancipated for then he discovered

the fullest significance of the world into which he is born; then he finds himself in perfect truth, and his harmony with the all is established.” (Rabindranath Tagore, ‘Sadhana,’ in the English writings of Rabindranath Tagore, VOL.2. P.283). There is always a correlation between the nature and man. Tagore thinks that the unity of the man and the nature has its source in the Absolute. The man and the nature are the two aspects of the same Absolute.

Inter Personal Relationship

Humanism of Tagore is based on the primordial relationship of me and you. The inter-personal relationship of I and thou is the essence of his humanism. Tagore calls his humanism as the Religion of man. But religion does not suggest that man is under the control of an infinite spiritual being like God. The function of religion is to bring the individual into harmony in reason, in love, in deal with the supreme man or God. The aim of true religion is the realization of one’s kinship with everything. Tagore say’s “No more sailing from harbor to harbor with this my weather beaten boat now I am eager to die into the deathless.”(Tagore, Gitanjali, P.100). The reality of the supreme person is as much dependent upon the personal being as the latter dependent upon the former. So, God is also personal being like man. The Vedantic conception of the Divinity in man (Nara- Narayana) is developed in Tagore’s ‘Religion of man’ avoiding the ordinary religions with their rites, rituals, superstitions and mythologies. God is there in every life (Jivan Devata) and the realization of it through knowledge or intuition is the essence of religion. Tagore says, “God is be found not in Temples or Mosques but in humanity itself” (Tagore, Gitanjali, P. 73). He believed that state of realizing our relationship with everything through the union with the Divine is the supreme end and fulfillment of humanity. So, the spirit of one in God has the many for the realization of the unity and the realization of the unity and the truth behind this spiritual union is love. Through the realization of love he is unite with the all- pervading spirit. When man becomes free from all limitations he relates himself with all men. He does not believed in renunciation of actions or ascetic life. He believed in the renunciation of bad desires which are not good for human society. When man detaches from the narrow boundaries of selfishness then he attains true vision of the beauty or good. This is the ultimate object of our desire. When we feel that, we must realize the whole world in love.

Conclusion

The world is a dynamic creative process. It produces ever novel forms and qualities. In this dynamic world process man can realize his free nature and spiritual value by honesty and inner holiness. Tagore observe that man can realize truth, beauty and goodness through selfless service for mankind in love. Man can express himself through his creativity. There arises an interpersonal relationship between myself and the other. Tagore believes that to attain our world-consciousness, we have to bring together our feelings with this all-persuasive infinite feeling and this is possible when we free ourselves from all the bonds of personnel desire and

prepare ourselves for our social obligations and sharing the miseries of our fellow beings. Humanism of Tagore is harmony between the individual and the society, the society of human as a whole. His humanism is not limited purview a narrow nationalism. Tagore pleads for the international brotherhood. His love for humanity is very deep his humanistic outlook is more international than national. He wanted to channelize the stream of nationalism to the direction of supra-nationalism or universalism by freeing human soul from all bondage and miseries and thereby transcending itself into a search for universal love and brotherhood. When the present modern world a under constant threat of fragmentalism in the face of narrow sectarianism, regionalism, communalism and linguistic snobbery where peace is dwindled up under the paw of greedy consumerism arising out of negative dimension of globalization, where place and harmony is under the constant threat of unplanned aggressive technology, Tagore's humanism can give us true path. In this situation his humanism would be the massage of world peace and harmony.

References

1. Anayet Hossain, F.M. Universal Humanism of Tagore", in Asian journal of social sciences and Humanities, vol 4(2), May 2015.
2. Banerjee, S.P. (1988). Rabindranath's the concept of personality. Shimla: Indian Institute of Advanced study.
3. Lal, B.K.Contemporary Indian philosophy, M.B. Publishers Private Limited. Delhi.
4. Mrs. Rani Anjo, "Humanism of Rabindranath Tagore: In the international journal of English Language, Literature and Translation studies, (Vol, 2.S.1). 2015.
5. Mukherjee, Bharati. Tagore's Poetry: Ballad of Humanism. (Internet)
6. Radhakrishnan, S. The Philosophy of Rabindhanath Tagore, London: Macmillan and co.
7. S.C. Sengupta, 'The surplus in man: The poets philosophy of Men' in Rabindranath Tagore and challenges of Today.
8. Tagore, R.N. The Religion of Man, London: Unwine Books.
9. Tagore, R.N. (2008) Personality, in the English writings of Rabindranath, in the English writings of Rabindranath Tagore, Vol-2, ed. By sisir Kr. Das, New Delhi: Sahitya Akademi, 2008.
10. Tagore, R.N. creative unity, in the English writings of Rabindranath Tagore, Vol-2, ed. By sisir Kr. Das, New Delhi: Sahitya Akademi, 2008.
11. Tagore, R.N. Sadhana, in the English writings of Rabindranath Tagore (Vol.2). New Delhi, Sahitya Akademy.
12. Sarma, Arup Jyoti, Humanistic Philosophy of Tagore. KRITIKE VOLUME SIX (June, 2012) 50-66. (Internet)
13. Sharma, Nilima.Twentieth century India Philosophy. Ed, 1999. B.V Prakasana, Delhi.

মিচিং জনগোষ্ঠীৰ লোকগীত সমূহৰ এক চমু বিশ্লেষণ

পম্পী বৰুৱা
সহকাৰী অধ্যাপিকা
বুৰঞ্জী বিভাগ
ছিপাবাৰ মহাবিদ্যালয়

সংক্ষিপ্তসূচী

অসম এখন বাৰে বহুগীয়া সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যত চহকী ৰাজ্য। ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ দৰে অসমীয়া সংস্কৃতিও সমন্বয়ৰ সংস্কৃতি। লোকগীত সমূহ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত উপাদান। বাৰেবহুগীয়া সংস্কৃতিৰ অন্তৰ্ভুক্ত এই লোকগীত সমূহে পৰম্পৰাগতভাৱে ঐতিহ্যগত বিশ্বাস, ৰাতি-নীতি ইত্যাদি মৌখিক ৰূপত প্ৰকাশ কৰি আহিছে। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ভঁৰাল চহকী কৰি ৰখা বিভিন্ন জনগোষ্ঠী সমূহৰ মাজত মিচিং সকলো অন্যতম। অসমৰ দ্বিতীয় বৃহত্তম আদিবাসী উপজাতি নৈপৰীয়া মিচিংসকলৰ মাজতো মুখে মুখে প্ৰচলিত হৈ অহা লোকগীত সমূহ উপলব্ধ। মৌখিক তথা পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা এই লোকগীতসমূহে মিচিং সমাজৰ বিভিন্ন দিশৰ চিত্ৰ দাঙি ধৰে। সময়ৰ বৰ্দ্ধিত গতিত সমাজত বিভিন্ন পৰিৱৰ্তন হ'লেও কিন্তু এই লোকগীতসমূহ সমাজৰ এক অভিন্ন অংগ হৈয়ে আছে। উক্ত গৱেষণা পত্ৰখনত সীমিত পৰিসৰত মিচিংসকলৰ মাজত প্ৰচলিত লোকগীতসমূহৰ এক বিশ্লেষণ দাঙি ধৰা হৈছে।

সূচক শব্দ : লোকগীত, জনগোষ্ঠী, সংস্কৃতি, নিঃতম

অৱতাৰণিকা :

পৃথিৱীৰ অন্যান্য নৃ-গোষ্ঠীসমূহৰ দৰে মিচিং লোক-সাহিত্যও অন্যতম বৈচিত্ৰ্যৰ সমাহাৰ। মিচিং জন-জীৱনৰ সামূহিক সাহিত্য হিচাবে তেওঁলোকৰ মাজত অসংখ্য গীত-মাত, সাধুকথা আদিৰ প্ৰচলন আছে। এই লোক সাহিত্যসমূহৰ জৰিয়তে মিচিংসকলৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি, বিশ্বাস-অবিশ্বাস, আবেগ-অনুভূতি, চিন্তা-ভাৱনা, আচাৰ-আচৰণ ইত্যাদি বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। এই লোক-সাহিত্যবোৰেই হ'ল জাতিটোৰ সামগ্ৰিক প্ৰকাশৰ আহিলা। ই চহা গাঁৱলীয়া জীৱনৰ পৰা উদ্ভৱ। মিচিং লোক-সাহিত্যৰ বিস্তৃত পৰিসৰৰ ভিতৰত নিঃতম বা মিচিং লোকগীতসমূহ আটাইতকৈ সমৃদ্ধিশালী। এই নিঃতমসমূহ বছৰ বছৰ ধৰি মৌখিক ৰূপত প্ৰচলিত হৈ আহিছে। মিচিং নিঃতম বা লোকগীত বিলাকত ব্যক্তি বিশেষৰ কল্পনাৰ স্ফুৰণ থাকিলেও সেইয়া সমাজৰ উইহতীয়া ভাষা হিচাবেহে প্ৰকাশ পাইছে। আধুনিক শিক্ষা আৰু পৰিৱেশৰ প্ৰভাৱত পৰি মিচিং লোক-সাহিত্যৰ সাজ-সজ্জা কিছু নতুন হোৱাৰ উপক্ৰম হোৱা দেখা গৈছে যদিও এই লোক-সাহিত্যসমূহ এতিয়াও নিভাঁজ আৰু

অকৃত্ৰিম হৈ আছে।

বিষয়বস্তু অধ্যয়নৰ গুৰুত্ব :

গোলকীকৰণ প্ৰভাৱত পৰি প্ৰায়বোৰ জনগোষ্ঠীৰ ঐতিহ্যপূৰ্ণ তথা পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতিসমূহ বৰ্তমান পাহৰণিৰ গৰ্ভত। বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ বৰ্ধিত গতিত সমাজ-সংস্কৃতিৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ তথা সংস্কৃতিৰ ভঁৰাল চহকী কৰি ৰখা লোকগীতসমূহক সমাজৰ আগত পৰিচয় কৰি দিয়াটো অতীব প্ৰয়োজনীয়। পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা মিচিং লোকগীতসমূহত বিভিন্ন সাংস্কৃতিক উপাদানৰ সমাহাৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। সমন্বয় সংস্কৃতিৰ অন্তৰ্গত এই লোকগীতসমূহত মিচিং সমাজৰ কৃষি জীৱন, অপায়-অমংগল, পূৰ্ব পুৰুষৰ স্মৰণ, সাজপাৰ, জীৱন-নিৰ্বাহৰ পদ্ধতি, সামাজিক ব্যৱস্থা আদি বিভিন্ন দিশৰ প্ৰতিফলন হোৱা দেখা যায়। আধুনিক সমাজৰ বিকাশৰ পিছতো কিছু ক্ষেত্ৰত সাল-সলনি হ'লেও এই লোকগীতসমূহে সমাজৰ প্ৰায়বোৰ দিশতে বাৰুকৈয়ে শিপাই আছে। মিচিং সমাজৰ বিভিন্ন দিশৰ চিত্ৰ দাঙি ধৰা এই লোকগীতসমূহৰ তাৎপৰ্য আৰু গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰি এক চমু বিশ্লেষণ দাঙি ধৰা প্ৰয়াসেৰে আলোচনাটি আগবঢ়োৱা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পদ্ধতি :

গৱেষণা পত্ৰখনত মূলতঃ বিশ্লেষণাত্মক আৰু বৰ্ণনাত্মক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। গৱেষণা পত্ৰখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে প্ৰাথমিক তথা গৌণ উভয় সমলকে গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হৈছে। প্ৰাথমিক সমল হিচাবে ব্যক্তিগত সাক্ষাৎকাৰ আৰু গৌণ সমল হিচাবে কিতাপ, আলোচনী আদিৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

অধ্যয়নৰ পৰিসৰ :

গৱেষণা পত্ৰখনৰ পৰিসৰ মাত্ৰ মিচিং লোকগীতসমূহকে সামৰি লোৱা হৈছে। লগতে এই লোকগীতসমূহত পৰিস্ফুট হোৱা মিচিং সমাজৰ বিভিন্ন দিশক বিশ্লেষণ কৰা হৈছে।

বিষয়বস্তুৰ বিশ্লেষণ :

অসমীয়া জাতিৰ ঘাই শিপাডাল অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সংমিশ্ৰণে গঢ় দিয়া। সেই জনগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰত মিচিংসকল অন্যতম। মিচিং জাতিৰ মাজত প্ৰচলিত নীতি-নিয়মসমূহক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিছে এই লোকগীতসমূহ উপস্থাপনৰ দ্বাৰা। এই লোকগীতসমূহৰ প্ৰকাশৰ দ্বাৰাই মিচিং সমাজৰ জীৱন প্ৰণালীৰ ভিন্ন দিশৰ প্ৰতিফলন হোৱা দেখা যায়। নাহেন্দ্ৰ পাদুনে মিচিং লোকগীতসমূহৰ শ্ৰেণী বিভাজন কৰি উল্লেখ কৰিছে যে- “মিচিং মৌখিক গীতসমূহ এতিয়াও গাঁৱে-ভূঞে মানুহৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত হৈ আছে। সেইবিলাক বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীৰ সংগ্ৰহ কৰি বিষয়বস্তু অনুযায়ী শ্ৰেণী বিভাজন কৰা হোৱা নাই। বৰ্তমানলৈকে সংগ্ৰহ কৰি পোৱা তথ্যপাতিৰে মিচিং লোকগীতসমূহৰ বিষয়বস্তু আৰু তাৰ লক্ষণলৈ চাই তলত দিয়াৰ দৰে শ্ৰেণী বিভাজন কৰিবলৈ যত্ন কৰা

হৈছে।” (১)

আংবাং — মিবু — মিৰ্ কাবান — দঃয়িং — কাবান বৃঃবৃগ
লুপ — মূৰবৃৰ য়ামে (অইঃ নিতম — মমান্ কঃ নিঃনাম্

আংবাং :

মিচিং সমাজে বিভিন্ন ধৰণৰ পূজা-পাতল কাৰ্যত বিশ্বাস কৰে। ইচমাইল হুচেইনে উল্লেখ কৰিছে— “লোক-সাহিত্যৰ অন্যতম অংগ মন্ত্ৰ সাহিত্যতো মিচিং (মিৰি)সকলে স্থান পোৱা দেখা যায়।(২) প্ৰচলিত ৰীতি-নীতি অনুসৰি বৰ্তমানেও নৈপৰীয়া মিচিং জাতিৰ মাজত লোকবিশ্বাসৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱ দেখিবলৈ পোৱা। মিবু আৰু মিৰ হৈছে মিচিং জাতিৰ পুৰোহিত শ্ৰেণী। আ-বাং লোকগীতসমূহ মিবু বা মিৰসকলৰ দ্বাৰাহে গোৱা হয়। মিবুসকলে বিশেষ নাচ-ভংগিমাৰে আংবাং গীতসমূহ পৰিৱেশন কৰে। নাহেদ্র পাদুনে অভিমত আগবঢ়াইছে যে “আংবাং গীতক সমাজৰ “গীতবুৰঞ্জী” বুলিব পাৰি।”(৩)

মিবু বা মিৰুয়ে গোৱা আংবাংৰ কিছু অংশ এনে ধৰণৰ—

কীয়ুম্ চেদ্ নাঃনাকী
মেংল মামব্ আঃজি মামব্ দুঃনামী
কীয়ুম্ মেংল য়াঃয়িকী
কননকী গললঙী গলনামীম্
চেদ্ দৃগ্ৰী অুবৃকঙী কংকিঅী
আলী কলাং কঃমাংক।(৪)

নাহেদ্র পাদুনে স্মৃতি শাস্ত্ৰৰ শ্লোকৰ সৈতে তুলনা কৰি কৈছে যে, “এই মিবু আৰু আংবাং বিলাকত মিচিং সমাজৰ বিশ্বাস, চিন্তা জন্ম-জন্মান্তৰ ৰসস্যজনক কাল্পনিক ৰাজ্যৰ ধাৰণা পূজা-পাতলৰ বিধি অন্তৰ্ভুক্ত হৈ আছে। আংবাং গীতবোৰ মিচিংসকলৰ বাবে স্মৃতিশাস্ত্ৰৰ পৰিত্ৰ শ্লোক।”(৫)

বৰ্তমানৰ মিচিং সমাজত প্ৰকৃত মিবু আৰু মিৰৰ অভাৱত আংবাং সমূহৰ ব্যৱহাৰ হ্রাস পোৱা দেখা গৈছে। ফলস্বৰূপে মিচিং লোকগীতৰ আপুৰুগীয়া ক্ষতি হোৱা আশংকা ঘণীভূত।

কাবান :

কাবান হৈছে মিচিংসকলৰ দুখ-বেদনাৰ বিৰহৰ গীতৰ মাধ্যমেৰে প্ৰকাশ পোৱা লোকগীত। অনুশোচনামূলক, প্ৰেয়সী বিচ্ছেদ, অতীতৰ স্মৃতি ৰোমন্থন আদিক লৈ কাবান নিঃতম সমূহ সৃষ্টি হৈছে।

প্ৰিয় বিচ্ছেদৰ এটি কাবান তলত দাঙি ধৰা হৈছে—

“অইয়া নীঙানী নীইআ নীঙানী

অই নম্ নীঙানী ঙান্ত্ৰদ বমদুনী
 কেন্ পং চুৰাম্‌ল্ কাংপং চুৰাম্‌ল্
 অই নম্ পংয়াতপী যাদ্‌বম্ মমাভাই
 চিল যাংয়াঙী য়াম্‌প যাং য়াঙী
 পংল লকামী কাৰত্ৰদ্ দাক্ কুলী।” ইত্যাদি।

অৰ্থ :

আজি সময়ৰ বন-লতিকাই কাঢ়ি গৈ তোমাক আৰৰি ধৰিছে। তাৰ আগতে জনা হ'লে সময়ৰ পাকঘূৰণী খোৱা বতাহত উৰি যোৱাৰ দৰে তোমাক উৰি যাবলৈ নিদিলোহেঁতেন। আজি অলপকৈ, কাইলৈ অলপকৈ অৰ্থাৎ ক্ষণে চন্দ্ৰকলাৰ কৃষ্ণ পক্ষলৈ গতি কৰিছে। (অৰ্থাৎ জীৱনক অন্ধকাৰে আৰৰি ধৰিছে বা জীৱন মৃত্যুৰ মুখলৈ আগবাঢ়ি গৈ আছে।(৬)

বৃঃবৃগ :

এই শ্ৰেণীৰ গীতবোৰ ঋতু পৰিৱৰ্তনৰ ত্ৰাণ্তিকালীন সন্ধিক্ষণত দেখা পোৱা প্ৰাকৃতিক চিত্ৰ তথা পৰিবেশনৰ কথা উপস্থাপন কৰি গোৱা হয়। সেইয়াই এইবোৰক বৃঃবৃগ নিঃতম বোলা হয়।

আলি আয়ে লিগাংৰ এটি বৃঃবৃগ তলত দাঙি ধৰা হ'ল—

“গ্নমুৰ্ পংল আদাক্ কুবং কাজে মিচিঙা
 দাক্‌তগ্ আঁচাৰ চাৰদাক্ কুবং মিচিঙা
 কেংদাং আপ্ পুন পন্ দুংকুবং মিচিঙা
 য়েউ পীভাং কাৰ্‌দুংকুবং মিচিঙা
 কাজে কাজে কাজে কাজে মিচিঙা।”

অৰ্থ : ফাগুণ মাহ আহি পালেহি, পচোৱা বতাহ বলিছে, কপৌফুল ফুলিছে, কুলি চৰাইয়ে বিনাইছে- ব'লা মিচিং ৰাইজ আলিঃ আংয়ে বিহু মাৰো গৈ ব'লা।(৭)

লুপ :

লুপ নিঃতমবোৰ কথোপকথন মূলক গীত। একোটা গীতকে দুজন ব্যক্তিয়ে গাই যায় আৰু তাৰ মাজেদি গীতৰ বিষয়বস্তু প্ৰকাশ পায়। লুপ নিঃতমবোৰত ডেকা-গাভৰুৰ হাঁহি-ধেমালী, আশা-বিচ্ছেদ প্ৰকাশ পায়। কেতিয়াবা এজনে ইতিকিং সুৰেৰে গায়। যেনে- (গাভৰুৱে ডেকাক উদ্দেশ্যে কৰি গায়)

“নক্ কাম্পিন্ কৰদী পীতুমদীম পকিন মাং
 ঙক কাম্পিন কণীচা গামিগ দীম ত্ৰকিন দাগ।”

অৰ্থ : তোমাৰ দৰে ডেকা ল'ৰাই তোম সাজিব নাজানে, মোৰ দৰে গাভৰুৱে কাপোৰত ফুল তুলিব জানো।(৮)

মিৰাং :

মিৰাং নিঃতম হ'ল অসমীয়াত বিয়ানাৰ বা বিয়াৰ গীত বিয়ানাৰ আৰু মিৰাং নিঃতমৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে। অসমীয়া বিয়ানাৰ স্মৃতিশাস্ত্ৰৰ নীতিৰ দ্বাৰা সংঘত পৰিত্ৰ মিলনৰ কথা আছে। কিন্তু মিৰাং মিৰাং নিঃতমত এখন ঘৰ এৰি আন এখন ঘৰলৈ যোৱাৰ হৃদয় বিদাৰক বিলাপ-বিননি প্ৰকাশ পায়।

তলত এটি মিৰাং গীত তুলি দিয়া হ'ল-

(মিৰাং)

বাঃ বাঃ বাঃ বাঃ বাঃ আৰুয়াঙা
 নাঃনাঃ নাঃনাঃ নাঃনাঃ পাগুয়াঙা
 নাঃনাঃ বাঃবুন ককৌ দুঃনাঃ আকিআ
 জিন্ তুম নাম্ দীমী
 বাঃ বুৰ্কা দুম্ দীং ঙ
 নাঃ নীকী আতীৰ অমীঙ
 মুঃয়ি তমাঙী
 গাঃৰ তমাঙী
 মুঃবি তমাঙী
 বিকামী তমাঙী বাঃ বাঃ বাঃ বাঃ
 বাঃবু নককৌ পিনচু দুৰীক
 অৰ্থ

অ' দেউতা মোৰ আৰুয়াং
 অ' আই মোৰ..... পাগুয়াং
 আই বোপাৰ তহঁতৰ
 পেটৰ নাড়ীৰ এটুকুৰা মই।
 আই বোপাইৰ অকলশৰীয়া
 মৰমী জী
 নীৰৱে নিশ্চিন্তে
 মই কোলাত শুব নোৱাৰিলো
 আজি নোযোৱা বাটেদি (বিয়া)
 যাবলগীয়া হৈছে মই।
 দেউতাই দুপৰীয়া খুউৱা ভাতৰ নিসনি।(৯)
 মমান নিঃতম :

মমান নিঃতমবোৰ বিভিন্ন ধৰণৰ খেলা-ধুলাৰ লগত জড়িত। মমান নিঃতমবোৰত মিচিং সমাজৰ সামগ্ৰিক অধ্যয়নৰ হাঁহি-ধেমালি প্ৰকাশ পায়। মিচিংসকলৰ আদি বাসস্থান পাহাৰৰ পৰা ভৈয়ামলৈ কি দৰে আহিল; তেওঁলোকৰ চিকাৰ কৰি যোৱাৰ অভিজ্ঞতা ডেকা-গাভৰুৰ সাজ-পোচাক ইত্যাদি মমান গীতৰ মূল বিষয়বস্তু।

কঃ নিঃনাম ঃ

কেঁচুৰা নিচুকনি গীতবোৰক কঃনিঃনাম বোলা হয়। মিচিং সমাজত নাৰীসকলে গোটেই দিনটো পথাৰলৈ ওলাই যায়। ফলত ঘৰতে কেঁচুৰা এৰি থৈ যাবলগীয়া হয়। তেতিয়া কাষৰে সম্পৰ্কীয় লোকৰ কম বয়সীয়া ছোৱালী কেঁচুৰা ৰাখিবলৈ মাতি আনে। মাকে কামলৈ যোৱা সময়ত পিঠিত কেঁচুৰা লৈ সুললিত গীতেৰে কেঁচুৰাক নিচুকায়।

তলত এটি কঃনিঃনাম গীত দাঙি ধৰা হ'ল-

অয়উৰা কাপ্ পংয় পীক কউআী দীঃমাঃদা

দীঃদু দ্ৰু প্ৰঃয়েমনা কাব্ লাংকা

ঙককী না অয়উৰা চেঃকলী দীমুতনী

দাম্ নী দীম্ দীম্ য়ে কুনীনা।

অয়উকী নাঃনীব্ আব্গল গ্কাঃনী

গ্য়েকুস্ লুবিয়ে কুনী না।

অয়উকী কাবনাম্ দী বিকুলই বাজনা

তান্ মিলাং দঃকান্ দাগ্

তাঃতা বংদুদা চিৰাক আৱতইকা

আদীম্ পিন্ আপিনীম্ বিপী।

অৰ্থঃ মোৰে মইনা নাকান্দিবা, কপৌ চৰাই উৰা নাই। উৰিলে কান্দিবা দেই, মোৰে মইনাক কোনেনো মাৰিলে, মাৰোতাক আমিও মাৰিম দেই। মইনাৰ মাকে ভুইলৈ গৈছে আহিলে কৈ দিম দেই। মইনাৰ কান্দোন যেন বিকুলৰ বাজনা, শুনিলে শুনিয়ে থাকিবৰ মন।(১০)

অইঃনিঃতম ঃ

মিচিংসকলৰ আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য আৰু জনপ্ৰিয় লোকগীত হৈছে অইঃনিঃতম। অইঃনিঃতম প্ৰতিফলিত নোহোৱা কোনো বস্তু মিচিং সমাজত থাকিব নোৱাৰে। মিচিং সমাজৰ হাবিয়ে-বনিয়ে, পথাৰ সকলোতে অইঃনিঃতম মুখৰিত হৈ থাকে। অইঃনিঃতম হৈছে প্ৰেমৰ উন্মাদনাৰ কলৰৰ।

তলত এটি অইঃনিঃতম দাঙি ধৰা হ'ল-

“আচি চিকুৰ্ চিকুৰ্ক মিক্চি চিকুৰ্ চিকুৰ্ক

আচি চিকুৰ্ প্ৰ্নয়েপী মিক্চি চিকুৰ্ প্ৰ্নপীমা।”

অৰ্থঃ পানাব জুৰিত এবিধ জুৰি, চকুৰ পানী এবিধ জুৰি, জুৰিৰ পানী শুকাব, চকুৰ পানীৰ কেতিয়াও নুশুকায়।(১১)
সামৰণিঃ মিচিং জাতিক, মিচিং জনসমাজৰ সাংস্কৃতিক দিশটোত লোকগীতসমূহে উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। সময় আৰু পৰিৱেশৰ দ্ৰুত পৰিৱৰ্তনশীল হোৱাত এই লোকগীতসমূহ কিমান দিনলৈ মিচিং জনসমাজত ধ্বজা বাহক হৈ থাকিব ইয়াত সন্দেহ আছে।

বৰ্তমানো নৈপৰীয়া মিচিং সমাজত লোকগীতৰ সাৰুৱা পথাৰখন গুৰুত্ব প্ৰভাৱ দেখা গৈছে। পূৰ্বৰ দৰে মিচিং ডেকাই গৰু চৰাই নিজ হাতে লোকবাদ্য সাজি লোকগীত সৃষ্টি কৰা পৰিৱেশ একেবাৰে দুৰ্লভ। ইয়াৰ ঠাইত অধিকাৰ কৰিছে সহজ লভ্য ব্যৱসায়িক বিলাসী বাদ্যই। ফলস্বৰূপে মিচিংৰ লোকগীতসমূহে নিজস্ব বৈশিষ্ট্য, গুণ আদি হেৰুৱাবলৈ ধৰিছে। এনে পৰিপ্ৰেক্ষিতত মিচিং লোকগীতৰ বঙীন উপাদানসমূহৰ উদ্ধাৰ, সংৰক্ষণ আৰু সংবৰ্দ্ধনৰ বাবে উচিত ব্যৱস্থা কৰাটো প্ৰয়োজন।

পাদটীকা :

- ১। পাদুন, নাহেহ্ৰ, মিচিং সংস্কৃতিৰ পটভূমি, পৃষ্ঠা- ৬৩
- ২। হুচেইন, ইছমাইল, মিচিং সমাজ-ইতিহাস আৰু সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্য, পৃষ্ঠা- ২৩৮
- ৩। পাদুন, নাহেহ্ৰ, মিচিং সংস্কৃতিৰ পটভূমি, পৃষ্ঠা- ৬৪
- ৪। উক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা- ৬৪-৬৫
- ৫। উক্ত, পৃষ্ঠা- ৬৭
- ৬। উক্ত, পৃষ্ঠা- ৬৮
- ৭। উক্ত, পৃষ্ঠা- ৭০
- ৮। কাগয়ুং, ভূগুমণি (সম্পাদনা) মিচিং সংস্কৃতিৰ আলেকা
- ৯। পাদুন, নাহেহ্ৰ, মিচিং সংস্কৃতিৰ পটভূমি, পৃষ্ঠা- ৭২
- ১০। উক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা- ৭৪
- ১১। উক্ত গ্ৰন্থ, পৃষ্ঠা- ৭৫

গ্ৰন্থপঞ্জী :

অসমীয়াঃ পেগু, গণেশ। ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মিচিং জনজাতি আৰু তেওঁলোকৰ মৌখিক সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক অধ্যয়ন।

এন. এন. পাব্লিকেশ্বন- ২০১০ত মুদ্ৰিত।

পেগু, ইন্দ্ৰেশ্বৰ। মিচিং সমাজ আৰু সংস্কৃতি। অসমৰ জনজাতি আৰু অনুভূমিত জাতি গৱেষণা প্ৰতিষ্ঠান। ২০০৩ত মুদ্ৰিত।

টাইদ, টাবুৰাম। একুঁকি নিবন্ধ। মিচিং আগম্ কীবাং। ২০০৭ত মুদ্ৰিত।

পায়েং, যতীন। মিচিং ভাষা সাহিত্যৰ চমু সমীক্ষা। শব্দ প্ৰকাশ। ২০১১ত মুদ্ৰিত।

কাগয়ুং, ভৃগুমণি (সম্পাদনা)। মিচিং সংস্কৃতিৰ আলোচ্য। ১৯৮৯ত মুদ্ৰিত।

হুচেইন, ইছমাইল। মিচিং সমাজ- ইতিহাস আৰু সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্য। জ্যোতি প্ৰকাশন। ২০১৫ত মুদ্ৰিত।

পাদুন, নাহেন্দ্ৰ। মিচিং সংস্কৃতিৰ পটভূমি। মিচিং আগম্ কীবাং। ২০১৬ত মুদ্ৰিত।

ইংৰাজী :

Dutta. B(Ed.), Mising Flok Songs, Guwahati University, 1992, Print.

Mipun, J. The Mising (Miris) of Assam : Development of a New Life Style, New Delhi, Gyan Publishing House 1993 Print.

Directory of ISSN assigned Indian Serials

2015

Compiled by
Vijendra Kumar
Viswanath G. S.
Jaya Rawat

ISSN National Centre, India
National Science Library
CSIR-NISCAIR
14, Satsang Vihar Marg, New Delhi - 110067

Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001

Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001

618. ISSN: 2395-454X (O)
Sound of Gujarat
Year: 2013
Lang: English
Pub: Mr. Gopal Bhaevad, 431, Professor Society,
V.V. Nagar -388120, Gujrat
Email: info.ankitpatel@asia.com
Phone: +91-9712624257
Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001

622. ISSN: 2454-4469 (P)
**Spectra Multidisciplinary National Journal of
AVCW**
Year: 2015
Lang: Multiple Languages
Pub: Anand Vihar College for Women
Link Road No.1, 74,Bunglows, Tulsi Nagar,
Bhopal - 462003, M.P.
Email: spectra.avcw@gmail.com
Phone: 07552765294
Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001

619. ISSN: 2395-1079 (O)
South Asia Journal of Multidisciplinary Studies
Year: 2015
Lang: English
Pub: Mr. Anil Mehra, 4830/24, Ansari Road,
Darya Ganj, New Delhi - 110002
URL: www.gims.co.in/
Email: chiefeditorsajms@gmail.com
Phone: 9644794563; 9644794563
Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001

623. ISSN: 2394-5842 (P)
**SPIM International Journal of Management
Research**
Year: 2015
Lang: English
Pub: St. Peter University,
Avadi, Chennai - 600054
Email: r.gayatrishresh@yahoo.com
Subject: Management
UDC No: 005

620. ISSN: 2395-3195 (P)
**South Indian Journal of Library and
Information Science**
Year: 2014
Lang: English
Pub: Bangalore Medical College & Research
Institute, Fort Road,
Kalasipalya, Bangalore
Email: gsrameshanaik@gmail.com;
lokeshanaik@yahoo.co.in
Subject: Library and Information Science
UDC No: 02

624. ISSN: 2394-7748 (P)
Sprout
Year: 2015
Lang: English; Assamese
Pub: Sipajhar College Teachers Unit (SCTU),
Sipajhar College,
Darrang – 784145, Assam
Email: dcdas.psc@gmail.com
Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001

621. ISSN: 2395-2385 (P)
Spardhagyan
Year: 2015
Lang: Multiple Languages
Pub: Mr./Ms. Umate Shivaji Nagorao,
'Om Niwas', Sharda Nagar,
Nanded, Maharashtra
Email: shivaji.umate85@gmail.com
Phone: 9766687600; 7028220555

625. ISSN: 2395-7417 (P)
Spunk Multidisciplinary Research Journal
Year: 2012
Lang: Multiple Languages
Pub: Spunk Publishig House,
Sector - 3A/New, Plot No.184/1,
Gandhinagar, Gujrat
Email: editorspunkmrj@gmail.com
Subject: Multidisciplinary
UDC No: 001